

HANS H. ØRBERG  
**LINGVA LATINA**  
PER SE ILLUSTRATA

PARS I  
**FAMILIA ROMANA**

DOMVS LATINA  
ANNO MMIII

**LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA  
PARS I: FAMILIA ROMANA**

© Hans H. Ørberg 1991

Omnia proprietatis iura reservantur

Ex officina typographica *Special-Trykkeriet Viborg*

anno 1991 et, paucis correctis, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003

Imagines delineavit *Peer Lauritzen*

ISBN 87-997016-5-0

**LINGVA LATINA  
PER SE ILLUSTRATA**

PARS I: FAMILIA ROMANA

PARS II: ROMA AETERNA

INDICES

COLLOQUIA PERSONARVM

EXERCITIA LATINA I & II

GRAMMATICA LATINA

PLAVTVS: AMPHITRYO

CAESAR: DE BELLO GALLICO

PETRONIVS: CENA TRIMALCHIONIS

Domus Latina, *Skovvangen 7*

*DK-8500 Grenaa, Dania*

orberg@lingua-latina.dk

**LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA I**  
**FAMILIA ROMANA**

LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA  
PARS I: FAMILIA ROMANA

© Hans H. Ørberg 1991

Omnia proprietatis iura reservantur

Ex officina typographica *Special-Trykkeriet Viborg*

anno 1991 et, paucis correctis, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003

Imagines delineavit *Peer Lauritzen*

ISBN 87-997016-5-0

LINGVA LATINA  
PER SE ILLUSTRATA

PARS I: FAMILIA ROMANA

PARS II: ROMA AETERNA

INDICES

COLLOQUIA PERSONARVM

EXERCITIA LATINA I & II

GRAMMATICA LATINA

PLAVTVS: AMPHITRYO

CAESAR: DE BELLO GALLICO

PETRONIVS: CENA TRIMALCHIONIS

Domus Latina, *Skovvangen 7*

*DK-8500 Grenaa, Dania*

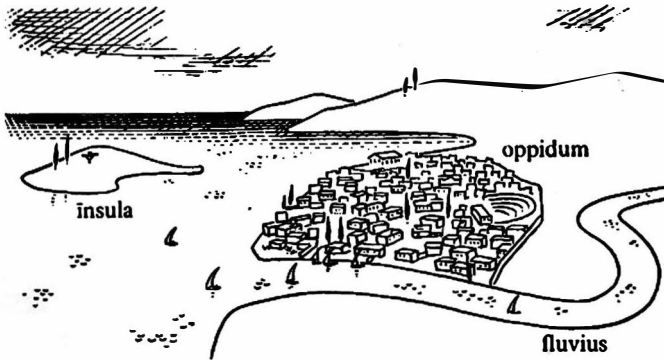
orberg@lingua-latina.dk



LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA I  
FAMILIA ROMANA

## INDEX CAPITVLORVM

	pāgina
Cap. I. IMPERIVM ROMANVM . . . . .	7
LITTERAE ET NVMERI . . . . .	9
II. FAMILIA ROMANA . . . . .	13
LIBER TVVS LATINVS . . . . .	16
III. PVER IMPROBVS . . . . .	19
IV. DOMINVS ET SERVI . . . . .	26
V. VILLA ET HORTVS . . . . .	32
VI. VIA LATINA . . . . .	41
VII. PVELLA ET ROSA . . . . .	48
VIII. TABERNA ROMANA . . . . .	54
IX. PASTOR ET OVES . . . . .	63
X. BESTIAE ET HOMINES . . . . .	69
XI. CORPVS HVMANVM . . . . .	77
XII. MILES ROMANVS . . . . .	85
XIII. ANNVS ET MENSES . . . . .	95
XIV. NOVVS DIES . . . . .	103
XV. MAGISTER ET DISCIPVLI . . . . .	110
XVI. TEMPESTAS . . . . .	118
XVII. NVMERI DIFFICILES . . . . .	126
XVIII. LITTERAE LATINAE . . . . .	135
XIX. MARITVS ET VXOR . . . . .	145
XX. PARENTES . . . . .	154
XXI. PVGNA DISCIPVLORVM . . . . .	163
XXII. CAVE CANEM . . . . .	172
XXIII. EPISTVLA MAGISTRI . . . . .	179
XXIV. PVER AEGROTVS . . . . .	187
XXV. THESEVS ET MINOTAVRVS . . . . .	195
XXVI. DAEDALVS ET ICARVS . . . . .	203
XXVII. RES RVSTICAE . . . . .	211
XXVIII. PERICVLA MARIS . . . . .	222
XXIX. NAVIGARE NECESSE EST . . . . .	232
XXX. CONVIVIVM . . . . .	242
XXXI. INTERPOCVLA . . . . .	251
XXXII. CLASSIS ROMANA . . . . .	261
XXXIII. EXERCITVS ROMANVS . . . . .	273
XXXIV. DE ARTE POETICA . . . . .	284
XXXV. ARS GRAMMATICA . . . . .	296
TABVLA DECLINATIONVM . . . . .	307
KALENDARIVM ROMANVM . . . . .	312
INDEX VOCABVLORVM . . . . .	313
INDEX GRAMMATICVS . . . . .	326



## IMPERIVM ROMANVM

7 Rōma in Italiā est. Italia in Eurōpā est. Graecia in Eurōpā est. Italia et Graecia in Eurōpā sunt. Hispānia quoque in Eurōpā est. Hispānia et Italia et Graecia in Eurōpā sunt.

5 Aegyptus in Eurōpā nōn est, Aegyptus in Āfricā est. Gallia nōn in Āfricā est, Gallia est in Eurōpā. Syria nōn est in Eurōpā, sed in Asiā. Arabia quoque in Asiā est. Syria et Arabia in Asiā sunt. Germānia nōn in Asiā, sed in Eurōpā est. Britannia quoque in Eurōpā est. Germānia et Britannia sunt in Eurōpā.

Estne Gallia in Eurōpā? Gallia in Eurōpā est. Estne Rōma in Galliā? Rōma in Galliā nōn est. Ubi est Rōma? Rōma est in Italiā. Ubi est Italia? Italia in Eurōpā est. Ubi sunt Gallia et Hispānia? Gallia et Hispānia in Eurōpā sunt.

Estne Nīlus in Eurōpā? Nīlus in Eurōpā nōn est. Ubi est Nīlus? Nīlus in Āfricā est. Rhēnus ubi est? Rhēnus est in Germāniā. Nīlus fluvius est. Rhēnus fluvius est.

-a -ā:

Italia...  
in Italiā

est sunt:

Italia in Eurōpā est;  
Italia et Graecia in  
Eurōpā sunt

est-ne...?  
-ne = ...?

**-us -ī:**  
*Nīlus fluvius est;*  
*Nīlus et Rhēnus fluvii*  
*sunt*

parvus ↔ magnus

*fluvius magnus/parvus*  
*fluvii magni/parvi*

**-a -ae:**  
*Corsica insula est;*  
*Corsica et Sardinia*  
*insulae sunt*

*insula magna/parva*  
*insulae magnae/parvae*

**-um -a:**  
*Brundisium oppidum*  
*est;*  
*Brundisium et Tūscu-*  
*lum oppida sunt*

*oppidum magnum/*  
*parvum*  
*oppida magna/parva*

Graecus -a -um

Rōmānus -a -um  
 < Rōma

Nīlus et Rhēnus fluvii sunt. Dānuvius quoque fluvius est. Rhēnus et Dānuvius sunt fluvii in Germāniā. Tiberis fluvius in Italiā est. 20

Nīlus fluvius magnus est. Tiberis nōn est fluvius magnus, Tiberis fluvius parvus est. Rhēnus nōn est fluvius parvus, sed fluvius magnus. Nīlus et Rhēnus nōn fluvii parvi, sed fluvii magni sunt. Dānuvius quoque fluvius magnus est. 25

Corsica insula est. Corsica et Sardinia et Sicilia insulae sunt. Britannia quoque insula est. Italia insula nōn est. Sicilia insula magna est. Melita est insula parva. Britannia nōn insula parva, sed insula magna est. Sicilia et Sardinia nōn insulae parvae, sed insulae magnae sunt. 30

Brundisium oppidum est. Brundisium et Tūsculum oppida sunt. Sparta quoque oppidum est. Brundisium est oppidum magnum. Tūsculum oppidum parvum est. Delphī quoque oppidum parvum est. Tūsculum et Delphī nōn oppida magna, sed oppida parva sunt. 35

Ubi est Sparta? Sparta est in Graeciā. Sparta est oppidum Graecum. Sparta et Delphī oppida Graeca sunt. Tūsculum nōn oppidum Graecum, sed oppidum Rōmānum est. Tūsculum et Brundisium sunt oppida Rōmāna. Sardinia insula Rōmāna est. Crēta, Rhodus, Naxus, Samos, Chios, Lesbos, Lēmnos, Euboea sunt insulae Graecae. In Graeciā multae insulae sunt. In Italiā et in Graeciā sunt multa oppida. In Galliā et in Ger- 40 45

māniā multī sunt fluvīi. Suntne multī fluvīi et multa oppida in Arabiā? In Arabiā nōn multī, sed paucī fluvīi sunt et pauca oppida.

sunt-ne...?  
paucī-ae -a ↔ multī -ae  
-a: multī/paucī fluvīi,  
multae/paucae insulae,  
multa/pauca oppida

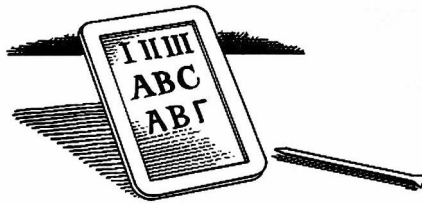
num Crēta...est? = est-ne  
Crēta...?  
num...? ... nōn...: num  
Rōma in Graeciā est?  
Rōma in Graeciā nōn est

Num Crēta oppidum est? Crēta oppidum nōn est!  
50 Quid est Crēta? Crēta insula est. Num Sparta insula est? Sparta nōn est insula! Quid est Sparta? Sparta oppidum est. Rhēnus quid est? Rhēnus est magnus fluvius. Num oceanus Atlanticus parvus est? Nōn parvus, sed magnus est oceanus.

55 Ubi est imperium Rōmānum? Imperium Rōmānum est in Eurōpā, in Asiā, in Āfricā. Hispānia et Syria et Aegyptus prōvinciae Rōmānae sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna: Germānia in imperiō Rōmānō nōn est. Sed Gallia et Britannia sunt prōvinciae Rōmānae.

-um -ō:  
imperium Rōmānum  
in imperiō Rōmānō

60 In imperiō Rōmānō multae sunt prōvinciae. Magnum est imperium Rōmānum!



### III LITTERAE ET NVMERI

I et II numerī sunt. III quoque numerus est. I, II, III numerī Rōmānī sunt. I et II sunt parvī numerī. CIO  
65 magnus numerus est.

I = ūnus (1)  
II = duo (2)  
III = trēs (3)  
CIO (M) = mille (1000)

A et B litterae sunt. C quoque littera est. A, B, C sunt trēs litterae. A est littera prīma (I), B littera secunda (II),

A = 'ā'  
B = 'bē'  
C = 'cē'  
trēs = III (3)

Γ = 'gamma'  
 Latīnus -a -um = Rō-  
 mānus  
 Δ = 'dē'  
 Δ = 'delta'

vocābulum: in vocābulō  
 capitulum primum (cap.  
 I): in capitulō primō  
 mille = CIƆ/M (1000)  
 sex = VI (6)

ūnus -a -um = I (1)

(numerus) singulāris: I;  
 plūrālis: II, III...

fluvius magnus  
 fluvii magni

-us -ī

exemplum  
 exempla

īnsula magna  
 īnsulae magnae

-a -ae

C littera tertia (III). Γ littera Graeca est. C est littera  
 Latīna. C et D litterae Latīnae sunt. Γ et Δ sunt litterae  
 Graecae. 70

*Fluvius* et *oppidum* vocābula Latīna sunt. *Ubi* quoque  
 vocābulum Latīnum est. In vocābulō *ubi* sunt trēs litte-  
 rae. In capitulō primō mille vocābula sunt.

In vocābulō *īnsula* sex litterae et trēs syllabae sunt:  
 syllaba prīma *īn-*, secunda *-su-*, tertia *-la*. In vocābulō 75  
*nōn* sunt trēs litterae et ūna syllaba.

Quid est III? III numerus Rōmānus est. Γ quid est? Γ  
 littera Graeca est. Num C littera Graeca est? Nōn littera  
 Graeca, sed littera Latīna est C. Estne B littera prīma? B  
 nōn littera prīma, sed secunda est. Quid est *nōn*? *Nōn* 80  
 est vocābulum Latīnum. *Nōn, sed, magnus, numerus* vo-  
 cābula Latīna sunt. *Vocābulum* quoque vocābulum Latī-  
 num est!

GRAMMATICA LATINA

*Singulāris et plūrālis* 85

[A] Nīlus fluvius magnus est.

Nīlus et Rhēnus fluvii magni sunt.

'Fluvius' singulāris est. 'Fluvii' plūrālis est. Singulā-  
 ris: -us. Plūrālis: -ī.

Exemplum: numerus, numeri. 90

I parvus numerus est. I et II parvi numeri sunt.

[B] Corsica īnsula magna est

Corsica et Sardinia īnsulae magnae sunt.

'Īnsula' singulāris est. 'Īnsulae' plūrālis est. Singulāris: -a.  
 Plūrālis: -ae. 95

Exempla: littera, litterae; prōvincia, prōvinciae.

A littera Latīna est. A et B litterae Latīnae sunt. Gallia est prōvincia Rōmāna. Gallia et Hispānia prōvinciae Rōmānae sunt.

100 [C] Brundisium oppidum magnum est.

Brundisium et Sparta oppida magna sunt.

'Oppidum' singulāris est. 'Oppida' plūrālis est. Singulāris: -um. Plūrālis: -a.

Exempla: vocābulum, vocābula; exemplum, exempla.

105 Littera est vocābulum Latīnum, nōn Graecum. Littera et numerus nōn vocābula Graeca, sed Latīna sunt.

### PENSVM A

Nīlus fluvī- est. Nīlus et Rhēnus fluvī- —. Crēta īnsul- —. Crēta et Rhodus īnsul- sunt. Brundisium oppid- —. Brundisium et Tūsculum oppid- —.

Rhēnus fluvī- magn- est. Tiberis est fluvī- parv-. Rhēnus et Dānuvius nōn fluvī- parv-, sed fluvī- magn- sunt. Sardinia īnsul- magn- est. Melita īnsul- parv- est. Sardinia et Sicilia nōn īnsul- parv-, sed īnsul- magn- sunt. Brundisium nōn oppid- parv-, sed oppid- magn- est. Tūsculum et Delphī nōn oppid- magn-, sed oppid- parv- sunt.

Crēta īnsul- Graec- est. Lesbos et Chios et Naxos sunt īnsul- Graec-. In Graeciā mult- īnsul- sunt. In Galliā sunt mult- fluvī-. In Italiā mult- oppid- sunt. In Arabiā sunt pauc- fluvī- et pauc- oppid-.

A et B litter- Latīn- sunt. C quoque litter- Latīn- est. *Multi* et *pauci* vocābul- Latīn- sunt. *Ubi* quoque vocābul- Latīn- est. I et II numer- Rōmān- sunt. III quoque numer- Rōmān- est.

### PENSVM B

Sicilia — est. Italia īnsula — est. Rhēnus — est. Brundisium — est. Sicilia et Sardinia — magnae sunt. Melita īnsula — est. Britannia nōn — parva, sed — — est. Brundisium nōn —

oppidum magnum  
oppida magna

-um -a

pēnsum  
pēnsa

Vocābula:  
fluvius  
īnsula  
oppidum  
ōceanus  
imperium  
prōvincia  
numerus  
littera  
vocābulum

capitulum  
 syllaba  
 exemplum  
 pēnsūm  
 magnus  
 parvus  
 Graecus  
 Rōmānus  
 Latīnus  
 multī  
 paucī  
 ūnus  
 duo  
 trēs  
 sex  
 mille  
 prīmus  
 secundus  
 tertius  
 est  
 sunt  
 in  
 et  
 sed  
 nōn  
 quoque  
 -ne?  
 ubi?  
 num?  
 quid?  
 grammatica  
 singulāris  
 plūrālis

—, sed — magnum est. Est— Brundisium in Graeciā? Brundisium — est in Graeciā, — in Italiā. — est Sparta? Sparta est in Graeciā: Sparta oppidum — est. Delphī — oppidum Graecum est. Euboea, Naxus, Lesbos, Chios — Graecae sunt. In Graeciā sunt — insulae.

Quid est III? III — est. — est A? A littera est. A, B, C — Latīnae sunt. — Γ littera Latīna est? Γ — littera —, sed littera — est. *Īnsula* — Latīnum est.

PENSVM C

Ubi est Rōma?

Estne Sparta in Italiā?

Ubi est Italia?

Ubi sunt Syria et Arabia?

Estne Aegyptus in Asiā?

Ubi sunt Sparta et Delphī?

Ubi est Brundisium?

Quid est Brundisium?

Num Crēta oppidum est?

Estne Britannia insula parva?

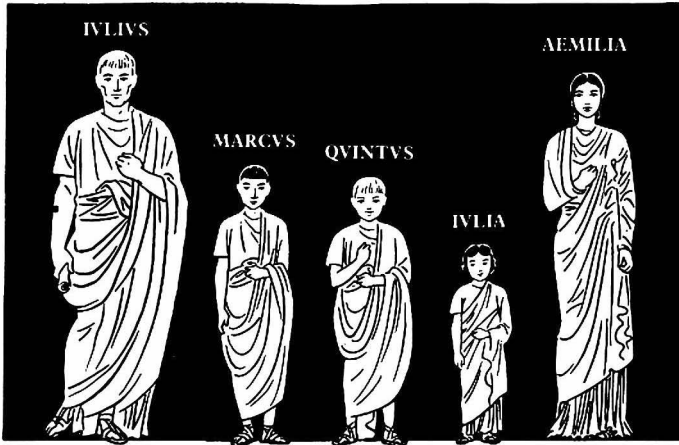
Quid est Tiberis?

Quid est D?

Num Δ littera Latīna est?

Estne II magnus numerus?





FAMILIA ROMANA

1 Iūlius vir Rōmānus est. Aemilia fēmina Rōmāna est. Mārcus est puer Rōmānus. Quīntus quoque puer Rōmānus est. Iūlia est puella Rōmāna.

ūnus (I) vir  
duo (II) viri

ūnus puer  
duo pueri

Mārcus et Quīntus nōn virī, sed puerī sunt. Virī sunt Iūlius et Mēdus et Dāvus. Aemilia et Dēlia et Syra sunt fēminae. Estne fēmina Iūlia? Nōn fēmina, sed parva puella est Iūlia.

Iūlius, Aemilia, Mārcus, Quīntus, Iūlia, Syra, Dāvus, Dēlia Mēdusque sunt familia Rōmāna. Iūlius pater est. Aemilia est māter. Iūlius pater Mārci et Quīnti est. Iūlius pater Iūliae quoque est. Aemilia est māter Mārci et Quīnti et Iūliae. Mārcus filius Iūlii est. Mārcus filius Aemiliae est. Quīntus quoque filius Iūlii et Aemiliae est. Iūlia est filia Iūlii et Aemiliae.

-que = et —: Mēdus-que = et Mēdus

Iūlius	∞	Aemilia
pater		māter

Mārcus	Quīntus	Iūlia
filius	filius	filia

15 Quis est Mārcus? Mārcus puer Rōmānus est. Quis pater Mārci est? Iūlius pater Mārci est. Quae est māter

quis? quae?  
quis est Mārcus?  
quae est Iūlia?  
quis est pater Mārci?  
quae est māter Mārci?

quī?  
quī sunt filiī?

Iūlia-que

filiae-que

duo = II (2)

duo duae duo:  
duo servī  
duae ancillae  
duo oppida

cuius? Iūliī, Aemiliae

quot? I, II, III...  
quot filiī?  
quot filiae?  
quot oppida?  
centum = c (100)

Mārcī? Māter Mārcī est Aemilia. Quae est Iūlia? Iūlia est puella Rōmāna. Quae māter Iūliae est? Aemilia māter Iūliae est. Pater Iūliae est Iūlius. Iūlia filia Iūliī est. Quī sunt filiī Iūliī? Filiī Iūliī sunt Mārcus et Quīntus. 20 Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt trēs liberī. Liberī sunt filiī filiaeque. Mārcus et Quīntus et Iūlia sunt liberī Iūliī et Aemiliae. In familiā Iūliī sunt trēs liberī: duo filiī et ūna filia.

Estne Mēdus filius Iūliī? Mēdus filius Iūliī nōn est, 11 Mēdus est servus Iūliī. Iūlius dominus Mēdī est. Iūlius dominus servī est. Dāvus quoque servus est. Mēdus et Dāvus duo servī sunt. Iūlius est dominus Mēdī et Dāvī. Iūlius dominus servōrum est et pater liberōrum.

Estne Dēlia filia Aemiliae? Dēlia nōn est filia Aemi- 30 liae, Dēlia ancilla Aemiliae est. Aemilia domina Dēliae est. Aemilia domina ancillae est. Syra quoque ancilla est. Dēlia et Syra duae ancillae sunt. Aemilia domina ancillārum est.

Cuius servus est Dāvus? Dāvus servus Iūliī est. Cuius 35 ancilla est Syra? Syra est ancilla Aemiliae.

Quot liberī sunt in familiā? In familiā Iūliī sunt trēs liberī. Quot filiī et quot filiae? Duo filiī et ūna filia. Quot servī sunt in familiā? In familiā sunt centum servī. In familiā Iūliī sunt multī servī, paucī liberī. Iūlius est 40 dominus multōrum servōrum.

‘Duo’ et ‘trēs’ numerī sunt. ‘Centum’ quoque numerus est. Numerus servōrum est centum. Numerus libe-

rōrum est trēs. Centum est magnus numerus. Trēs par-  
 45 vus numerus est. Numerus servōrum est magnus. Nu-  
 merus liberōrum parvus est. In familiā Iūliū magnus  
 numerus servōrum, parvus numerus liberōrum est.

Mēdus servus Graecus est. Dēlia est ancilla Graeca.  
 In familiā Iūliū sunt multī servī Graecī multaeque ancil-  
 50 lae Graecae. Estne Aemilia fēmina Graeca? Aemilia nōn  
 est fēmina Graeca, sed Rōmāna. Iūlius nōn vir Graecus,  
 sed Rōmānus est.

Sparta oppidum Graecum est. Sparta, Delphī Tūscu-  
 lumque tria oppida sunt: duo oppida Graeca et ūnum  
 55 oppidum Rōmānum. In Graeciā et in Italiā magnus nu-  
 merus oppidōrum est. In Galliā est magnus numerus  
 fluviōrum. Fluvii Galliae magnī sunt. Māgnīne sunt flu-  
 vii Āfricae? In Āfricā ūnus fluvius magnus est: Nīlus;  
 cēterī fluvii Āfricae parvī sunt. Suntne magnae īnsulae  
 60 Graecae? Crēta et Euboea duae īnsulae magnae sunt;  
 cēterae īnsulae Graecae sunt parvae. —

III Quis est Cornēlius? Cornēlius dominus Rōmānus est.  
 Iūlius et Cornēlius duo dominī Rōmānī sunt. Mēdus  
 nōn est servus Cornēlii. Mēdus servus Iūliū est.

65 Cornēlius: "Cuius servus est Mēdus?"

Iūlius: "Mēdus servus meus est."

Cornēlius: "Estne Dāvus servus tuus?"

Iūlius: "Dāvus quoque servus meus est. Servī mei  
 sunt Mēdus et Dāvus et cēterī multī..."

70 Cornēlius: "Estne Dēlia ancilla tua?"

magnus numerus servō-  
 rum = multī servī  
 parvus numerus liberō-  
 rum = paucī liberī

multae-que

trēs tria:  
 trēs liberī  
 trēs litterae  
 tria oppida

magnus numerus oppi-  
 dōrum = multa oppida  
 magnus numerus fluvi-  
 ōrum = multī fluvii  
 magnī-ne

cēterī -ae -a

Cornēlius



meus -a -um

tuus -a -um



ecce duo librī →

ūnus liber  
duo librī

novus -a -um ↔  
antīquus -a -um



pāgina

Iūlius: “Dēlia est ancilla mea, et Syra quoque ancilla mea est. Ancillae meae sunt Dēlia et Syra et cēterae multae. Familia mea magna est.”

Cornēlius: “Quot servī sunt in familiā tuā?”

Iūlius: “In familiā meā sunt centum servī.”

75

Cornēlius: “Quid?”

Iūlius: “Numerus servōrum meōrum est centum.”

Cornēlius: “Centum servī! Magnus est numerus servōrum tuōrum!”



liber  
antīquus



liber  
novus

## LIBER TVVS LATINVS

80

Ecce duo librī Latīnī: liber antīquus et liber novus.

LINGVA LATINA est prīmus liber tuus Latīnus. Titulus librī tuī est ‘LINGVA LATINA’. Liber tuus nōn antīquus, sed novus est.

In LINGVA LATINA sunt multae pāginae et multa capi- 85  
tula: capitulum prīmum, secundum, tertium, cētera.  
‘IMPERIVM ROMANVM’ est titulus capitulī prīmī. Titulus  
capitulī secundī est ‘FAMILIA ROMANA’. In capitulō se-  
cundō sunt sex pāginae. In pāginā prīmā capitulī se-  
cundī multa vocābula nova sunt: *vir, fēmina, puer, pu-* 90  
*ella, familia*, cētera. Numerus vocābulōrum Latīnōrum  
magnus est!

## GRAMMATICA LATINA

*Masculinum, femininum, neutrum*

95 [A] 'Servus' est vocabulum masculinum.

[B] 'Ancilla' est vocabulum femininum.

[C] 'Oppidum' est vocabulum neutrum.

Exempla:

[A] Vocabula masculina: filius, dominus, puer, vir; fluvius,

100 oceanus, numerus, liber, titulus. Masculinum: -us (-r).

[B] Vocabula feminina: femina, puella, filia, domina; insula, provincia, littera, familia, pagina. Femininum: -a.

[C] Vocabula neutra: oppidum, imperium, vocabulum, capitulum, exemplum, pensum. Neutrum: -um.

105 *Genetivus*

[A] Masculinum:

Iulius dominus servī (Dāvī) est.

Iulius dominus servōrum (Dāvī et Mēdī) est.

'Servī' genetivus est. 'Servōrum' quoque genetivus est.

110 'Servī' genetivus singularis est. 'Servōrum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis -ī, plurālis -ōrum.

[B] Femininum:

Aemilia domina ancillae (Syræ) est.

Aemilia domina ancillarum (Syræ et Dēliae) est.

115 'Ancillae' genetivus singularis est. 'Ancillarum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis -ae, plurālis -ārum.

[C] Neutrum:

D est prima littera vocabulī 'dominus'.

Numerus vocabulōrum magnus est.

120 'Vocabulī' genetivus singularis est. 'Vocabulōrum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis -ī, plurālis -ōrum.

## PENSVM A

Mārcus fili- Iūliū est. Iūlia fili- Iūliū est. Iūlius est vir Rōmān-. Aemilia femīn- Rōmān- est. Iūlius domin-, Aemilia domin- est. Mēdus serv- Graec- est, Dēlia est ancill-

masculinum (m) < masculus = vir  
femininum (f) < femina  
neutrum (n) = nōn m, nōn f

-us

-a

-um

genetivus (gen)

servī  
servōrum

-ī -ōrum

ancillae  
ancillarum

-ae -ārum

vocabulī  
vocabulōrum

-ī -ōrum

*Vocābula nova:*

vir  
fēmina  
puer  
puella  
familia  
pater  
māter  
filius  
fīlia  
liberī  
servus  
dominus  
ancilla  
domina  
liber  
titulus  
pāgina  
antūquus  
novus  
cēteri  
meus  
tuus  
centum  
duae  
tria  
-que  
quis?  
quae?  
quī?  
cuius?  
quot?  
masculinum  
fēmininum  
neutrum  
genetivus

Graec-. Sparta oppid- Graec- est.

Iūlius pater Mārc- est. Mārcus est filius Iūli- et Aemili-.  
Mēdus servus Iūli- est: Iūlius est dominus serv-. Iūlius domi-  
nus Mēd- et Dāv- est: Iūlius dominus serv- est. Numerus  
serv- magnus est. Dēlia est ancilla Aemili-: Aemilia do-  
mina ancill- est. Aemilia domina Dēli- et Syr- est: Aemilia  
domina ancill- est. In familiā Iūli- est magnus numerus  
serv- et ancill-. Aemilia māter Mārc- et Quīnt- et Iūli- est.  
Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt liberī Iūli- et Aemili-. Nu-  
merus liber- est trēs. Numerus serv- est centum.

In pāginā primā capitul- secund- multa vocābula nova  
sunt. Numerus capitul- nōn parvus est.

PENSVM B

Mārcus — Rōmānus est. Iūlius — Rōmānus est. Aemilia est  
— Rōmāna. Iūlius est — Mārci et Quīnti et Iūliae. In — Iūlii  
sunt trēs —: duo — et ūna —. — liberōrum est Aemilia.

— est Dāvus? Dāvus est — Iūlii. Iūlius — Dāvī est. — est  
Syrā? Syrā — Aemiliae est. Aemilia est — Syrae.

Cornēlius: “— servī sunt in familiā tuā?” Iūlius: “In familiā  
— sunt — (c) servī.” Cornēlius: “Familia — magna est!”

‘LINGVA LATINA’ est titulus — tuī Latīnī.

PENSVM C

Quis est Quīntus?

Quī sunt Mēdus et Dāvus?

Mārcusne quoque servus Iūlii est?

Cuius filia est Iūlia?

Quot liberī sunt in familiā Iūlii?

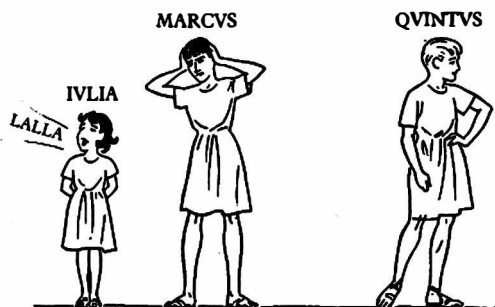
Quot servī in familiā sunt?

Num Syra domina est?

Quae est domina ancillārum?

Estne Cornēlius vir Graecus?

Num ‘puella’ vocābulum masculinum est?



## PVER IMPROBVS

## 1 SCAENA PRIMA

*Persōnae: Iūlia, Mārcus, Quīntus.*

Iūlia cantat: "Lalla." Iūlia laeta est.

Mārcus: "St!" Mārcus laetus nōn est.

5 Iūlia cantat: "Lalla, lalla."

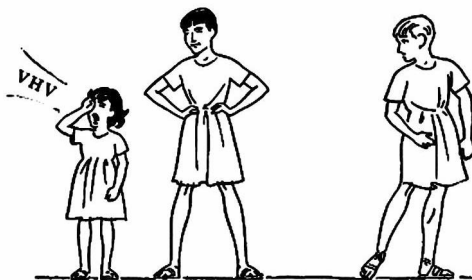
Mārcus: "Ssst!" Mārcus irātus est.

Iūlia cantat: "Lalla, lalla, lalla."

Mārcus Iūliam pulsat.

Iam Iūlia nōn cantat, sed plōrat: "Uhuhū!"

10 Mārcus rīdet: "Hahahae!"



Quīntus Mārcum videt. Mārcus nōn videt Quīntum.

Quīntus: "Quid? Mārcus puellam pulsat — et rīdet!"

scaena

persōna



Mārcus Iūliam pulsat

Iūlia plōrat

Mārcus rīdet

Quīntus Mārcum videt

Mārcus Quīntum nōn videt



Quintus Mārcum pulsat  
mamma = māter

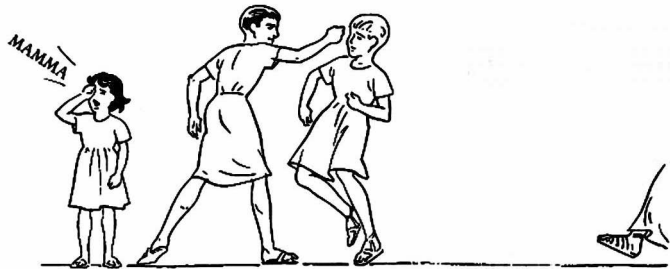
Mārcus Quīntum pulsat  
Iūlia Aemiliam vocat  
Aemilia venit

Quīntus irātus est et Mārcum pulsat! Iam nōn rīdet  
Mārcus. Mārcus irātus pulsat Quīntum.

Iūlia: "Ubi est māter?" Iūlia Aemiliam nōn videt. 15  
Iūlia Aemiliam vocat: "Māter! Mārcus Quīntum  
pulsat!"

Mārcus (irātus): "St!" Mārcus Iūliam pulsat.  
Iūlia plōrat et Aemiliam vocat: "Mamma! Mam-ma!  
Mārcus mē pulsat!" 20

Aemilia venit.



SCAENA SECVNDA

II

*Persōnae: Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.*

interrogat ↔ respondet

cūr...? ... quia ...

eam : Iūliam

Aemilia interrogat: "Quis mē vocat?"  
Quīntus respondet: "Iūlia tē vocat." 25

Aemilia Quīntum interrogat: "Cūr Iūlia plōrat?"  
Quīntus respondet: "Iūlia plōrat, quia Mārcus eam  
pulsat."

Aemilia: "Quid? Puer parvam puellam pulsat? Fū!  
Cūr Mārcus Iūliam pulsat?" 30

Quīntus: "Quia Iūlia cantat."

Aemilia: "Ō Iūlia, mea parva fīlia! Mārcus puer pro-  
bus nōn est; Mārcus est puer improbus!"

im-probus -a -um  
↔ probus -a -um



Quīntus: “Iūlia puella proba est.”

35 Aemilia Quīntum interrogat: “Ubi est Iūlius? Cūr nōn venit?” Aemilia Iūlium nōn videt.

Respondet Mārcus: “Pater dormit.”

Quīntus: “Māter nōn tē, sed mē interrogat!”

Aemilia: “St, puerī! Ubi est pater?”

40 Quīntus: “Pater nōn hīc est, sed Mārcus hīc est.”

Quīntus Iūlium vocat: “Pater! Pa-ter!”



Iūlius Quīntum nōn audit neque venit. Cūr Iūlius Quīntum nōn audit? Iūlius eum nōn audit, quia dormit.

Mārcus: “Hahae! Pater dormit neque tē audit.”

45 Aemilia: “Fū, puer!” Aemilia irāta est. Māter filium verberat: tuxtax, tuxtax...

Mārcus plōrat: “Uhuhū!”

Iūlius eum audit. Iam nōn dormit pater.



cūr Iūlius nōn venit?



Quīntus Iūlium vocat

ne-que = et nōn  
(ne- = nōn)  
eum : Quīntum  
Iūlius dormit

verberat = pulsat et  
pulsat ('tux-tax')

eum : Mārcum

SCAENA TERTIA

III

*Persōnae: Iūlius, Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.*

50

Quīntus: "Pater venit."

Aemilia Quīntum nōn audit, quia Mārcus plōrat.

Iūlius Quīntum videt eumque interrogat: "Cūr Mārcus plōrat?"

eum-que = et eum  
(: Quīntum)

*eum* : Mārcum

Quīntus respondet: "Mārcus plōrat, quia māter eum 55  
verberat."

Iūlius: "Sed cūr māter Mārcum verberat?"

*māter* Mārcum verberat,  
quia Mārcus puer im-  
probus est

Quīntus: "Mārcum verberat, quia puer improbus est.

Mārcus parvam puellam pulsat!"

Iūlia: "Mamma! Pater hīc est." Aemilia Iūlium videt. 60

Aemilia: "Tuus Mārcus filius improbus est!"

Iūlius: "Fū, puer! Puer probus nōn pulsat puellam.

Puer quī parvam puellam pulsat improbus est!"

Iūlius irātus puerum improbum verberat: tuxtax,  
tuxtax, tuxtax... 65

*Iūlia* nōn laeta est

Mārcus plōrat. Quīntus laetus est et rīdet. Iūlia laeta  
nōn est neque rīdet. Cūr nōn laeta est Iūlia? Nōn laeta  
est, quia Mārcus plōrat. Iūlia est puella proba!



Puer rīdet. Puella plōrat. Quis est puer quī rīdet?  
 70 Puer quī rīdet est Mārcus. Quae est puella quae plōrat?  
 Puella quae plōrat est Iūlia.

Mārcus, quī puellam pulsatur, puer improbus est. Pu-  
 ella quam Mārcus pulsatur est Iūlia. Iūlia Aemiliam vocat.  
 Aemilia, quam Iūlia vocat, māter liberōrum est. Aemi-  
 75 lia puerum verberat. Puer quem Aemilia verberat est  
 Mārcus.

Quem vocat Quīntus? Quīntus Iūlium vocat. Iūlius,  
 quem Quīntus vocat, pater liberōrum est. Iūlius Quīn-  
 tum nōn audit. Quem audit Iūlius? Iūlius Mārcum  
 80 audit. Puer quem Iūlius audit est Mārcus.

Puella quae cantat laeta est. Puella quae plōrat nōn  
 est laeta. Puer quī puellam pulsatur improbus est!

## GRAMMATICA LATINA

*Nōminātīvus et accūsātīvus*

85 [A] Masculinum.

Mārcus rīdet. Quīntus Mārcum pulsatur.

Mārcus Quīntum pulsatur. Quīntus plōrat.

'Mārcus' nōminātīvus est. 'Mārcum' accūsātīvus est.  
 'Quīntum' est accūsātīvus, 'Quīntus' nōminātīvus. Nōminātī-  
 90 vus: -us (-r). Accūsātīvus: -um.

Exempla: Iūlius, Iūlium; filius, filium; puer, puerum; eum.

[B] Fēmininum.

Iūlia cantat. Mārcus Iūliam pulsatur.

Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia venit.

95 'Iūlia, Aemilia' nōminātīvus est. 'Iūliam, Aemiliam' accūsātīvus est. Nōminātīvus: -a. Accūsātīvus: -am.

Exempla: puella, puellam; parva, parvam; eam.

quī  
 quae  
 puer quī rīdet  
 puella quae plōrat

quem  
 quam  
 puer quem Aemilia  
 verberat  
 puella quam Mārcus  
 pulsatur

quem? Iūlium  
 Quīntum

nōminātīvus (nōm)  
 accūsātīvus (acc)

Mārcus Quīntus  
 Mārcum Quīntum

-us  
 -um

Iūlia Aemilia  
 Iūliam Aemiliam

-a  
 -am

cantat  
rīdet  
dormit

-at  
-et  
-it

-us -a	-um	-at -et -it
	-am	
	eum	
	eam	
	mē tē	

*Verbum*

Iūlia cantat. Mārcus rīdet. Iūlius dormit.

'Cantat' verbum est. 'Cantat', 'rīdet', 'dormit' tria verba 100 sunt.

Exempla: cantat, pulsat, plōrat, vocat, interrogat, verberat (-at); rīdet, videt, respondet (-et); dormit, venit, audit (-it).

<i>Nōminātīvus:</i>	<i>Accūsātīvus:</i>	<i>Verbum:</i>	
Mārcus	Iūliam	pulsat.	105
Quīntus	Mārcum	videt.	
Iūlia	Aemiliam	vocat.	
Aemilia	Quīntum	interrogat:	
"Quis	mē	vocat?"	
Quīntus		respondet:	110
"Iūlia	tē	vocat.	
Mārcus	eam	pulsat."	
Aemilia	puerum	verberat.	
Mārcus		plōrat.	
Iūlius	eum	audit.	115
Iūlius		venit.	
"Puer probus	parvam puellam	nōn pulsat!"	
Iūlius irātus	puerum improbum	verberat.	

PENSVM A

Cūr Mārc- Iūliam pulsat? Mārcus Iūli- pulsat, quia Iūli- cantat. Iūlia plōr-, quia Mārcus e- pulsat. Iūlia: "Mamma! Mārcus — pulsat." Aemilia puell- aud- et ven-. Māter Quīnt- videt et e- interrog-: "Quis mē voc-?" Quīnt- respond-: "Iūlia — vocat."

Iūlius dorm-. Quīntus Iūli- voc-: "Pater!" Mārcus rīd-, quia Iūli- nōn venit. Aemilia Mārc- verber-. Iūlius ven-, quia Mārc- plōrat. Iūlius Aemili- et Mārc- et Quīnt- et Iūli- videt. Iūlius: "Puer quī parv- puell- pulsat improbus est." Iūlius puer- improb- verberat. Quem Iūli- verberat? Puer qu- Iūlius verberat est Mārcus. Mārcus plōr-. Puer qu- plōrat laet- nōn est. Puella qu- cantat laet- est.

## PENSVM B

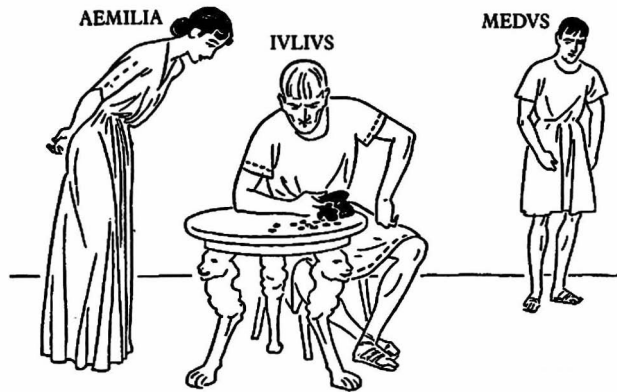
Puella —: “Lalla.” Puella — cantat est Iūlia. Iūlia — est. Puer improbus puellam —. Puella —: “Uhuhū!” Puer —: “Hahahae!” Puer — rīdet est Mārcus. Iūlia Aemiliam —: “Mamma!” Aemilia —, et Quīntum —: “Cūr Iūlia plōrat?” Quīntus —: “Iūlia plōrat, — Mārcus eam pulsat.” Aemilia: “Mārcus puer — nōn est, puer — est! Ubi est pater?” Aemilia Iūlium nōn —. Quīntus: “Pater nōn — est.” Quīntus Iūlium —: “Pater!” Iūlius Quīntum nōn —. — Iūlius Quīntum nōn audit? Iūlius eum nōn audit, quia —. Mārcus plōrat, — Aemilia eum verberat. Iūlius Mārcum audit; — Iūlius nōn dormit. — Aemilia verberat? Aemilia Mārcum —. Puer — Aemilia verberat improbus est. Iūlia laeta nōn est — rīdet.

## PENSVM C

Quis Iūliam pulsat?  
 Cūr Iūlia plōrat?  
 Quīntusne quoque Iūliam pulsat?  
 Quem Quīntus pulsat?  
 Cūr Aemilia venit?  
 Quis Iūlium vocat?  
 Cūr Iūlius Quīntum nōn audit?  
 Quem audit Iūlius?  
 Cūr Mārcus plōrat?  
 Rīdetne Iūlia?  
 Num ‘Mārcus’ accūsātīvus est?  
 Num ‘Iūliam’ nōminātīvus est?  
 Quid est ‘dormit’?

*Vocābula nova:*

scaena  
 persōna  
 mamma  
 laetus  
 irātus  
 probus  
 improbus  
 cantat  
 pulsat  
 plōrat  
 rīdet  
 videt  
 vocat  
 venit  
 interrogat  
 respondet  
 dormit  
 audit  
 verberat  
 mē  
 tē  
 eum  
 eam  
 neque  
 iam  
 cūr?  
 quia  
 ō!  
 hīc  
 quī  
 quae  
 quem  
 quam  
 nōminātīvus  
 accūsātīvus  
 verbum



DOMINVS ET SERVI



sacculus: *in* sacculō  
eius: Iūlii



numerat < numerus

I	ūnus
II	duo
III	trēs
IV	quattuor
V	quīnque
VI	sex
VII	septem
VIII	octō
IX	novem
X	decem

SCAENA PRIMA

I

*Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus.*

Sacculus Iūlii nōn parvus est. In sacculō eius est pecūnia. Iūlius pecūniam in sacculō habet.

Aemilia sacculum videt Iūliumque interrogat: “Quot 5 nummī sunt in sacculō tuō?”

Iūlius respondet: “Centum.”

Aemilia: “Num hīc centum nummī sunt?”

Iūlius pecūniam numerat: “Ūnus, duo, trēs, quattuor, quīnque, sex, septem, octō, novem, decem. 10 Quid? Decem tantum?”

Iūlius rūrsus pecūniam numerat: “Ūnus, duo, trēs, quattuor... novem, decem.” Numerus nummōrum nōn est centum, sed decem tantum.

Iūlius: “Quid? In sacculō meō nōn centum, sed tan- 15 tum decem nummī sunt! Ubi sunt cēterī nummī? Servi meī ubi sunt?”

Mēdus: “Servus tuus Mēdus hīc est.”

Iūlius servum suum Mēdum videt, Dāvum nōn vi-  
20 det. Mēdus adest. Dāvus nōn adest, sed abest. Iūlius et  
Aemilia et Mēdus adsunt. Dāvus cēterīque servī ab-  
sunt.

Iūlius: “Quid? Ūnus servus tantum adest! Ubi est  
Dāvus? Dāvum vocā!”

25 Mēdus Dāvum vocat: “Dāve!” sed Dāvus Mēdum  
nōn audit neque venit.

Mēdus rūrsus Dāvum vocat: “Da-ā-ve! Venī!”

Dāvus venit. Iam duo servī adsunt.

### SCAENA SECVnda

30 *Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus, Dāvus.*

Dāvus, quī dominum suum nōn videt, Mēdum inter-  
rogat: “Quid est, Mēde?”

Mēdus: “St! Dominus adest. Salūtā dominum!”

Servus dominum salūtāt: “Salvē, domine!”

35 Dominus servum salūtāt: “Salvē, serve!”

Dāvus: “Quid est, domine?”

Iūlius: “St! Tacē, serve! Tacē et audī!” Servus tacet.

Iūlius: “In sacculō meō sunt decem tantum nummī.

Ubi sunt cēterī nummī meī?”

40 Dāvus tacet, neque respondet.

Aemilia: “Respondē, Dāve! Dominus tē interrogat.”

Dāvus respondet: “Pecūnia tua hīc nōn est. Interrogā  
Mēdum!”

ad-est = hīc est  
ab-est ↔ ad-est  
ad-sunt = hīc sunt  
ab-sunt ↔ ad-sunt



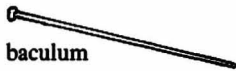
servus dominum salūtāt



nūllum : nōn ūnum  
verbum = vocābulum



ecce sacculus = vidē: hīc  
est sacculus



eius : Dāvī



bonus -a -um = probus

Iūlius Mēdum interrogat: “Ubi sunt nummī meī, Iī Mēde?” Mēdus nūllum verbum respondet. 11 45

Iūlius rūrsus eum interrogat: “Ubi est pecūnia mea? Respondē, serve!”

Mēdus Dāvum accūsāt: “Pecūnia tua in sacculō Dāvī est. Dāvus pecūniam tuam habet.”

Aemilia: “Audī, Dāve! Mēdus tē accūsāt.” 50

Dāvus: “Quem Mēdus accūsāt? mē?”

Iūlius: “Tācē, Mēde! Servus quī servum accūsāt improbus est!” Mēdus tacet.

Iūlius Dāvum nōn accūsāt, sed interrogat eum: “Estne pecūnia mea in sacculō tuō, Dāve?” 55

Dāvus: “In sacculō meō nōn est pecūnia tua, domine.”

Iūlius: “Ubi est sacculus tuus?”

Dāvus: “Hīc est. Ecce sacculus meus.”

Iūlius: “Sacculum tuum in mēnsā pōne!” 60

Dāvus sacculum suum in mēnsā pōnit. Iam sacculus eius in mēnsā est. Iūlius baculum suum in mēnsā pōnit. Baculum dominī in mēnsā est.

Dāvus: “Vidē: in sacculō meō nūlla pecūnia est.”

Iūlius nūllam pecūniam videt in sacculō. In sacculō Dāvī nūllī nummī sunt. Sacculus eius vacuus est. Dāvus pecūniam dominī nōn habet. 65

Iūlius: “Ō! Dāvus bonus servus est: pecūniam meam nōn habet. Ecce nummus tuus, Dāve!” Iūlius ūnum nummum pōnit in sacculō Dāvī. Iam sacculus Dāvī nōn 70



est vacuus: in sacculō eius est ūnus nummus. Dāvus laetus est.

Iūlius: “Sūme sacculum tuum et discēde, bone serve!” Dāvus sacculum suum sūmit et discēdit.

75 Mēdus baculum, quod in mēnsā est, videt. Mēdus quoque discēdit! Cūr discēdit Mēdus? Mēdus discēdit, quia is pecūniam dominī in sacculō suō habet!

Dāvus et Mēdus absunt.

### SCAENA TERTIA

80 *Persōnae: Iūlius, Aemilia.*

Iūlius: “Dāvus bonus servus est. Is nōn habet pecūniam meam. — Sed ubi est pecūnia mea, Mēde? Quis pecūniam meam habet?” Mēdus nōn respondet.

Iūlius: “Ubi est Mēdus? Cūr nōn respondet?”

85 Aemilia: “Mēdus nōn respondet, quia abest. Nūllus servus adest.”

Iūlius Mēdum vocat: “Mēde! Venī!” sed Mēdus, quī abest, eum nōn audit neque venit.

Iūlius rūsus vocat: “Mē-de! Venī, improbe serve!”

90 Mēdus nōn venit.

Iūlius: “Cūr nōn venit Mēdus?”

Aemilia: “Mēdus nōn venit, quia is habet pecūniam tuam! Eius sacculus nōn est vacuus!” Aemilia rīdet.

Iūlius irātus est — is nōn rīdet!

95 Iūlius: “Ubi est baculum meum?” Iūlius baculum, quod in mēnsā est, nōn videt.

sūmit ↔ pōnit  
discēdit ↔ venit

quī quae quod:  
puer quī ...  
puella quae ...  
baculum quod...  
is : Mēdus

is : Dāvus



vocātīvus (*voc*) < vocat

Dāve

-e

vocā          vocat  
tacē          tacet  
discēde      discēdit  
audī          audit

imperat ↔ pāret

imperātīvus (*imp*)  
< imperat

[1] -ā          -at  
[2] -ē          -et  
[3] -e          -it  
[4] -ī          -it

Aemilia: "Ecce baculum in mēnsā."

Iūlius baculum suum sūmit et discēdit.

GRAMMATICA LATINA

*Vocātīvus*

100

Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!"

'Dāve' vocātīvus est. Vocātīvus: -e (nōminātīvus: -us).

Exempla: Mēde, domine, serve, improbe.

Servus: "Salvē, domine!" Iūlius Mēdum vocat: "Mēde!  
Venī, improbe serve!"

105

*Imperātīvus et indicātīvus*

Dominus: "Vocā Dāvum!" Servus Dāvum vocat.

Dominus: "Tacē et audī!" Servus tacet et audit.

Dominus: "Discēde, serve!" Servus discēdit.

Dominus imperat. Servus pāret.

110

'Vocā' imperātīvus est. 'Vocat' indicātīvus est. 'Tacē',  
'audī', 'discēde' est imperātīvus. 'Tacet', 'audit', 'discēdit'  
indicātīvus est. Imperātīvus: -ā, -ē, -e, -ī. Indicātīvus: -at, -et,  
-it, -it.

Exempla: [1] salūtā, salūtāt; [2] respondē, respondet; [3] 115  
sūme, sūmit; [4] venī, venit.

Mēdus: "Salūtā dominum!" Dāvus dominum salūtāt.

Iūlius: "Respondē, serve!" Servus respondet.

Iūlius imperat: "Sūme sacculum tuum et discēde!" Dāvus  
sacculum suum sūmit et discēdit.

120

Iūlius: "Mēde! Venī!" Mēdus nōn venit.

Iūlius imperat. Dāvus pāret; Mēdus nōn pāret.

PENSVM A

Mēdus ad-. Dāvus ab-. Iūlius imper-: "Voc- Dāvum,  
Mēd-!" Mēdus Dāvum voc-: "Dāv-! Ven-!" Dāvus ven-  
neque Iūlium vid-. Mēdus: "Salūt- dominum!" Dāvus domi-  
num salūt-: "Salvē, domin-! Quid est?" Dominus: "Tac-,

serv-! Nummī meī ubi sunt?” Servus tac- neque respond-.  
 Iūlius: “Respond-!” Dāvus: “Interrog- Mēdum!” Iūlius Mē-  
 dum interrog-: “Ubi est pecūnia mea, Mēd-?” Mēdus: “Dā-  
 vus pecūniam tuam hab-.” Iūlius: “Pōn- sacculum tuum in  
 mēnsā, Dāv-!” Dāvus pār-: sacculum suum in mēnsā pōn-.  
 Dāvus: “Vid-, domin-: sacculus meus vacuus est.” Iūlius:  
 “Sūm- sacculum tuum et discēd-, bon- serv-!” Dāvus saccu-  
 lum suum sūm- et discēd-.

## PENSVM B

In sacculō Iūlii — est. Iūlius pecūniam —: “Ūnus, duo, trēs,  
 —, —, sex, —, —, —, —.” In — nōn centum, sed — decem  
 nummī sunt.

Dāvus dominum —: “Salvē, domine!” Iūlius —: “Pōne  
 sacculum tuum in —!” Dāvus sacculum — in mēnsā —.  
 Sacculus Dāvī — est, in sacculō — [: Dāvī] — pecūnia est.  
 Dāvus sacculum suum — et discēdit.

Iūlius: “Mēde! Venī!” Mēdus nōn venit, quia — [: Mēdus]  
 pecūniam Iūlii —. Iūlius baculum, — in mēnsā est, sūmit et  
 —.

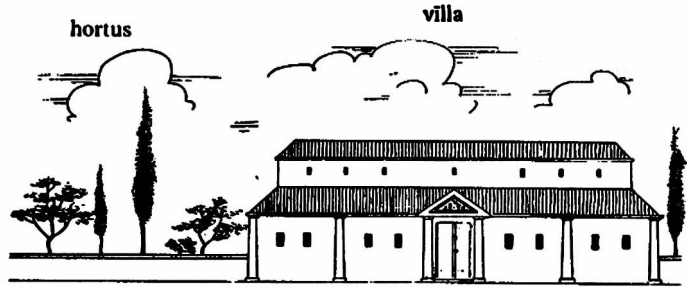
Dominus imperat, bonus servus —.

## PENSVM C

Quot nummī sunt in sacculō Iūlii?  
 Adestne Dāvus in scaenā primā?  
 Quis Dāvum vocat?  
 Suntne nummī Iūlii in sacculō Dāvī?  
 Quid Iūlius pōnit in sacculō Dāvī?  
 Quot nummī iam in sacculō Iūlii sunt?  
 Estne vacuus sacculus Mēdi?  
 Cūr Mēdus discēdit?  
 Quem Iūlius vocat?  
 Cūr Mēdus Iūlium nōn audit?

*Vocābula nova:*

sacculus  
 pecūnia  
 nummus  
 mēnsa  
 baculum  
 vacuus  
 bonus  
 quattuor  
 quīnque  
 septem  
 octō  
 novem  
 decem  
 habet  
 numerat  
 adest  
 abest  
 salūtat  
 tacet  
 accusat  
 pōnit  
 sūmit  
 discēdit  
 imperat  
 pāret  
 nūllus  
 eius  
 suus  
 is  
 quod  
 rūsus  
 tantum  
 salvē  
 vocātīvus  
 imperātīvus  
 indicātīvus



## VILLA ET HORTVS

Ecce villa et hortus Iulii. Iulius in magnā villā habitat. 1  
Pater et māter et trēs liberī in villā habitant. Iulius et  
Aemilia trēs liberōs habent: duōs filiōs et ūnam filiā  
— nōn duās filiās.

In villā multī servī habitant. Dominus eōrum est Iū- 5  
lius: is multōs servōs habet. Ancillae quoque multae in  
villā habitant. Domina eārum est Aemilia: ea multās  
ancillās habet.

Iulius in villā suā habitat cum magnā familiā. Pater et  
māter habitant cum Mārcō et Quīntō et Iūliā. Iulius et 10  
Aemilia in villā habitant cum liberīs et servīs et ancillīs.

Villa Iulii in magnō hortō est. In Italiā sunt multae  
villae cum magnīs hortīs. In hortīs sunt rosae et lilia.  
Iulius multās rosās et multa lilia in hortō suō habet.  
Hortus Iulii pulcher est, quia in eō sunt multae et pul- 15  
chrae rosae liliaque.

Aemilia fēmina pulchra est. Syra nōn est fēmina pul-  
chra, neque pulcher est nāsus eius, sed foedus est.

eōrum : servōrum

is : Iulius

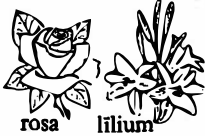
eārum : ancillārum  
ea : Aemilia

-ō -ā:

in hortō, in villā  
cum Mārcō, cum Iūliā

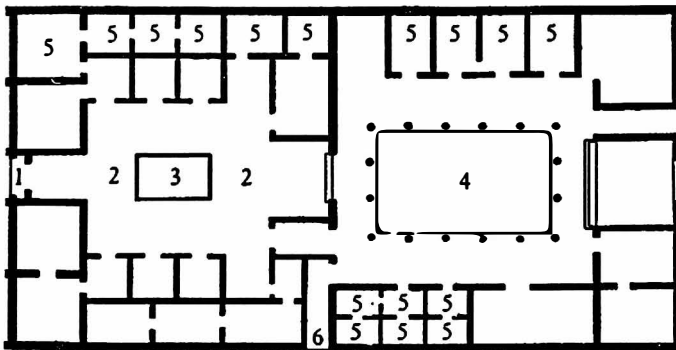
-īs:

in hortīs, in villīs  
cum servīs, cum ancillīs



eō : hortō  
pulcher -chra -chrum:  
hortus pulcher (m)  
rosa pulchra (f)  
lilium pulchrum (n)

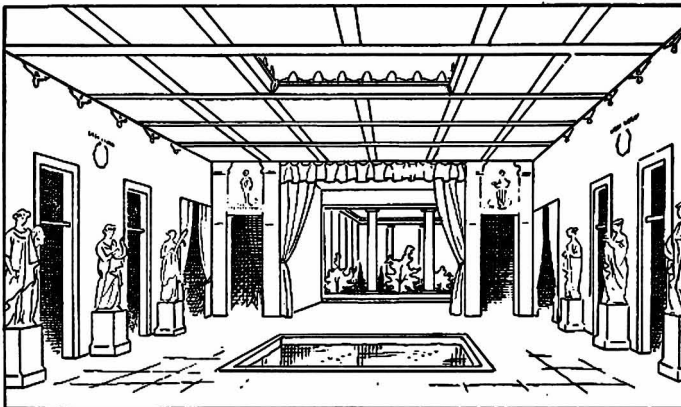
eius : Syrae  
foedus -a -um ↔ pulcher



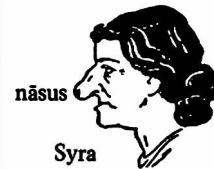
1. ostium
2. atrium
3. impluvium
4. peristylum
5. cubicula
6. ostium

Syra, quae bona ancilla est, n̄sum magnum et foedum  
 20 habet. Iūlius est vir Aemiliae, fēminae pulchrae. Iūlius  
 Aemiliam amat, quia ea pulchra et bona fēmina est.  
 Aemilia Iūlium virum suum amat et cum eō habitat.  
 Pater et māter līberōs suōs amant. Iūlius nōn sōlus, sed  
 cum Aemiliā et cum magnā familiā in villā habitat.

25 In villā sunt duo ostia: ostium magnum et ostium  
 parvum. Villa duo ostia et multās fenestrās habet.



In villā Iūlii magnum atrium est cum impluviō. Quid  
 est in impluviō? In eō est aqua. In atrio nūllae fenestrae  
 sunt.



n̄sus

Syra

eō : Iūliō

sōlus -a -um

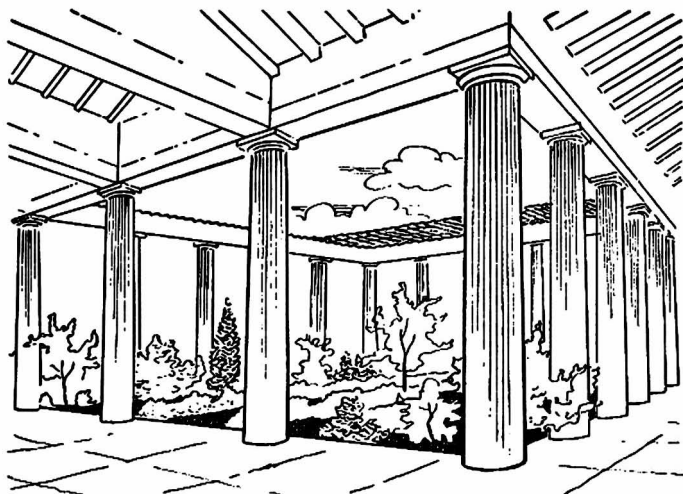


ostium et fenestra

atrium

eō : impluviō

peristylum



etiam = quoque: etiam  
peristylum = p. quoque

id : impluvium

iī (= eī) : servī

eae : cubicula

cae : ancillae

eā : Aemiliā

sine ↔ cum

Etiam peristylum magnum et pulchrum in villā est. 30  
'Peristylum' est vocabulum Graecum. In villis Graecis  
et Rōmānis magna et pulchra peristyla sunt. Estne im-  
pluvium in peristylō? Id nōn in peristylō, sed in ātriō  
est. In peristylō parvus hortus est.

In villā sunt multa cubicula. Quīntus in cubiculō 35  
parvō dormit. Estne magnum cubiculum Mārci? Id  
quoque parvum est. Iūlius et Aemilia in cubiculō magnō  
dormiunt. Ubi dormiunt servī? Iī quoque in cubiculis  
dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn  
magna sunt, et multī servī in ūnō cubiculō dormiunt. 40  
Etiam ancillae multae in ūnō cubiculō dormiunt, neque  
eae magna cubicula habent. —

Aemilia in peristylō est. Estne sōla? Aemilia sōla nōn  
est: liberī cum eā in peristylō adsunt. Iūlius abest. Ae-  
milia sine virō suō Iūliō in villā est. Ubi est Iūlius? In op- 45  
pidō Tūsculō est sine Aemiliā, sed cum servīs quattuor.

11 Aemilia cum Mārcō, Quīntō Iūliāque in peristylō est.  
Iūlia rosās pulchrās in hortō videt et ab Aemiliā discē-  
dit. Iam ea cum Aemiliā nōn est. Aemilia eam nōn  
50 videt. Puella in hortō est.

Aemilia imperat: “Mārce et Quīnte! Iūliam vocāte!”

Mārcus et Quīntus Iūliam vocant: “Iūlia! Venī!” sed  
Iūlia eōs nōn audit neque venit.

Iūlia puerōs vocat: “Mārce et Quīnte! Venīte! Hīc  
55 multae rosae sunt.”

Puerī Iūliam audiunt, neque īī ab Aemiliā discēdunt.

Quīntus: “Carpe rosās, Iūlia!”

Iūlia rosās carpit et cum quīnque rosīs ex hortō venit.



Iūlia: “Vidē, māter! Vidēte, puerī! Vidēte rosās  
60 meās!” Iūlia laeta est, rosae eam dēlectant.

Aemilia: “Ecce puella pulchra cum rosīs pulchrīs!”  
Verba Aemiliae Iūliam dēlectant.

Mārcus: “Rosae pulchrae sunt; puella sine rosīs pul-  
chra nōn est!” Verba Mārcī Iūliam nōn dēlectant!

65 Aemilia (īrāta): “Tacē, puer improbe! Iūlia puella  
pulchra est — cum rosīs et sine rosīs.”

Aemilia  
Iūlia

Iūlia cum Aemiliā est



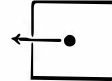
Iūlia ab Aemiliā discēdit

eōs : puerōs

hortus



Iūlia in hortō est



Iūlia ex hortō venit



Iūlia rosās carpit

iīs (= eīs) : puerīs

eās : rosās

iīs : rosīs

eās : ancillās



eōs : puerōs

Iūlia: “Audīte, Mārce et Quīnte!”

Mārcus: “Māter nōn videt nāsū tuū foedū!”

Mārcus et Quīntus rīdent: “Hahahae!”

Iūlia: “Audī, mamma: puerī etiam mē rīdent!” 70

Iūlia plōrat et cum ūnā rosā ab iīs discēdit.

Aemilia: “Tacēte, puerī improbī! Nāsus Iūliae foedus nōn est. Discēdite ex peristylō! Sūmite cēterās rosās eāsque in aquā pōnite!”

Puerī cēterās quattuor rosās sūmunt et cum iīs discē- 75 dunt.

Aemilia, quae iam sōla est in peristylō, ancillās vocat: “Dēlia et Syra! Venīte!”

Dēlia et Syra ex ātriō veniunt. Aemilia eās interrogat: “Suntne puerī in ātriō?” 80

Dēlia respondet: “In ātriō sunt.”

Aemilia: “Quid agunt Mārcus et Quīntus?”

Dēlia: “Puerī aquam sūmunt ex impluviō...”

Syra: “...et rosās in aquā pōnunt.”

Hīc domina et ancillae puerōs audiunt ex ātriō: Quīn- 85 tus plōrat et Mārcus rīdet.

Aemilia: “Quid iam agunt puerī? Age, Dēlia! discēde et interrogā eōs!” Dēlia ab Aemiliā et Syrā discēdit.

Aemilia Syram interrogat: “Ubi est Dāvus?”

Syra respondet: “In oppidō est cum dominō.” 90

Dēlia ex ātriō venit et dominam vocat: “Venī, ō domina! Venī!”

Aemilia: “Quid est, Dēlia?”



Dēlia: “Quīntus est in impluviō!”

95 Aemilia: “In impluviō? Quid agit puer in impluviō?”

Dēlia: “Aquam pulsat et tē vocat.”

Aemilia: “Quid agit Mārcus?”

Dēlia: “Is rīdet, quia Quīntus in aquā est!”

Aemilia: “Ō, puer improbus est Mārcus! Agite! Iū-  
100 lium vocāte, ancillae!”

Syra: “Sed dominus in oppidō est.”

Aemilia: “Ō, iam rūsus abest Iūlius!”

Dēlia: “Age! Venī, domina, et Mārcum verberā!”

Quid agit domina? Domina irāta cum ancillis ex peri-  
105 stylō discēdit.



## GRAMMATICA LATINA

### Accūsātīvus

#### [A] Masculinum.

Iūlius nōn ūnum *filiūm*, sed duōs *filiōs* habet

110 ‘*Filiūm*’ est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). ‘*Filiōs*’  
accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-um* (nōminā-  
tīvus *-us*), plūrālis *-ōs* (nōminātīvus *-ī*).

#### [B] Fēmininum.

Iūlius nōn duās *filiās*, sed ūnam *filiām* habet.

115 ‘*Filiām*’ est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). ‘*Filiās*’  
accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-am* (nōminā-  
tīvus *-a*), plūrālis *-ās* (nōminātīvus *-ae*).

#### [C] Neutrum.

Villa nōn ūnum *cubiculūm*, sed multa *cubicula* habet.

120 ‘*Cubiculūm*’ accūsātīvus singulāris est. ‘*Cubicula*’ accūsātī-  
vus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-um* (= nōminātīvus),  
plūrālis *-a* (= nōminātīvus).

*filiūm*  
*filiōs*  
*-um -ōs*

*filiām*  
*filiās*  
*-am -ās*

*cubiculūm*  
*cubicula*  
*-um -a*

ablātīvus (*abl*)

hortō  
hortīs

-ō -īs

villā  
villīs

-ā -īs

oppidō  
oppidīs

-ō -īs

<i>in</i>		
<i>ex</i>		-ō
<i>cum</i>		-ā
<i>ab</i>		-īs
<i>sine</i>		

indicātīvus (*ind*)

vocā	vocat
vocāte	vocant

	sing.	plūr.
[1]	-ā	-āte
	-at	-ant

[2]	-ē	-ēte
	-et	-ent

[3]	-e	-ite
	-it	-unt

[4]	-ī	-īte
	-it	-iunt

*Ablātīvus*

[A] Masculinum.

In hortō Iūlii. In hortīs Italiae.

125

‘Hortō’ ablātīvus singulāris est. ‘Hortīs’ ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

[B] Fēmininum.

In villā Iūlii. In villīs Rōmānīs.

‘Villā’ ablātīvus singulāris est. ‘Villīs’ ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ā, plūrālis -īs.

[C] Neutrum.

In oppidō Tūsculō. In oppidīs Graecīs.

‘Oppidō’ ablātīvus singulāris est. ‘Oppidīs’ est ablātīvus plūrālis. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

*In, ex, ab, cum, sine* cum ablātīvō: *in* ātriō, *in* cubiculīs, *ex* hortō, *ex* Italiā, *ab* Aemiliā, *ab* oppidō, *cum* servō, *cum* liberīs, *sine* pecūniā, *sine* rosīs.

*Imperātīvus et indicātīvus*

“Dāvum vocā, serve!” Servus Dāvum vocat.

140

“Iūliam vocāte, puerī!” Puerī Iūliam vocant.

‘Vocā’ est imperātīvus singulāris, ‘vocat’ indicātīvus singulāris (vidē cap. IV). ‘Vocāte’ imperātīvus plūrālis est, ‘vocant’ indicātīvus plūrālis. Imperātīvus: singulāris -, plūrālis -te. Indicātīvus: singulāris -t, plūrālis -nt.

145

Exempla:

[1] -ā, -āte; -at, -ant:

Salūtā dominum, serve!

Salūtāte dominum, servī!

Servus dominum salūtat.

Servī dominum salūtant.

[2] -ē, -ēte; -et, -ent:

Tacē, puer! Puer tacet.

Tacēte, puerī! Puerī tacent.

[3] -e, -ite; -it, -unt:

Discēde, serve!

Discēdite, servī!

Servus discēdit.

Servī discēdunt.

[4] -ī, -īte; -it, -iunt:

Venī, Iūlia! Iūlia venit.

Venīte, puerī! Puerī veniunt.

155

## PENSVM A

Iūlius et Aemilia in villā habitant cum liberis et servis. Dominus multos servos et ancillas habet.

Aemilia in peristylō est cum Marcō et Quīnto et Iūliā. Iūlia multos rosas in horto vidit et ab Aemilio discēdit. Iam Aemilia puellam non vidit, neque puerum eam vidit. Aemilia: "Marce et Quīnte! Vocā Iūliam!" Pueri Iūlii vocant: "Iūlia! Veni!" et Iūlia puerum vocat: "Marce et Quīnte, veni!" Iūlia pueros non audit, sed pueri Iūlii audiunt. Iūlia: "Cūr pueri non veniunt?" Iūlia ex horto venit cum vasa rosae pulchra. Iūlia: "Vidit rosas meas, mater! Vidit, pueri!" Mārcus: "Rosae pulchrae sunt, puella sine rosae pulchra non est!" Iūlia cum unum rosae discēdit. Pueri ridet. Aemilia: "Tacet, pueri! Sūm rosae et discēdit!" Pueri rosae sūm et discēdit; in atrio aquae sūm ex impluvio et rosam aquam ponit.

## PENSVM B

Iūlius in magnā ——. Aemilia cum — [Iūliō] habitat. Iūlius Aemiliam —, quia — [Aemilia] bona est et — femina est.

Aemilia in peristylō est — liberis suis, sed — virō suō. Iūlia — Aemiliā discēdit; iam puella in — est. Iūlia rosas — et — horto venit cum vasa —. Puella laeta est: rosae eam —.

Ubi est impluvium? — [impluvium] est in —. In impluvio — est. In atrio nullae — sunt.

## PENSVM C

Num Iūlius sōlus in villā habitat?

Quot filiōs et quot filiās habent Iūlius et Aemilia?

Ubi est impluvium?

Ubi dormiunt servi?

Adestne Iūlius in peristylō cum Aemiliā?

Ubi est Iūlius?

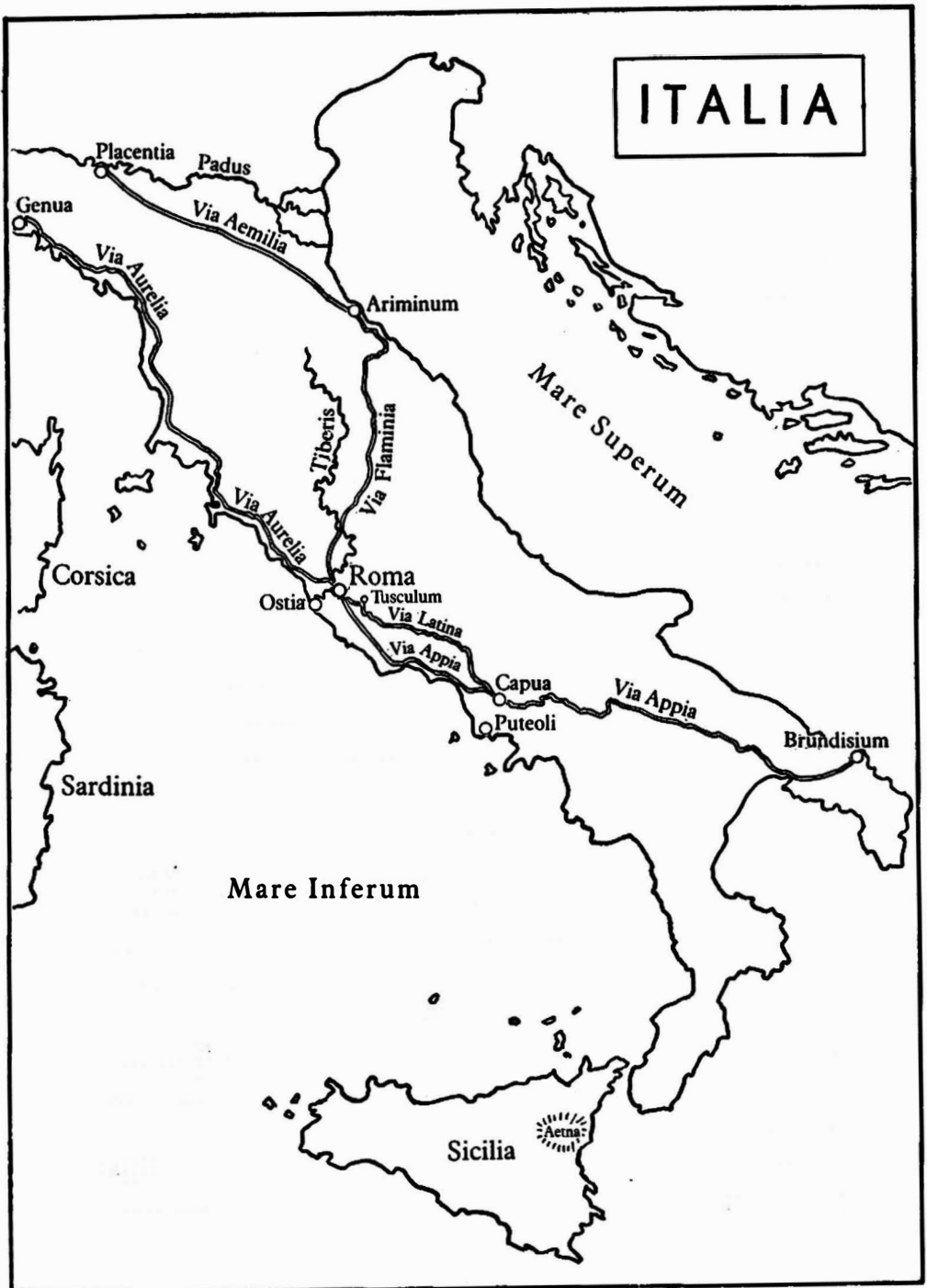
Estne Aemilia sōla in peristylō?

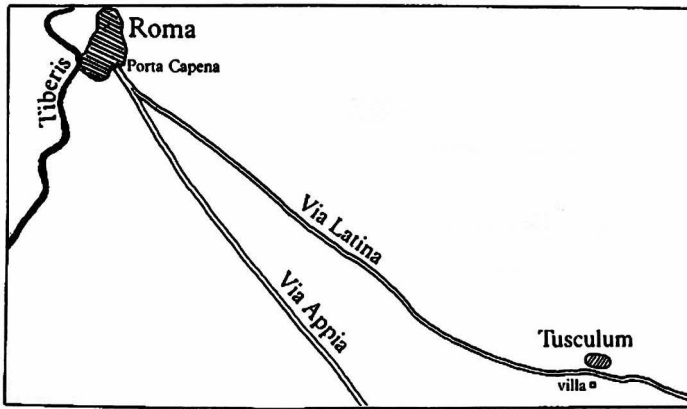
Quid Iūlia agit in horto?

Cūr pueri Iūliam rident?

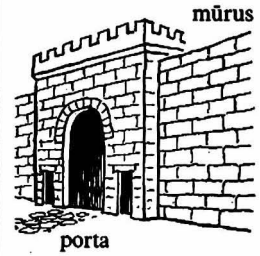
*Vocābula nova:*

villa  
hortus  
rosa  
lilium  
nāsus  
ostium  
fenestra  
ātrium  
impluvium  
aqua  
peristylum  
cubiculum  
pulcher  
foedus  
sōlus  
habitat  
amat  
carpit  
delectat  
agit  
etiam  
cum  
sine  
ab  
ex  
ea  
id  
eō  
eā  
iī  
eae  
ea  
eōs  
eās  
eōrum  
eārum  
iīs  
ablātivus





## VIA LATINA



7 In Italiā multae et magnae viae sunt: via Appia, via Latīna, via Flāminia, via Aurēlia, via Aemilia. Via Appia est inter Rōmam et Brundisium; via Latīna inter Rōmam et Capuam; via Flāminia inter Rōmam et Arīminum; via Aurēlia inter Rōmam et Genuam; via Aemilia inter Arīminum et Placentiam. Brundisium, Capua, Arīminum, Genua, Placentia, Ōstia magna oppida sunt. Ubi est Ōstia? Ōstia est prope Rōmam. Tūsculum quoque prope Rōmam est. Brundisium nōn est prope Rōmam, sed procul ab Rōmā: via Appia longa est. Via Latīna nōn tam longa est quam via Appia. Quam longa est via Flāminia? Neque ea tam longa est quam via Appia. Tiberis fluvius nōn tam longus est quam fluvius Padus.

15 Circum oppida mūrī sunt. Circum Rōmam est mūrus antiquus. In mūrō Rōmānō duodecim portae sunt. Porta prīma Rōmāna est porta Capēna. Circum oppidum Tūsculum mūrus nōn tam longus est quam circum Rōmam.

inter Rōmam et Brundisium (acc)

prope Rōmam ↔  
procul ab Rōmā

longus -a -um

circum  
oppidum  
(acc)



duo-decim = XII (12)  
porta = magnum ōstium

lectīca

oppidum



villa



ab oppidō ad villam

ad (+ acc) ↔ ab (+ abl)

Iūlius *it* (sing)  
servī *eunt* (plūr)



umerus

quī quōs:  
servī *quī* saccōs portant  
saccī *quōs* servī portant

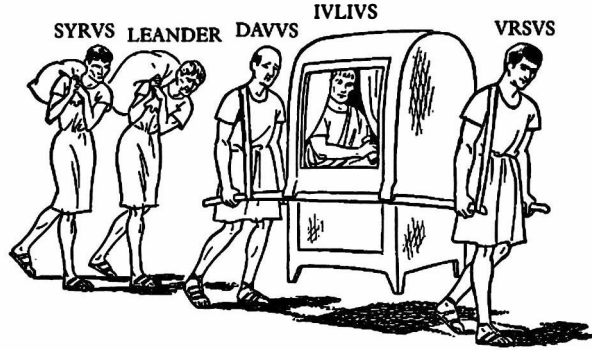
Lēander -drī (gen)

vehunt = portant (ab...  
ad...)

ante ↔ post

ā = ab  
ab ante *a, e, i, o, u, h*  
ā/ab ante cēterās litterās

quō? ↔ unde?



Villa Iūlii est prope Tūsculum. Ab oppidō Tūsculō  
ad villam Iūlii nōn longa via est. Ecce Iūlius et quattuor  
servī in viā. Iūlius ab oppidō ad villam suam it. Domi- 20  
nus et servī ab oppidō ad villam eunt. Dominus in lec-  
tīcā est. Duo servī lectīcam cum dominō portant. Servī  
quī lectīcam portant sunt Ursus et Dāvus. Iūlius nōn in  
viā ambulat, servī eum portant. Syrus et Lēander am-  
bulant. Syrus saccum portat et Lēander quoque saccum 25  
portat: Syrus et Lēander duōs saccōs in umerīs portant.  
Saccī quōs Syrus et Lēander portant magnī sunt, sed  
saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam  
saccus Lēandrī. Quattuor servī dominum et duōs saccōs  
ab oppidō ad villam vehunt. 30

Iūlius in lectīcā est inter Ursum et Dāvum. Ursus est  
ante Iūlium, Dāvus post eum est. Syrus et Lēander nōn  
ante lectīcam, sed post lectīcam ambulant. Venitne Iū-  
lius ā villā? Nōn ā villā venit. Unde venit Iūlius? Ab  
oppidō venit. Quō it Iūlius? Ad villam it. Post eum 35  
Tūsculum est, ante eum est villa.

Iūlius sōlus nōn est, nam quattuor servī apud eum sunt. Mēdus nōn est apud dominum, nam is dominum irātum timet. Mēdus est malus servus quī nummōs do-  
 40 minī in sacculō suō habet. Dominus servōs malōs baculō verberat; itaque servī malī dominum et baculum eius timent. Dāvus autem bonus servus est, neque is Mēdum amat. Dāvus amīcus Mēdī nōn est, nam servus bonus et servus malus nōn amīcī, sed inimīcī sunt. Mē-  
 45 dus est inimīcus Dāvī. Ursus autem amīcus Dāvī est.

II Mēdus abest ā dominō suō. Estne in oppidō Tūsculō? Mēdus Tūsculī nōn est; neque Rōmae est Mēdus, sed in viā Latīnā inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Mē-  
 dus? Tūsculō venit, neque is ad vīllam Iūliī it. Quō it  
 50 Mēdus? Rōmam it. Tūsculum post eum est, ante eum est Rōma. Mēdus viā Latīnā Tūsculō Rōmam ambulat.

Etiam Cornēlius, amīcus Iūliī, in viā Latīnā est inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Cornēlius? Is nōn Tūsculō, sed Rōmā venit. Quō it? Cornēlius nōn Rō-  
 55 mam, sed Tūsculum it. Rōma post eum, ante eum Tūsculum est. Cornēlius in equō est. Equus quī Cornēlium vehit pulcher est. Iūlius et Cornēlius ad vīllās suās eunt. Villa ubi Iūlius habitat prope Tūsculum est. Ubi habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

60 Iam Iūlius prope vīllam suam est. Servī quī lectīcam portant fessī sunt. Dominus autem fessus nōn est, nam is nōn ambulat. Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur, itaque is fessus nōn est. Fessī sunt Syrus et Lēander, nam īi

apud *eum* sunt = cum *eō* sunt

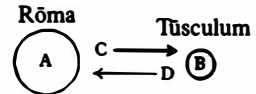
malus -a -um ↔ bonus

...autem = sed...: Dāvus autem = sed Dāvus

in-imīcus ↔ amīcus

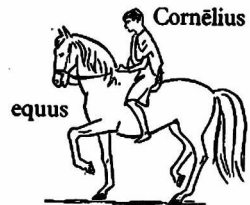
Tūsculī = *in* oppidō Tūsculō

Tūsculō = *ab* oppidō Tūsculō



A Rōmae est  
 B Tūsculī est  
 C Rōmā Tūsculum it  
 D Rōmam Tūsculō it

Tūsculum = *ad* oppidum Tūsculum



fessus -a -um

Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur = Ursus et Dāvus Iūlium portant

saccī qui ā Syrō et Lēandrō portantur = saccī quōs Syrus et Lēander portant  
 saccus qui ā Lēandrō portātur = saccus quem Lēander portat

is equō vehitur = equus eum vehit



porta  
 U  
 per portam →  
 Π

amicus (m): amīca (f)

Mēdus ab eā amātur  
 = ea Mēdum amat

amīca mea

id ā Lȳdiā nōn audītur  
 = Lȳdia id nōn audit

duōs magnōs saccōs umerīs portant, neque vacuī sunt  
 saccī! Saccī quī ā Syrō et Lēandrō portantur magnī 65  
 sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est  
 quam saccus quī ā Lēandrō portātur. Itaque Syrus nōn  
 tam fessus est quam Lēander. Cornēlius nōn est fessus,  
 nam is equō vehitur. Iūlius lecticā vehitur. Servī ambu-  
 lant. Dominī vehuntur. Mēdus ambulat, nam is servus 70  
 est neque equum habet.

Iūlius prope villam suam est. Mēdus autem, quī do-  
 minum irātum timet, procul ā villā Iūlii abest. Dominus  
 ā servō malō timētur. Mēdus prope Rōmam est; iam  
 mūrī Rōmānī ab eō videntur et porta Capēna. (Is quī viā 75  
 Latīnā venit per portam Capēnam Rōmam intrat.) Cūr  
 Rōmam it Mēdus? Rōmam it, quia Lȳdia Rōmae habi-  
 tat, nam Lȳdia amīca eius est: Mēdus Lȳdiam amat et  
 ab eā amātur. Mēdus Rōmam vocātur ab amīcā suā,  
 quae fēmina est pulchra et proba. Itaque is fessus nōn 80  
 est et laetus cantat:

*Nōn via longa est Rōmam, ubi amīca habitat mea pulchra.*

Sed id quod Mēdus cantat ā Lȳdiā nōn audītur!

Iam Iūlius in villā est et ab Aemiliā liberisque laetīs  
 salūtātur. Cornēlius Tūsculī est. Mēdus autem Rōmae 85  
 est ante ōstium Lȳdiae. Mēdus ōstium pulsat.

Lȳdia imperat: “Intrā!”

Mēdus per ōstium intrat et amīcam suam salūtāt:  
 “Salvē, mea Lȳdia! Ecce amīcus tuus quī sōlus Rōmam  
 ad tē venit.”



Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur eumque salūtat: “Ō amīce, salvē! Ubi est dominus tuus?”

Mēdus: “Iūlius in villā est apud servōs suōs – neque is iam meus dominus est!”

95 Verba Mēdī ā Lýdiā laetā audiuntur.

## GRAMMATICA LATINA

### Praepositionēs

Iūlius *ad* villam it; *ad* oppidum; *ad* ancillās.

Ursus *ante* Iūlium est; *ante eum*; *ante villam*.

100 Dāvus *post* Iūlium est; *post eum*; *post villam*.

Via *inter* Rōmam et Capuam; *inter servōs*.

Ōstia est *prope* Rōmam; *prope villam*; *prope eam*.

*Circum* oppidum mūrus est; *circum mēnsam*.

Mēdus est *apud* amīcam suam, nōn *apud* dominum.

105 Mēdus *per* portam Capēnam Rōmam intrat; *per ōstium*.

*Ab, ad, ex, cēt.* sunt praepositionēs. Praepositionēs cum accūsātīvō: *ad, ante, post, inter, prope, circum, apud, per, cēt.*; praepositionēs cum ablātīvō: *ablā, cum, ex, in, sine, cēt.* (vidē cap. v).

110 Quō it Mēdus? Mēdus Rōmam it. Quō it Cornēlius? Is Tūsculum it.

*Unde* venit Cornēlius? Cornēlius Rōmā venit. *Unde* venit Mēdus? Is Tūsculō venit.

115 *Ubi* habitat Lýdia? Lýdia Rōmae habitat. *Ubi* habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

Accūsātīvus: Rōmam, Tūsculum, Capuam, Brundisium, Ōstiam = *ad* oppidum -am/-um.

Ablātīvus: Rōmā, Tūsculō, Capuā, Brundisiō, Ōstiā = *ab* oppidō -ā/-ō.

120 Locātīvus (= genētīvus): Rōmae, Tūsculī, Capuae, Brundisiī, Ōstiae = *in* oppidō -ā/-ō.

Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur = verba Mēdī Lýdiam dēlectant

ūna praepositō (*prp*)  
duae praepositionēs

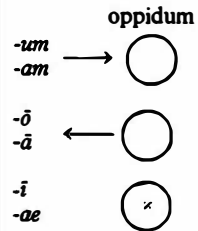
<i>ad</i>	-um
<i>ante</i>	-am
<i>post</i>	-ōs
<i>inter</i>	-ās
<i>prope</i>	-a
<i>circum</i>	mē
<i>apud</i>	tē
<i>per</i>	

*ad, ante, apud, circum, inter, per, post, prope*  
+ acc.  
*ablā, cum, ex, in, sine*  
+ abl.

quō? Rōmam/Tūsculum

unde? Rōmā/Tūsculō

ubi? Rōmae/Tūsculī



-us	-um	-t
-a	-am	
-ī	-ās	-nt
-ae	-a	

-us	ab/ā -ō	-tur
-a	-ā	
-um	-īs	
-ī		-ntur
-ae		
-a		

-t	-nt
-tur	-ntur

sing.	plūr.
[1] -ātur	-antur

[2] -ētur	-entur
-----------	--------

[3] -itur	-untur
-----------	--------

[4] -itur	-iuntur
-----------	---------

Verbum āctīvum et passīvum

Servus saccum portat  
= Saccus portātur ā servō



Servī saccōs portant  
= Saccī portantur ā servīs



125

'Portat portant' verbum āctīvum est. 'Portātur portantur' est verbum passīvum. Āctīvum: -t -nt. Passīvum: -tur -ntur.

Exempla:

[1] -ātur -antur: Aemilia Iūlium amat et ab eō amātur. Pater et māter liberōs amant et ab iīs amantur. Lȳdia verbīs Mēdi dēlectātur. 130

[2] -ētur -entur: Iūlia puerōs nōn videt neque ab iīs vidētur. Puerī Iūliam nōn vident neque ab eā videntur.

[3] -itur -untur: Dāvus sacculum in mēnsā pōnit = sacculus in mēnsā pōnitur ā Dāvō. Puerī rosās in aquā pōnunt = rosae ā puerīs in aquā pōnuntur. Cornēlius equō vehitur. 135

[4] -itur -iuntur: Iūlia puerōs audit neque ab iīs audītur = puerī ā Iūliā audiuntur neque eam audiunt.

PENSVM A

Iūlius ab oppid- Tūsculō ad vill- su- it. Villa eius prope Tūscul- est. Iūlius in lectīcā est inter Urs- et Dāv-. Dominus ā servīs port-. Ursus et Dāvus nōn saccōs port-, sacc- ā Syrō et Lēandrō port-. Saccus quem Lēander port- nōn tam parvus est quam saccus quī ā Syr- port-.

Mēdus nōn est apud domin-, nam servus malus dominum tim-. Dominus ā serv- mal- tim-. Dominus serv- mal- voc- neque ab eō aud-. Serv- mal- ā domin- voc- neque eum aud-.

Quō it Mēdus? Rōm- it. Unde venit? Mēdus Tūscul- venit. Ante Mēd- est Rōma, Tūsculum post e- est. Cornēlius

nōn Tūsculō Rōmam, sed Rōm- Tūscul- it, nam is Tūscul- habitat. Cornēlius nōn ambulat, sed equ- veh-.

Lýdia, amīca Mēdi, Rōm- habitat. Iam Mēdus Rōm- apud Lýdi- est. Mēdus amīc- su- salūt- et ab amīc- su- salūt-, nam Lýdia Mēd- am- et ab e- am-.

### PENSVM B

Ōstia nōn — ā Rōmā, sed — Rōmam est. — venit Iūlius? Tūsculō venit et — villam it. Duo servī eum —. Syrus et Lēander, quī — lectīcam ambulant, duōs — portant. Saccus Syrī nōn — magnus est — saccus quī — Lēandrō portātur; — Syrus nōn tam — est quam Lēander.

Mēdus — dominum nōn est, nam Mēdus dominum irātum —. Mēdus servus — [= improbus] est; — Mēdus et Iūlius nōn —, sed inimīcī sunt. Via Latīna, quae est — Rōmam et Capuam, nōn tam — est quam — Appia. — ambulat Mēdus? Is Rōmam ambulat, — amīca eius Rōmae habitat. Cornēlius — [= sed C.] Rōmā Tūsculum —. Tūsculum est — eum, — eum est Rōma. Cornēlius equō —, is nōn —. Iūlius et Cornēlius ad villās suās —.

### PENSVM C

Ambulatne Iūlius?

Quī Iūlium portant?

Quid portant Syrus et Lēander?

Unde venit Iūlius et quō it?

Quō it Mēdus?

Etiamne Cornēlius Tūsculō Rōmam it?

Ubi habitat Cornēlius?

Cūr Mēdus laetus est?

Quae est Lýdia?

Quid habet Mēdus in sacculō suō?

Suntne amīcī Iūlius et Mēdus?

Num *portat* verbum passivum est?

### Vocābula nova:

via  
mūrus  
porta  
lectīca  
saccus  
umerus  
amicus  
inimicus  
equus  
amīca  
longus  
malus  
fessus  
duodecim  
it eunt  
portat  
ambulat  
vehit  
timet  
intrat  
tam  
quam  
inter  
prope  
procul ab  
circum  
ad  
ante  
post  
ā  
apud  
per  
nam  
itaque  
autem  
unde?  
quō?  
praepositiō  
locātivus  
āctivum  
passivum



Iūlia rosam ante nāsū tenet

illīc : in peristylō

oculus



lacrimat ↔ rīdet

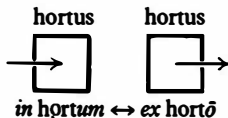
speculum



fōrmōsus -a -um = pul-  
cher

in cubiculum (acc)

↔ ex cubiculō  
claudit ↔ aperit



## PVELLA ET ROSA

Ecce Mārcus et Quīntus ante ōstium villae. Puerī Iū- 1  
lium exspectant. Māter nōn est apud filiōs, ea in peri-  
stylō est; illīc virum suum exspectat. Aemilia laeta nōn  
est, quia Iūlius abest; nam Aemilia virum suum amat.

Ubi est Iūlia? In cubiculō suō est. Iūlia, quae sōla est 5  
illīc, rosam ante nāsū tenet. Puella lacrimat: in oculīs  
eius sunt lacrimae.

Iūlia speculum sūmit et ante oculōs tenet. Puella sē  
in speculō videt et sē interrogat: "Estne foedus nāsus  
meus?" Nāsus eius autem fōrmōsus nōn est. Iūlia rūrsus 10  
lacrimat.

Syra ōstium cubiculī pulsat.

Iūlia: "Intrā!"

Syra ōstium aperit et in cubiculum intrat, neque ōsti-  
um post sē claudit. Iūlia Syram post sē in speculō videt. 15  
Syra nōn videt lacrimās Iūliae, nam puella sē nōn vertit.

Syra: "Ō, hīc est mea puella. Venī in hortum, Iūlia!"

Iūlia imperat: "Claude ōstium!"

Ancilla pāret.

20 Iūlia: "Num nāsus meus foedus est, Syra?"

Syra: "Foedus? Immō fōrmōsus est nāsus tuus."

Iūlia sē vertit. Iam Syra lacrimās videt.

Syra: "Quid est, mea Iūlia? Tergē oculōs! Es laeta!

Nāsus tuus tam fōrmōsus est quam meus."

25 Iūlia: "Sed nāsus tuus nōn fōrmōsus est!"

Syra: "Quid? Nōnne fōrmōsus est nāsus meus?"

Iūlia: "Immō foedus est! Ecce speculum, Syra."

Iūlia speculum tenet ante Syram, quae nāsū suū in speculō videt. Ancilla oculōs claudit et tacet. —

II Ecce Iūlius ad villam advenit. Servī lectīcam ante ōstium pōnunt. Pater filiōs salūtat: "Salvēte, filiī!" et ā filiīs salūtātur: "Salvē, pater!"

Iūlius ambulat ad ōstium, quod ab ōstiāriō aperitur. Dominus per ōstium in villam intrat. Post eum veniunt

35 Syrus et Lēander, quī duōs saccōs portant. Ōstiārius post eōs ōstium claudit. Ursus et Dāvus cum lectīcā vacuā discēdunt.

Puerī saccōs plēnōs quī ā servīs portantur vident et interrogant: "Quid inest in saccīs?"

40 Iūlius respondet: "In saccō quem Lēander portat mālā insunt. Hīc saccum pōne, Lēander!"

Lēander saccum pōnit ante Iūlium, quī aperit eum.

Iūlius: "Vidēte, puerī: hic saccus plēnus mālōrum est."

*immō fōrmōsus* : nōn foedus sed fōrmōsus

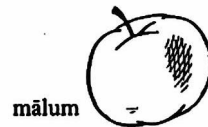
est sunt  
*es! este! (imp)*

nōn-ne



ad-venit = ad ... venit  
salvē! salvēte!  
salvē, pater! (*sing*)  
salvēte, filiī! (*plur*)

ōstiārius = servus qui ōstium aperit et claudit  
*in villam ↔ ex villā*



mālum

plēnus -a -um ↔ vacuus

in-est = in... est

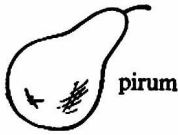
in-sunt = in... sunt

eum : saccum

*hic saccus* = saccus qui hīc (apud mē) est

ē = ex  
 ex ante a, e, i, o, u, h  
 ē/ex ante ceterās litterās

ei : Quīntō



solum = tantum

neque...neque ↔ et...et

dat dant  
 dā! date! (imp)

iis (= eis) : servīs

ad-it = ad... it

Aemilia  
 Iūliō  
 osculum  
 dat



Mārcus  
 ambulat  
 Quīntus  
 currit

Iūlius mālum ē saccō sūmit et sē vertit ad Mārcum: 45  
 “Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārcō mālum dat.  
 Pater filiō suō magnum mālum dat. Iam Mārcus mālum  
 habet, neque Quīntus mālum habet. Iūlius Quīntum ad  
 sē vocat et eī mālum dat. Iūlius Quīntō mālum dat. Iam  
 et Mārcus et Quīntus māla habent. 50

Mārcus: “Quid inest in saccō Syrī?”

Iūlius: “In saccō eius pira īsunt. Aperī saccum,  
 Syre! Vidēte, puerī: hic saccus plēnus est pirōrum.” Iū-  
 lius duo pira ē saccō sūmit: “Ecce pirum tuum, Mārce,  
 et tuum, Quīnte.” Pater filiīs suīs pira dat. Filiī, quī iam 55  
 nōn solum māla, sed etiam pira habent, laetī sunt. Servi  
 autem neque māla neque pira habent.

Quīntus: “Etiam servīs dā māla et pira, pater!”

Iūlius Syrum et Lēandrum servōs ad sē vocat et iīs  
 māla et pira dat. Dominus servīs māla et pira dat. 60

Aemilia cum Dēliā ē peristylō in ātrium intrat, laeta III  
 ad Iūlium adit eumque salūtat. Aemilia virō suō oscu-  
 lum dat. Iūlius Aemiliae osculum dat.

Iūlius: “Quid agit Iūlia?”

Aemilia: “Rosās carpit in hortō.” 65

Iūlius: “Currite in hortum, puerī, et vocāte eam!”

Quīntus currit. Mārcus nōn currit, sed ambulat.

Iūlius imperat: “Age! Curre, Mārce!”

Etiam Mārcus currit. Puerī per peristylum in hortum  
 currunt. Illīc autem puella nōn est. Puerī ex hortō per 70  
 peristylum in ātrium ambulat.

Mārcus: "Iūlia neque in hortō neque in peristylō est."

Aemilia: "Estne Syra in hortō?"

Quīntus: "Nōn est. Nūlla ancilla illic est."

- 75 Aemilia: "Nōn solum Iūlia, sed etiam Syra abest! Dēlia, ī ad cubiculum Iūliae!"

Dēlia ad cubiculum Iūliae it, ostium pulsat, aperit, in cubiculum intrat. Illic nōn solum Iūlia, sed etiam Syra est. Oculi Iūliae plēni sunt lacrimarum.

- 80 Dēlia: "Venī in ātrium, Iūlia! Illic pater tuus tē expectat."

Iūlia oculōs et nāsū terget, rosam sūmit, ē cubiculō exit. Syra et Dēlia post eam exeunt. Iūlia in ātrium ad Iūlium currit eīque osculum dat.

- 85 Iūlia: "Ecce rosa. Nōnne pulchra est haec rosa?"

Iūlius: "Nūlla rosa tam pulchra est quam fīlia mea!"  
Iūlius fīliae suae osculum dat. Iamne lacrimat Iūlia?  
Immō laeta est et rīdet.

Iūlia: "Num nāsus meus foedus est?"

- 90 Iūlius: "Foedus? Immō tam fōrmōsus est quam—hoc mālum! Ecce mālum tuum, Iūlia." Pater fīliae mālum magnum et fōrmōsum dat. Iūlia mālum terget et ante oculōs tenet.

- Iūlia: "Ō, quam fōrmōsum est hoc mālum!" Puella  
95 laeta mālō suō osculum dat!

Iūlius: "Hoc pirum etiam tuum est, Iūlia." Iūlius eī pirum dat. Iam puella et mālum et pirum habet.

Aemilia: "Etiam ancillis meis māla et pira dā!"

it eunt  
ī! īte! (imp)

ex-it ↔ intrat  
ex-īte ex-eunt  
eī-que

haec rosa = rosa quae hīc  
(apud mē) est

iam-ne

hoc mālum = mālum quod  
hīc (apud mē) est  
hīc haec hoc:  
hīc saccus (m)  
haec rosa (f)  
hoc mālum (n)

eī: Iūliae

iīs (= eīs) : ancillīs

Iūlius ancillās ad sē vocat et iīs quoque māla et pira dat. Ancillae laetae ex ātriō exeunt. — 100

cui? puerō  
puellae

Cui Iūlius mālum dat? Puerō mālum dat. Puer cui Iūlius mālum dat est filius eius.

Cui Iūlius ōsculum dat? Puellae ōsculum dat. Puella cui Iūlius ōsculum dat filia eius est.

datīvus (*dat*) < dat

GRAMMATICA LATINA 105

*Datīvus*

servō  
servīs

[A] Masculinum.

Iūlius servō (Syrō) mālum dat.

Iūlius servīs (Syrō et Lēandrō) māla dat.

‘Servō’ da tīvus singulāris est. ‘Servīs’ est datīvus plūrālis. 110

-ō -īs

Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

ancillae  
ancillīs

[B] Fēmininum.

Iūlius ancillae (Syrāe) mālum dat.

Iūlius ancillīs (Syrāe et Dēliae) māla dat.

‘Ancillae’ est datīvus singulāris. ‘Ancillīs’ datīvus plūrālis 115  
est. Datīvus: singulāris -ae, plūrālis -īs.

-ae -īs

oppidō  
oppidīs

[C] Neutrum.

Fluvius oppidō aquam dat.

Fluviī oppidīs aquam dant.

‘Oppidō’ datīvus singulāris est. ‘Oppidīs’ est datīvus plūrā- 120  
lis. Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

-ō -īs

PENSVM A

Iūlius Mārc-, fili- su-, mālum dat. Iūlius Mārc- et Quīnt-, fili- su-, māla dat. Iūlius etiam serv- su-, Syr- et Lēandr-, māla dat.

C- Aemilia ōsculum dat? Aemilia vir- su- Iūli- ōsculum dat. Iūlius Aemili- ōsculum dat. Iūlius Iūli-, fili- su-, mālum dat, neque solum Iūliae, sed etiam Syr- et Deli-, ancill-su-. Iūlia māl- su- ōsculum dat!



## PENSVM B

Iūlius ad villam —. Ōstiārius ōstium — et post eum —.

Saccī nōn vacuī, sed — sunt. Iūlius: “Vidēte, puerī: — saccus plēnus — est. Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mār-cō mālum —. Iūlius filiīs nōn — māla, sed etiam pira dat. Iam puerī — māla — pira habent, sed servī — māla — pira habent. Dominus servōs ad — vocat et — quoque māla et — dat.

Aemilia ad Iūlium — et eī — dat. Iūlia abest. Puerī nōn ambulant, sed — in hortum. — [: in hortō] Iūlia nōn est, ea in cubiculō suō est. Iūlia nōn rīdet, sed —: in — eius sunt —. Dēlia: “In ātriō pater tuus tē —, Iūlia.” Iūlia — [= ex] cubi-culō —, ad Iūlium currit et — [: Iūliō] ōsculum dat. Iūlia rosam ante Iūlium —. Iūlia: “Nōnne — rosa — [= pulchra] est?”

## PENSVM C

Quem puerī expectant?

Venitne Iūlius Rōmā?

Quis ōstium aperit et claudit?

Quid inest in saccīs?

Cui Iūlius mālum primum dat?

Cui Aemilia ōsculum dat?

Estne Iūlia in hortō?

Quō it Dēlia?

Estne Iūlia sōla in cubiculō suō?

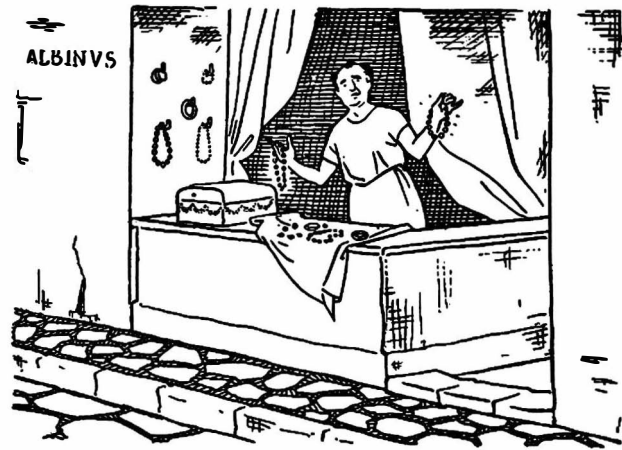
Rīdetne Iūlia?

Quō Iūlia currit?

Quid Iūlius dat filiae suae?

*Vocābula nova:*

oculus  
lacrima  
speculum  
ōstiārius  
mālum  
pirum  
ōsculum  
fōrmōsus  
plēnus  
expectat  
tenet  
lacrimat  
aperit  
claudit  
vertit  
terget  
advenit  
inest  
dat  
adit  
currit  
exit  
es  
sē  
hic  
haec  
hoc  
immō  
nōnne?  
et... et  
neque... neque  
solum  
illic  
ē  
eī  
iīs  
cui  
dativus



TABERNA ROMANA



gemma



margarīta

haec taberna, *acc* hanc  
tabernam  
quī = is quī



ānulus cum gemmā

līnea cum margarītīs =  
līnea margaritārum

haec via, *abl* hāc viā

emit ↔ vēndit  
quae = eae quae

quī = iīquī

Ecce taberna Rōmāna, in quā gemmae et margarītae /  
multae sunt. Cuius est haec taberna? Albīnī est. Albī-  
nus hanc tabernam habet. Quī tabernam habet tabernā-  
rius est. Albīnus est tabernārius Rōmānus quī gemmās  
et margarītās vēndit. Aliī tabernārii librōs vēdunt, aliī 5  
māla et pira, aliī rosās et līlia.

Gemmae et margarītae sunt ōrnāmenta. Ānulus cum  
gemma ōrnāmentum pulchrum est. Etiam līnea cum  
margarītīs ōrnāmentum est. Līnea sine margarītīs nōn  
est ōrnāmentum! 10

Multae fēminae quae in hāc viā ambulant ante taber-  
nam Albīnī cōnsistunt, nam fēminae ōrnāmentīs dēlec-  
tantur. Eae quae magnam pecūniam habent multa ōrnā-  
menta emunt. Quae nūllam aut parvam pecūniam ha-  
bent ōrnāmenta aspiciunt tantum, nōn emunt. Etiam 15  
virī multī ad hanc tabernam adeunt. Quī magnam pecū-

niam habent ōrnāmenta emunt et fēminīs dant; cēteri rursus abeunt. Fēminae quārum virī magnam pecūniam habent multa ōrnāmenta ā virīs suīs accipiunt.

20 Aemilia, cuius vir pecūniōsus est, multa ōrnāmenta ab eō accipit. Aemilia ānulum in digitō et margarītās in collō multaque alia ōrnāmenta habet. Ānulus digitum Aemiliae ōrnat, margarītāe collum eius ōrnant. Fēminae gemmīs et margarītīs ānulisque ōrnantur.

25 In viā prope tabernam Albīnī vir et fēmina ambulat. Quī vir et quae fēmina? Est Mēdus, quī cum Lȳdiā, amīcā suā, ambulat. Mēdus est servus Iūliū, sed dominus eius Rōmae nōn est. Mēdus sine dominō suō cum fēminā fōrmōsā in viīs Rōmae ambulat.

30 Lȳdia ōrnāmentum pulchrum in collō habet. Quod ōrnāmentum? Ōrnāmentum quod Lȳdia habet est līnea margarītārum. Collum Lȳdiae margarītīs pulchrīs ōrnatur; Lȳdia autem nūllum aliud ōrnāmentum habet, quia pecūniōsa nōn est, neque pecūniōsus est amīcus eius.

35 (Pecūniōsus est quī magnam pecūniam habet.)

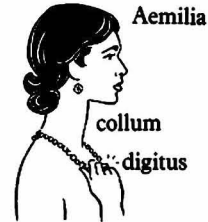
II Albīnus clāmat: "Ōrnāmenta! Ōrnāmenta fēminārum! Ōr-nā-men-ta! Emite ōrnāmenta!"

Lȳdia cōnsistit oculōsque ad tabernam Albīnī vertit: Lȳdia tabernam aspicit. Mēdus nōn cōnsistit neque tabernam aspicit.

Lȳdia: "Cōnsiste, Mēde! Aspice illam tabernam! Ō, quam pulchra sunt illa ōrnāmenta!" Lȳdia tabernam Albīnī digitō mōnstrat. Mēdus sē vertit, tabernam vi-

ab-it ↔ ad-it  
ab-it ab-eunt

pecūniōsus -a -um: p. est  
= magnam pecūniam  
habet

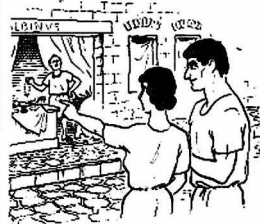


quis? quis/quī vir?  
quid? quod ōrnāmentum?



alius -a -ud (n)

quī = is quī



illa taberna = taberna  
quae illic est

Albīnus Lȳdiae (*dat*)  
margarītās ostendit

hoc, *abl* hōc  
vīgintī = xx (20)

*sing* hic haec hoc  
*plūr* hī hae haec

*aspice!* aspiciē!  
*aspicit* aspiciunt  
hī, *acc* hōs

hī hae haec, *abl* hīs

quī, *abl* quō

ānulus gemmātus = ānu-  
lus cum gemmā

hic haec hoc, *gen* huius  
sēstertius = nummus

hic ānulus, *acc* hunc  
ā.um, *abl* hōc ā.ō  
tantus -a -um = tam  
magnus  
octōgintā = LXXX (80)

hic ānulus = ānulus quī  
hic est  
ille ānulus = ānulus quī  
illic est

det, cum Lȳdiā ad tabernam adit. Mēdus et Lȳdia ante  
tabernam cōsistunt. Albīnus eōs salūtat et margarītās 45  
in lineā ante oculōs Lȳdiae tenet: Albīnus Lȳdiae mar-  
garītās ostendit.

Albīnus: "In hōc ōrnāmentō vīgintī margarītae mag-  
nae sunt. Nōnne pulchrae sunt hae margarītae?"

Mēdus: "Amīca mea multās margarītās habet." 50

Lȳdia: "In hāc tabernā multa alia ōrnāmenta sunt."

Albīnus iīs trēs ānulōs sine gemmīs ostendit: "Aspi-  
cite hōs ānulōs! Nōnne hī ānulī pulchrī sunt?"

Mēdus et Lȳdia ānulōs aspiciunt.

Lȳdia: "In hīs ānulīs gemmae nūllae sunt!" 55

Mēdus Albīnum interrogat: "Quot nummīs cōnstat  
ānulus in quō gemma est?"

Albīnus Mēdō ānulum gemmātum ostendit.

Albīnus: "Hic ānulus centum nummīs cōnstat."

Mēdus: "Quid?" 60

Albīnus: "Pretium huius ānulī est centum sēstertīi."

Mēdus: "Centum sēstertīi? Id magnum pretium est!"

Albīnus: "Immō parvum pretium est! Aspice hunc  
ānulum: in hōc ānulō magna gemma est. Tanta gemma  
sōla octōgintā sēstertīis cōnstat." 65

Mēdus: "Num ānulus sine gemmā vīgintī tantum sēs-  
tertīis cōnstat?" Albīnus nōn respondet.

Mēdus, quī alium ānulum gemmātum post Albīnum  
videt: "Hic ānulus pulcher nōn est. Quot sēstertīis cōn-  
stat ille ānulus?" 70

Albīnus: "Quī ānulus?"

Mēdus: "Ille post tē. Quantum est pretium illīus ānuli?" Mēdus ānulum post Albīnum digitō mōnstrat.

Albīnus: "Ille quoque ānulus centum sēstertiīs cōnstat. Pretium illīus ānuli tantum est quantum huius; sed amīca tua hunc ānulum amat, nōn illum."

Lȳdia ānulum gemmātum ante oculōs tenet.

Lȳdia: "Ō, quam pulchrum hoc ōrnāmentum est! Illud ōrnāmentum nōn tam pulchrum est quam hoc, neque illa gemma tanta est quanta haec."

Mēdus: "Tanta gemma ad tam parvum ānulum nōn convenit."

III Lȳdia, quae haec verba nōn audit, Mēdō digitōs suōs ostendit, in quibus nūllī ānuli sunt.

Lȳdia: "Aspice, Mēde! In digitīs meīs nūllī sunt ānuli. Aliae fēminae digitōs ānulōrum plēnōs habent — meī digitī vacuī sunt!"

Mēdus: "Sacculus quoque meus vacuus est!"

Lȳdia ānulum in mēnsā pōnit. In oculīs eius lacrimae sunt. Mēdus, quī lacrimās videt, sacculum suum in mēnsā pōnit — neque vacuus est sacculus, sed plēnus nummōrum! Quanta pecūnia est in sacculō Mēdī? In eō nōnāgintā sēstertiī insunt.

Mēdus: "Ecce sēstertiī nōnāgintā."

Albīnus: "Sed nōnāgintā nōn satis est. Pretium ānuli est sēstertiī centum!"

Lȳdia: "Dā huic tabernariō centum sēstertiōs!"

quantus -a -um = quam  
magnus  
ille, *gen illius, acc illum*

tantus...quantus = tam  
magnus...quam

ille -a -ud:  
ille ānulus (*m*)  
illa gemma (*f*)  
illud ōrnāmentum (*n*)

quī, *abl plūr* quibus

nōnāgintā = XC (90)

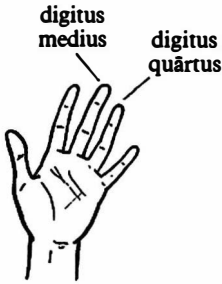
sēstertiī nōnāgintā:  
HS XC

hic haec hoc, *dat* huic

quī = ī quī

sing ille illa illud  
plūr illī illae illa

accipe! accipite!  
accipit accipiunt



quārtus -a -um = IV (4.)

Mēdus: "Id nimis magnum pretium est! Aliī tabernāriū ānulum gemmātum octōgintā sēstertiīs vēndunt."

Albīnus: "Quī sunt illī tabernārii?"

100

Mēdus: "Quī in aliīs viīs tabernās habent."

Albīnus: "Quae sunt illae viae in quibus illae tabernae sunt? Et quae sunt illa ōrnāmenta quae in illīs tabernīs parvō pretiō emuntur? Nōn sunt ōrnāmenta! Sed aspice haec ōrnāmenta: hōs ānulōs, hās gemmās, hās margarītās! Haec ōrnāmenta proba sunt! Neque pretium hōrum ōrnāmentōrum nimis magnum est!"

Mēdus: "Accipe nummōs nōnāgintā — aut nullōs!"

Albīnus: "Num hīc nōnāgintā sēstertiī sunt?"

Mēdus: "Numerā eōs!"

110

Albīnus numerat sēstertiōs, quōrum numerus est nōnāgintā.

Albīnus: "Sunt nōnāgintā."

Mēdus: "Satisne est?"

Albīnus nōn respondet, sed nummōs sūmit Mēdōque ānulum dat. Albīnus pecūniam accipit et Mēdō ānulum vēndit sēstertiīs nōnāgintā.

Mēdus sē ad Lȳdiam vertit: "Accipe hunc ānulum ab amīcō tuō..." Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae pōnit. In quō digitō? In digitō mediō.

120

Mēdus: "Hīc ānulus ad digitum tuum nōn convenit. Ānulus nimis parvus est aut digitus nimis magnus!"

Lȳdia: "Ō Mēde! Digitus medius nimis magnus est. Pōne ānulum in digitō quārtō!"

125 Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae quārtō pōnit. Ānulus  
satis magnus est et ad digitum convenit, nam digitus  
quārtus nōn tantus est quantus digitus medius. Lȳdia  
laeta digitum suum aspicit et amīcō suō ōsculum dat.

Mēdus et Lȳdia ā tabernā abeunt. Lȳdia, quae Rō-  
130 mae habitat, Mēdō viam mōnstrat.

Albīnus rūrsus clāmat: "Ōrnāmenta! Ōr-nā-men-ta!"  
et aliōs virōs pecūniōsōs, quōrum amīcae nūlla aut  
pauca ōrnāmenta habent, expectat.

### GRAMMATICA LATINA

135 Prōnōmina 'quis', 'quī', 'is', 'ille'

[A] Masculīnum.

Quis saccum portat? Servus saccum portat. Quī servus?  
Servus quī saccum portat est Syrus. Is/ille servus saccum  
portat.

140 Iūlius servum vocat. Quem servum? Servus quem Iūlius  
vocat est Syrus. Iūlius eum/illum servum vocat.

Iūlius dominus servī est. Cuius servī? Syrus est servus cuius  
dominus Iūlius est. Iūlius dominus eius/illius servī est.

Iūlius servō mālum dat. Cui servō? Servus cui Iūlius mā-  
145 lum dat est Syrus. Iūlius eī/illī servō mālum dat.

Saccus ā servō portātur. Ā quō servō? Servus ā quō saccus  
portātur est Syrus. Saccus ab eō/illō servō portātur.

Servī saccōs portant. Quī servī? Servī quī saccōs portant  
sunt Syrus et Lēander. Iī/illī servī saccōs portant.

150 Iūlius servōs vocat. Quōs servōs? Servī quōs Iūlius vocat  
sunt Syrus et Lēander. Iūlius eōs/illōs servōs vocat.

Iūlius dominus servōrum est. Quōrum servōrum? Servī quō-  
rum dominus est Iūlius sunt Syrus et Lēander. Iūlius domi-  
nus eōrum/illōrum servōrum est.



ūnum prōnōmen (*prōn*)  
duo prōnōmina

Singulāris:  
nōminātīvus  
quis/quī is ille  
quī...?  
is servus = ille servus

accūsātīvus  
quem eum illum

genetīvus  
cuius eius illius

datīvus  
cui eī illī

ablātīvus  
quō eō illō

Plūrālis:  
nōminātīvus  
quī ī illī

accūsātīvus  
quōs eōs illōs

genetīvus  
quōrum eōrum illōrum

dativus  
*quibus iis illis*

ablativus  
*quibus iis illis*

Singulāris:  
nōminātivus  
*quae ea illa*

accūsātivus  
*quam eam illam*

genetivus  
*cuius eius illius*

dativus  
*cui ei illi*

ablativus  
*quā eā illā*

Plūrālis:  
nōminātivus  
*quae eae illae*

accūsātivus  
*quās eās illās*

genetivus  
*quārum eārum illārum*

dativus  
*quibus iis illis*

ablativus  
*quibus iis illis*

Singulāris:  
nōminātivus  
*quid/quod id illud  
quod...?*

accūsātivus  
*quid/quod id illud  
quod...?*

Iūlius servīs māla dat. *Quibus servīs?* Servī *quibus* Iūlius 155  
māla dat sunt Syrus et Lēander. I. *iis/illis* servīs māla dat.

Sacci ā servīs portantur. *Ā quibus servīs?* Servī ā *quibus*  
sacci portantur sunt Syrus et Lēander. Ab *iis/illis* servīs sacci  
portantur.

[B] Fēminīnum. 160

Ancilla abest. *Quae* ancilla? Ancilla *quae* abest est Syra.  
*Ea/illa* ancilla abest.

Iūlius ancillam vocat. *Quam* ancillam? Ancilla *quam* Iūlius  
vocat est Syra. Iūlius *eam/illam* ancillam vocat.

Iūlius dominus ancillae est. *Cuius* ancillae? Syra est ancilla 165  
*cuius* dominus Iūlius est. I. dominus *eius/illius* ancillae est.

Iūlius ancillae mālum dat. *Cui* ancillae? Ancilla *cui* Iūlius  
mālum dat est Syra. Iūlius *ei/hili* ancillae mālum dat.

Iūlius ab ancillā salūtātur. *Ā quā* ancillā? Ancilla ā *quā*  
Iūlius salūtātur est Syra. Iūlius ab *eā/illā* ancillā salūtātur. 170

Ancillae absunt. *Quae* ancillae? Ancillae *quae* absunt sunt  
Syra et Dēlia. *Eae/illae* ancillae absunt.

Iūlius ancillās vocat. *Quās* ancillās? Ancillae *quās* Iūlius  
vocat sunt Syra et Dēlia. Iūlius *eās/illās* ancillās vocat.

Iūlius dominus ancillārum est. *Quārum* ancillārum? Ancil- 175  
lae *quārum* dominus est Iūlius sunt Syra et Dēlia. Iūlius do-  
minus *eārum/illārum* ancillārum est.

Iūlius ancillīs māla dat. *Quibus* ancillīs? Ancillae *quibus*  
Iūlius māla dat sunt Syra et Dēlia. I. *iis/illis* ancillīs māla dat.

Iūlius ab ancillīs salūtātur. *Ā quibus* ancillīs? Ancillae ā 180  
*quibus* Iūlius salūtātur sunt Syra et Dēlia. Ab *iis/illis* ancillīs  
Iūlius salūtātur.

[C] Neutrum.

*Quid* est ānulus? *Ānulus* est ōrnāmentum. *Quod* ōrnāmen-  
tum? *Ānulus* est ōrnāmentum *quod* digitum ōrnat. *Id/illud* 185  
*ōrnāmentum* pulchrum est.

*Quid* Lȳdia in collō habet? *Ōrnāmentum* habet. *Quod* ōrnā-  
mentum? *Ōrnāmentum quod* Lȳdia in collō habet est līnea  
margaritārum. Lȳdia *id/illud* ōrnāmentum amat.



190 Pretium ōrnāmentī est HS (= sēstertī) c. *Cuius* ōrnāmentī? Ōrnāmentum *cuius* pretium est HS C est ānulus. Pretium *eius* /*illius* ōrnāmentī est HS C.

Fluvius oppidō aquam dat. *Cui* oppidō? Oppidum *cui* fluvius aquam dat est Capua. Fluvius *ei/illi* oppidō aquam dat.

195 Cornēlius in parvō oppidō habitat. In *quō* oppidō? Oppidum in *quō* Cornēlius habitat est Tūsculum. In *eō/illō* oppidō habitat Cornēlius.

*Quae* oppida prope Rōmam sunt? Ōstia et Tūsculum sunt oppida *quae* prope Rōmam sunt. *Ea/illa* oppida prope Rōmam sunt.

200 Albīnus ōrnāmenta vēndit. *Quae* ōrnāmenta? Ōrnāmenta *quae* A. vēndit sunt ānulī. *Ea/illa* ōrnāmenta vēndit A.

Pretium ōrnāmentōrum est HS C. *Quōrum* ōrnāmentōrum? Ōrnāmenta *quōrum* pretium est HS C ānulī sunt. Pretium *eōrum/illōrum* ōrnāmentōrum est HS C.

205 Fluvīi oppidīs aquam dant. *Quibus* oppidīs? Oppida *quibus* fluvīi aquam dant sunt Capua et Brundisium. Fluvīi *iis/illis* oppidīs aquam dant.

Fēminae ōrnāmentīs dēlectantur. *Quibus* ōrnāmentīs? Ōrnāmenta *quibus* fēminae dēlectantur sunt margarītae et gemmae. *Iis/illis* ōrnāmentīs dēlectantur fēminae.

## Prōnōmen 'hic'

	<i>Masculinum</i>	<i>Fēmininum</i>	<i>Neutrum</i>
<i>Sing. Nōm.</i>	hic mūrus	haec via	hoc verbum
215 <i>Acc.</i>	hunc mūrum	hanc viam	hoc verbum
<i>Gen.</i>	huius mūrī	huius viae	huius verbī
<i>Dat.</i>	huic mūrō	huic viae	huic verbō
<i>Abl.</i>	hōc mūrō	hāc viā	hōc verbō
<i>Plūr. Nōm.</i>	hī mūrī	hae viae	haec verba
220 <i>Acc.</i>	hōs mūrōs	hās viās	haec verba
<i>Gen.</i>	hōrum mūrōrum	hārum viārum	hōrum verbōrum
<i>Dat.</i>	hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs
<i>Abl.</i>	hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs

genetivus  
*cuius eius illius*

dativus  
*cui ei illi*

ablativus  
*quō eō illō*

Plurālis:  
nōminativus  
*quae ea illa*

accūsativus  
*quae ea illa*

genetivus  
*quōrum eōrum illōrum*

dativus  
*quibus iīs illīs*

ablativus  
*quibus iīs illīs*

sing.		
m.	f.	n.
hic	haec	hoc
hunc	hanc	hoc

	huius	
	huic	
hōc	hāc	hōc

plūr.		
m.	f.	n.
hī	hae	haec
hōs	hās	haec
hōrum	hārum	hōrum
	hīs	

*Vocābula nova:*

taberna  
 gemma  
 margarīta  
 tabernārius  
 ōrnāmentum  
 ānulus  
 līnea  
 digitus  
 collum  
 pretium  
 sēstertius  
 pecūniōsus  
 gemmātus  
 medius  
 quārtus  
 vīgintī  
 octōgintā  
 nōnāgintā  
 vēndit  
 cōnsistit  
 emit  
 aspicit  
 abit  
 accipit  
 ōrnat  
 clāmat  
 mōnstrat  
 ostendit  
 cōnstat  
 convenit  
 alius  
 ille  
 tantus  
 quantus  
 satis  
 nimis  
 aut  
 prōnōmen

PENSVM A

Qu- est Albīnus? Est tabernārius qu- ōrnāmenta vēndit. Qu- ōrnāmenta? Ōrnāmenta qu- Albīnus vēndit sunt gemmae et margarītae. Qu- emit Mēdus? Ōrnāmentum emit. Qu- ōrnāmentum? Ōrnāmentum qu- Mēdus emit est ānulus c- pretium est Hs c. Digitus in qu- ānulus pōnitur est digitus quārtus.

H- servus Mēdus, ill- Dāvus est. Lȳdia h- servum amat, nōn ill-. Lȳdia amīca h- servī est, nōn ill-. Lȳdia h- servō ōsculum dat, nōn ill-. Lȳdia ab h- servō amātur, nōn ab ill-.

H- oppidum est Tūsculum, ill- est Brundisium. Cornēlius in h- oppidō habitat, nōn in ill-. Viae h- oppidī parvae sunt.

PENSVM B

Gemmae et margarītae — pulchra sunt. Aemilia multa ōrnāmenta ā Iūliō —. Aemilia — in collō et ānulum in — habet. Multae fēminae ante tabernam Albīnī — et ōrnāmenta eius aspiciunt. Virī ōrnāmenta — et fēminīs dant. — gemmātus centum sēstertiīs —. — ānulī est centum sēstertiī, sed Mēdus — (xc) tantum habet. Albīnus: “Nōnāgintā nōn — est!” Mēdus: “Accipe nōnāgintā sēstertiōs — nūllōs!” Ānulus ad digitum medium nōn —: digitus medius — magnus est. Sed ānulus convenit ad digitum — (iv), quī nōn — est quantus digitus —. Lȳdia laeta digitum suum — et cum Mēdō ā tabernā —. Lȳdia Mēdō viam —.

PENSVM C

Quid Albīnus vēndit?

Ā quō Aemilia ōrnāmenta accipit?

Ambulatne Mēdus cum dominō suō?

Ubi Mēdus et Lȳdia cōnsistunt?

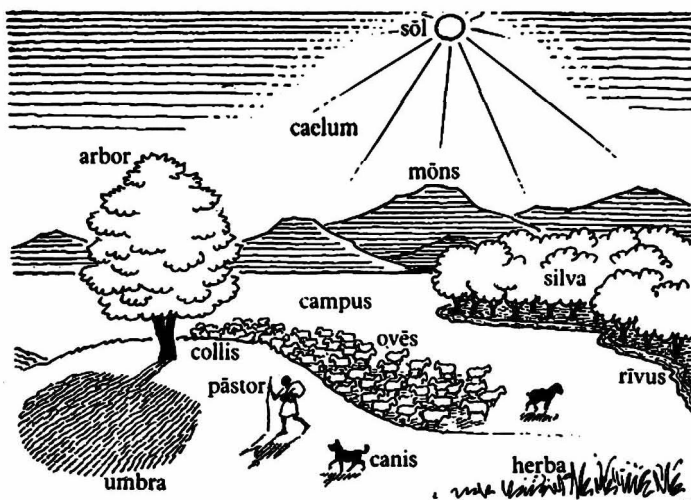
Cūr Mēdus margarītās nōn emit?

Cūr Lȳdia nūllum ānulum habet?

Estne vacuus sacculus Mēdī?

Quot sēstertiīs cōnstat ānulus gemmātus?

Ad quem digitum ānulus convenit?



## PASTOR ET OVES

- 1 Hic vir, quī in campō ambulat, pāstor Iūliū est. Pāstor nōn sōlus est in campō, nam canis niger cum eō est et centum ovēs: ūna ovis nigra et ūndēcentum ovēs albae. Pāstor ūnam ovem nigram et multās ovēs albās habet. Is
- 5 est dominus ovis nigrae et ovium albārum. Pāstor ovī nigrae et ovibus albīs aquam et cibum dat. Cum ūnā ove nigrā et ūndēcentum ovibus albīs pāstor in campō est.

- Cibus ovium est herba, quae in campō est. In rīvō est aqua. Ovēs in campō herbam edunt, et aquam bibunt ē
- 10 rīvō, quī inter campum et silvam est. Canis herbam nōn ēst, neque pāstor herbam ēst. Cibus pāstōris est pānis, quī inest in saccō. Iūlius pāstōrī suō pānem dat. Pāstor canī suō cibum dat: canis ā pāstōre cibum accipit. Itaque canis pāstōrem amat.

ūn-dē-centum = 1C (99)

albus -a -um ↔ niger  
-gra -grum

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	ovis	ovēs
<i>acc</i>	ovem	ovēs
<i>gen</i>	ovis	ovium
<i>dat</i>	ovī	ovibus
<i>abl</i>	ove	ovibus

rīvus = parvus fluvius



ēst edunt  
vir pānem ēst  
virī pānem edunt

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	pāstor	pāstōrēs
<i>acc</i>	pāstōrem	pāstōrēs
<i>gen</i>	pāstōris	pāstōrum
<i>dat</i>	pāstōri	pāstōribus
<i>abl</i>	pāstōre	pāstōribus

ūnus mōns (< monts)  
duo montēs

vallis ↔ mōns

ūna arbor  
duae arborēs

lupus



suprā *prp+acc*

nūbēs



ūna nūbēs  
duae nūbēs

sub *prp+abl* ↔ suprā  
umbra ↔ sōl

umbram petit = ad umbram adit



pāstor in umbrā iacet

ovēs albās relinquit = ab ovibus albīs abit

In Italiā sunt multī pāstōrēs. Quī viā Appiā Rōmā 15  
Brundisium it multōs pāstōrēs videt in campīs. Nume-  
rus pāstōrum magnus est. Domini pāstōribus suīs ci-  
bum dant. Canēs ā pāstōribus cibum accipiunt.

Post campum montēs sunt. Inter montēs sunt vallēs.  
In campō est collis. (Collis est mōns parvus.) In colle 20  
arbor est. In silvā multae arborēs sunt. Ovēs nōn in silvā  
neque in monte, sed in campō sunt. In silvā est lupus.  
Pāstor et ovēs lupum timēt, nam lupus ovēs ēst. In silvīs  
et in montibus lupī sunt, in vallibus nūllī sunt lupī.

Sōl in caelō est suprā campum. In caelō nūlla nūbēs 25  
vidētur. Caelum est suprā terram. Montēs et vallēs,  
campī silvaeque sunt in terrā. In caelō sōl et nūbēs sunt,  
sed suprā hunc campum caelum sine nūbibus est. Ita-  
que sōl lūcet in campō.

Pāstor in sōle ambulat. Sub arbore autem umbra est. 30  
Pāstor, quī nūllam nūbem videt in caelō, cum cane et  
ovibus ad arborem adit. Pāstor umbram petit. Etiam  
ovēs umbram petunt: post pāstōrem ad arborem ad-  
eunt. Pāstor ovēs suās ad arborem dūcit.

Ecce pāstor in umbrā arboris iacet cum cane et ovi- 35  
bus. Arbor pāstōri et canī et ovibus umbram dat; sed  
ovis nigra cum paucīs aliīs in sōle iacet. Pāstor, quī  
fessus est, oculōs claudit et dormit. Canis nōn dormit.

Dum pāstor in herbā dormit, ovis nigra ab ovibus albīs 40  
abit et ad rīvum currit. Ovis nigra ovēs albās relinquit et  
rīvum petit; aquam bibit ē rīvō, et in silvam intrat!

Canis lātrat: "Baubau!" Pāstor oculōs aperit, ovēs  
aspicit, ovem nigram nōn videt. Pāstor ovēs numerat:  
"Ūna, duae, trēs, quattuor, quīnque..... ūndēcentum."

45 Numerus ovium est ūndēcentum, nōn centum. Nūllae  
ovēs albae absunt, sed abest ovis nigra. Pāstor et canis  
ovēs albās relinquunt et silvam petunt. Pāstor saccum  
cum pāne in colle relinquit.

Dum cēterae ovēs ā pāstōre numerantur, ovis nigra in  
50 magnā silvā, ubi via nūlla est, errat. Ovis, quae iam  
procul ā pāstōre cēterisque ovibus abest, neque caelum  
neque sōlem suprā sē videt. Sub arboribus sōl nōn lū-  
cet. Ovis nigra in umbrā est.

In terrā inter arborēs sunt vestīgia lupī. Ubi est lupus  
55 ipse? Nōn procul abest. Ovis vestīgia lupī in terrā videt,  
neque lupum ipsum videt. Itaque ovis lupum nōn ti-  
met. Parva ovis sine timōre inter arborēs errat.

Lupus autem prope ovem est. Pāstor et canis procul  
ab eā sunt. Lupus, quī cibum nōn habet, per silvam  
60 errat. Lupus in silvā cibum quaerit, dum pāstor et canis  
ovem nigram quaerunt.

Pāstor: "Ubi est ovis nigra? Age! quaere ovem, canis,  
et reperī eam!" Canis ovem quaerit et vestīgia eius in  
terrā reperit, neque ovem ipsam reperit. Canis lātrat.

65 Pāstor: "Ecce vestīgia ovis. Ubi est ovis ipsa? Dūc mē  
ad eam, canis!" Canis dominum suum per silvam dūcit  
ad ovem, sed ovis procul abest.

Lupus ululat: "Uhū!" Et ovis et canis lupum audiunt.



vestīgium

lupus ipse, *acc* lupum  
ipsum

timor -ōris (*gen*) *m*  
< timet

ovis ipsa, *acc* ovem ipsam

dūcit dūcunt  
dūc! dūcite! (*imp*)



dēns  
ūnus dēns (< dents)  
duo dentēs

ac-currit < ad-currit

prope ↔ procul

clāmor -ōris (*gen.*) *m*  
< clāmat



pāstor ovem in umerōs  
im-pōnit (< in-pōnit)

dēclīnātiō -ōnis (*dēcl.*)  
< dēclīnat

modus -i *m*: modō *abl*

-u -ue  
-um -ūs  
-ae -ūrum  
-ae -īs  
-ā -īs

Canis currit. Ovis cōnsistit et exspectat dum lūpus ve-  
nit. Ovis bālat: "Bābā!" 70

Ecce lūpus quī ante ovem est! Iam ovis lūpum ipsum  
ante sē videt. Oculī lūpī in umbrā lūcent ut gemmae et  
dentēs ut margarītae. Parva ovis oculōs claudit et dentēs  
lūpī exspectat. Lūpus collum ovis petit dentibus...

Sed ecce canis accurrit! Lūpus sē ab ove vertit ad 75  
canem, quī ante lūpum cōnsistit et dentēs ostendit. Lu-  
pus ululat. Canis lātrat. Ovis bālat.

Pāstor, quī iam prope est, clāmat: "Pete lūpum!" Ca-  
nis clāmōrem pāstōris audit, et sine timōre lūpum petit.  
Lūpus autem ovem relinquit et montēs petit. 80

Pāstor quoque accurrit et ovem suam, quae in terrā  
iacet, aspicit. In collō eius sunt vestīgia dentium lūpī!  
Ovis oculōs aperit et ad pāstōrem suum bālat.

Pāstor laetus ovem in umerōs impōnit eamque portat  
ad cēterās ovēs, quae sine pāstōre in campō errant. 85

Procul in monte lūpus ululat.

### GRAMMATICA LATINA

*Dēclīnātiō vocābulōrum*

[I] *Dēclīnātiō prima.*

Vocābulum 'īnsula' dēclīnātur hōc modō: 90

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Nōminātīvus</i>	īnsul a	īnsul ae
<i>Accūsātīvus</i>	īnsul am	īnsul ās
<i>Genetīvus</i>	īnsul ae	īnsul ārum
<i>Datīvus</i>	īnsul ae	īnsul īs
<i>Ablātīvus</i>	īnsul ā	īnsul īs

95

Hōc modō dēclīnantur multa vocābula fēminīna. Exempla: fēmina, puella, filia, domina, ancilla, familia, littera, pecūnia, mēnsa, villa, aqua, via, silva, terra, cēt.

100 [II] Dēclīnātiō secunda.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Nōm.</i> [A]	serv us	serv ī	[B] verb um	verb a
<i>Acc.</i>	serv um	serv ōs	verb um	verb a
<i>Gen.</i>	serv ī	serv ōrum	verb ī	verb ōrum
105 <i>Dat.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs
<i>Abl.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs

[A] Ut 'servus' dēclīnantur vocābula masculīna: fīlius, dominus, fluvius, numerus, nummus, hortus, nāsus, mūrus, equus, saccus, umerus, amīcus, oculus, campus, rīvus, lupus, cēt.; puer, vir, liber (nōm. sing. sine -us).

110 [B] Ut 'verbum' dēclīnantur vocābula neutra: oppidum, exemplum, baculum, ōstium, cubiculum, speculum, mālum, ōrnāmentum, collum, pretium, caelum, vestīgium, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
115 <i>Nōm.</i> [A]	pāstor	pāstōr ēs	[B] ov is	ov ēs
<i>Acc.</i>	pāstōr em	pāstōr ēs	ov em	ov ēs
<i>Gen.</i>	pāstōr is	pāstōr um	ov is	ov ium
<i>Dat.</i>	pāstōr ī	pāstōr ibus	ov ī	ov ibus
120 <i>Abl.</i>	pāstōr e	pāstōr ibus	ov e	ov ibus

[A] Ut 'pāstor' dēclīnantur haec vocābula: sōl sōlis, timor -ōris, clāmor -ōris (masc.); arbor -oris (fēm.); cēt.

125 [B] Ut 'ovis' dēclīnantur haec vocābula: pānis, collis, vallis, canis (gen. plūr. canum); nūbēs -is (nōm. sing. -ēs); mōns montis, dēns dentis (nōm. sing. -s < -ts); et alia multa. Fēminīna sunt: ovis, vallis, nūbēs; masculīna: pānis, collis, mōns, dēns.

PENSVM A

In Italiā sunt multī pāstōr-. Numerus pāstōr- magnus est. Pāstor Iūliī ūnum can- et multās ov- habet. Pāstor est domi-

hōc modō : ut 'insula'

-us/-um	-ī/-a
-um	-ōs/-a
-ī	-ōrum
-ō	-īs
-ō	-īs

*Vocābula nova:*

campus  
 pāstor  
 canis  
 ovis  
 cibus  
 herba  
 rīvus  
 pānis  
 mōns  
 vallis  
 collis  
 arbor  
 silva  
 lupus  
 sōl  
 caelum  
 terra  
 nūbēs  
 umbra  
 vestīgium  
 timor  
 dēns  
 clāmor  
 modus  
 niger  
 albus  
 ūndēcentum  
 ēst edunt  
 bibit  
 lūcet  
 petit  
 dūcit  
 iacet  
 relinquit  
 lātrat  
 errat  
 quaerit  
 reperit  
 ululat  
 bālat  
 accurrit  
 impōnit  
 ipse  
 procul  
 suprā  
 sub  
 dum  
 ut  
 dēclīnātiō  
 dēclīnat

nus can- et ov-. Can- et ov- pāstōr- amant. Cibus ov- est herba, cibus pāstōr- est pān-. Pāstor pān- ēst.

In coll- ūna arbor est. Pāstor cum can- et ov- ad arbor- it. Iam pāstor in umbrā arbor- iacet. Arbor pāstōr- et can- et ov- umbram dat, sed ov- nigra in sōl- iacet. Nūllae nūb- ante sōl- sunt. In silvā multae arbor- sunt, sub arbor- umbra est. Ov- nigra ā pāstōr- cēterisque ov- discēdit. Canis ov- videt.

## PENSVM B

Pāstor et centum — in — sunt. Pāstor ovibus aquam et — dat. Cibus ovium est —, cibus pāstōris est —. Pāstor pānem —. Ovēs herbam — et aquam — ē —.

Sōl —, nūlla — in caelō — hunc campum vidētur. In colle ūna — est, in — multae arborēs sunt. — arboribus umbra est. Pāstor ovēs suās ad arborem —. — pāstor in — arboris iacet, ovis nigra cēterās ovēs — et silvam —. In terrā sunt — lupī; lupus — nōn procul abest. Lupus in silvā cibum —, dum pāstor et — ovem quaerunt.

## PENSVM C

Num pāstor sōlus in campō est?

Quot ovēs habet pāstor?

Ā quō canis cibum accipit?

Suntne montēs prope pāstōrem?

Ubi sunt vallēs?

Quid est collis?

Quō it pāstor?

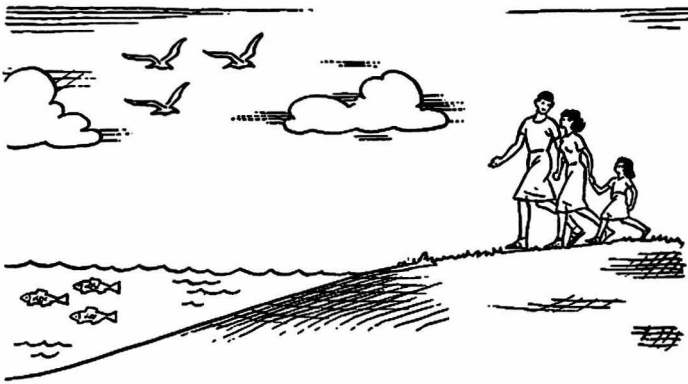
Cūr pāstor umbram petit?

Quō it ovis nigra?

Quid ovis in terrā videt?

Cūr lupus ovem nigram nōn ēst?





## BESTIAE ET HOMINES

1 Equus et asinus, leō et lupus, canis et ovis bēstiae sunt. Leō et lupus sunt bēstiae ferae, quae aliās bēstiās capiunt et edunt. In Āfricā sunt multī leōnēs. Pāstōrēs Āfricae leōnēs timent, nam leōnēs nōn solum ovēs pāstōrum  
 5 edunt, sed etiam pāstōrēs ipsōs! Nōn bēstia, sed homō est pāstor; leōnēs autem nōn solum aliās bēstiās, sed etiam hominēs edunt. Ferae et hominēs amīcī nōn sunt. Canis amīcus hominis est, ea bēstia fera nōn est.

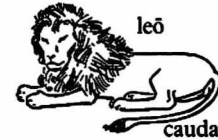
Aliae bēstiae sunt avēs, aliae piscēs. Aquila est magna  
 10 avis fera, quae parvās avēs capit et ēst. Avēs in āere volant. Piscēs in aquā natant. Hominēs in terrā ambulānt. Avis duās ālās habet. Homō duōs pedēs habet. Piscis neque ālās neque pedēs habet. Avis quae volat ālās movet. Homō quī ambulat pedēs movet. Piscis quī  
 15 natat caudam movet. Cum avis volat, ālae moventur. Cum homō ambulat, pedēs moventur. Cum piscis na-

avēs in āere volant

hominēs in terrā ambulānt

piscēs in aquā natant

asinus

leō -ōnis m, pl leōnēs  
-ōnum  
ferus -a -umhomō -inis m, pl hominēs  
-inum  
fera = bēstia fera

aquila



āēr āeris m

pēs pedis m, pl pedēs -um



cauda





quī ambulat vestīgia in  
terrā facit

pot-est pos-sunt

quod = quia

petasus



Mercurius

mercātor -ōris m  
imperium = id quod  
imperātur  
...enim = nam...: is  
enim = nam is  
nūntius = is quī verba  
portat (inter hominēs)



Neptūnus

mare -is n, pl maria -ium  
Rōmānī = hominēs Rō-  
mānī  
Graeci = hominēs Graeci

flūmen = fluvius

flūmen -inis n, pl -ina  
-inum

tat, cauda movētur. Quī ambulat vestīgia in terrā facit.  
Quī volat aut natat vestīgia nōn facit.

In hortō et in silvā multae avēs sunt. Canis avēs, quae  
inter arborēs volant, aspicit. Canis ipse nōn volat, nam 20  
canis ālās nōn habet. Canis volāre nōn potest. Neque  
pāstor volāre potest. Pāstor duōs pedēs habet, itaque  
pāstor ambulāre potest. Hominēs ambulāre possunt,  
quod pedēs habent, neque volāre possunt, quod ālās  
nōn habent. 25

Mercurius autem ut avis volāre potest, nam in pedi-  
bus et in petasō eius ālae sunt. Mercurius nōn homō,  
sed deus est. Mercurius est deus mercātōrum. (Mercā-  
tor est homō quī emit et vēndit.) Mercurius imperia  
deōrum ad hominēs portat, is enim nūntius deōrum est. 30

Piscēs neque volāre neque ambulāre possunt. Piscēs  
in aquā natāre possunt. Etiamne hominēs natāre pos-  
sunt? Aliī hominēs natāre possunt, aliī nōn possunt.  
Mārcus et Quīntus natāre possunt, Iūlia nōn potest.

Neptūnus natāre potest; is enim deus maris est. (Ōce- II  
anus est magnum mare.) Mercurius et Neptūnus deī  
Rōmānī sunt. Rōmānī et Graeci deōs multōs habent.  
Hominēs deōs neque vidēre neque audire possunt. Deī  
ab hominibus neque vidērī neque audīrī possunt.

Padus magnum flūmen est. In eō flūmine multī sunt 40  
piscēs. Piscēs in aquā flūminis natant. In flūminibus et  
in maribus magnus numerus piscium est. Flūmina et  
maria plēna sunt piscium. Hominēs multōs piscēs capi-

unt. Nēmō piscēs flūminum et marium numerāre po-  
 45 test. Piscēs numerārī nōn possunt.

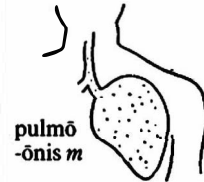
Piscēs in aquā vīvunt, neque in terrā vīvere possunt,  
 nam piscēs in āere spīrāre nōn possunt. Homō sub aquā  
 spīrāre nōn potest. Homō vīvit, dum spīrat. Quī spīrat  
 vīvus est, quī nōn spīrat est mortuus. Homō mortuus  
 50 neque vidēre neque audīre, neque ambulāre neque cur-  
 rere potest. Homō mortuus sē movēre nōn potest. Cum  
 homō spīrat, anima in pulmōnēs intrat et rūsus ex pul-  
 mōnibus exit. Anima est āer quī in pulmōnēs dūcitur.  
 Quī animam dūcit animal est. Nōn solum hominēs, sed  
 55 etiam bēstiae animālia sunt. Alia animālia in terrā vī-  
 vunt, alia in mari.

Sine animā nēmō potest vīvere. Homō quī animam  
 nōn dūcit vīvere nōn potest. Spīrāre necesse est hominī.  
 Ēsse quoque hominī necesse est, nēmō enim sine cibō  
 60 vīvere potest. Necesse est cibum habēre. Pecūniam ha-  
 bēre necesse est, nam quī pecūniam nōn habet cibum  
 emere nōn potest. Sine pecūniā cibus emī nōn potest.  
 Necesse nōn est gemmās habēre, nēmō enim gemmās  
 ēsse potest. Gemmae edī nōn possunt; sed quī gemmās  
 65 suās vēndit pecūniam facere et cibum emere potest.  
 Mercātor quī ōrnāmenta vēndit magnam pecūniam fa-  
 cit. Fēminae quae pecūniam facere volunt ōrnāmenta  
 sua vēndunt.

Avēs nīdōs faciunt in arboribus; nīdī eārum inter rā-  
 70 mōs et folia arborum sunt. Aquilae in montibus nīdōs

nēmō (< ne- + homō)  
 = nūllus homō

vīvus -a -um = quī vīvit  
 (v. est = vīvit)  
 mortuus -a -um ↔ vīvus

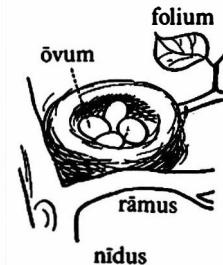


animam dūcere = spīrāre

animal -ālis n, pl -ālia  
 -ālium  
 mare -is n, abl -ī

necesse est (+ dat)

ēst edunt: ēsse (= edere)  
 nēmō enim = nam nēmō



facere -it -iunt  
parere -it -iunt

pila



vult volunt:  
Iūlia vult (= volt)  
puerī volunt

capere -it -iunt  
imp cape! capite!

canere = cantāre

vōx vōcis f

nōn audent : timent

occultāre ↔ ostendere

faciunt. In nīdīs sunt ōva. Avēs ōva pariunt, ex quibus parvī pullī exeunt. Canis nōn ōva, sed pullōs vīvōs parit. Fēminae liberōs pariunt. —

Mārcus et Quīntus et Iūlia in hortō sunt. Iūlia pilam III  
tenet et cum puerīs pilā lūdere vult, neque iī cum puellā 75  
lūdere volunt; puerī enim nīdōs quaerunt in arboribus.  
Itaque puella lūdit cum cane suā Margarītā.

Iūlia: "Cape pilam, Margarīta!"

Canis pilam capit et caudam movet. Puella laeta rīdet  
et canit. Puerī puellam canere audiunt. 80

Quīntus: "Audī: Iūlia vōcem pulchram habet."

Mārcus: "Vōx eius nōn pulchra est!"

Canis avem suprā sē volāre videt eamque capere vult,  
neque potest. Canis irātus lātrat: "Baubau!" Eius vōx  
pulchra nōn est, canis canere nōn potest! Avēs canere 85  
possunt, piscēs nōn possunt: piscēs vōcēs nōn habent.

Cum aquila suprā hortum volat et cibum quaerit,  
parvae avēs canere nōn audent, et inter folia arborum sē  
occultant. Itaque aquila eās reperire nōn potest. Neque  
avēs neque nīdī avium ab aquilā reperiri possunt, quod 90  
rāmīs et foliīs occultantur.

Mārcus autem nīdum reperit et Quīntum vocat: "Ve-  
nī, Quīnte! In hāc arbore nīdus est." Accurrit Quīntus.

Mārcus: "Age! Ascende in arborem, Quīnte!"

Quīntus in arborem ascendit; iam is suprā Mārcum 95  
in arbore est. Mārcus ipse in arborem ascendere nōn  
audet!

Mārcus interrogat: "Quot sunt ova in nīdō?"

Quīntus: "Nūlla ova, sed quattuor pullī."

100 Nīdus est in parvō rāmō. Rāmus quī nīdum sustinet  
nōn crassus, sed tenuis est. Rāmus tenuis Quīntum sus-  
tinēre nōn potest, is enim puer crassus est. Ecce rāmus  
cum puerō et nīdō et pullīs ad terram cadit!

Mārcus Quīntum ad terram cadere videt. Rīdetne  
105 Mārcus? Nōn rīdet. Mārcus enim perterritus est. Iam  
Quīntus et pullī quattuor sub arbore iacent. Neque puer  
neque pullī sē movent. Pullī mortuī sunt. Quīntusne  
mortuus est? Nōn est. Quīntus enim spīrat. Quī spīrat  
mortuus esse nōn potest. Sed Mārcus eum spīrāre nōn  
110 videt, neque enim anima vidērī potest.

Quid facit Mārcus? Mārcus perterritus ad villam cur-  
rit et magnā vōce clāmat: "Age! Venī, pater!"

Iūlius puerum vocāre audit et exit in hortum. Pater  
fīlium perterritum ad sē accurrere videt eumque inter-  
115 rogat: "Quid est, Mārce?"

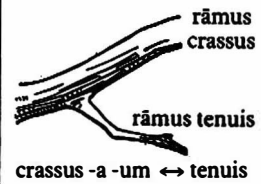
Mārcus: "Quīntus...est...mortuus!"

Iūlius: "Quid? mortuus? Ō deī bonī!"

Pater, ipse perterritus, cum Mārcō ad Quīntum cur-  
rit. Iūlia quoque accurrit cum cane suā. Quīntus oculōs  
120 aperit. Iūlius eum oculōs aperīre videt.

Iūlius: "Ecce oculōs aperit: ergō vīvus est."

Mārcus et Iūlia Quīntum vīvum esse vident. Puer  
autem ambulāre nōn potest, neque enim pedēs eum  
sustinēre possunt; ergō necesse est eum portāre.

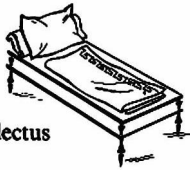


est sunt: esse  
neque enim = nōn enim  
facere = agere



Mārcus perterritus est





lectus

Quīntus ā Iūliō portātur  
Aemilia Quīntum ā Iūliō  
portārī videt

Quīntus in lectō pōnitur  
Aemilia Quīntum in lectō  
pōnī aspicit

Infīnītīvus - ī m (mf)

vocāre  
vidēre  
accurrere  
audīre

-re

[1] -āre

[2] -ēre

[3] -ere

[4] -īre

esse ēsse

portārī  
vidērī  
pōnī  
audīrī

Quīntus ā Iūliō in villam portātur et in lectō pōnitur. 125

Aemilia filiū suū ā Iūliō portārī videt, et interro-  
gat: "Cūr puer ipse ambulāre nōn potest?"

Iūlius: "Quīntus ambulāre nōn potest, quod nōn est  
avis neque ālās habet! Quī volāre vult neque potest, ad  
terram cadit!" 130

Aemilia Quīntum ā Iūliō in lectō pōnī aspicit.

## GRAMMATICA LATINA

### Infīnītīvus

[A] Actīvum.

Iūlius Mārcum nōn vidēre, sed audīre potest. Pater filiū 135  
vocāre audit, et accurrere videt.

'Vocā|re', 'vidē|re', 'accurr|ere', 'audī|re' infīnītīvus est.

Infīnītīvus: -re.

[1] -āre: cantāre, pulsāre, plōrāre, interrogāre, verberāre, nu-  
merāre, salūtāre, imperāre, habitāre, amāre, dēlectāre, por- 140  
tāre, ambulāre, exspectāre, intrāre, ōrnāre, clāmāre, mōns-  
trāre, errāre, volāre, natāre, spīrāre; dare; cēt.

[2] -ēre: ridēre, vidēre, respondēre, habēre, tacēre, pārēre,  
timēre, tenēre, iacēre, movēre, cēt.

[3] -ere: pōnere, sūmere, discēdere, carpere, agere, vehere, 145  
claudere, vertere, currere, vēndere, emere, cōnsistere, osten-  
dere, bibere, petere, dūcere, relinquere, quaerere, vīvere,  
lūdere, canere, ascendere, cadere; capere, facere, aspicerere,  
accipere, parere; cēt.

[4] -īre: venīre, audīre, dormīre, aperīre, reperīre; īre (ad-īre, 150  
ab-īre, ex-īre); cēt.

Mēdus servus esse nōn vult. Nēmō gemmās ēsse potest.

'Esse' quoque et 'ēsse' infīnītīvus est.

[A] Passīvum.

Mārcus ā Iūliō nōn vidērī, sed audīrī potest. Mārcus Quīn- 155  
tum ā Iūliō portārī et in lectō pōnī videt.

'Portā|rī', 'vidē|rī', 'pōn|ī', 'audī|rī' infīnītīvus passīvī est.

Infīnītīvus passīvī: -rī/-ī.

[1] -ārī: portārī, numerārī, vocārī.

160 [2] -ērī: vidērī, tenērī.

[3] -ī: pōnī, emī, edī, claudī.

[4] -īrī: audīrī, reperīrī, aperīrī.

Piscēs numerārī nōn possunt. Syra rosam ā Iūliā tenērī videt. Gemmae edī nōn possunt. Magnum ōstium ā parvā puellā neque aperīrī neque claudī potest.

165

### Dēclīnātiō tertiā

'Avis' (*f*) et 'piscis' (*m*) dēclīnantur ut 'ovis'. Ut 'pāstor' dēclīnātur 'mercātor' (*m*).

'Leō' (*m*) et 'homō' (*m*) dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
170 <i>Nōm.</i>	leō	leōn ēs	homō	homin ēs
<i>Acc.</i>	leōn em	leōn ēs	homin em	homin ēs
<i>Gen.</i>	leōn is	leōn um	homin is	homin um
<i>Dat.</i>	leōn ī	leōn ibus	homin ī	homin ibus
175 <i>Abl.</i>	leōn e	leōn ibus	homin e	homin ibus

'Vōx' (*f*) et 'pēs' (*m*) dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Nōm.</i>	vōx	vōc ēs	pēs	ped ēs
<i>Acc.</i>	vōc em	vōc ēs	ped em	ped ēs
180 <i>Gen.</i>	vōc is	vōc um	ped is	ped um
<i>Dat.</i>	vōc ī	vōc ibus	ped ī	ped ibus
<i>Abl.</i>	vōc e	vōc ibus	ped e	ped ibus

'Flūmen', 'mare', 'animal' (*n*): vidē cap. XI.

### PENSVM A

Av- in aer- volant. Pisc- in aquā natant. Iūlia neque vol- neque nat- potest. Homō duōs ped- habet, itaque homō ambul- potest. Homō mortuus sē mov- nōn potest. Spīr- necesse est hominī, nam sine animā nēmō viv- potest. Cum homō spīrat, anima in pulmōn- intrat et ex pulmōn- exit. Homō

-rī/-ī

[1] -ārī

[2] -ērī

[3] -ī

[4] -īrī

= Syra Iūliam rosam tenēre videt  
= parva puella magnum ōstium neque aperīre neque claudere potest

leō < leōn

vōx < vōcs  
pēs < pedś

### Vocābula nova:

asinus  
leō  
bēstia  
homō  
fera  
avis  
piscis  
aquila

āēr  
 āla  
 pēs  
 cauda  
 petasus  
 deus  
 mercātor  
 nūntius  
 mare  
 flūmen  
 anima  
 pulmō  
 animal  
 nīdus  
 rāmus  
 folium  
 ōvum  
 pullus  
 pila  
 vōx  
 lectus  
 ferus  
 vīvus  
 mortuus  
 crassus  
 tenuis  
 perterritus  
 capere  
 volāre  
 natāre  
 movēre  
 facere  
 vīvere  
 spīrāre  
 parere  
 lūdere  
 canere  
 audēre  
 occultāre  
 ascendere  
 sustinēre  
 cadere  
 potest possunt  
 vult volunt  
 necesse est  
 nēmō  
 cum  
 quod  
 enim  
 ergō  
 īnfīnītūvus

quī spīrat mortuus es— nōn potest. Homin— deōs vid— nōn possunt. Deī ab homin— vid— nōn possunt. Nēmō piscēs numer— potest. Piscēs numer— nōn possunt. Sine pecūniā cibus em— nōn potest.

Puerī Iūliam can— audiunt. Mārcus Quīntum ad terram cad— videt. Iūlius Mārcum clām— audit. Aemilia saccum ā Iūliō in mēnsā pōn— et aper— videt.

#### PENSVM B

Leō et aquila — sunt. Virī et fēminae — sunt. Mercurius nōn homō, sed — est. In aquā sunt —. In āere sunt —. Quid agunt piscēs et avēs? Piscēs in aquā —, avēs in āere —. Avis duās — habet, itaque avis volāre —. Avis quae volat ālās —. Cum homō ambulat, — moventur. Cum homō —, anima in — intrat. Homō quī spīrat — est, quī nōn spīrat — est. Nam sine animā — vīvere potest. Spīrāre hominī — est.

Iūlia — [= cantat]. Iūlia — pulchram habet. Puerī — quaerunt. Nīdī sunt inter — et folia arborum. In nīdīs avium sunt — aut pullī. Avēs nōn pullōs vīvōs, sed ōva —. Quīntus in arborem — et iv — videt in nīdō. Rāmus quī nīdum — tenuis est. Rāmus tenuis puerum — sustinēre nōn potest: Quīntus ad terram —. Mārcus eum cadere videt et — est.

#### PENSVM C

Num Neptūnus homō est?

Quis est Mercurius?

Quid agunt mercātōrēs?

Num necesse est margarītās habēre?

Quid est ōceanus Atlanticus?

Cūr aquila ā parvīs avibus timētur?

Ubi sunt nīdī avium?

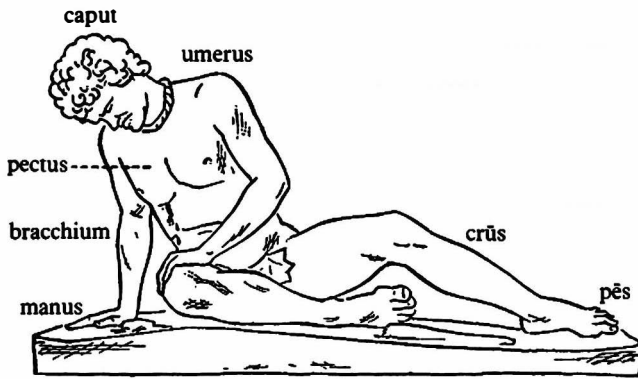
Quid est in nīdīs?

Quae bēstiae ōva pariunt?

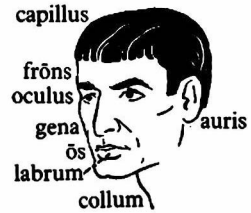
Quid agunt puerī in hortō?

Cūr rāmus Quīntum sustinēre nōn potest?





## CORPVS HVMANVM



1 Corpus hūmānum quattuor membra habet: duo bracchia et duo crūra. Bracchium membrum est et crūs membrum est. In bracchiō est manus, in crūre pēs. Duae manūs et duo pedēs in corpore hūmānō sunt.

5 In corpore ūnum caput est, nōn duo capita. In capite sunt oculī et aurēs, nāsus et ōs. Super caput capillus est. Capillus virōrum nōn tam longus est quam fēminārum. Suprā oculōs frōns est. Īnrā oculōs genae sunt. Post frontem est cerebrum. Quī cerebrum parvum habet  
10 stultus est. Ōs est inter duo labra. In ōre lingua et dentēs ĩnsunt. Dentēs sunt albī ut margarītae. Lingua et labra rubra sunt ut rosae.

Hominēs oculīs vident et auribus audiunt. Homō quī oculōs bonōs habet bene videt, quī oculōs malōs habet  
15 male videt. Quī aurēs bonās habet bene audit, quī aurēs malās habet male audit. Syra male audit, ea enim aurēs malās habet.

hūmānus -a -um < homō  
corpus -oris n, pl -ora  
-orum  
crūs crūris n, pl crūra  
-rum  
ūna manus, duae manūs

caput -itis n, pl capita  
-itum  
ōs ōris n, pl ōra -um  
super *prp*+acc ↔ sub

frōns -ontis f  
īnrā *prp*+acc ↔ suprā

stultus -a -um

ruber -bra -brum

bene ↔ male

pectus -oris *n*

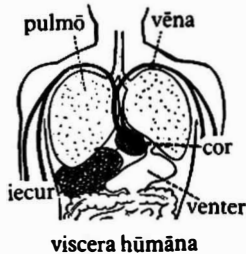
cor cordis *n*  
sanguis -inis *m*  
fluere

color -ōris *m*  
iecur -oris *n*  
venter -tris *m*  
viscera -um *n pl*

cibum sūmere = ēsse

sānus -a -um ↔ aeger  
-gra -grum

sānāre = sānum facere



pōculum aquae = pōcu-  
lum cum aquā  
modo = tantum, solum

Caput est super collum. Sub collō est pectus. In pec-  
tore cor et pulmōnēs sunt. In corde est sanguis, quī per  
vēnās ad cor fluit. Color sanguinis est ruber. Īnfrā pul- 20  
mōnēs est iecur et venter. In ventre cibus est. Cor,  
pulmōnēs, iecur, venter sunt viscera hūmāna.

Homō quī ventrem malum habet cibum sūmere nōn  
potest, neque is sānus, sed aeger est. Homō sānus ven-  
trem bonum, pulmōnēs bonōs, cor bonum habet. 25

Medicus ad hominem aegrum venit eumque sānum  
facit. Medicus est vir quī hominēs aegrōs sānat, sed  
multī aegrī ā medicō sānārī nōn possunt.



Estne sānus Quīntus? Nōn est: pēs eius aeger est.  
Puer super lectum iacet. Aemilia et Syra apud puerum 30  
aegrum sunt. Māter apud eum sedet manumque eius  
tenet. Syra nōn sedet, sed apud lectum stat. Quīntus  
iacet. Aemilia sedet. Syra stat.

Aemilia: "Ecce mālum, Quīnte."

Aemilia puerō aegrō mālum rubrum dat, neque is 35  
mālum ēsse potest. Māter eī pōculum aquae dat.

Aemilia: "Bibe aquam modo!"

Māter caput Quīntī sustinet, dum puer aquam bibit.

Aemilia: "Iam dormī, Quīnte! Dormī bene!"

40 Māter manum pōnit in fronte filiī: frontem eius tangit. Quīntus oculōs claudit atque dormit.

tangere

atque = et

II Iūlius, quī cum Syrō servō in ātriō est, imperat: "Ī ad oppidum, Syre, atque medicum arcesse!"

Medicus Tūsculī habitat. Iūlius servum suum Tūscu-  
45 lum ire iubet atque medicum arcessere. Syrus equum ascendit, ad oppidum it, medicum arcessit. Servus cum medicō ad villam revenit.

iubēre = imperāre  
equum ascendere = in  
equum ascendere

re-venīre = rūsus venīre

aegrōtāre = aeger esse

Medicus interrogat: "Quis aegrōtat?"

Iūlius: "Meus Quīntus filiū aegrōtat; ambulāre nōn  
50 potest."

Medicus: "Cūr ambulāre nōn potest?"

Iūlius: "Quia pēs eius aeger est. Puer stultus est, me-  
dice: nīdum in arbore reperit, arborem ascendit, dē  
arbore cadit! Itaque pedem aegrum habet nec ambulāre  
55 potest. Nec modo pede, sed etiam capite aeger est."

dē *prp+abl* = ab [ ↓ ]

nec = neque

pede aeger est = pedem  
aegrum habet

Iūlius medicum ad cubiculum Quīntī dūcit. Medicus  
cubiculum intrat, ad lectum adit atque puerum aspicit.  
Quīntus quiētus super lectum iacet nec oculōs aperit.  
Medicus puerum dormīre videt.

cubiculum intrāre = in  
cubiculum intrāre  
quiētus -a -um = quī sē  
nōn movet

60 Medicus dīcit: "Puer dormit."

dīcere

Syra, quae male audit, id quod medicus dīcit audīre  
nōn potest; itaque interrogat: "Quid dīcit medicus?"

id quod medicus dīcit  
= verba medicī

Aemilia (in aurem Syrae): "Medicus 'puerum dor-  
mīre' dicit."

ad-esse

verbum facere = verbum  
dicere



spectāre = aspicere

ap-pōnere < ad-pōnere  
sentīre

Quīntus oculōs aperit atque medicum adesse videt. 65

Puer, quī medicum timet, nūllum verbum facere audet.

Medicus: "Ōs aperī, puer! Linguam ostende!"

Syra: "Quid dīcit medicus?"

Aemilia: "Medicus Quīntum ōs aperīre atque lin-  
guam ostendere iubet." 70

Quīntus ōs aperit atque medicō linguam ostendit.  
Medicus linguam eius rubram esse videt.

Medicus: "Lingua eius rubra est."

Syra: "Quid dīcit?"

Aemilia: "Dīcit 'linguam eius rubram esse'." 75

Medicus etiam dentēs Quīntī spectat et inter dentēs  
albōs ūnum nigrum videt. Nōn sānus est dēns quī colō-  
rem nigrum habet.

Medicus: "Puer dentem aegrum habet."

Quīntus: "Sed dēns nōn dolet; ergō dēns aeger nōn  
est. Pēs dolet — et caput." 80

Syra: "Quid dīcunt?"

Aemilia: "Medicus dīcit 'Quīntum dentem aegrum  
habēre', et Quīntus dīcit 'pedem et caput dolēre, nōn  
dentem'." 85

Iūlius: "Nōn dentem, sed pedem modo sānā, me-  
dice!"

Medicus pedem Quīntī spectat atque digitum ad pe-  
dem appōnit: medicus pedem eius tangit. Puer digitum  
medicī in pede suō sentit. 90

Quīntus: "Ei, ei! Pēs dolet!"

III Medicus (ad Iūlium): “Tenē bracchium puerī!” (ad Aemiliam:) “Tenē pōculum sub bracchiō!” (ad Quīntum:) “Claude oculōs, puer!” Medicus Quīntum oculōs  
95 claudere iubet, quod puer cultrum medicī timet.

Ecce medicus cultrum ad bracchium puerī appōnit. Perterritus Quīntus cultrum medicī sentit in bracchiō, nec oculōs aperīre audet. Capilli horrent. Cor palpitāt. Medicus vēnam aperit. Ruber sanguis dē bracchiō in  
100 pōculum fluit. Quīntus sanguinem dē bracchiō fluere sentit atque horret. Frōns et genae albae sunt ut līlia...

Medicus puerum oculōs aperīre iubet: “Aperī oculōs, puer!” neque Quīntus oculōs aperit. Puer quiētus super lectum iacet ut mortuus.

105 Syra: “Cūr Quīntus oculōs nōn aperit? — Ō deī bonī! Puer mortuus est!”

Quīntus autem spīrat, ergō mortuus nōn est. Sed Syra eum mortuum esse putat, quod eum spīrāre nōn audit. Iūlius et Aemilia filium suum quiētum spectant  
110 — atque tacent.

Medicus manum super pectus puerī impōnit eumque spīrāre et cor eius palpitāre sentit.

Medicus: “Puer spīrat et cor eius palpitāt.”

Aemilia gaudet quod filius vīvit.

115 Syra: “Quid dīcit medicus?”

Aemilia: “Medicus dīcit ‘Quīntum spīrāre et cor eius palpitāre.’ Ergō Quīntus vīvit.”

Syra Quīntum vīvere gaudet.



horrēre: capilli horrent  
= capilli stant

horrēre = perterritus  
esse



gaudēre = laetus esse

Syra Quīntum vīvere  
gaudet = Syra gaudet  
quod Quīntus vīvit

dē-tergēre

Aemilia sanguinem dē bracchiō filiū dēterget. Iam  
puer oculōs aperit. 120

Quīntus: "Ei! Dolet brachcium!"

Māter filium vīvum esse videt et audit.

Aemilia imperat: "Aquam arcesse, Syra!" neque an-  
cilla verba dominae audit.

Iūlius: "Domina tē aquam arcessere iubet, Syra!" 125

Syra abit, atque revenit cum aliō pōculō aquae plēnō.

Aemilia pōculum tenet, dum Quīntus bibit.

Medicus: "Iam necesse est puerum dormire."

horrēre = timēre

Exit medicus. Quīntus, quī medicum horret, eum

ab-esse

abesse gaudet. 130

noster -tra -trum = meus  
et tuus

Iūlius: "Iam filius noster nōn modo pede, sed etiam  
bracchiō aeger est."

Aemilia: "Ille medicus crassus filium nostrum s̄nāre  
nōn potest." Aemilia nōn putat medicum puerum ae-  
grum s̄nāre posse. 135

est potest  
sunt possunt  
esse posse (īnf)

Syra: "Stultus est medicus! Neque cor neque cere-  
brum habet!"

Syra 'medicum stultum esse' dicit. Iūlius et Aemilia  
eum stultum esse putant, nōn dīcunt.

GRAMMATICA LATINA 140

*Dēclīnātiō tertia*

[A/B] Masculīnum et fēminīnum.

Vocābula masculīna: pāstor, mercātor, clāmor, timor, co-  
lor, sōl, āēr, venter, leō, pulmō, homō, pēs, sanguis; pānis,  
collis, piscis, mōns, dēns, cēt. 145

Vocābula fēminīna: ovis, vallis, avis, auris, nūbēs, frōns;  
arbor, vōx, praepositiō, dēclīnātiō, cēt.

[C] Neutrum.

Vocābula neutra: flūmen, ōs, crūs, corpus, pectus, iecur,  
150 caput, cor; viscera (*pl*); mare, animal, cēt.

Plūrālis: -a. Accūsātīvus = nōminātīvus.

'Corpus' et 'flūmen' dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
<i>Nōm.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-	-a
155 <i>Acc.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-	-a
<i>Gen.</i>	corpor is	corpor um	flūmin is	flūmin um	-is	-um
<i>Dat.</i>	corpor ī	corpor ibus	flūmin ī	flūmin ibus	-ī	-ibus
<i>Abl.</i>	corpor e	corpor ibus	flūmin e	flūmin ibus	-e	-ibus

neutrum: acc. = nōm.

Ut 'corpus' dēclīnantur: pectus -or|is, ōs ōr|is, crūs crūr|is,  
160 iecur -or|is (cor cord|is, caput -it|is); plūrālis: viscer|a -um.

'Mare' et 'animal' hōc modō dēclīnantur:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
<i>Nōm.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-e/-	-ia
<i>Acc.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-e/-	-ia
165 <i>Gen.</i>	mar is	mar ium	animāl is	animāl ium	-is	-ium
<i>Dat.</i>	mar ī	mar ibus	animāl ī	animāl ibus	-ī	-ibus
<i>Abl.</i>	mar ī	mar ibus	animāl ī	animāl ibus	-ī	-ibus

*Accūsātīvus cum īnfinītīvō*

Iūlia dormit. Syra Iūliam dormīre videt.

170 Syra: "Iūlia dormit." Syra 'Iūliam dormīre' dīcit.

'Iūliam dormīre' est accūsātīvus cum īnfinītīvō. Accūsātī-  
vus cum īnfinītīvō pōnitur apud multa verba:

[1] *vidēre, audīre, sentīre*: Puer medicum adesse videt. Pueri  
Iūliam canere audiunt. Medicus puerum spīrāre sentit.

175 [2] *iubēre*: Dominus servum discēdere iubet.

[3] *dīcere*: Quīntus 'pedem dolēre' dīcit.

[4] *putāre*: Syra Quīntum mortuum esse putat.

[5] *gaudēre*: Aemilia filium vīvere gaudet.

[6] *neesse esse*: Puerum dormīre neesse est.

Iūlia dormit  
Iūliam dormīre

*Vocābula nova*:  
corpus  
membrum  
bracchium  
crūs  
manus  
caput  
auris

ōs  
 capillus  
 frōns  
 gena  
 cerebrum  
 labrum  
 lingua  
 pectus  
 cor  
 sanguis  
 vēna  
 color  
 iecur  
 venter  
 viscera  
 medicus  
 pōculum  
 culter  
 hūmānus  
 stultus  
 ruber  
 sānus  
 aeger  
 noster  
 bene  
 male  
 fluere  
 sārāre  
 sedēre  
 stāre  
 tangere  
 arcessere  
 iubēre  
 revenīre  
 aegrōtāre  
 dicere  
 spectāre  
 dolēre  
 appōnere  
 sentīre  
 horrēre  
 palpitāre  
 putāre  
 gaudēre  
 dētergēre  
 posse  
 modo  
 super  
 infrā  
 dē  
 atque  
 nec

## PENSVM A

Membra corpor- hūmānī sunt duo bracchia et duo crūr-. In corpor- hūmānō ūn- caput est, nōn duo capit-. In capit- sunt duae aur- et ūn- ōs. In ōr- sunt dent-. In pector- ūn- cor et duo pulmōn- sunt.

Medicus Quīnt- super lectum iac- videt; medicus puer- dorm- videt. Medicus: "Quīnt- dorm-." Medicus 'Quīnt- dorm-' dīcit. Medicus puer- linguam ostend- iubet, et 'lingu- eius rubr- es-' dīcit. Puer dīcit 'ped- et caput dol-.' Medicus Aemili- pōculum ten- iubet. Syra Quīnt- spīr- nōn audit, itaque Syra e- mortu- es- putat. Sed Quīnt- vīv-. Māter fili- vīv- gaudet. Necesse est puer- aegr- dorm-.

## PENSVM B

— hūmānum habet quattuor —: duo — et duo —. In bracchiīs duae — sunt, in crūribus duo —. Super collum est —. In capite sunt duo oculī, duae —, ūnus nāsus, ūnum —. In ōre sunt dentēs et —. Sub collō est —. In pectore sunt pulmōnēs et —. In corde et in vēnīs — est. Sanguis per — ad cor —.

Aemilia apud lectum Quīntī —, Syra apud lectum —. Quīntus nōn —, sed aeger est. Syrus medicum ex oppidō —. Medicus digitum ad pedem puerī —: medicus pedem eius —. Quīntus, quī digitum medicī in pede —: "Ei! Pēs —!"

## PENSVM C

Quae sunt membra corporis hūmānī?

Ubi est cerebrum?

Quid est in pectore?

Ubi est venter?

Cūr Quīntus cibum sūmere nōn potest?

Estne Quīntus sōlus in cubiculō suō?

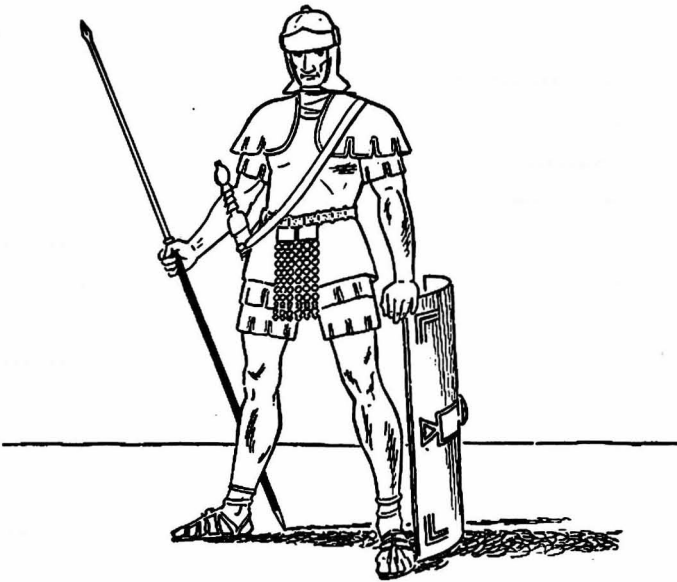
Unde medicus arcessit?

Quid videt medicus in ōre Quīntū?

Quid Quīntus in bracchiō sentit?

Cūr Syra Quīntum mortuum esse putat?



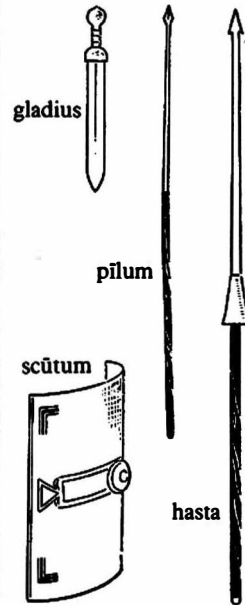


MILES ROMANVS

1 Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et  
 Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcus patrem et mātrem,  
 frātrem et sorōrem habet. Nōmen patris est 'Iūlius',  
 mātis 'Aemilia'; 'Quīntus' est nōmen frātris, 'Iūlia' so-  
 5 rōris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina  
 frātrum sunt 'Mārcus' et 'Quīntus'. Patrī et mātī ūna  
 filia et duo filii sunt.

Mātī 'Aemilia' nōmen est. Quod nōmen est patrī? Eī  
 10 nōmen est 'Lūcius Iūlius Balbus'. Virō Rōmānō tria  
 nōmina sunt. 'Lūcius' est praenōmen, id est nōmen prī-  
 mum; 'Balbus' cognōmen est. Filiis nōmina sunt 'Mār-  
 cus Iūlius Balbus' et 'Quīntus Iūlius Balbus'. 'Mārcus'



arma Rōmāna

frāter -tris *m*  
 soror -ōris *f*  
 pater -tris *m*  
 māter -tris *f*  
 nōmen -inis *n*

Mārcō (*dat*) ūna soror est  
 = Mārcus ūnam sorō-  
 rem habet

prae-nōmen -inis *n*

cognōmen -inis *n*

praenōmina Latīna:

- A. = Aulus
- C. = Gāius
- D. = Decimus
- L. = Lūcius
- M. = Mārcus
- P. = Pūblius
- Q. = Quīntus
- Sex. = Sextus
- T. = Titus

avunculus -ī m = frāter  
mātris  
trīstis ↔ laetus

vester -tra -trum (= tuus  
et tuus)

mīles -itis m

fert = portat  
fert ferunt  
armātus -a -um = quī  
arma fert



pugnus -ī m

et 'Quīntus' praenōmina sunt filiōrum. Alia praenōmi-  
na Latīna sunt 'Aulus', 'Decimus', 'Gāius', 'Pūblius', 15  
'Sextus', 'Titus'.

Aemiliae est ūnus frāter, cui 'Aemilius' nōmen est  
(praenōmen 'Pūblius', cognōmen 'Paulus'). Frāter Ae-  
miliae est avunculus liberōrum. Aemilius autem procul  
ā sorōre suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frā- 20  
trem suum amat.

Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre  
vident et patrem interrogant: "Cūr māter nostra trīstis  
est?"

Iūlius: "Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procul 25  
ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter  
mātris. Māter trīstis est, quod frātrem suum vidēre nōn  
potest."

Mārcus: "Ubi est avunculus noster?"

Iūlius: "Avunculus vester est in Germāniā. Aemilius 30  
mīles est. In Germāniā multī sunt mīlitēs Rōmānī."

Iūlia: "Quid est mīles?"

Iūlius: "Mīles est vir quī scūtum et gladium et pīlum  
fert. Scūtum et gladius et pīlum sunt arma mīlitis Rō-  
mānī. Mīles est vir armātus." 35

Iūlia: "Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā?" 40

Iūlius: "Mīlitēs nostrī in Germāniā pugnant."

Iūlia: "Meī quoque frātres pugnant."

Iūlius: "Puerī pugnīs, nōn armīs pugnant. Mīlitēs  
pugnant gladiīs, pīlīs, hastīs." 40

Mārcus: “Num Aemilius et hastam et pīlum fert?”

Iūlius: “Aemilius pīlum tantum fert, is enim pedes est, nōn eques. Eques est miles quī ex equō pugnat; quī pedibus pugnat pedes est. Equitēs hastās, peditēs pīla  
45 ferunt. Pīlum nōn tam longum est quam hasta, neque gladius peditis tam longus est quam gladius equitis. Pīlum Aemiliū sex pedēs longum est.”

Mārcus: “Quam longus est gladius eius?”

Iūlius: “Duōs pedēs longus est.”

50 Mārcus: “Duōs pedēs tantum? Cūr tam brevis est gladius?”

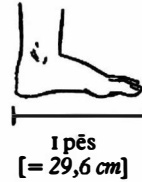
Iūlius: “Quod gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus. Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Pedes, quī pedibus it multaque alia arma  
55 fert, gladium longum et gravem ferre nōn potest; itaque gladius eius brevis et levis est — brevior et levior quam is quī ab equite fertur. Etiam gladiū quī ā Germānīs feruntur longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānōrum ac pīla eōrum longiōra et graviōra quam nostra sunt.”

60 Iūlia: “Quī sunt Germānī?”

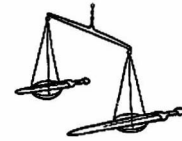
Iūlius: “Germānī sunt hominēs barbarī quī Germāniam incolunt. Germānia est magna terra nōn procul ā Galliā; Gallia autem prōvincia Rōmāna est, ut Hispānia, Syria, Aegyptus. Prōvincia est pars imperiū Rōmānī, ut  
65 membrum pars corporis est; Rōma enim caput imperiū est, prōvinciae membra sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna. Flūmen Rhēnus Germāniam ā Galliā prō-

pedes -itis *m*

eques -itis *m*



brevis ↔ longus



gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus  
ferre (*inf*) = portāre

levis ↔ gravis

fertur feruntur  
Germānī -ōrum *m pl*

ac = atque  
atque ante *a, e, i, o, u, h*  
ac/atque ante ceterās litterās

barbarus -a -um = nec Rōmānus nec Graecus  
incolere: terram *i.* = in terrā habitāre

pars (< parts) partis *f*

dividere

patria -ae f: p. nostra  
= terra/oppidum pa-  
trum nostrorum

contrā *prp*+ *acc*

pārere/imperāre + *dat*

hostis -is *m* ↔ amicus  
bellum -i *n*

op-pugnāre = pugnāre  
contrā

exercitus -ūs *m*:  
*sing nōm* exercitus  
*acc* exercitum  
*gen* exercitūs  
*dat* exercitui  
*abl* exercitū

dux ducis *m*  
metuere = timēre

*plūr nōm* exercitūs  
*acc* exercitūs  
*gen* exercituum  
*dat* exercitibus  
*abl* exercitibus

Hispāni -ōrum *m pl*  
Gallī -ōrum *m pl*

militāre = mīles esse



castra -ōrum *n pl* (vocā-  
bulum *plūrāle tantum*)

vinciā dīvidit. Rhēnus ac Dānuvius flūmina, quae Ger-  
māniam ab imperiō Rōmānō dīvidunt, finēs imperiī  
nostrī sunt. Germānia est patria Germānōrum, ut Rōma 70  
nostra patria est.”

Iūlia: “Cūr mīlitēs Rōmānī contrā Germānōs pug-  
nant? Suntne Germānī hominēs improbī?”

Iūlius: “Mīlitēs nostrī contrā Germānōs pugnant,  
quod Germānī amicī Rōmānōrum nōn sunt nec Rōmā- 75  
nīs pārent. Germānī hostēs Rōmānōrum sunt, ac bellum  
est inter Germānōs et Rōmānōs. Germānī exercitum  
nostrum oppugnant.”

Iūlia: “Quid est ‘exercitus’?”

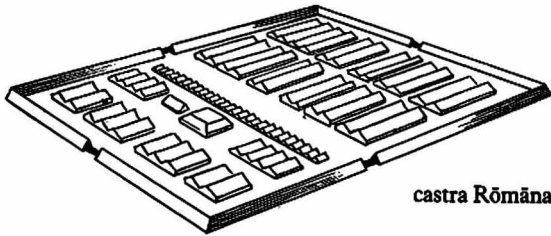
Iūlius: “Exercitus est magnus numerus mīlitum quī 80  
contrā hostēs dūcitur. Quī exercitum dūcit dux exerci-  
tūs est. Dux exercitui imperat, exercitus duci suō pāret,  
nam dux ab exercitū metuitor.

“In Germāniā et in Britannīā sunt magnī exercitūs  
Rōmānī quī contrā exercitūs hostium pugnant. Mīlitēs 85  
et ducēs exercituum Rōmānōrum ab hostibus metuun-  
tur. In Hispāniā et in Galliā nōn multī sunt mīlitēs  
Rōmānī, nam Hispānī et Gallī, quī eās prōvinciās inco-  
lunt, iam exercitibus nostrīs pārent. In exercitibus Rō-  
mānīs etiam Hispānī et Gallī multī militānt, quī et alia 90  
arma et arcūs sagittāsque ferunt.”

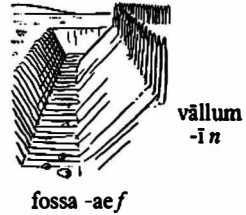
Iūlia: “Ubi habitat Aemilius?”

III

Iūlius: “Aemilius in castrīs habitat mille passūs ā fine  
imperīi. Castra sunt mīlitum oppidum.”



castra Rōmāna

vāllum  
-ī n

fossa -ae f

95 Mārcus: "Quam longus est passus?"

Iūlius: "Ūnus passus est quīnque pedēs, ergō mille passūs sunt quīnque mīlia pedum. In castrīs Aemiliū sex mīlia mīlitum habitant. Nūllae fēminae aut puerī illīc habitant, nec enim fēminae puerīque mīlitāre possunt.

100 Circum castra fossa et vāllum longum et altum est."

Mārcus: "Quam altum est vāllum castrōrum."

Iūlius: "Prope decem pedēs altum est, et duo mīlia passuum longum. Quattuor portae per vāllum in castra dūcunt. Inter duās portās est via lāta, quae castra in  
105 duās partēs dīvidit; ea via centum pedēs lāta est.

"In bellō portae castrōrum clauduntur. Cum exercitus Germānōrum castra oppugnat, Rōmānī castra dēfendunt: vāllum ascendunt ac pīla in Germānōs iaciunt. Illī autem nec pīla in castra iacere possunt, quod fossa  
110 nimis lāta et vāllum nimis altum est, nec vāllum ascendere, quod Rōmānī pīlis et gladiīs vāllum dēfendunt. Hostēs castra nostra expugnāre nōn possunt.

"Ecce portae aperiuntur atque equitātus noster in hostēs impetum facit. Barbarī perterritī, quī im-  
115 petum equitātūs sustinēre nōn possunt, arma ad terram iaciunt atque in magnās silvās fugiunt.

passus -ūs *m*: 1 passus  
= v pedēs [1,48 m]

mīlia -ium *n pl* (+ *gen pl*):  
mille (*M*) hominēs; duo  
mīlia (*MM/ī*) hominum  
puerī = pueri et puellae

altus -a -um

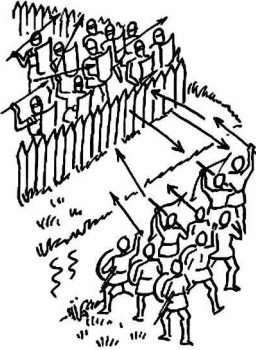
lātus -a -um

in bellō = cum bellum  
est  
dēfendere ↔ oppugnāre

iacere -it -iunt  
in (+ *acc*) = contrā

ex-pugnāre  
equitātus -ūs *m* = equi-  
tum numerus (pars  
exercitūs)  
impetus -ūs *m*: impetum  
facere in hostem =  
hostem armīs petere,  
oppugnāre  
fugere -it -iunt

metus -ūs *m* = timor



impetus hostium

“Mīles Rōmānus, quī hostem armātum accurrere videt, nōn ab eō fugit, sed armīs sē dēfendit. Mīlītēs Rōmānī fortēs sunt. Mīles fortis hostem nōn metuit, sed sine metū impetum in hostem facit. Aemilius, avunculus vester, mīles fortis est. 120

“Circum imperium Rōmānum multī sunt hostēs. Castra et oppida nostra ab hostibus oppugnantur neque expugnantur, nam mīlītēs nostrī prōvinciās ac patriam nostram ā Germānīs et ab aliīs hostibus dēfendunt.” 125

Mārcus: “Etiam Germānī suam patriam dēfendunt.”

Iūlius: “Sed patria nostra pulchrior est quam illōrum! Atque Germānī hominēs barbarī sunt.”

Mārcus: “Nōnne fortēs sunt Germānī?”

Iūlius: “Fortēs sunt illī, sed Rōmānī fortiōrēs sunt, 130 nec arma Germānōrum tam bona sunt quam nostra. Scūtum eōrum nimis parvum est, pīlum nimis longum et grave; nec enim pīlum tam grave procul iaci potest. Itaque pīlum nostrum breve et leve est — brevius et levius quam pīlum Germānōrum. Mīlītēs Rōmānī bene 135 pugnant, quod pīla eōrum brevia et levia sunt, nōn longa et gravia ut Germānōrum. Patria nostra bonīs armīs dēfenditur. Nūllus hostis Rōmam expugnāre potest.”

Mārcus: “Cūr Rōmānī Germāniam nōn expugnant?”

Iūlius: “Germānia nōn solum armīs dēfenditur, sed 140 etiam altīs montibus, magnīs silvīs atque lātīs et altīs flūminibus.”

## GRAMMATICA LATINA

*Dēclīnātiō quārta*

- 145 'Exercitus' (*m*) dēclīnātur hōc modō (vidē exempla in versibus 80–89 huius capitulī):

versus -ūs *m*: cap. XII  
142 versūs habet

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>		
<i>Nōminātīvus</i>	exercit  <i>us</i>	exercit  <i>ūs</i>	- <i>us</i>	- <i>ūs</i>
<i>Accūsātīvus</i>	exercit  <i>um</i>	exercit  <i>ūs</i>	- <i>um</i>	- <i>ūs</i>
150 <i>Genetīvus</i>	exercit  <i>ūs</i>	exercit  <i>uum</i>	- <i>ūs</i>	- <i>uum</i>
<i>Datīvus</i>	exercit  <i>uī</i>	exercit  <i>ibus</i>	- <i>uī</i>	- <i>ibus</i>
<i>Ablātīvus</i>	exercit  <i>ū</i>	exercit  <i>ibus</i>	- <i>ū</i>	- <i>ibus</i>

Ut 'exercitus' dēclīnātur masculīna: arcus, passus, equitatus, impetus, metus, versus, cēt.; fēminīnum: manus.

- 155 *Adiectīvum*

ad-iectīvum -ī *n* (*adj*)

[I/II] Dēclīnātiō prīma et secunda.

Mōns altus. Arbor alta. Vāllum altum.

altus  
alta  
altum

'Alt|us -a -um' est adiectīvum prīmae et secundae dēclīnātiōnis. Masculīnum 'altus' dēclīnātur ut 'servus', fēminīnum 'alta' ut 'fēmina', neutrum 'altum' ut 'oppidum'.

	<i>Singulāris</i>			<i>Plūrālis</i>		
	Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.
<i>Nōm.</i>	alt  <i>us</i>	alt  <i>a</i>	alt  <i>um</i>	alt  <i>ī</i>	alt  <i>ae</i>	alt  <i>a</i>
<i>Acc.</i>	alt  <i>um</i>	alt  <i>am</i>	alt  <i>um</i>	alt  <i>ōs</i>	alt  <i>ās</i>	alt  <i>a</i>
165 <i>Gen.</i>	alt  <i>ī</i>	alt  <i>ae</i>	alt  <i>ī</i>	alt  <i>ōrum</i>	alt  <i>ārum</i>	alt  <i>ōrum</i>
<i>Dat.</i>	alt  <i>ō</i>	alt  <i>ae</i>	alt  <i>ō</i>	alt  <i>īs</i>	alt  <i>īs</i>	alt  <i>īs</i>
<i>Abl.</i>	alt  <i>ō</i>	alt  <i>ā</i>	alt  <i>ō</i>	alt  <i>īs</i>	alt  <i>īs</i>	alt  <i>īs</i>

-*us* -*a* -*um*  
-*um* -*am* -*um*  
-*ī* -*ae* -*ī*  
-*ō* -*ae* -*ō*  
-*ō* -*ā* -*ō*  
-*ī* -*ae* -*a*  
-*ōs* -*ās* -*a*  
-*ōrum* -*ārum* -*ōrum*  
-*īs* -*īs* -*īs*  
-*īs* -*īs* -*īs*

- 170 Hōc modō dēclīnāntur haec adiectīva: albus, bonus, fessus, foedus, irātus, laetus, lātus, longus, magnus, malus, meus, novus, plēnus, prīmus, sānus, tuus, cēt.; (-er -a -rum:) pulcher, aeger, niger, ruber, noster, vester, cēt.

-*er* -*ra* -*rum*

[III] Dēclīnātiō tertia.

Gladius brevis. Via brevis. Pīlum breve.

brevis  
breve

- 175 'Brevis -e' est adiectīvum tertiae dēclīnātiōnis. Masculīnum et fēminīnum 'brevis' dēclīnātur ut 'ovis' (sed abl. sing. -ī), neutrum 'breve' ut 'mare'.

dēcl. III: fēm. = masc.

-is	-e	-ēs	-ia
-em	-e	-ēs	-ia
-is	-is	-ium	-ium
-ī	-ī	-ibus	-ibus
-ī	-ī	-ibus	-ibus

	<i>Singulāris</i>		<i>Plūrālis</i>		
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	
<i>Nōm.</i>	brev is	brev e	brev ēs	brev ia	
<i>Acc.</i>	brev em	brev e	brev ēs	brev ia	180
<i>Gen.</i>	brev is	brev is	brev ium	brev ium	
<i>Dat.</i>	brev ī	brev ī	brev ibus	brev ibus	
<i>Abl.</i>	brev ī	brev ī	brev ibus	brev ibus	

Hōc modō dēclīnantur haec adiectīva: brevis, fortis, gravis, levis, tenuis, trīstis, cēt. 185

**Exempla:**

Pedes fortis Rōmānus gladium brevem et levem, scūtum magnum et grave fert; eques hastam fert longam et gravem. Peditī fortī Rōmānō est gladius brevis et levis, scūtum magnum et grave; equitī hasta longa et gravis est. Pedes gladiō brevis et levī, scūtō magnō et gravi armātus est; eques hastā longā et gravi pugnat. 190

Peditēs fortēs Rōmānī gladiōs brevēs et levēs, scūta magna et gravia ferunt; equitēs hastās ferunt longās et gravēs. Peditibus fortibus Rōmānīs sunt gladii brevēs et levēs, scūta magna et gravia; equitibus hastae longae et gravēs sunt. Peditēs gladiis brevibus et levibus, scūtīs magnīs et gravibus armātī sunt; equitēs hastīs longīs et gravibus pugnant. 195

**comparātīvus (comp)**

altior  
altius

-ior	-ius
-iōrem	-ius
-iōris	-iōris
-iōrī	-iōrī
-iōre	-iōre
-iōrēs	-iōra
-iōrēs	-iōra
-iōrum	-iōrum
-iōribus	-iōribus
-iōribus	-iōribus

**Comparātīvus**

Hic mūrus altior est quam ille. 200

Hoc vāllum altius est quam illud.

'Altior -ius' comparātīvus est. Comparātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis tertiāe:

	<i>Singulāris:</i>		<i>Plūrālis:</i>		
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	
<i>Nōm.</i>	altior	altius	altiōr ēs	altiōr a	
<i>Acc.</i>	altiōr em	altius	altiōr ēs	altiōr a	
<i>Gen.</i>	altiōr is	altiōr is	altiōr um	altiōr um	
<i>Dat.</i>	altiōr ī	altiōr ī	altiōr ibus	altiōr ibus	
<i>Abl.</i>	altiōr e	altiōr e	altiōr ibus	altiōr ibus	210



Exempla: brevior, fortior, gravior, levior, longior, pulchrior.

Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Eques gladium longiorem et graviorem fert quam pedes. Eques gladiō longiōre et graviōre pugnat.

Gladii equitum longiōrēs et graviōrēs sunt quam peditum. Equitēs gladiis longiōribus et graviōribus pugnant.

Pilum brevius et levius est quam hasta. Pila breviōra et leviōra sunt quam hastae.

220 Dēlia ancilla pulchrior est quam Syra. Lēander, quī ancillae pulchriōris amicus est, ancillae pulchriōri rosam dat. Quid pulchrius est quam rosa?

225 Militēs Rōmānī fortiōrēs sunt quam hostēs. Dux Rōmānus militibus fortiōribus imperat quam dux hostium. Ille dux militum fortiōrum est.

#### PENSVM A

Pilum ē man- iacitur, sagitta ex arc-. In exercit- Rōmānīs multī Gallī militant, quī arc- ferunt. Equitāt- sine met- impet- in hostēs facit, neque hostēs impet- equitāt- sustinēre possunt. Mille pass- sunt quīnque mīlia pedum. Via Latīna CL [150: centum quīnquāgintā] mīlia pass- long- est.

Rāmus tenu- puerum crass- sustinēre nōn potest, nam puer crass- grav- est. Ūnum mālum grav- nōn est, nec duo māla grav- sunt, sed saccus plēn- mālōrum grav- est. Lēander saccum magn- et grav- portat. In saccō grav- sunt māla. Servi saccōs grav- portant. In saccīs grav- sunt māla et pira.

Saccus Lēandrī grav- est quam Syrī, nam māla grav- sunt quam pira. Via Appia long- est quam via Latīna. Via Appia et via Aurēlia long- sunt quam via Latīna. Quīntus crass- est quam Mārcus. Lēander saccum grav- quam Syrus portat. In saccō grav- māla sunt.

Hoc pilum long- et grav- est quam illud. Haec pila long- et grav- sunt quam illa.

#### Vocābula nova:

frāter  
soror  
nōmen  
praenōmen  
cognōmen  
avunculus  
mīles  
scūtum  
gladius  
pilum  
arma  
arcus  
sagitta  
pugnus  
hasta  
pedes  
eques  
pars  
finis  
patria  
hostis  
bellum  
exercitus  
dux  
castra  
passus  
fossa  
vāllum

equitātus  
 impetus  
 metus  
 versus  
 mīlia  
 trīstis  
 armātus  
 brevis  
 gravis  
 levis  
 barbarus  
 altus  
 lātus  
 fortis  
 vester  
 ferre  
 pugnāre  
 incolere  
 dīvidere  
 oppugnāre  
 metuere  
 mīlitāre  
 dēfendere  
 iacere  
 expugnāre  
 fugere  
 contrā  
 ac  
 adiectīvum  
 comparātīvus













PENSVM B

Mārcus — Quīntī est. Quīntus ūnum frāterem et ūnam —  
 habet. 'Iūlia' — sorōris est. Frāter Aemiliae est — liberōrum.  
 Quīntus: "Ubi est avunculus noster?" Iūlius: "Avunculus —  
 est in Germāniā."

Prōvincia est — imperiī Rōmānī. Rhēnus Germāniam ab  
 imperiō Rōmānō —; Rhēnus — imperiī est. In Germāniā  
 multī — Rōmānī sunt, quī contrā Germānōs —; Germānī  
 enim — Rōmānōrum sunt. Mīlitēs Rōmānī scūta et — et pīla  
 —. Mīlitēs in — habitant. Circum castra est — et —, quod x  
 pedēs — est. Mīlitēs patriam ab hostibus —.

PENSVM C

Num 'Mārcus' cognōmen est?  
 Quot frātrēs habet Aemilia?  
 Quid agit Aemilius in Germāniā?  
 Quae arma pedes Rōmānus fert?  
 Quam longum est pīlum Aemiliū?  
 Ubi habitant mīlitēs Rōmānī?  
 Quī sunt Germānī et Gallī?  
 Estne Germānia prōvincia Rōmāna?  
 Quod flūmen Germāniam ā Galliā dīvidit?  
 Cūr hostēs castra expugnāre nōn possunt?  
 Num mīles fortis ab hoste fugit?  
 Cūr hasta procul iacī nōn potest?

 MENSIS IANVAR DIES XXXI	 MENSIS FEBRVAR DIES XXVIII	 MENSIS MARTIVS DIES XXXI	 MENSIS APRILIS DIES XXX	 MENSIS MAIVS DIES XXXI	 MENSIS IUNIVS DIES XXXI
 MENSIS IULIVS DIES XXXI	 MENSIS AVGVSTVS DIES XXXI	 MENSIS SEPTEMBER DIES XXX	 MENSIS OCTOBER DIES XXXI	 MENSIS NOVEMBER DIES XXX	 MENSIS DECEMBER DIES XXXI

ANNVS ET MENSES

kalendārium -ī n

- Iān. Capricornus
- Febr. Aquārius
- Mārt. Piscēs
- Apr. Ariēs
- Māi. Taurus
- Iūn. Gemini
- Iūl. Cancer
- Aug. Leō
- Sept. Virgō
- Oct. Libra
- Nov. Scorpiō
- Dec. Sagittārius

mēnsis -is m

- V quintus -a -um
- VI sextus -a -um
- VII septimus -a -um
- VIII octāvus -a -um
- IX nōnus -a -um
- X decimus -a -um
- XI undecimus -a -um
- XII duodecimus -a -um
- postrēmus -a -um
- ↔ primus
- tre-centī -ae -a
- = CCC (300)
- sexāgintā = LX (60)

tempus -oris n  
du-centī -ae -a = CC (200)



Iānus  
-ī m



Mārs  
-rtis m

nōmināre < nōmen; nō-  
minātur = nōmen habet

1 Annus in duodecim mēnsēs dīviditur, quibus haec sunt  
nōmina: Iānuārius, mēnsis p̄rimus; Februārius, secun-  
dus; Mārtius, tertius; Aprīlis, quārtus; Māius, quīntus;  
Iūnius, sextus; Iūlius, septimus; Augustus, octāvus;  
5 September, nōnus; Octōber, decimus; November, ūn-  
decimus; December, mēnsis duodecimus ac postrēmus.  
Ūnus annus duodecim mēnsēs vel trecentōs sexāgintā  
quīnque diēs habet. Saeculum est centum annī. Centum  
annī vel saeculum est longum tempus. Duo saecula sunt  
10 ducentī annī. Homō sānus nōnāgintā vel etiam centum  
annōs vīvere potest; ducentōs annōs vīvere nēmō po-  
test.

Mēnsī p̄rimō et mēnsī tertiō ā deīs nōmina sunt: Iā-  
nuāriō ā deō Iānō, Mārtiō ā deō Mārte. Iānus et Mārs  
15 sunt deī Rōmānī. Iānus est deus cui duae faciēs sunt.  
Mārs deus bellī est.

Mēnsis September nōminātur ā numerō *septem*, Octō-  
ber, November, December ab *octō*, *novem*, *decem*. Nam

antiquus < ante  
tunc = illō tempore

nunc = hōc tempore

...igitur = ergō

trīgintā = xxx (30)

ūnus et trīgintā  
= xxxi (31)

duo-dē-trīgintā  
= xxviii (28)  
ūn-dē-trīgintā  
= xxix (29)

ūn-decim = xi (11)

item = etiam (: ut  
Mārtius)

dīmidia pars = ½

quārtapars = ¼

diēs -ēī m

vesper -erī m ↔ māne n

nox noctis f ↔ diēs

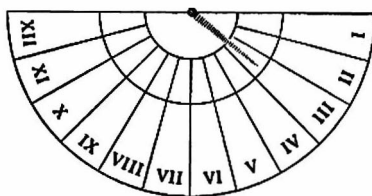
initium -ī n ↔ finis  
finis = pars postrēma  
initium = pars prīma

hōra -ae f

tempore antīquō Mārtius mēnsis prīmus erat. Tunc  
September mēnsis septimus erat, Octōber, November, 20  
December mēnsēs octāvus, nōnus, decimus erant.  
Nunc autem mēnsis prīmus est Iānuārius, September  
igitur mēnsis nōnus est, Octōber decimus, November  
ūndecimus, December duodecimus.

Quam longus est mēnsis November? November trī- 25  
gintā diēs longus est. December ūnum et trīgintā diēs  
habet. Iānuārius tam longus est quam December, sed  
Februārius brevior est: duodētrīgintā aut ūndētrīgintā  
diēs tantum habet. Februārius brevior est quam cēteri  
ūndecim mēnsēs: is mēnsis annī brevissimus est. Mār- 30  
tius ūnum et trīgintā diēs longus est (et item Māius, Iū-  
lius, Augustus, Octōber). Aprīlis trīgintā diēs habet  
(item Iūnius et September). Sex mēnsēs sunt dīmidia  
pars annī, trēs mēnsēs quārtapars annī.

Diēs est dum sōl in caelō est. Prīma pars diēi est 35  
māne, pars postrēma vesper. Diēs est tempus ā māne ad  
vesperum. Nox est tempus ā vesperō ad māne. Vesper  
est finis diēi atque initium noctis. Māne finis noctis est  
atque initium diēi.



Diēs in duodecim hōrās dīviditur. Ab hōrā prīmā 40  
diēs initium facit. Hōra sexta, quae hōra media est inter

hōram prīmam et duodecimam, 'merīdiēs' nōminātur. Hōra sexta vel merīdiēs diem dīvidit in duās aequās partēs: 'ante merīdiem' et 'post merīdiem'. Merīdiē sōl  
 45 altissimus in caelō est. Sex hōrae sunt dīmidia pars diēi.  
 11 Nocte sōl nōn lūcet, sed lūna et stēllae lūcent. Lūna ipsa suam lūcem nōn habet, lūx lūnae ā sōle venit; itaque lūna nōn tam clāra est quam sōl. Sōl est stēlla clārisima, quae lūce suā et terram et lūnam illūstrat. Neque  
 50 tōta lūna sōle illūstrātur, sed tantum ea pars quae vertitur ad sōlem; cētera pars obscūra est. Cum exigua pars lūnae tantum vidētur, lūna 'nova' esse dīcitur. Diē septimō vel octāvō post lūnam novam lūna dīmidia vidētur, quae fōrmam habet litterae D. Diē quīntō decimō post  
 55 lūnam novam lūna plēna est et fōrmam habet litterae O. Cum lūna nōn lūcet, nox obscūra est.

Diēs mēnsis prīmus 'kalendae' nōminātur. Diēs prīmus mēnsis Iānuārii dīcitur 'kalendae Iānuāriae'; is diēs annī prīmus est atque initium annī novī. Diēi prīmō  
 60 mēnsis Iūlii 'kalendae Iūliae' nōmen est; is est diēs annī medius.

Diēs tertius decimus post kalendās 'īdūs' nōminātur. 'īdūs Iānuāriae' diēs tertius decimus est post kalendās Iānuāriās. Item 'īdūs Februāriae' dīcitur diēs tertius de-  
 65 cimus mēnsis Februārii. Sed 'īdūs Mārtiae' diēs est quīntus decimus mēnsis Mārtii, nam mēse Mārtiō (item Māiō, Iūliō, Octōbrī) īdūs nōn diēs tertius decimus, sed quīntus decimus post kalendās est. Diēs nō-

merī-diēs (< medi-)  
 : medius diēs  
 aequus -a -um



lūna -ae f      stēlla -ae f

lūx lūcis f  
 clārus -a -um

terra



tōtus -a -um: tōta lūna  
 ↔ pars lūnae  
 cēterus -a -um  
 obscūrus -a -um ↔ clārus  
 exiguus -a -um = parvus



lūna nova dīmidia plēna

quīntus decimus  
 = xv (15.)

kalendae -ārum f pl

dīcitur = nōminātur

tertius decimus  
 = XIII (13.)  
 īdūs -uum f pl

(mēnsis) -ber -bris m,  
 abl -brī

nōnae -ārum *f pl*

ante diem octāvum kalendās Iūliās (a. d. viii kal. Iūl.) = diēs octāvus ante kalendās Iūliās

aestās -ātis *f* ↔ hiems  
hiemis *f*  
vēr vēris *n*  
autumnus -i *m*



incipere -it -iunt  
= initium facere

calidus -a -um ↔  
frigidus -a -um

imber -bris *m*  
nix nivis *f*

operīre



hieme montēs nive  
operiuntur

nus ante idūs dīcitur 'nōnae' (nōnae Iānuāriae: diēs quīntus Iānuārii; nōnae Februāriae: diēs quīntus Februārii; nōnae Mārtiae: diēs septimus Mārtii; cēt.)

Diēs octāvus ante kalendās Iānuāriās, quī dīcitur 'ante diem octāvum kalendās Iānuāriās', est diēs annī brevissimus. Ante diem octāvum kalendās Iūliās diēs annī longissimus est. Ante diem octāvum kalendās Aprīlēs (id est diē octāvō ante kalendās Aprīlēs) nox atque diēs aequī sunt; is diēs 'aequinoctium' dīcitur. Item ante diem octāvum kalendās Octōbrēs aequinoctium dīcitur, nam eō quoque diē nox aequa est atque diēs.

Tempora annī sunt quattuor: aestās et hiems, vēr et autumnus. Aestās est tempus ā mēse Iūniō ad Augustum, hiems ā mēse Decembrī ad Februārium. Mēnsis Iūnius initium aestātis, December initium hiemis est. Tempus ā Mārtiō ad Māium vēr dīcitur, ā mēse Septembrī ad Novembrem autumnus. Vēr ā mēse Mārtiō initium facit. Autumnus ā Septembrī incipit.

Aestāte diēs longī sunt, sōl lūcet, aēr calidus est. Aestās est tempus calidum. Hiems tempus frīgidum est. Hieme nōn solum imber, sed etiam nix dē caelō cadit. Imber est aqua quae dē nūbibus cadit. Nix frīgidior est quam imber. Hieme montēs et campī nive operiuntur. Vēre campī novā herbā operiuntur, arborēs novīs foliīs ōrnantur, avēs, quae hieme tacent, rūsus canere incipiunt. Autumnō folia dē arboribus cadunt et terram operiunt. In Germāniā hiemēs frīgidiōrēs sunt quam in Ita-

liā: altā nive operītur tōta terra et lacūs glaciē operiuntur; hieme Germānī puerī super glaciem lacuum lūdere possunt. Iānuārius mēnsis annī frīgidissimus est. Mēnsēs calidissimī sunt Iūlius et Augustus. Eō tempore  
 100 multī Rōmānī urbem relinquunt et villās suās petunt, neque enim tōtam aestātem in urbe vīvere volunt. —

III Hōra nōna est. Aemilia apud filium aegrum sedet. Cubiculum lūce sōlis illūstrātur. Aemilia ad fenestram it caelumque spectat.

105 Aemilia: “Hōra nōna est. Sōl altus in caelō est nec nūbibus operītur.”

Quīntus: “Quandō sōl altissimus est?”

Aemilia: “Hōrā sextā vel merīdiē. Sed post merīdiem aēr calidior est quam ante merīdiem.”

110 Aemilia fenestram claudit. Iam satis obscurum est cubiculum.

Quīntus: “Ō, quam longae sunt hōrae, cum necesse est tōtum diem in lectō iacēre!”

Aemilia: “Vēr est. Diēs atque hōrae longiōrēs sunt  
 115 vēre quam hieme.”

Quīntus: “Quandō longissimī sunt diēs?”

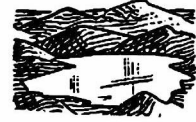
Aemilia: “Mēse Iūniō.”

Quīntus: “Iamne mēnsis Iūnius est?”

Aemilia: “Māius est: hic diēs est mēnsis Māiī postrē-  
 120 mus. Hōc annī tempore diēs nōn tam calidī sunt quam aestāte et noctēs frīgidiōrēs sunt.”

Quīntus: “Quī mēnsis annī calidissimus est?”

glaciēs -ēi f



lacus  
-ūs m

urbs urbis f = oppidum  
magnum (: Rōma)



puerī super glaciem lacūs  
lūdunt

quandō? = quō tem-  
pore?

iam-ne



Iūlius Caesar  
-aris *m*

(mēnsis) Quīntīlis -is *m*  
= Iūlius



Caesar Augustus

(mēnsis) Sextīlis -is *m*  
= Augustus

faciēs -ēī *f*

vult volunt, *inf* velle

Aemilia: "Iūlius."

Quīntus: "Cūr ille mēnsis patris nōmen habet?"

Aemilia rīdet et respondet: "Mēnsis Iūlius nōn ā pa- 125  
tre tuō nōmen habet — nōn tantus vir est ille! — sed ā  
Iūliō Caesare. Ante tempora Caesaris eī mēnsī erat nō-  
men 'Quīntīlis' ā 'quīntō' numerō — nōn ā nōmine  
tuō!"

Quīntus: "Estne Iūlius mēnsis quīntus?" Puer digitīs 130  
numerāre incipit: "Mēnsis p̄mus Iānuārius, secundus  
Februārius, tertius Mārtius, quārtus..."

Aemilia: "Antīquīs temporibus Mārtius nōn tertius,  
sed p̄mus mēnsis erat; tunc igitur Quīntīlis, quī nunc  
Iūlius nōminātur, mēnsis quīntus erat, nōn septimus, 135  
ut nunc est. Item mēnsī Augustō nōmen erat 'Sextīlis',  
quia sextus erat, nunc Augustus nōminātur ā Caesare  
Augustō. — Sed hoc satis est. Iam necesse est tē dor-  
mīre." Māter enim faciem filiī aspicit eumque oculōs  
claudere videt. Aemilia puerum dormīre velle putat. 140

Quīntus: "Sed diēs est. Sōl lūcet. Nocte iubē mē dor-  
mīre, cum sōl in caelō nōn est! Ubi sōl est nocte, cum  
hīc nōn lūcet?"

Aemilia: "Cum hīc nox est, sōl lūcet in aliīs terrīs  
procul ab Italiā et ab urbe Rōmā. Cum nox est illīc, hīc 145  
in Italiā diēs est."

Quīntus: "Ergō nunc in aliīs terrīs et urbibus nox est  
atque hominēs dormiunt. Hīc diēs est, nec tempus est  
dormīre!"



## 150 GRAMMATICA LATINA

*Dēclīnātiō quīnta*

Diēs brevisissimus est ante diem VIII kalendās Iānuāriās. Māne initium diē est. Diē prīmō Iānuārii nōmen est kalendae Iānuāriae; ab eō diē incipit novus annus. Mēse Iūniō diēs longī sunt. Iūnius xxx diēs habet: numerus diērum est xxx. Diēbus prīmīs mēnsium nōmina sunt: kalendae Iānuāriae, Februāriae, Mārtiae, Aprīlēs, cēt. Ab iīs diēbus mēnsēs incipiunt.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>		
<i>Nōminātīvus</i>	di ēs	di ēs	-ēs	-ēs
160 <i>Accūsātīvus</i>	di em	di ēs	-em	-ēs
<i>Genetīvus</i>	di ēi	di ērum	-ēi	-ērum
<i>Datīvus</i>	di ēi	di ēbus	-ēi	-ēbus
<i>Ablātīvus</i>	di ē	di ēbus	-ē	-ēbus

Ut 'diēs' *m* dēclīnātur 'merīdiēs' *m*, item 'faciēs' *f*, 'glaciēs' *f*, et pauca alia vocābula fēminīna.

— 'Māne' est vocābulum neutrum indēclīnābile.

*Superlātīvus*

Aetna mōns altus est, *altior* quam cēterī montēs Siciliae: is mōns Siciliae *altissimus* est.

170 Via Appia longa est, *longior* quam cēterae viae Italiae: ea via Italiae *longissima* est.

'Īre' verbum breve est, *brevius* quam cētera verba Latīna: id verbum Latīnum *brevissimum* est.

175 'Altior, longior, brevius' comparātīvus est. 'Altissimus, longissima, brevissimum' superlātīvus est. Superlātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis I et II: *-issim|us -a -um*.

## PENSVM A

Hōrae di- sunt XII. Hōra sexta di- dīvidit in duās partēs: ante merīdi- et post merīdi-. Sex hōrae sunt dīmidia pars di-. Mēnsis Iūnius xxx di- habet: numerus di- est xxx. Novus annus incipit ab eō di- quī dīcitur kalendae Iānuāriae.

Iūlius mēnsis annī calid- est; Iānuārius est mēnsis annī

diēs  
diem  
diēi  
diēi  
diē

diēs  
diēs  
diērum  
diēbus  
diēbus

-ēs -ēs  
-em -ēs  
-ēi -ērum  
-ēi -ēbus  
-ē -ēbus

in-dēclīnābilis -e (*in-dēcl*) = qui dēclīnārī nōn potest

superlātīvus (*sup*)

altissimus -a -um

longissimus -a -um

brevissimus -a -um

-issim|us -a -um

*Vocābula nova:*

annus  
mēnsis  
diēs  
saeculum  
tempus  
faciēs  
māne  
vesper  
nox  
initium  
hōra  
merīdiēs

lūna  
 stēlla  
 lūx  
 fōrma  
 kalendae  
 idūs  
 nōnae  
 aequinoctium  
 aestās  
 hiems  
 vēr  
 autumnus  
 imber  
 nix  
 lacus  
 glaciēs  
 urbs  
 postrēmus  
 dīmidius  
 aequus  
 clārus  
 tōtus  
 obscūrus  
 exiguus  
 calidus  
 frīgidus  
 indēclinābilis  
 ūndecim  
 trīgintā  
 sexāgintā  
 ducentī  
 trecentī  
 quīntus  
 sextus  
 septimus  
 octāvus  
 nōnus  
 decimus  
 ūndecimus  
 duodecimus  
 nōmināre  
 illustrāre  
 incipere  
 operīre  
 velle  
 erat erant  
 vel  
 tunc  
 nunc  
 igitur  
 item  
 quāndō?  
 superlātīvus

frīgid-. Mēnsis annī brev- est Februārius. Padus est flūmen Italiae long- et lāt-. Sōl stēlla clār- est.

## PENSVM B

Iānuārius — prīmus est. December est mēnsis — ac —. Tempore antiqūō September mēnsis septimus —, nam — mēnsis prīmus erat Mārtius. Nunc September mēnsis — est. Diēs est tempus ā — ad —. Māne est — diēi, vesper — diēi est et initium —. Diēs in XII — dīviditur. Nocte — et — lūcent, neque eae tam — sunt quam sōl. Sōl lūnam — suā —. Ea lūnae pars quae sōle nōn illustrātur — est.

Vēr et —, aestās et — sunt quattuor — annī. — ā mēse Iūniō —. Hieme nōn solum —, sed etiam — dē nūbibus cadit: montēs et campī nive —. Aqua nōn tam — est quam nix.

## PENSVM C

Quot sunt mēnsēs annī?

Ā quō Iānuārius nōmen habet?

Quam longus est mēnsis Aprīlis?

Ā quō mēnsis Iūlius nōmen habet?

Cūr mēnsis decimus Octōber nōminātur?

Cūr lūna nōn tam clāra est quam sōl?

Quī diēs annī brevissimus est?

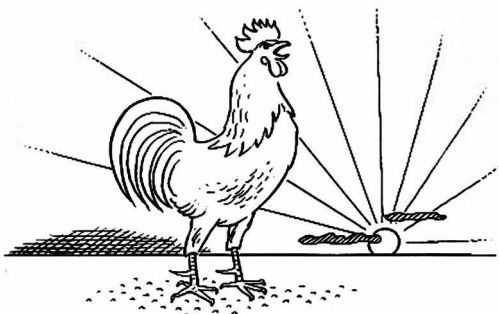
Quī diēs aequinoctia dīcuntur?

Quod tempus annī calidissimum est?

Quāndō nix dē nūbibus cadit?

Quid est imber?

Ā quō diē incipit annus novus?



## NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iulii obscura et quieta  
est. Marcus quietus in lecto suo cubat; is bene dormit.  
Quintus dormire non potest, quod et caput et pes ei  
dolet. Brachium quoque dolet Quinto; itaque is non  
5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quo Quintus cubat non magnum est,  
nec magnum est cubiculum Marci. Utrumque cubicu-  
lum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculo parvo,  
neuter in cubiculo magno. Neutrum cubiculum mag-  
10 num est. Uterque puer quietus est, neuter puer se mo-  
vet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter est duobus  
pueris valet, alter aegrotat. Uter puer aegrotat, Mar-  
cusne an Quintus? Quintus aegrotat, Marcus valet.

Aer frigidus cubiculum Marci intrat, fenestra enim  
15 aperta est. Marcus fenestram apertam dormit. Fenestra  
Quinti aperta non est. Altera est duobus fenestris est  
aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra  
Quinti. Is fenestram clausam dormit, quia aeger est.

gallus canens

cubare = iacere (in  
lecto)  
dolere + dat: pes ei  
/Quinto dolet

vigilare ↔ dormire

uter-utra-utrum-que:  
uterque puer: et M. et  
Q.; utrumque cubicu-  
lum: et cubiculum M. et  
et Q.  
neuter-tra-trum: neuter  
puer: nec M. nec Q.

alter-era-erum  
duo, abl duobus  
valere ↔ aegrotare  
uter-tra-trum: uter  
puer?: M. ne an Q.?

duae, abl duabus

clausus -a -um ↔ apertus  
-a -um

canēns -entis = quī canit  
(-ns < -nts)

gallus canēns  
gallum canentem

dormiēns -entis = quī  
dormit  
vigilāns -antis = quī  
vigilat

quō-modo? < quō  
modō?  
ho-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,  
etiam nunc

inquit = dicit  
surgere

af-ferre < ad-ferre

af-fer! (imp)

lavāre  
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: "Cucurrū! Cucucurrū!" Gallus canēns novum diem salūtat. 20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus, quī oculīs apertīs iacet, super lectum sē vertit. Puer dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gallum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: "Quōmodo sē 25  
habet pēs tuus hodiē?"

Quīntus respondet: "Pēs male sē habet, nec pēs tantum, sed etiam caput et brachium dolet. Ō, quam longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā mihi aquam, Dāve!" 30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bibit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubiculum Mārcī intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad puerum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35  
puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce clāmat: "Mārce! Māne est!" Eō modō excitātur Mārcus, et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt. Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

"Hōra prīma est" inquit Dāvus, "Surge ē lectō!" 40

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet: "Affer mihi aquam ad manūs!"

Servus Mārcō aquam affert et "Ecce aqua" inquit, "Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt." 45

Mārcus primum manūs lavat, deinde faciem.

Dāvus: “Aurēs quoque lavā!”

“Sed aurēs” inquit Mārcus “in faciē nōn sunt!”

Dāvus: “Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum  
50 caput lavā! Mergē caput in aquam!”

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam  
aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum  
est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

Aqua quā Mārcus lavātur frīgida est; itaque puer ma-  
55 nūs et caput solum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō-  
mānī faciem et manūs aquā frīgidā lavant; post merī-  
diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:  
“Cūr frāter meus tam quiētus est?”

60 Dāvus respondet: “Quīntus adhūc in lectō est.”

Mārcus: “In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere  
solet, adhūc dormit! Excitā eum!”

“Nōn dormit” inquit Dāvus, “Frāter tuus vigilat, nec  
surgere potest, quod pēs et caput eī dolet.”

65 Mārcus: “Mihi quoque caput dolet!”

Dāvus: “Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns  
nōn dolet nec membra valentia.”

Per fenestram apertam intrat aēr frīgīdus. Mārcus frī-  
get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-  
70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: “Dā  
mihi tunicam et togam! Vestī mē!” Dāvus puerō frīgētī  
tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est



Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordīdus

māne *adv* (: hōrā primā)



vir togātus

tē (*acc*): tibi (*dat*)



tunica  
-ae f

frīgēre = frīgīdus esse  
nūdus -a -um  
vestīmentum -ī n  
poscere = darī iubēre  
vestīre

induere

gerere = (in corpore)  
ferre, habere  
togātus -a -um = togam  
gerēns  
praeter *prp* + *acc*

dexter -tra -trum ↔  
sinister -tra -trum



calceus -ī *m*

mē-cum (= cum mē)  
tē-cum (= cum tē)  
sē-cum (= cum sē)  
*abl*: mē, tē, sē (= *acc*)

parentēs -um *m pl*  
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus p̄imum tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rō- III  
mānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Mul-  
tīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō  
nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum.  
Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an  
sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80  
sinistrum togā operitur. Militēs togam nōn gerunt,  
nēmō enim togātus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā  
manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit,  
scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, quī pedibus nūdīs ante lectum stat, calceōs 85  
poscit: “Dā mihi calceōs! Pedēs frīgēt mihi.” Dāvus eī  
calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: “Venī mēcum!  
Dominus et domina tē exspectant.”

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent  
liberōs exspectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90  
māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: “Salvēte,  
pater et māter!” et ipsī filium intrantem salūtant:  
“Salvē, Mārce!”

Māter alterum filium nōn vidēns Dāvum interrogat:  
“Quīntus quōmodo sē habet hodiē?” 95

Dāvus: “Quīntus dīcit ‘nōn modo pedem, sed etiam  
caput dolēre’.”

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter  
filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.  
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: “Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuus est mihi.”

Iūlius Mārcō pānem dāns “Prīmum ēs pānem” in-  
105 quit, “deinde mālum!”

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utram-  
que manum mālum dat, et “Alterum mālum nunc ēs”  
inquit, “alterum tēcum fer!”

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam  
110 affert.

Iūlius: “Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās  
affert. Sūme rēs tuās atque abī!”

“Sed cūr nōn venit Mēdus?” inquit Mārcus, quī Mē-  
dum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum pueris  
115 ire solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam  
rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: “Mēdus tēcum ire nōn potest. Hodiē necesse  
est tē solum ambulāre.”

Mārcus: “...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre?”  
120 Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet?  
Etiamne Mēdō caput dolet?”

Iūlius: “Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs  
agit.”

Mārcus: “Quae sunt illae rēs?”

125 Iūlius nihil ad hoc respondet et “Iam” inquit “tempus  
est discēdere, Mārce.”

multum -ī n

ēsse, *imp* ēs! ēste!

utra-que manus  
utram-que manum

tē-cum = cum tē  
ferre, *imp* fer! ferte!

rēs reī f		
	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	rēs	rēs
<i>acc</i>	rem	rēs
<i>gen</i>	reī	rērum
<i>dat</i>	rei	rēbus
<i>abl</i>	rē	rēbus

omnis -e ↔ nūllus



tabula -ae f



stilus -i m



rēgula -ae f

*salvē!**valē!*

“salvē!” dicit qui  
advenit  
“valē!” dicit qui  
discēdit

participium -ī n (*part*)*/Puella vigilāns...*

masc. /fēm.

	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ēs
acc.	-nt em	-nt ēs
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

neutr.

	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ia
acc.	-ns	-nt ia
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

- [1] -āns -antis  
[2] -ēns -entis  
[3] -ēns -entis  
[4] -iēns -ientis

*Vocābula nova:*

gallus  
vestimentum  
tunica  
toga  
calceus  
parentēs  
tabula  
stilus  
rēgula

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque  
sēcum ferēns ē villā abit. Fīlius ā patre discēdēns “Valē,  
pater!” inquit.

“Valē, Mārce!” respondet pater, “Bene ambulā!” 130

Quō it Mārcus cum rēbus suīs? Vidē capitulum quīn-  
tum decimum!

## GRAMMATICA LATINA

*Participium*

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135  
canēns nōn auditur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum  
clāmantem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmante  
excitatur. Nōn vōx gallī canentis, sed vōx servī clāmantis pue-  
rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140  
puerīs dormientibus nōn audiuntur. Puerī dormientēs servōs  
clāmantēs audiunt, nec ā gallīs canentibus, sed ā servīs clā-  
mantibus excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-  
cēs servōrum clāmantium puerōs dormientēs excitat.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145  
volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Militēs inter pīla  
volantia pugnant.

‘Vigilāns’, ‘iacēns’, ‘canēns’, ‘dormiēns’ participia sunt.  
Participium est adiectivum dēclīnātiōnis III: gen. sing. -ant|is,  
-ent|is (abl. sing. -e vel -ī). 150

## PENSVM A

Puer dorm- nihil audit. Dāvus puerum dorm- excitat: in  
aurem puerī dorm- clāmat: “Mārce!” Mārcus oculōs aper-  
servum apud lectum st- videt. Servus puerō frīg- vestimenta  
dat. Parentēs filium intr- salūtant et ā filiō intr- salūtantur.  
Fīlius discēd- “Valē!” inquit.



Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sānāre nōn potest. Piscēs sunt animālia nat-.

## PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et primum manūs —, — faciem. Puer vestimenta ā servō —, et primum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentī] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: “Venī —!”

Mārcus Mēdum, quī cum eō ire —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. “Hodiē” — Iūlius “Mēdus — ire nōn potest.” Mārcus sōlus abit librum et — et stilum — ferēns.

## PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus puerīs gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

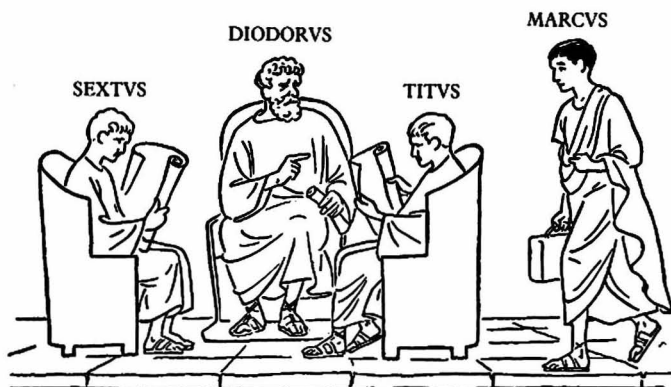
Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs  
apertus  
clausus  
sordidus  
pūrus  
nūdus  
togātus  
dexter  
sinister  
omnis  
cubāre  
vigilāre  
valēre  
excitāre  
surgere  
afferre  
lavāre  
mergere  
solēre  
frīgēre  
poscere  
vestīre  
induere  
gerere  
inquit  
uterque  
neuter  
alter  
uter?  
mīhi  
tibi  
mēcum  
tēcum  
sēcum  
nihil  
quōmodo  
hodiē  
adhūc  
primum  
deinde  
praeter  
an  
valē  
participium

lūdus



## MAGISTER ET DISCIPVLI

lūdus -i m

magister -trī m

sevērus -a -um  
discipulus -i mvirga  
-ae f

nōn-dum = adhūc nōn

sella  
-ae fcōn-sīdere = sedēre in-  
cipere (↔ surgere)

Mārcus librum et tabulam et cēterās rēs ferēns Tūscu- 1  
lum ambulat. Illīc est lūdus puerōrum. Multī puerī  
māne in lūdum eunt.

Magister lūdī est vir Graecus, cui nōmen est Diodō- 5  
rus. Mārcus magistrum metuit, Diodōrus enim magis-  
ter sevērus est, quī discipulōs suōs virgā verberat; eō  
modō magister sevērus discipulōs improbōs pūnīre so-  
let. Discipulī sunt puerī quī in lūdum eunt. Mārcus et  
Quīntus sunt duo discipulī. Aliī discipulī sunt Titus et  
Sextus. 10

Sextus, quī ante Mārcum et Titum ad lūdum advenit,  
prīmus lūdum intrat. Sextus sōlus est, nam cēterī disci-  
pulī nōndum adsunt.

Magister intrāns Sextum solum in sellā sedentem vi-  
det. Sextus dē sellā surgēns magistrum salūtat: "Salvē, 15  
magister!"

Magister: "Salvē, Sexte! Cōnsīde!"

<p>Sextus in sellā cōnsīdit. Discipulus tacitus ante magistrum sedet.</p>	<p>tacitus -a -um = tacēns</p>
<p>20 Magister interrogat: “Cūr tū sōlus es, Sexte?” “Ego sōlus sum, quod cēterī discipulī omnēs absunt” respondet Sextus.</p>	
<p>Exclāmat magister: “Ō, discipulōs improbōs...!”</p>	<p>ex-clāmāre</p>
<p>Sextus: “Num ego discipulus improbus sum?”</p>	
<p>25 Magister: “Immō tū probus es discipulus, Sexte, at Mārcus et Quīntus et Titus improbī sunt!”</p>	<p>at = sed</p>
<p>Hīc Titus ad lūdum advenit et iānuam pulsat antequam intrat: discipulus nōn statim intrat, sed primum iānuam pulsat; tum lūdum intrat et magistrum salūtat:</p>	<p>iānuā -ae f = ōstium tum = deinde</p>
<p>30 “Salvē, magister!”</p>	
<p>Magister: “Ō Tite! Sextus iam adest...”</p>	<p>iam ↔ nōndum</p>
<p>Titus: “At Mārcus et Quīntus nōndum adsunt!”</p>	
<p>Magister: “Tacē, puer! Claude iānuam et cōnsīde! Aperīte librōs, puerī!”</p>	
<p>35 Sextus statim librum suum aperit, sed Titus, quī librum nōn habet, “Ego” inquit “librum nōn habēō.”</p>	
<p>Magister: “Quid? Sextus librum suum habet, tū librum tuum nōn habēs? Cūr librum nōn habēs?”</p>	
<p>Titus: “Librum nōn habēō, quod Mārcus meum librum habet.”</p>	
<p>40 11 Post Titum Mārcus ad lūdum advenit, neque is iānuam pulsat antequam intrat. Mārcus statim intrat, nec magistrum salūtat.</p>	
<p>“Ō Mārce!” inquit Diodōrus, “Cūr tū iānuam nōn</p>	



tergum  
-ī n

audītis-ne

vērū -a -um

vērū -ī n = id quod  
vērū est  
quod = id quod

posterior -ius *comp*  
< post  
lacrimāre puerō (*dat*) nōn  
convenit = lacrimae  
puerō nōn conveniunt

dēsinerē ↔ incipere

red-īre = rūsus īre  
(red- = re-)

audīs-ne

pulsās cum ad lūdum venīs, nec mē salūtās cum mē 45  
vidēs?”

At Mārcus “Ego” inquit “iānuam nōn pulsō cum ad  
lūdum veniō, nec tē salūtō cum tē videō, quia nec Sex-  
tus nec Titus id facit.”

Sextus et Titus: “Quid?” 50

Mārcus (ad Sextum et Titum): “Vōs iānuam nōn pul-  
sātis cum ad lūdum venītis, nec magistrum salūtātis  
cum eum vidētis. Audītisne id quod dīcō?”

Tum Sextus et Titus “Id quod dīcis” inquiunt “vē-  
rum nōn est: nōs iānuam pulsāmus cum ad lūdum venī- 55  
mus, et magistrum salūtāmus cum eum vidēmus. Nōn-  
ne vērū dīcimus, magister?”

Magister: “Vōs vērū dīcitis. Quod Mārcus dīcit nōn  
est vērū. Discipulus improbus es, Mārce! Necesse est  
tē pūnīre. Statim ad mē venī!” 60

Diodōrus, magister sevērū, tergum puerī virgā ver-  
berat. (Tergum est posterior pars corporis.) Tergum  
dolet Mārco, neque ille lacrimat, nam lacrimāre puerō  
Rōmānō nōn convenit.

Mārcus clāmat: “Ei! Iam satis est! Dēsine, magister!” 65

Magister puerum verberāre dēsinit et “Ad sellam  
tuam redī” inquit, “atque cōnsīde!”

Mārcus ad sellam suam redit, neque cōnsīdit, sed  
tacitus ante sellam stat.

“Audīsne, Mārce? Ego tē cōnsīdere iubeō. Cūr nōn 70  
cōnsīdis?” interrogat magister.

Mārcus: "Nōn cōnsidō, quod sedēre nōn possum."

Diodōrus: "Cūr sedēre nōn potes?"

Mārcus: "Sedēre nōn possum, quod mihi dolet..."

75 pars tergī inferior in quā sedēre soleō."

Haec verba audientēs Titus et Sextus rīdent.

Diodōrus: "Quid rīdētis, Tite et Sexte?"

Titus: "Rīdēmus, quod Mārcō dolet..."

Diodōrus: "Tacēte! Eam corporis partem nōmināre  
80 nōn convenit! — Sed ubi est frāter tuus, Mārce?"

Mārcus: "Is domī est apud mātrem suam. Quīntus  
dīcit 'sē aegrum esse'."

Diodōrus: "Sī aeger est, in lūdum ire nōn potest. At  
vōs bene valētis. Iam aperīte librōs!"

85 Titus: "Mārcus meum librum habet."

Diodōrus: "Quid tū librum Titī habēs, Mārce?"

Mārcus: "Ego eius librum habeō, quod is meum mā-  
lum habet. Redde mihi mālum meum, Tite!"

Titus rīdēns "Mālum" inquit "tibi reddere nōn pos-  
90 sum, id enim iam in ventre meō est!"

Mārcus irātus Titum pulsāre incipit, sed magister  
"Dēsine, Mārce!" inquit, "Titus tibi mālum dare nōn  
potest, at ego tibi *malum* dare possum, nisi hīc et nunc  
Titō librum reddis!"

95 Mārcus Titō librum reddit.

III Discipulī librōs aperiunt. Item librum suum aperit  
magister ac recitāre incipit. Puerī autem priōrem librī  
partem tantum audiunt, nam antequam magister par-

pos-sum  
pot-es  
pot-est

inferior -ius *comp*  
< infrā

quid? = cūr?

domī ↔ in lūdō

Q.: "Ego aeger sum"  
Q. dīcit 'sē aegrum  
esse'

red-dere = rūrsus dare

malum -ī n = mala rēs;  
m. dare tibi : tē pūnīre  
nisi = sī nōn

prior -ius ↔ posterior;  
prior pars : initium

pars posterior : **finis**

magister recitat  
discipuli dormiunt

quod = id quod

lectulus = parvus lectus

tem librī posteriōrem recitāre incipit, omnēs puerī dormiunt!

100



Magister recitāre dēsinit et exclāmat: “Ō improbī discipulī! Dormītis! Quod recitō nōn audītis!”

Mārcus magistrō irātō “Ego” inquit “nōn dormiō. Immō vigilō et tē audiō, magister.”

Item Sextus et Titus “Neque nōs dormīmus” inquit 105  
unt, “Vigilāmus et omnia verba tua audīmus. Bene recitās, Diodōre! Bonus es magister!”

Magister laetus “Vērum est quod dīcitis” inquit, “ego bene recitō ac bonus sum magister — at vōs male recitātis ac malī discipulī estis!” 110

Discipulī: “Immō bonī discipulī sumus! Bene recitāmus!”

Diodōrus: “Tacēte! Ubi estis, puerī?”

Discipulī: “In lūdō sumus.”

Diodōrus: “Vērum dīcitis: in lūdō estis — nōn domī 115  
in lectulīs! In lectulō dormīre licet, hīc in lūdō nōn licet dormīre!”

Magister irātus discipulōs virgā verberat.

Discipulī: “Ei, ei! Quid nōs verberās, magister?”  
 120 Diodōrus: “Vōs verberō, quod aliō modō vōs excitāre  
 nōn possum. Ad sellās vestrās redīte atque cōnsīdite!”  
 Discipulī ad sellās suās redeunt, neque cōnsīdunt.  
 Magister: “Quid nōn cōnsīditis?”  
 Discipulī: “Nōn cōnsīdimus, quod sedēre nōn possu-  
 125 mus.”  
 Diodōrus: “Quid? Sedēre nōn potestis? Ergō vōs hō-  
 ram tōtam tacitī stāte, dum ego sedēns partem librī pos-  
 teriōrem recitō! Nec enim stantēs dormīre potestis!”

nōs *acc* (= *nōm*)

vōs *acc* (= *nōm*)

red-īre -it -eunt

pos-sumus  
 pot-estis  
 pos-sunt

GRAMMATICA LATINA

130 *Persōnae verbī*  
 Puerī *rīdent*. Puella nōn *rīdet*.  
 Puerī: “Cūr *tū* nōn *rīdēs*, cum *nōs rīdēmus*?”  
 Puella: “*Ego* nōn *rideō*, quia *vōs* mē *rīdētis*!”  
 ‘*Rīdeō rīdēmus*’ dicitur *persōna* *prīma*, ‘*rīdēs rīdētis*’ *per-*  
 135 *sōna* *secunda*, ‘*rīdet rīdent*’ *persōna* *tertia*.

*persōna* (*pers*)

*ego*      *nōs*  
*tū*        *vōs*

*rīdeō*    *rīdēmus*  
*rīdēs*    *rīdētis*  
*rīdet*     *rīdent*

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna</i> <i>prīma</i>	<i>rīde ō</i>	<i>rīdē mus</i>
<i>Persōna</i> <i>secunda</i>	<i>rīdē s</i>	<i>rīdēt is</i>
<i>Persōna</i> <i>tertia</i>	<i>rīde t</i>	<i>rīde nt</i>

	<i>sing.</i>	<i>plūr.</i>
I	<i>-ō</i>	<i>-mus</i>
II	<i>-s</i>	<i>-tis</i>
III	<i>-t</i>	<i>-nt</i>

140 *Exempla*: [1] *clām|ō clāmā|mus*; [2] *rīde|ō rīdē|mus*; [3]  
*dīc|ō dīc|imus*; *faci|ō faci|mus*; [4] *audi|ō audī|mus*.

Malus discipulus in *lūdō* *clāmat* et *rīdet*. Quī id nōn *facit*,  
 et omnia verba magistrī *audīt*, bonus *est* discipulus.

Bonus discipulus malō *dīcit*: “Ego bonus discipulus *sum*: in  
 145 *lūdō* nec *clāmō* nec *rideō*, et omnia verba magistrī *audiō*. At  
*tū* malus discipulus *es*: in *lūdō* *clāmās* et *rīdēs* nec verba  
 magistrī *audīs*! Vērum *dīcō*! Nōnne hoc *facis*?” Malus disci-  
 pulus: “Quod *dīcis* vērum nōn est: ego hoc nōn *faciō*!”

[1] *clāmā|re*  
*clām|ō*      *clāmā|mus*  
*clāmā|s*    *clāmā|tis*  
*clāmā|t*    *clāmā|nt*  
 [2] *rīdē|re*  
*rīde|ō*      *rīdē|mus*  
*rīdē|s*      *rīdēt|is*  
*rīde|t*      *rīde|nt*  
 [3] *dīc|ere*  
*dīc|ō*        *dīc|imus*  
*dīc|is*       *dīc|itis*  
*dīc|it*       *dīc|unt*

face re	
faci ō	faci mus
faci s	faci tis
faci t	faci unt
[4] audi re	
audi ō	audi mus
audi s	audi tis
audi t	audi unt
esse	
sum	sumus
es	estis
est	sunt
[1] -ō	-āmus
-ās	-ātis
-at	-ant
[2] -eō	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[3] -ō	-imus
-is	-itis
-it	-unt
-iō	-imus
-is	-itis
-it	-iunt
[4] -iō	-imus
-is	-itis
-it	-iunt
īre	
eō	īmus
īs	ītis
ī	eunt
posse	
pos-sum	pos-sumus
pot-es	pot-estis
pot-est	pot-sunt

Malī discipulī in lūdō clāmānt et rident. Quī id nōn faciunt,  
et omnia verba magistrī audiunt, bonī sunt discipulī. 150

Bonī discipulī malīs dīcunt: "Nōs bonī discipulī sumus: in  
lūdō nec clāmāmus nec rīdēmus, et omnia verba magistrī audī-  
mus. At vōs malī discipulī estis: in lūdō clāmātis et rīdētis nec  
verba magistrī audītis! Vērum dīcimus! Nōne hoc facitis?"  
Malī discipulī: "Quod dīcītis vērum nōn est: nōs hoc nōn 155  
facimus!"

[1] Ut 'clāmō clāmāmus' dēclīnantur verba quōrum īnfīnītī-  
vus dēsīnit in -āre.

[2] Ut 'rīdeō rīdēmus' dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus  
dēsīnit in -ēre. 160

[3] Ut 'dīcō dīcimus' dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus  
dēsīnit in -ere, praeter ea quae -i- habent ante -ō et -unt, ut  
'faciō faciunt': accipere, aspicere, capere, facere, fugere, ia-  
cere, incipere, parere, cēt.

[4] Ut 'audiō audīmus' dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus 165  
dēsīnit in -īre, praeter verbum īre (pers. I sing. eō, pers. III  
plūr. eunt), item ab-īre, ad-īre, ex-īre, red-īre, cēt.

Ut 'sum sumus' dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus dēsī-  
nit in -esse, ut ab-esse, ad-esse, in-esse, cēt., et posse (pers. I  
pos-sum pos-sumus, II pot-es pot-estis, III pot-est pos-sunt). 170

#### PENSVM A

Mārcus ad lūdum ven- nec iānuam puls-. Magister: "Cūr tū  
iānuam nōn puls-, cum ad lūdum ven-?" Mārcus: "Ego iānu-  
am nōn puls- cum ad lūdum ven-, quod nec Sextus nec Titus  
id facit. Audīte, Sexte et Tite: vōs iānuam nōn puls- cum ad  
lūdum ven-!" Sextus et Titus: "Nōs iānuam puls- cum ad  
lūdum ven-!" Magister: "Tacēte! Aperite librōs!" Titus:  
"Ego librum nōn hab-." Magister: "Cūr librum nōn hab-,  
Tite?" Titus: "Librum nōn hab-, quod Mārcus meum librum  
hab-!" Mārcus: "Sed vōs meās rēs hab-!" Titus et Sextus:  
"Nōs rēs tuās nōn hab-!"

Magister discipulōs dormīre vidēns exclāmat: "Ō puerī!



Dorm—! Ego recit—, vōs nōn aud—!” Mārcus: “Ego tē recitāre aud—. Nōn dorm—.” Titus et Sextus: “Nec nōs dorm—. Tē recitāre aud—. Bene recit—, magister.” Magister: “Ego bene recit—, at vōs male recit—! Malī discipulī es—!” Discipulī: “Vērum nōn dīc—, magister. Bonī discipulī s—: in lūdō nec clām— nec rīd—, et tē aud—!”

### PENSVM B

Māne puerī in — eunt. Puerī quī in lūdum eunt — sunt. Quī lūdum habet — est. Mārcus magistrum metuit, nam Diodōrus magister — est quī puerōs improbōs — verberat.

Intrat magister. Sextus dē — surgit. Cēterī discipulī — adsunt. Magister —: “Ō, discipulōs improbōs!” Sextus: “Num ego improbus —?” Magister: “— discipulus improbus nōn es, — [= sed] cēterī discipulī improbī sunt!”

Post Sextum venit Titus, — [= deinde] Mārcus. Mārcus — [= ōstium] nōn pulsat, — lūdum intrat, nec magistrum salūtat. Magister: “Discipulus improbus —, Mārce! — ad mē venī!” Magister — Mārce verberat. Tergum est — pars corporis. Magister puerum verberāre —. Mārcus ad sellam suam — neque —. Magister: “— [= cūr] nōn cōnsidis?” Mārcus: “Sedēre nōn —, quod pars tergī — mihi dolet!”

### PENSVM C

Quō puerī māne eunt?

Quis est Diodōrus?

Cūr puerī magistrum metuunt?

Quis discipulus p̄rimus ad lūdum advenit?

Quid facit Titus antequam lūdum intrat?

Cūr Titus librum suum nōn habet?

Quis est discipulus improbissimus?

Cūr Quīntus in lūdum ire nōn potest?

Cūr magister recitāre dēsinit?

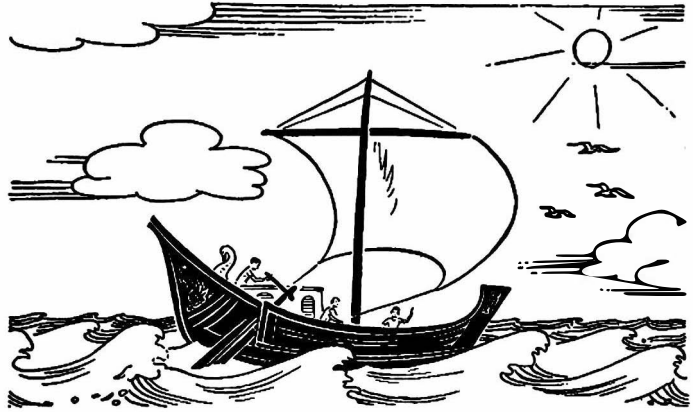
Tūne magister an discipulus es?

Num tū iānuam pulsās antequam cubiculum tuum intrās?

#### Vocābula nova:

lūdus  
magister  
discipulus  
virga  
sella  
iānuā  
vērum  
tergum  
malum  
lectulus  
sevērus  
tacitus  
vērus  
posterior  
inferior  
prior  
pūnire  
cōnsidere  
exclāmāre  
dēsinare  
redire  
reddere  
recitāre  
licēre  
sum  
es  
sumus  
estis  
ego  
tū  
nōs  
vōs  
nōndum  
statim  
tum  
quid?  
domī  
antequam  
at  
sī  
nisi

nāvis Rōmāna



## TEMPESTAS

inter-esse  
 quōrum : ex quibus  
 situs -a -um: situm est  
 = est (ubi?)  
 sive = vel  
 appellāre = nōmināre

īferus -a -um ↔ supe-  
 rus -a -um

ad = apud  
 Tiberis -is *m* (acc -im,  
 abl -ī)  
 paulum ↔ multum

nāvis -is *f*  
 nāvīgāre < nāvis

maritimus -a -um = ad  
 mare situs  
 portus -ūs *m*

locus -ī *m*  
 īn-fluere

eō locō (abl) = in eō  
 locō, illic

Italia inter duo maria interest, quōrum alterum, quod 1  
 suprā Italiam situm est, 'mare Superum' sive 'Hadriāti-  
 cum' appellātur, alterum, īfrā Italiam situm, 'mare  
 Īferum' sive 'Tūscum'. Tōtum illud mare longum et  
 lātum quod inter Eurōpam et Āfricam interest 'mare 5  
 nostrum' appellātur ā Rōmānīs.

Urbs Rōma nōn ad mare, sed ad Tiberim flūmen sita  
 est vīgintī mīlia passuum ā marī. Quod autem paulum  
 aquae est in Tiberī, magnae nāvēs in eō flūmine nāvi-  
 gāre nōn possunt. Itaque parvae tantum nāvēs Rōmam 10  
 adeunt.

Ōstiam omnēs nāvēs adīre possunt, id enim est oppi-  
 dum maritimum quod magnum portum habet. Ad ōs-  
 tium Tiberis sita est Ōstia. ('Ōstium' sive 'ōs' flūminis  
 dīcitur is locus quō flūmen in mare īnfluit; Ōstia sita est 15  
 eō locō quō Tiberis in mare Īferum īnfluit.)

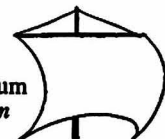
Alia oppida maritima quae magnōs portūs habent sunt Brundisium, Ariminum, Genua, Puteolī. Haec omnia oppida in ōrā maritimā sita sunt. (Ōra maritima  
 20 est finis terrae, unde mare incipit. Portus est locus in ōrā maritimā quō nāvēs ad terram adīre possunt.) In ōrā Italiae multī portūs sunt. Ex omnibus terrīs in portūs Italiae veniunt nāvēs, quae mercēs in Italiam vehunt. (Mercēs sunt rēs quās mercātōrēs emunt ac vēdunt.)  
 25 Nōn modo mercēs, sed etiam hominēs nāvibus vehuntur. Portus Ōstiēnsis semper plēnus est hominum quī in aliās terrās nāvigāre volunt. Is quī nāvigāre vult adit nautam quī bonam nāvem habet. Sī aēr tranquillus est, necesse est ventum opperīrī. (Ventus est aēr quī  
 30 movētur.) Cum nūllus ventus super mare flat, tranquillum est mare; cum magnus ventus flat, mare turbidum est. Tempestās est magnus ventus quī mare turbat ac flūctūs facit quī altiōrēs sunt quam nāvēs. Nautae tempestātēs metuunt, nam magnī flūctūs nāvēs aquā im-  
 35 plēre possunt. Tum nāvēs et nautae in mare merguntur.

Puteolī -ōrum *m pl*ōra -ae *f*

ōra = ōra maritima

merx mercis *f*Ōstiēnsis -e < Ōstia  
semper = omnī tempore

nauta -ae *m*  
 tranquillus -a -um  
 = quiētus  
 opperīrī = exspectāre  
 ventus -ī *m*  
 flāre: ventus flat (= mo-  
 vētur)  
 turbidus -a -um: (mare)  
 t.um ↔ tranquillum  
 tempestās -ātis *f*  
 turbāre = turbidum fa-  
 cere  
 flūctus -ūs *m*

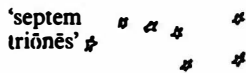
im-plēre = plēnum fa-  
cerenāvis et nautae in mare  
mergunturvēlum  
-ī *n*

marīturbidō(abl) = dum mare turbidum est opperiuntur = exspectant

ventō secundō (abl) = dum ventus secundus est  
ē-gredī = exīre; ēgrediuntur = exeunt

puppis -is f (acc -im, abl -i)  
medium mare = media maris pars  
gubernātor -ōris m = is quī nāvem gubernat

orīrī: sōl oritur = sōl in caelum ascendit  
oriēns -entis m ↔ occidēns -entis m



septem-triōnēs -um m pl  
↔ merīdiēs  
occidere ↔ orīrī

contrārius -a -um  
< contrā

dextra -aef = manus d.  
sinistra -aef = manus s.

serēnus -a -um: (caelum)  
s.um = sine nūbibus  
simul = ūnō tempore

Nautae nec marī turbidō nec marī tranquillō nāvigāre volunt; itaque in portū ventum secundum opperiuntur (id est ventus quī ā tergō flat). Ventō secundō nāvēs ē portū ēgrediuntur: vēla ventō implentur ac nāvēs plēnīs vēlīs per mare vehuntur. 40

Pars nāvis posterior puppis dīcitur. In puppī sedet 11 nauta quī nāvem gubernat. Quōmodo nāvis in mediō marī gubernārī potest, cum terra nūlla vidētur? Gubernātor caelum spectat: in altō marī sōl aut stēllae eī ducēs sunt. Ea pars caelī unde sōl oritur dīcitur oriēns. Par- 45 tēs caelī sunt quattuor: oriēns et occidēns, merīdiēs et



septentriōnēs. Occidēns est pars caelī quō sōl occidit. Merīdiēs dīcitur ea caelī pars ubi sōl merīdiē vidētur; pars contrāria septentriōnēs appellātur ā septem stēllīs quae semper in eā caelī parte stant. Iīs quī ad septentri- 50 ōnēs nāvigant, oriēns ā dextrā est, ā sinistrā occidēns, merīdiēs ā tergō. Oriēns et occidēns partēs contrāriae sunt, ut merīdiēs et septentriōnēs. —

Hodiē caelum serēnum et ventus secundus est. Nāvēs multae simul ē portū Ōstiēnsī ēgrediuntur. Inter eōs 55

hominēs quī nāvēs cōscendunt est Mēdus, quī ex Italiā proficiscitur cum amīcā suā Lȳdiā. Mēdus, quī Graecus est, in patriam suam redire vult. Graecia nōn modo ipsius patria est, sed etiam Lȳdiae.

cōn-scendere = ascendere  
proficiscī = abire

ipse -a -um, gen -ius

60 Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficiscentēs omnēs rēs suās sēcum ferunt: pauca vestīmenta, paulum cibī nec multum pecūniae. Praetereā Lȳdia parvum librum fert, quem sub vestīmentīs occultat.

multum pecūniae = magna pecūnia  
praeter-eā = praeter eas rēs

sōle oriente = dum sōl oritur  
multīs spectantibus = dum multī spectant  
altum -ī n = altum mare  
sequī = venire post; eam sequuntur = post eam veniunt

Sōle oriente nāvis eōrum ē portū ēgreditur multīs  
65 hominibus spectantibus. Nāvis plēnīs vēlīs altum petit. Aliae nāvēs eam sequuntur.

vix = prope nōn cernere = vidēre (id quod procul abest)

Mēdus in puppim ascendit. Lȳdia eum sequitur. Ex altā puppī sōlem orientem spectant. Iam procul abest Ōstia, hominēs quī in portū sunt vix oculīs cernī  
70 sunt. Mēdus montem Albānum, quī prope villam Iūliī situs est, cernit et “Valē, Italia!” inquit, “Valēte montēs et vallēs, campī silvaeque! Ego in terram eō multō pulchriōrem, in patriam meam Graeciam!” Mēdus laetātur neque iam dominum suum sevērū verētur.

ire: eō īmus  
is ītis  
it eum  
laetārī = laetus esse, gaudēre  
verērī = timēre

75 Lȳdia collēs in quibus Rōma sita est procul cernit et “Valē, Rōma!” inquit, “Nōn sine lacrimīs tē relinquō, nam tū altera patria es mihi.” Lȳdia vix lacrimās tenēre potest.

intuērī = spectāre

Mēdus faciem Lȳdiae intuētur et “Nōnne gaudēs”  
80 inquit, “mea Lȳdia, quod nōs simul in patriam nostram redimus?”

Lȳdia Mēdum intuēns “Gaudeō” inquit “quod mihi

licet (+ *dat*)

lābī = cadere

complectī: eam complec-  
titur = brachia circum  
corpus eius pōnit

paulō post = post  
paulum (temporis)  
quam in partem? = in  
quam partem?

sōle duce = dum sōl dux  
est, sōle dūcente

loquī = verba facere  
(dīcere); ↔ tacēre  
āter -tra -trum = niger

fit = esse incipit



fulgur  
-uris *n*

in-vocāre

paulum = paulum tem-  
poris  
tonitrus -ūs *m* = quod  
audītur post fulgur

licet tēcum venīre. At nōn possum laetārī quod omnēs  
amīcās meās Rōmānās relinquō. Sine lacrimīs Rōmā  
proficīscī nōn possum.” Dē oculīs Lȳdiae lacrimae lā- 85  
buntur.

Mēdus eam complectitur et “Tergē oculōs!” inquit,  
“Ego, amīcus tuus, quī tē amō, tēcum sum. In patriam  
nostram īmus, ubi multī amīcī nōs opperīuntur.” Hīs  
verbīs Mēdus amīcam suam trīstem cōnsōlātur. 90

Paulō post nihil ā nāve cernitur praeter mare et cae-  
lum. Mēdus gubernātōrem interrogat: “Quam in par-  
tem nāvīgāmus?” Ille respondet: “In merīdiem. Ecce  
sōl oriēns mihi ā sinistrā est. Sōle duce nāvem gubernō.  
Bene nāvīgāmus ventō secundō atque caelō serēnō.” 95

Dum ille loquitur, Mēdus occidentem spectat et nū- III  
bēs ātrās procul suprā mare orīrī videt; simul mare tran-  
quillum fit. “Nōn serēnum est caelum” inquit, “Ecce  
nūbēs ātrae...”

Gubernātor statim loquī dēsinit et nūbēs spectat; tum 100  
vēla aspiciēns exclāmat: “Quid (malum!) hoc est? Nū-  
bēs ātrae ab occidente oriuntur et ventus simul cadit! Ō  
Neptūne! Dēfende nōs ā tempestāte!” Nauta Neptū-  
num, deum maris, verētur.

“Cūr Neptūnum invocās?” inquit Mēdus, “Prope 105  
tranquillum est mare.”

Gubernātor: “Adhūc tranquillum est, sed exspectā  
paulum: simul cum illīs nūbibus ātrīs tempestās orīrī  
solet cum tonitrū et fulguribus. Neptūnum invocō,

110 quod ille dominus maris ac tempestatum est." Nauta perterritus tempestatem venientem opperitur.

Paulo post totum caelum atrum fit, ac fulgur unum et alterum, tum multa fulgura caelum et mare illustrant.

Statim sequitur tonitrus cum imbre, et simul magnus

115 ventus flare incipit. Mare tempestate turbatur, ac navis, quae et homines et mercēs multas vehit, fluctibus iactatur et vix gubernari potest. Nautae multum aquae e nave hauriunt, sed navis nimis gravis est propter mercēs. Hoc videns gubernator "Iacite mercēs!" inquit nau-

iactare = iacere atque iacere

haurire  
propter *ppp+acc*

120 tis, qui statim mercēs graves in mare iacere incipiunt, spectante mercatore, qui ipse quoque nave vehitur. Ille tristis mercēs suas de nave labi et in mare mergi videt. Nemō eum consolatur! Navis paulo levior fit, simul vero tempestas multo turbidior et fluctus multo altiores fiunt.

spectante mercatore =  
dum mercator spectat

...verō = sed...: simul  
verō = sed simul  
fit fiunt

125 Medus perterritus exclamat: "O Neptūne! Serva me!" sed vox eius vix auditur propter tonitrum. Navis aqua impleri incipit, neque enim nautae satis multum aquae haurire possunt.

servare

Ceteris perterritis, Lydia caelum intuetur et clamat:

ceteris perterritis = dum  
ceteri perterriti sunt

130 "Serva nos, domine!"

Medus: "Quis est ille dominus quem tu invocas?"

Lydia: "Est dominus noster Iesus Christus, qui non modo hominibus, sed etiam ventis et mari imperare potest."

135 Medus: "Meus dominus non est ille! Ego iam nullius domini servus sum. Nemō mihi imperare potest!"

nullus -a -um, gen -ius

nec vērō = sed nōn

locō (*abl*) movēre = ē  
locō movēre

iterum = rursus

fit fiunt, *inf* fierī

dēpōnēns -entis (*dēp*)

[1] -ārī: -ātur -antur

[2] -ērī: -ētur -entur

[3] -ī: -itur -untur

[4] -īrī: -ītur -iuntur

ēgredi ēgrediuntur  
orīrī oritur

*Vocābula nova:*

nāvis

portus

locus

ōra

merx

nauta

ventus

tempestās

flūctus

vēlum

puppis

gubernātor

Hīc magnus flūctus nāvem pulsat. Mēdus Lȳdiam  
lābentem complectitur ac sustinēre cōnātur, nec vērō  
ipse pedibus stāre potest. Mēdus et Lȳdia simul lābun-  
tur. Mēdus surgere cōnātur, nec vērō sē locō movēre 140  
potest, quod Lȳdia perterrita corpus eius complectitur.

Lȳdia iterum magnā vōce Chrīstum invocat: “Ō Chrīs-  
te! Iubē mare tranquillum fierī! Servā nōs, domine!”

Mēdus ōs aperit ac Neptūnum iterum invocāre vult,  
sed magnus flūctus ōs eius aquā implet. Mēdus loquī 145  
cōnātur neque potest.

Tum vērō ventus cadere incipit! Iam flūctūs nōn tantī  
sunt quantī paulō ante. Nautae fessī aquam haurīre dē-  
sinunt ac laetantēs mare iterum tranquillum fierī aspi-  
ciunt. 150

## GRAMMATICA LATINA

### *Verba dēpōnentia*

Mēdus laetātur (= gaudet) nec dominum verētur (= timet).  
Nauta nōn proficiscitur (= abit), sed ventum secundum op-  
peritur (= exspectat). 155

‘Lāetārī’, ‘verērī’, ‘proficiscī’, ‘opperīrī’ verba dēpōnen-  
tia sunt. Verbum dēpōnēns est verbum quod semper fōrmam  
verbī passīvī habet (praeter participium: laetāns, verēns, pro-  
ficiscēns, opperiēns) atque in locō verbī actīvī pōnitur.

Alia exempla verbōrum dēpōnentium: cōnsōlārī, cōnārī, 160  
intuērī, sequī, loquī, lābī, complectī, ēgredi, orīrī.

Mēdus ex Italiā proficiscēns sōlem orientem intuētur. Nāvis  
ē portū ēgreditur; aliae nāvēs eam sequuntur. Dum Lȳdia  
loquitur, lacrimae dē oculīs eius lābuntur. Mēdus eam com-  
plectitur et cōnsōlārī cōnātur. 165



## PENSVM A

Nautae, quī Neptūnum ver-, tempestātem opper-. Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficisc-. Lȳdia Mēdum in puppim ascendentem sequ-. Dum nauta loqu-, Mēdus occidentem intu-, unde nūbēs ātrae ori-. Simul tempestās or-. Mercātor trīstis mercēs suās in mare lāb- videt; nēmō eum cōnsōl- potest.

Quī ab amicīs proficisc- laet- nōn potest.

## PENSVM B

Brundisium est oppidum — (in — maritimā situm) quod magnum — habet. Portus est — quō — ad terram adire possunt.

Cum nūllus — flat, mare — est. — est magnus ventus quī mare — et altōs — facit. Gubernātor est — quī in — nāvissedēns nāvem —. Partēs caelī sunt — et —, — et meridiēs. Oriēns est ea caelī pars unde sōl —, occidēns est ea pars quō sōl —.

Mēdus et Lȳdia nāvem — atque ex Italiā —. Ventus — est, nāvis plēnis — ex portū —; sed in altō marī tempestās —: magnus ventus — incipit et tōtum mare turbidum —. Nautae aquam ē nāve — et — in mare iaciunt. Mēdus Neptūnum —: “Ō Neptūne! — mē!” Nāvis flūctibus — nec — [= sed nōn] mergitur.

## PENSVM C

Quae nāvēs Rōmam adire possunt?

Quid est ‘ōstium’ flūminis?

Num Tiberis in mare Superum influit?

Quandō nāvēs ē portū ēgrediuntur?

Ubi sedet gubernātor et quid agit?

Quae sunt quattuor partēs caelī?

Quās rēs Mēdus et Lȳdia sēcum ferunt?

Quō Mēdus cum amicā suā ire vult?

Cūr trīstis est Lȳdia?

Quem deum invocant nautae?

Cūr mercēs in mare iaciuntur?

Num nāvis eōrum mergitur?

oriēns  
occidēns  
septentrionēs  
altum  
tonitrus  
fulgur  
situs  
superus  
inferus  
maritimus  
tranquillus  
turbidus  
contrārius  
serēnus  
āter  
interesse  
appellāre  
nāvigare  
influere  
opperiri  
flāre  
turbāre  
implēre  
ēgredi  
gubernāre  
oriri  
occidere  
cōnscendere  
proficiscī  
sequi  
cernere  
laetāri  
verēri  
intuēri  
lābi  
complexi  
cōnsōlāri  
loqui  
invocāre  
iactāre  
haurire  
servāre  
cōnārī  
fierī fit fiunt  
paulum  
semper  
simul  
vix  
praeterea  
iterum  
sive  
vērō  
propter  
dēpōnēns

discipulus digitīs  
computat



### NVMERI DIFFICILES

discere: discipulus  
discit  
docēre: magister docet

*ne*-scīre = nōn scīre  
doctus -a -um  
*in*-doctus = nōn doctus



Sextus  
manum  
tollit

prūdēns -entis ↔ stultus  
industrius -a -um  
↔ piger -gra -grum

quis-que = et ūnus et alter  
et tertius...; *acc* quem-que  
quisque ante suam sellam  
nēmō eōrum = nēmō ex  
iis

dīcere, *imp* dīc! dīcite!

tollere

In lūdō puerī numerōs et litterās discunt. Magister pue- 1  
rōs numerōs et litterās docet. Magister puerōs multās  
rēs docēre potest, nam is multās rēs scit quās puerī  
nesciunt. Magister est vir doctus. Puerī adhūc indoctī  
sunt. 5

Quī paulum aut nihil discere potest, stultus esse dīci-  
tur. Quī discere nōn vult atque in lūdō dormit, piger  
esse dīcitur. Discipulus quī nec stultus nec piger est,  
sed prūdēns atque industrius, multās rēs ā magistrō  
discere potest. — 10

Magister Diodōrus recitāre dēsinit et puerōs aspicit,  
quī tacitī stant ante suam quisque sellam; nēmō eōrum  
dormit. Magister discipulum quemque cōnsīdere iubet,  
prīmum Sextum, deinde Titum, postrēmō Mārcum.

Magister: "Nunc tempus est numerōs discere. Prī- 15  
mum dīc numerōs ā decem ūsque ad centum!"

Quisque puer manum tollit, prīmum Sextus, tum Ti-  
tus, postrēmō Mārcus. Magister Titum interrogat.

Titus: "Decem, ūndecim, duodecim, trēdecim, quat-  
 20 tuordecim, quīndecim, sēdecim, septendecim, duodē-  
 vīgintī, ūndēvīgintī, vīgintī, vīgintī ūnus, vīgintī duo..."

Hīc magister eum interpellat: "Necesse nōn est om-  
 nēs numerōs dīcere; ā vīgintī dīc decimum quemque  
 numerum tantum, Tite!"

25 Titus: "Vīgintī, trīgintā, quadrāgintā, quīnquāgintā,  
 sexāgintā, septuāgintā, octōgintā, nōnāgintā, centum."

Magister: "Bene numerās, Tite. Iam tū, Sexte, dīc  
 numerōs ā centum ad mille!"

Sextus: "Longum est tot numerōs dīcere!"

30 Magister: "At satis est decem numerōs dīcere, id est  
 centēsimum quemque."

Sextus: "Centum, ducentī, trecentī, quadringentī,  
 quīngentū, sescentī, septingentī, octingentū, nōngentī,  
 mille."

35 Magister: "Quot sunt trīgintā et decem?"

Omnēs puerī simul respondent, nēmō eōrum manum  
 tollit. Titus et Sextus ūnō ōre dīcunt: "Quadrāgintā."

Mārcus vērō dīcit: "Quīnquāgintā." Quod Mārcus dīcit  
 rēctum nōn est. Respōnsum Titī et Sextī rēctum est: īī  
 40 rēctē respondent. Respōnsum Mārcī est prāvum: is  
 prāvē respondet.

II Magister Titum et Sextum laudat: "Vōs rēctē respon-  
 dētis, Tite et Sexte. Discipulī prūdentēs atque industriī  
 estis." Deinde Mārcum interrogat: "Quot sunt trīgintā  
 45 et septem?"

X	decem
XI	ūn-decim
XII	duo-decim
XIII	trē-decim
XIV	quattuor-decim
XV	quīn-decim
XVI	sē-decim
XVII	septen-decim
XVIII	duo-dē-vīgintī
XIX	ūn-dē-vīgintī
XX	vīgintī
XXX	trīgintā
XL	quadrāgintā
L	quīnquāgintā
LX	sexāgintā
LXX	septuāgintā
LXXX	octōgintā
XC	nōnāgintā
C	centum

tot (*indēcl*) = tam multi  
 -ae -a

centēsimus -a -um = c  
 (100.)

c	centum
CC	du-centī -ae -a
CCC	tre-centī -ae -a
CCCC	quadringentī -ae -a
D	quīn-gentū -ae -a
DC	ses-centī -ae -a
DCC	septin-gentī -ae -a
DCCC	octin-gentī -ae -a
DCCCC	nōn-gentī -ae -a
M/CID	mille

rēctus -a -um  
 respōnsum -i n = quod  
 respondētur  
 prāvus -a -um ↔ rēctus  
 prāvē ↔ rēctē

laudāre

trīgintā septem  
= xxxvii (37)

facilis -e

duo-dē-quadrāgintā  
= xxxviii (38)

ūn-dē-quadrāgintā  
= xxxix (39)  
cōgitāre

stultus es  
stultē respondēs

reprehendere ↔ laudāre

numquam = nūllō tem-  
pore  
numquam ↔ semper

dif-ficilis -e ↔ facilis

saepe = multīs tempo-  
ribus

Mārcus: "Ad hoc rēctē respondēre possum: trīgintā et septem sunt trīgintā septem."

"Rēctē respondēs, Mārce" inquit magister, "Quot sunt trīgintā et octō?"

Mārcus: "Facile est ad hoc respondēre." 50

Magister: "Nōn tam facile quam tū putās!"

Mārcus: "Trīgintā et octō sunt trīgintā octō."

Magister: "Prāvē dīcis! Trīgintā et octō sunt duodē-quadrāgintā. Quot sunt trīgintā et novem?"

Mārcus: "Trīgintā novem." 55

Magister: "Ō Mārce! Id quoque prāvum est. Trīgintā et novem sunt ūndēquadrāgintā. Cūr nōn cōgitās antequam respondēs?"

Mārcus: "Semper cōgitō antequam respondeō."

Magister: "Ergō puer stultus es, Mārce! Cōgitāre nōn potes! Nam stultē et prāvē respondēs!" Magister Mārcum nōn laudat, sed reprehendit. 60

Mārcus: "Cūr ego semper ā tē reprehendor, numquam laudor? Titus et Sextus semper laudantur, numquam reprehenduntur." 65

Magister: "Tū ā mē nōn laudāris, Mārce, quia numquam rēctē respondēs. Semper prāvē respondēs, ergō reprehenderis!"

Mārcus: "At id quod ego interrogor nimis difficile est. Atque ego semper interrogor!" 70

Magister: "Tū nōn semper interrogāris, Mārce. Titus et Sextus saepe interrogantur."

Mārcus: “Nōn tam saepe quam ego.”

Titus: “Nōs quoque saepe interrogāmur, nec vērō  
75 prāvē respondēmus. Itaque nōs ā magistrō laudāmur,  
nōn reprehendimur.”

Mārcus: “Et cūr vōs semper laudāminī? Quia id quod  
vōs interrogāminī facile est — ego quoque ad id rēctē  
respondere possum. Praetereā magister amīcus est pa-  
80 tribus vestrīs, patrī meō inimīcus. Itaque vōs numquam  
reprehendiminī, quamquam saepe prāvē respondētis;  
ego vērō numquam laudor, quamquam saepe rēctē re-  
spondeō!”

Sextus: “At frāter tuus saepe laudātur, Mārce.”

85 Magister: “Rēctē dīcis, Sexte: Quīntus bonus disci-  
pulus est, et industrius et prūdēns.” Quīntus ā magistrō  
laudātur, quamquam abest.

III Sextus: “Nōnne tū laetāris, Mārce, quod frāter tuus  
etiam absēns ā magistrō laudātur?”

90 Mārcus: “Ego nōn laetor cum frāter meus laudātur!  
Et cūr ille laudātur hodiē? Quia discipulum absentem  
reprehendere nōn convenit!”

Magister irātus virgam tollēns “Tacēte, puerī!” in-  
quit, “Nōnne virgam meam verēminī?”

95 Mārcus: “Nōs nec tē nec virgam tuam verēmur!”

Magister, quī verba Mārcī nōn audit, ex sacculō suō  
duōs nummōs prōmit, assem et dēnārium, et “Ecce”  
inquit nummōs ostendēns “as et dēnārius. Ut scītis,  
ūnus sēstertius est quattuor assēs et ūnus dēnārius quat-

quamquam ↔ quia

absēns -entis = quī abest



as



dēnārius

prōmere = sūmere (ē  
locō)

as assis *m*

dēnārius -ī *m*

I sēstertius = IV assēs

I dēnārius = IV sēstertii

duo-dē-quīnquāgintā  
= XLVIII (48)

oportere: oportet =  
necesse est, convenit

Sextus: "Ego respōnsum  
sciō"  
Sextus dicit 'sē respōn-  
sum scīre'

certus -a -um

in-certus = nōn certus

tuor sēstertiī. Quot assēs sunt quattuor sēstertiī, Tite?" 100

Titus digitīs computat: "...quattuor...octō...duode-  
cim...sēdecim: quattuor sēstertiī sunt sēdecim assēs."

Magister: "Et decem dēnāriī quot sēstertiī sunt?"

Titus: "Quadrāgintā."

Magister: "Quot dēnāriī sunt duodēquīnquāgintā 105  
sēstertiī?"

Titus magistrō interrogantī nihil respondet.

Magister: "Respōnsum tuum opperior, Tite. Cūr  
mihi nōn respondēs?"

Titus: "Nōndum tibi respondeō, quod primum cōgi- 110  
tāre oportet. Duodēquīnquāgintā est numerus diffi-  
cilis!"

Sextus manum tollēns "Ego respōnsum sciō" inquit.

Magister: "Audī, Tite: Sextus dicit 'sē respōnsum  
scīre.' Sed exspectā, Sexte! Nōn oportet respondere 115  
antequam interrogāris."

Titus: "Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt dēnāriī...  
quattuordecim? an quīndecim? Nōn certus sum!" Titus  
nōn certus, sed incertus est, et respōnsum incertum dat  
magistrō. 120

Magister: "Respōnsum certum magistrō dare oportet.  
Respōnsum incertum nūllum respōnsum est. Nunc  
tibi licet respondere, Sexte."

Quamquam difficilis est numerus, Sextus statim rēctē  
respondet: "Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt duo- 125  
decim dēnāriī."

Magister iterum Sextum laudat: "Bene computās, Sexte! Semper rēctē respondēs. Ecce tibi assem dō."

Diodōrus assem dat Sextō, et dēnārium in sacculō re-  
130 pōnit.

Mārcus: "Discipulō tam industriō dēnārium dare oportet. Largus nōn es, magister. Pecūniam tuam nōn largīris."

Diodōrus: "Nōn oportet pecūniam largīri discipulīs."

135 Mārcus: "Quārē igitur tot numerōs difficilēs discimus?"

Magister: "Quia necesse est computāre scīre, ut multīs exemplīs tibi dēmōstrāre possim. Sī tria mālā ūnō asse cōstant et tū decem assēs habēs, quot mālā emere  
140 potes?"

Mārcus: "Tot assēs nōn habeō — nōn tam largus es pater meus; nec mihi licet tot mālā emere."

Magister: "Id nōn dīcō. Ecce aliud exemplum: Sī tū sex assēs cum frātre tuō partīris, quot sunt tibi?"

145 Mārcus: "Quīnque!"

Magister: "In aequās partēs pecūniam partīri oportet. Sī vōs sex assēs aequē partīmini, quot tibi sunt?"

Mārcus: "Pecūniam meam exiguam nōn largior nec partior cum aliīs!"

150 Postrēmō magister "Ō Mārce!" inquit, "hōc modō nihil tē docēre possum! Tam stultus ac tam piger es quam asinus!"

dare: dō damus  
dās datis  
dat dant  
re-pōnere = rūsus  
pōnere

largus -a -um = quī  
multum dat  
largīri = multum dare

quā-rē? = cūr?

dē-mōnstrāre = mōns-  
trāre (verbīs)

partīri = dīvidere (in  
partēs)

aequē partīri = in aequās  
partēs dīvidere

-or  
-ris  
-mur  
-minī

	sing.	plūr.
I	-or	-mur
II	-ris	-minī
III	-tur	-ntur

[1] iactār ī	
iact or	iactā mur
iactā ris	iactā minī
iactā tur	iactā ntur
[2] vidē rī	
vide or	vidē mur
vidē ris	vidē minī
vidē tur	vidē ntur
[3] merg ī	
merg or	merg imur
merg eris	merg iminī
merg itur	merg untur
[4] audī rī	
audi or	audī mur
audī ris	audī minī
audī tur	audī untur

[1] -or	-āmur
-āris	-āminī
-ātur	-āntur
[2] -eor	-ēmur
-ēris	-ēminī
-ētur	-ēntur
[3] -or	-imur
-eris	-iminī
-itur	-untur
-ior	-imur
-eris	-iminī
-itur	-iuntur
[4] -ior	-imur
-iris	-iminī
-itur	-iuntur

## GRAMMATICA LATINA

*Persōnae verbī passīvi*

Ego ā magistrō laudor = magister mē laudat. 155

Tū ā magistrō laudāris = magister tē laudat.

Nōs ā magistrō laudāmur = magister nōs laudat.

Vōs ā magistrō laudāminī = magister vōs laudat.

*Singulāris Plūrālis**Persōna prīma* laud|or laudā|mur 160*Persōna secunda* laudā|ris laudā|minī*Persōna tertia* laudā|tur laudā|ntur

Exempla: [1] iact|or iactā|mur; [2] vidē|or vidē|mur; [3] merg|or merg|imur; [4] audī|or audī|mur.

Nauta, quī flūctibus iactātur ac mergitur: "Flūctibus iactor ac mergor! Servā mē, Neptūne, quī prope ades, quamquam nec vidēris nec audēris ab hominibus." Neptūnus: "Flūctibus iactāris, nauta, nec vērō mergeris! Nam ego adsum, quamquam nec videor nec audior." Deus ab hominibus nec vidētur nec audītur. 170

Nautae, quī flūctibus iactantur ac merguntur: "Flūctibus iactāmur ac mergimur! Servāte nōs, ō deī bonī, quī prope adestis, quamquam nec vidēminī nec audīminī ab hominibus." Deī: "Flūctibus iactāminī, nautae, nec vērō mergiminī! Nam nōs adsumus, quamquam nec vidēmur nec audīmur." Deī ab hominibus nec vidēntur nec audīuntur. 175

[1] Ut 'laudor laudāmur' dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ārī.

[2] Ut 'videor vidēmur' dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ērī. 180

[3] Ut 'mergor mergimur' dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ī (praeter ea quae -i habent ante -or et -untur, ut 'capior capiuntur', 'ēgredior ēgrediuntur').

[4] Ut 'audior audīmur' dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -īrī (sed 'orīrī oritur'). 185

Exempla verbōrum dēpōnentium: [1] laet|or laetā|mur;



[2] vere|or verē|mur; [3] sequ|or sequi|mur; [4] parti|or parti|mur.

190 Lȳdia: "Ego Neptūnum nōn vereor. Tūne eum verēris, nauta?" Nauta: "Omnēs nautae deum maris verēmur." Lȳdia: "Cūr Neptūnum verēmini?"

Nautae Neptūnum verentur, Lȳdia eum nōn verētur.

### PENSVM A

Mārcus ā magistrō nōn laud-, sed reprehend-. Mārcus: "Cūr ego semper reprehend-, numquam laud-? Titus et Sextus semper laud-, numquam reprehend-." Magister: "Tū nōn laud-, sed reprehend-, quia prāvē respondēs." Mārcus: "Sed ego semper interrog-!" Sextus: "Tū nōn semper interrog-; nōs saepe interrog- nec prāvē respondēmus: itaque ā magistrō laud-, nōn reprehend-." Mārcus: "At facile est id quod vōs interrog-: itaque rēctē respondētis ac laud-!" Titus: "Nōs magistrum ver-. Nōne tū eum ver-?" Mārcus: "Ego magistrum nōn ver-. Cūr vōs eum ver-?"

### PENSVM B

Discipulus est puer quī —. Vir quī puerōs — magister est. Magister est vir — quī multās rēs — quās puerī —. Sextus nec stultus nec piger, sed — atque — est. Magister interrogat, discipulus quī respondere potest manum —. Nōn — respondere antequam magister interrogat. Magister: "— numerōs ā decem — ad centum!" — puer manum tollit, primum Sextus, deinde Titus, — Mārcus. Sextus numerōs dicit: "x, xi, xii, xiii, xiv, xv, xvi, xvii, xviii, xix, xx, xxx, xl, l, lx, lxx, lxxx, xc, c." Sextus bonus discipulus est, quī semper — respondet; itaque magister eum —. Mārcus, quī semper — respondet, ā magistrō —: "— rēctē respondēs, Mārce! Cūr nōn — antequam respondēs?" Mārcus: "Cūr Titum nōn interrogās? Is nōn tam — interrogātur quam ego." Magister: "Iam eum interrogō: quot sunt XXI et LXVIII?" Titus: "LXXXVII? an LXXXVIII?" Titus nōn —, sed — est ac

vereor	verēmur
= timeō	= timēmus
verēris	verēmini
= timēs	= timētis
verētur	verentur
= timeo	= timent

### Vocābula nova:

respōnsum  
as  
dēnārius  
doctus  
indoctus  
piger  
prūdēns  
industrius  
rēctus  
prāvus  
facilis  
difficilis  
absēns  
certus  
incertus  
largus  
centēsimus  
trēdecim  
quattuordecim  
quīndecim  
sēdecim  
septendecim  
duodēvigintī  
ūndēvigintī  
quadrāgintā  
quīnquāgintā  
septuāgintā  
quadringentī  
quīngentī  
sescentī  
septingentī  
octingentī  
nōngentī  
discere  
docere

scīre  
 nescīre  
 tollere  
 interpellāre  
 laudāre  
 cōgitāre  
 reprehendere  
 prōmere  
 oportēre  
 computāre  
 repōnere  
 largīri  
 dēmōnstrāre  
 partīri  
 quisque  
 tot  
 postrēmō  
 rēctē  
 prāvē  
 aequē  
 ūsque  
 numquam  
 saepe  
 quamquam  
 quārē

magistrō — incertum dat. Sextus vērō rēctē respondet, —  
 difficile est id quod interrogātur. Quod Mārcus interrogātur  
 nōn difficile, sed — est.

Ūnus — est IV sēstertiī, ūnus sēstertius IV —.

PENSVM C

Quid puerī discunt in lūdō?

Cūr Sextus ā magistrō laudātur?

Cūr Mārcus reprehenditur?

Estne facile id quod Titus interrogātur?

Cūr Titus nōn statim respondet?

Uter rēctē respondet, Titusne an Sextus?

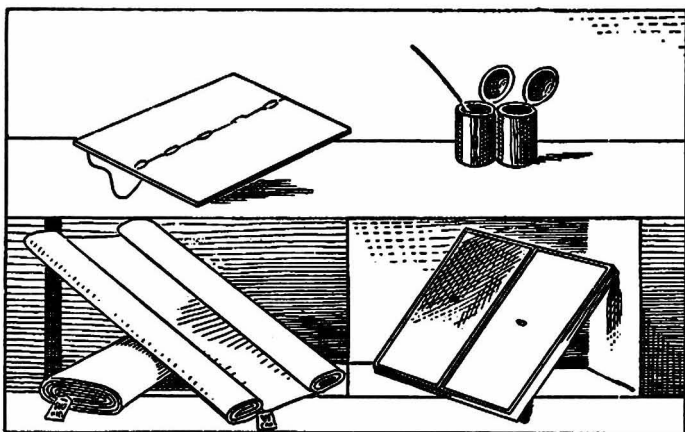
Quot sunt ūndētrīgintā et novem?

Trēs sēstertiī quot sunt assēs?

Quot dēnāriī sunt octōgintā sēstertiī?

Num facilēs sunt numeri Rōmānī?

Tūne ā magistrō tuō laudāris?



## LITTERAE LATINAE

1 Discipulī nōn modo numerōs, sed etiam litterās discunt. Parvī discipulī, ut Mārcus et Titus et Sextus, litterās Latīnās discunt. Magnī discipulī litterās Graecās et linguam Graecam discunt. Lingua Graeca difficilis est.

5 Ecce omnēs litterae Latīnae, quārum numerus est vīgintī trēs, ab A ūsque ad Z: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Litterae sunt aut vōcālēs aut cōnsonantēs: vōcālēs sunt A, E, I, O, V, Y; cēterae sunt cōnsonantēs. (Etiam I et V cōnsonantēs sunt in  
10 vocābulīs IAM, VEL, VOS, QVAM, cēt.)

Litterae Y et Z in vocābulīs Graecīs modo reperiuntur (ut in hōc vocābulō *zephyrus*, id est nōmen ventī quī ab occidente flat). Y et Z igitur litterae rārae sunt in linguā Latīnā, in linguā Graecā frequentēs. K littera, quae frequēns est in linguā Graecā, littera Latīna rārissima est,  
15

## litterae dīcuntur

A 'ā'	N 'en'
B 'bē'	O 'ō'
C 'cē'	P 'pē'
D 'dē'	Q 'cū'
E 'ē'	R 'er'
F 'ef'	S 'es'
G 'gē'	T 'tē'
H 'hā'	V 'ū'
I 'ī'	X 'ix'
K 'kā'	Y 'ypsilon'
L 'el'	Z 'zēta'
M 'em'	

(littera) vōcālis -is f

(littera) cōnsonāns

-antis f

[in hōc librō U u = v vōcālis (cōnsonāns V v)]

zephyrus -i m

rārus -a -um

frequēns -entis ↔ rārus

Kaesō -ōnis *m*

quae-que syllaba : et  
 prima et secunda et  
 tertia syllaba  
 idem ea-dem idem (< is  
 ea id + -dem): *idem* nu-  
 merus (*m*), *eadem* littera  
 (*f*), *idem* vocābulum(*n*)  
 per sē : sōla

facere/fieri (*āct/pass*):  
 vōcālis syllabam *facere*  
 potest; sine vōcālī syl-  
 laba *fieri* nōn potest

iungere ↔ dividere

con-iungere = iungere

uter- ultra- utrum-que,  
*gen* utrīus-que

varius -a -um ↔ Idem

idem ea-dem idem, *acc*  
*eun-dem ean-dem* idem  
 (< *eum- eam-dem*)  
*erus -ī m* = dominus

utraque lingua : lingua  
 Graeca et Latīna

quis- quae- quod-que,  
*acc* quem- quam- quod-  
 que, *gen* cuius-que  
 sīc = hōc modō

nam *k* in ūnō vocābulō Latīnō tantum reperītur, id est *kalendae* (itemque in praenōmine *Kaesō*, quod praenōmen Rōmānōrum rārissimum est).

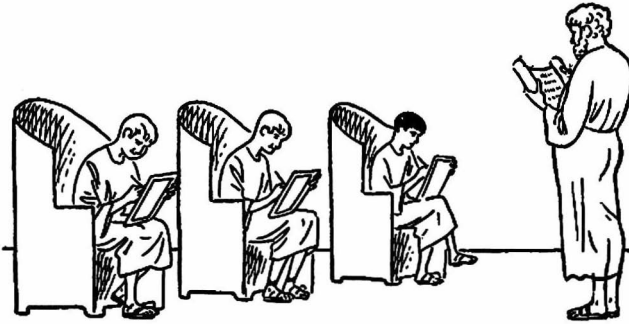
Hoc vocābulum *amīca* quīnque litterās habet et trēs syllabās: *a-mī-ca*. Quaeque syllaba vōcālem habet, ergō 20 numerus syllabārum et vōcālium idem est. In primā et in postrēmā syllabā huius vocābulī eadem vōcālis est: *a*. Vōcālis est littera quae per sē syllabam facere potest, ut *a* syllabam primam facit in vocābulō *amīca*. Sine vōcālī syllaba fierī nōn potest. Cōnsonāns per sē syllabam nōn 25 facit, sed semper cum vōcālī in eādē syllabā iungitur. In exemplō nostrō *m* cum *ī* iungitur in syllabā secundā *mī*, et *c* cum *a* in syllabā tertiā *ca*.

Cum syllabae iunguntur, vocābula fiunt. Cum vocābula coniunguntur, sententiae fiunt. Ecce duae senten- 30 tiae: *Lingua in ōre inest* et *Lingua Latīna difficilis est*. Vocābulum primū utrīusque sententiae idem est, sed hoc idem vocābulum duās rēs variās significat. Item varia vocābula eandem rem vel eundem hominem significāre possunt, ut *ōstium* et *iānuā*, *dominus* et *erus* (sed 35 *erus* est vocābulum multō rārīus quam *dominus*).

Quī litterās nescit legere nōn potest. Magister, quī puerōs legere docet, ipse et librōs Latīnōs et Graecōs legere potest, nam is utramque linguam scit. Quōmodo parvus discipulus hanc sententiam legit: *Mīles Rōmānus* 40 *fortiter pugnat*? Discipulus quamque litteram cuiusque vocābulī sīc legit: “*M-I mī*, *L-E-S les*: *mī-les*, *R-O Rō*, *M-A*

mā, Rō-mā-, N-V-S nus: Rō-mā-nus...” Ita quodque vocābulum cuiusque sententiae ā discipulō legitur. (In hāc  
 45 sententiā vocābulum *fortiter* novum est, sed quī vocābulum *fortis* scit, hoc vocābulum quoque intellegit, nam mīles fortis est mīles quī fortiter pugnat.)

In lūdō puerī nōn modo legere, sed etiam scrībere discunt. Quisque discipulus in tabulā suā scrībit eās  
 50 sententiās quās magister eī dictat. Ita puerī scrībere discunt.



Magister discipulīs imperat: “Prōmite rēgulās vestrās et līneās rēctās dūcite in tabulīs. Tum scrībite hanc sententiam: *Homō oculōs et nāsum habet.*”

55 Quisque puer stilum et rēgulam prōmit et dūcit līneam rēctam in tabulā suā; tum scrībere incipit. Discipulī eandem sententiam nōn eōdem modō, sed variīs modīs scrībunt. Sextus ūnus ex tribus puerīs rēctē scrībit: HOMO OCVLOS ET NASVM HABET. Titus sīc scrībit: HOMO  
 60 HOCVLOS ET NASVM HABET. Mārcus vērō sīc: OMO OCLOS ET NASV ABET.

II Magister: “Date mihi tabulās, puerī!”

ita = eō modō

intellegere

fortis *fortiter*: mīles  
 fortis *fortiter* pugnat

discipulī scrībunt  
 magistrō dictante

---

līnea rēcta

ūnus : sōlus  
 trēs tria, *abl* tribus

dare, *imp* dā! date!

quālis -e

tālis -e (= quī ita est)

pulcher, *comp* pulchrior,  
*sup* pulcherrimus -a -um

simul = eōdem tempore

piger, *comp* pigrior,  
*sup* pigerrimus -a -um

Discipulī magistrō tabulās suās dant. Is tabulam cuiusque puerī in manūs sūmit litterāsque eōrum aspici- 65  
cit. Quālēs sunt litterae Sextī? Pulchrae sunt. Quālēs  
sunt litterae Mārcī et Titī? Litterae eōrum foedae sunt  
ac vix legī possunt. Magister suam cuique discipulō  
tabulam reddit, primum Sextō, tum Titō, postrēmō  
Mārcō, atque “Pulchrē et rēctē scrībīs, Sexte” inquit,  
“Facile est tālēs litterās legere. At litterae vestrae, Tite 70  
et Mārce, legī nōn possunt! Foedē scrībitis, pigrī disci-  
pulī!” Magister Titum et Mārcum sevērē reprehendit.

Titus: “Certē pulcherrimae sunt litterae Sextī, sed  
meae litterae pulchriōrēs sunt quam Mārcī.”

Magister: “Reddite mihi tabulās, Tite et Mārce!” 75

Titus et Mārcus tabulās suās reddunt magistrō, quī  
eās simul aspiciat. Magister litterās Titī comparat cum  
litterīs Mārcī, et “Litterae vestrae” inquit “aequē foedae  
sunt: tū, Tite, neque pulchrius neque foedius scrībīs  
quam Mārcus.” 80

Titus: “At certē rēctius scrībō quam Mārcus.”

Magister: “Facile est rēctius quam Mārcus scrībere,  
nēmō enim prāvius scrībit quam ille! Nōn oportet sē  
comparāre cum discipulō pigerrimō ac stultissimō!  
Comparā tē cum Sextō, quī rēctissimē et pulcherrimē 85  
scrībit.” Tum sē vertēns ad Mārcum: “Tū nōn modo  
foedissimē, sed etiam prāvissimē scrībīs, Mārce! Nescīs  
Latīnē scrībere! Puer pigerrimus es atque stultissimus!”  
Iam Mārcus multō sevērius reprehenditur quam Titus.

90 Mārcus (parvā vōce ad Titum): “Magister dīcit ‘mē prāvē scribere’: ergō litterās meās legere potest.”

At magister, quī verba Mārcī exaudit, “Litterās tuās turpēs” inquit “legere nōn possum, sed numerāre possum: quattuor litterās deesse cernō. Aspice: in vocābulō  
95 prīmō et in vocābulō postrēmō eadem littera H deest.”

Mārcus: “At semper dīcō ‘omō abet.’”

Magister: “Nōn semper idem dīcimus atque scrībimus. In vocābulō secundō v deest, in quārtō m. Quid significant haec vocābula turpia *oclōs* et *nāsu*? Tālia verba  
100 Latīna nōn sunt! Nūllum rēctum est vocābulum praeter ūnum *et*, atque id vocābulum est frequentissimum et facillimum! Quattuor menda in quīnque vocābulīs! Nēmō alter in tam brevī sententiā tot menda facit!”

Magister stilō suō addit litterās quae dēsunt; ita  
105 menda corrigit. Tum vērō “Nec solum” inquit “prāvē et turpiter, sed etiam nimis leviter scrībīs. Hās lineās tenuēs vix cernere possum. Necesse est tē stilum gravius in cēram premere.” (Discipulī in cērā scrībunt, nam tabulae eōrum cērā operiuntur. Cēra est māteria mollis  
110 quam apēs, bēstiōlae industriae, faciunt.)

Mārcus: “Stilum graviter premō, sed cēra nimis dūra est. Aliam tabulam dā mihi! Haec cēra prope tam dūra est quam ferrum.” (Ferrum est māteria dūra ex quā cultrī, gladiī, stilī aliaeque rēs multae efficiuntur.)

115 Magister Mārcō eandem tabulam reddīt et “Cēra tua” inquit “tam mollis est quam Sextū, et facile est eius

ex-audīre = audīre (quod parvā vōce dīcitur)

turpis -e = foedus

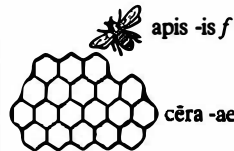
de-esse (: ab-esse)  
de-est dē-sunt

facilis, *comp* faciliōr,  
*sup* *facillimus* -a -um  
mendum -ī n: m. facere  
= prāvē scribere

ad-dere < ad + dare

corrīgere = rēctum facere

leviter scrībere = levī  
manū scrībere



bēstiōla -ae f = parva  
bēstia

dūrus -a -um ↔ mollis -e

ferrum -ī n

ef-ficere -iō = facere  
(< ex + facere)

decies = 10x

-iēs [x]:  
 quotiēs? totiēs:  
 decies = 10x  
 novies = 9x  
 octies = 8x  
 septies = 7x  
 sexies = 6x  
 quinqüies = 5x  
 quater = 4x  
 ter = 3x  
 bis = 2x  
 semel = 1x



animadvertere = videre  
 vel audire

semel = 1x

super-esse ↔ de-esse

litterās legere. Sūme tabulam tuam et scrībe H litteram  
 deciēs!”

Mārcus deciēs H scrībit: H H H H H H H H H. Tum III  
 magister eum v sexiēs scrībere iubet, et Mārcus, quī 120  
 eandem litteram totiēs scrībere nōn vult, v v v v scrībit.  
 Quotiēs Mārcus v scrībit? Mārcus, ut piger discipulus,  
 quater tantum v scrībit. Deinde magister eum tōtum  
 vocābulum NASVM quīnquiēs scrībere iubet, et Mārcus  
 scrībit NASVM NASVM NASVM NASV NASV. Mārcus ter 125  
 rēctē et bis prāvē scrībit.

Tum Titus, quī duās litterās deesse videt, sīc incipit:  
 “Magister! Mārcus bis...” — cum Mārcus stilum dū-  
 rum in partem corporis eius mollissimam premit! Titus  
 tacet nec finem sententiae facere audet. Magister vērō 130  
 hoc nōn animadvertit.

Magister: “Iam tōtam sententiam rēctē scrībe!”

Mārcus interrogat: “Quotiēs?”

Magister breviter respondet: “Semel.”

Mārcus tōtam sententiam iterum ab initiō scrībere 135  
 incipit: HOMO HOCVLOS...

Magister: “Quid significat *hocolōs*? Illud vocābulum  
 turpe nōn intellegō!”

Mārcus: “Num hīc quoque littera deest?”

Magister: “Immō vērō nōn deest, at superest H litte- 140  
 ra! Num tū *hocolōs* dīcis?”

Mārcus, ut puer improbus, magistrō verba sua red-  
 dit: “Nōn semper dīcimus idem atque scrībimus!”



Magister: "Tacē, improbe! Dēlē illam litteram!"

145 Mārcus stilum vertit et litteram H dēlet. Simul Titus idem mendum eōdem modō corrigit in suā tabulā, neque vērō magister hoc animadvertit.

Postrēmō Mārcus "Quārē" inquit "nōs scrībere docēs, magister? Mihi necesse nōn est scrībere posse.

150 Numquam domī scrībō."

Magister: "Num pater tuus semper domī est?"

Mārcus: "Nōn semper. Saepe abest pater meus."

Magister: "Cum pater tuus abest, oportet tē epistulās ad eum scrībere."

155 Sextus: "Ego frequentēs epistulās ad patrem meum absentem scrībō." Sextus puer probus est ac tam im-piger quam apīs.

Mārcus: "Ego ipse nōn scrībō, sed Zēnōnī dictō. Zēnō est servus doctus quī et Latīnē et Graecē scit.

160 Īdem servus mihi recitāre solet."

Magister calamum et chartam prōmit et ipse scrībere incipit; is enim calamō in chartā scrībit, nōn stilō in cērā ut discipulī. (Charta ex papŷrō efficitur, id est ex altā herbā quae in Aegyptō apud Nīlum flūmen reperītur.

165 *Charta* et *papŷrus* vocābula Graeca sunt.)

Mārcus magistrum scrībere animadvertit eumque interrogat: "Quid tū scrībīs, magister?"

"Epistulam" inquit ille "ad patrem tuum scrībō. Bre-viter scrībō 'tē esse discipulum improbum'."

170 Magistrō scrībente, Mārcus "Prāvē scrībīs" inquit,

dēlēre ↔ addere



Zēnō

frequentēs : multās

im-piger = industrius  
(↔ piger)

im- (ante p, m, b) = in-

Zēnō -ōnis m

Latīnē scīre = linguam  
Latīnam scīre  
īdem servus : is quoque  
servus

calamus  
-ī m



charta  
-ae f

papŷrus -ī f

“syllaba *im* superest. Dēlē illam syllabam et scrībe ‘discipulum *probum*!’”

Magister: “Tacē, puer improbissime! Nihil dēlēō, immō vērō vocābulum addō: ‘tē discipulum improbum atque *pigrum* esse’ scrībō!” 175

“Scrībe ‘*probum* atque *impigrum*!’” inquit Mārcus, nec vērō haec verba ā magistrō audiuntur.

epistulae (*dat*) addere =  
ad epistolam addere

Diodōrus, quī diem epistulae addere vult, discipulōs interrogat: “Quī diēs est hodiē?”

kalendae Iūniae = diēs  
prīmus mēnsis Iūniī

Titus: “Hodiē kalendae Iūniae sunt.” 180

mercēs -ēdis *f*

Magister: “Rēctē dīcis. Kalendae sunt hodiē. Ergō date mihi mercēdem!” (Mercēs est pecūnia quam magister quōque mēse ā patribus discipulōrum accipit. Discipulī kalendīs cuiusque mēnsis mercēdem magistrō suō afferre solent.) 185

signāre (epistolam)  
= cērā claudere

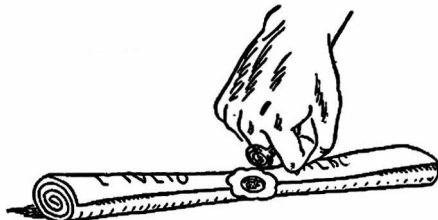
Sextus et Titus statim magistrō mercēdem dant. Mārcus vērō mercēdem sēcum nōn fert. Magister, antequam epistolam signat, pauca verba addit.

“Quid nunc scrībīs?” interrogat Mārcus.

im-primere < in + pre-  
mere

“Scrībō ‘tē mercēdem ad diem nōn afferre’” respon- 190  
det magister, atque epistolam signat ānulum suum in cērā imprimēns.

magister  
epistolam  
signat



## GRAMMATICA LATINA

*Adverbium*

195 Discipulus *stultus* est quī *stultē* respondet.

Miles *fortis* est quī *fortiter* pugnat.

'Stultus' et 'fortis' adiectīva sunt. 'Stultē' et 'fortiter' sunt adverbia.

Adiectīvum: *-us -a -um* (dēcl. I/II). Adverbium: *-ē*.

200 Adiectīvum: *-is -e* (dēcl. III). Adverbium: *-iter*.

Exempla:

Sextus *rēctē* et *pulchrē* scribit, Titus et Mārcus *prāvē* et *turpiter* scribunt ac *sevērē* reprehenduntur. Magister Latīnē et Graecē scit. Sōl *clārē* lūcet. Magister *breviter* respondet.

205 Puer *crassus* nōn *leviter*, sed *graviter* cadit.

Certē Titus *rēctius* et *pulchrius* scribit quam Mārcus, nēmō *prāvius* aut *turpius* scribit quam ille; Mārcus *prāvissimē* et *turpissimē* scribit, Sextus *rēctissimē* et *pulcherrimē*. Nēmō *fortius* pugnat quam Rōmānī: Rōmānī *fortissimē* pugnant.

210 'Rēctius', 'fortius' est comparātīvus adverbii, 'rēctissimē', 'fortissimē' superlātīvus est. Comparātīvus: *-ius*. Superlātīvus: *-issimē*.

## PENSVM A

Sextus *rēct-* respondet, Mārcus *prāv-* respondet et *sevēr-* reprehenditur. Nēmō *rēct-* aut *pulchr-* scribit quam Sextus; is *rēctissim-* et *pulcherrim-* scribit. Lūna *plēna clār-* lūcet, sed sōl *clār-* lūcet quam lūna et cēterae stēllae; sōl *clārissim-* lūcet.

Hostēs nōn tam *fort-* pugnant quam Rōmānī. Mīlitēs nostrī *fort-* pugnant quam hostēs. Nostrī *fortissim-* pugnant. Mārcus *nimis lev-* scribit. Magister *brev-* scribit 'Mārcum *improbum esse*.'

## PENSVM B

Ex xxiii litteris Latīnis VI — sunt: A E I O V Y; cēterae sunt —. Cōnsonāns semper cum vōcālī —. K, Y, Z litterae — sunt in

*stultē* < *stultus -a -um*  
*fortiter* < *fortis -e*

adverbium *-ī n (adv)*  
< *ad + verbum*

*-ē*  
*-iter*

*rēctē*  
*rēctius*  
*rēctissimē*

*fortiter*  
*fortius*  
*fortissimē*

*-ius*  
*-issimē*

*Vocābula nova:*

*vōcālīs*  
*cōnsonāns*  
*zephyrus*  
*sententia*  
*erus*  
*mendum*  
*cēra*  
*māteria*  
*apis*  
*ferrum*  
*epistula*  
*calamus*  
*charta*  
*papȳrus*  
*mercēs*  
*rārus*  
*frequēns*  
*varius*  
*turpis*

mollis  
 dūrus  
 quālis  
 tālis  
 impiger  
 iungere  
 coniungere  
 significāre  
 legere  
 intellegere  
 scrībere  
 dictāre  
 comparāre  
 exaudīre  
 deesse  
 addere  
 corrigere  
 premere  
 efficere  
 animadvertere  
 superesse  
 dēlere  
 signāre  
 imprimere  
 idem  
 eadem  
 idem  
 quaeque  
 quodque  
 sic  
 ita  
 quotiēs  
 totiēs  
 semel  
 bis  
 ter  
 quater  
 quīnquiēs  
 sexiēs  
 deciēs  
 adverbium

— Latīnā, in linguā Graecā —. Vocābula *ōstium* et *iānuā* — rem significant; *lingua* duās rēs — significat. Magister librōs Latīnōs et Graecōs — potest.

Discipulī hanc — in tabulis suis —: *Homō oculōs et nāsūm habet*. Magister tabulam — puerī aspicit, et Sextī et Titī et Mārcī. In tabulā Mārcī IV litterae —. Magister litterās quae dēsunt —; — [= eō modō] magister menda Mārcī —. Tum Mārcus scrībit — [= hōc modō]: HOMO HOCVLOS... Magister: “Ō Mārce! Hīc nōn —, immō — littera H!” Mārcus stilum vertēns H litteram —. Tum magister calamum et — sūmit et — ad patrem Mārcī scrībit.

Cēra est — mollis. Ferrum est māteria —.

#### PENSVM C

Quot sunt litterae Latīnae?

Estne D vōcālis an cōnsonāns?

Quot syllabās habet vocābulum ‘apis’?

Quōmodo parvus discipulus legit?

Quis discipulus rēctissimē scrībit?

Quālēs sunt litterae quās Titus scrībit?

Quālis discipulus est Mārcus?

Cūr Mārcus nōn HOMO, sed OMO scrībit?

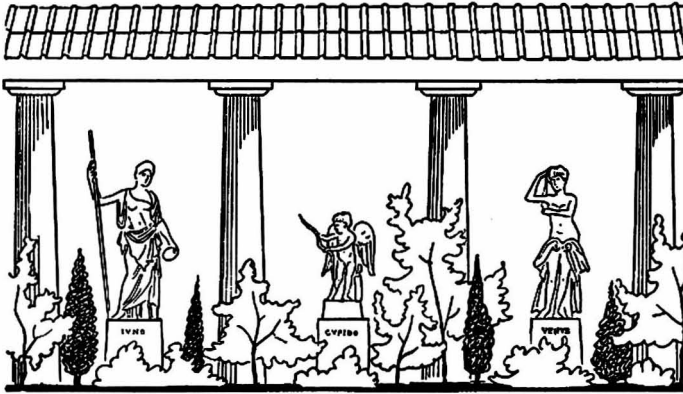
Quotiēs Mārcus litteram H scrībit?

Stilōne in tabulā scrībit magister?

Quid magister scrībit?

Estne facilis grammatica Latīna?

Tūne rēctius scrībis quam Mārcus?



## MARITVS ET VXOR

- 1 Iūlius cum uxōre suā in peristylō ambulat. Uxor eius est Aemilia. Iūlius marītus Aemiliae est. Marītus et uxor inter columnās et signa ambulant. Tēctum peristylī altīs columnīs sustinētur, inter quās tria pulchra signa stant:
- 5 ūnum Iūnōnis, alterum Cupīdinis, tertium Veneris. Iūnō et Venus deae sunt. Cupīdō est filius Veneris et Mārtis, quamquam Venus Mārtis coniūnx nōn est, sed alterīus deī, cui nōmen est Vulcānus. Venus enim mala uxor est, quae aliōs deōs amat praeter coniugem suum
- 10 Vulcānum. Mārs et Vulcānus sunt filiī Iūnōnis et Iovis; Iūnō enim coniūnx Iovis est. Sed Iuppiter malus marītus est, quī multās aliās deās amat praeter Iūnōnem, coniugem suam. Nēmō deōrum pēior marītus est quam Iuppiter, neque ūlla dea pēior uxor est quam Venus.
- 15 Inter omnēs deōs deāsque Iuppiter pessimus marītus est ac Venus pessima uxor.

tēctum

columnae

signa

uxor -ōris *f*

marītus Aemiliae  
= vir Aemiliae  
columna -ae *f*  
signum -ī *n*  
tēctum -ī *n*

Iūnō -ōnis *f*  
Cupīdō -inis *m*  
Venus -eris *f*  
deus -ī *m*; dea -ae *f*  
con-iūnx -iugis *f/m*  
= uxor/marītus  
alter -era -erum,  
gen -erius  
Vulcānus -ī *m*

Iuppiter Iovis *m*

malus, *comp* pēior -ius,  
*sup* pessimus -a -um  
ūllus -a -um: neque ūllus  
= et nūllus

māter familiās = māter  
(domina) familiae  
mātrōna -ae f = fēmina  
quae maritum habet  
amor -ōris m < amāre

pulchritūdō -inis f  
< pulcher  
omnēs -ium m pl  
↔ nēmō

bonus, comp melior -ius,  
sup optimus -a -um  
Aemilia: "Iūlius bonus  
vir est, melior quam  
ūllus alius vir: Iūlius  
est optimus omnium  
virōrum!"

vocāre = appellāre

trēs tria, gen trium  
duo -ae -o, gen duōrum  
-ārum -ōrum  
ūnus -a -um, gen -ius  
pater ūnūs filiū/filiae;  
duōrum filiōrum/duārum  
filiārum; trium filiōrum  
/filiārum

magnus, comp māior -ius,  
sup māximus -a -um  
parvus, comp minor -us,  
sup minimus -a -um

pater familiās = pater  
(dominus) familiae  
adulēscēns -entis m = vir  
quī nōndum xxx annōs  
habet  
virgō -inis f = fēmina  
quae maritum nōndum  
habet

ab-erat  
domus -ūs f, abl -ō,  
pl acc -ōs

Mātrēs familiās Iūnōnem invocant, ea enim dea est  
mātrōnārum. Venerem et Cupīdinem invocant aman-  
tēs, nam Venus et Cupīdō amōrem in cordibus homi-  
num excitāre possunt. Cupīdō enim est deus amōris, et 20  
Venus, pulcherrima omnium deārum, dea amōris ac  
pulchritūdinis est. Pulchritūdō Veneris ab omnibus  
laudātur.

Iūlius est bonus marītus quī uxōrem suam neque ūl-  
lam aliam fēminam amat. Certē Iūlius marītus melior 25  
quam Iuppiter est! Item Aemilia bona uxor est quae  
maritum suum neque ūllum alium virum amat. Certē  
Aemilia uxor melior est quam Venus! Aemilia Iūlium  
'virum optimum' appellat. Item Iūlius uxōrem suam  
'optimam omnium fēminārum' vocat. 30

Iūlius et Aemilia sunt parentēs trium liberōrum: duō-  
rum filiōrum et ūnūs filiae. Liberī adhūc parvī sunt.  
Mārcus octō annōs habet. Quīntus est puer septem an-  
nōrum. Iūlia quīnque annōs habet. Quīntus nōn tantus  
est quantus Mārcus nec tam parvus quam Iūlia. Quīn- 35  
tus māior est quam Iūlia et minor quam Mārcus. Māxi-  
mus liberōrum est Mārcus, minima est Iūlia.

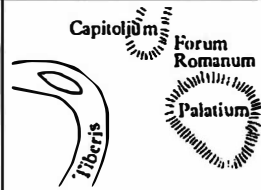
Ante decem annōs Iūlius pater familiās nōn erat, tunc  
enim nec uxōrem nec liberōs habēbat. Iūlius adulēscēns  
vīgintī duōrum annōrum erat. Aemilia mātrōna nōn 40  
erat, sed virgō septendecim annōrum, quae Rōmae  
apud parentēs suōs habitābat. Domus eōrum nōn pro-  
cul aberat ab aliā domō, in quā Iūlius cum parentibus

suīs habitābat. Iūlius et Aemilia in eādem urbe habitā-  
 45 bant, nōn in eādem domō.

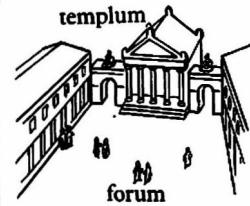
In urbe Rōmā multae domūs sunt et multa templa  
 deōrum. In mediā urbe inter collēs Capitōlium et Palā-  
 tium est forum Rōmānum, quō hominēs ex tōtā Italiā  
 atque ex omnibus prōvinciīs Rōmānīs conveniunt. In  
 50 Capitōliō est templum Iovis Optimī Māximī; circum  
 forum Rōmānum sunt alia multa templa deōrum. In  
 Palātiō sunt domūs magnificae. Rōmae plūrēs hominēs  
 habitant quam in ullā aliā urbe imperiī Rōmānī. Urbs  
 Rōma plūrimōs hominēs et plūrimās domōs habet. Arī-  
 55 minum, Capua, Ōstia magna sunt oppida, sed minōra  
 quam Rōma. Ōstia est oppidum minus quam Rōma,  
 sed māius quam Tūsculum. Rōma urbs māxima atque  
 pulcherrima est tōtius imperiī Rōmānī.

II Pater Iūliī, quī iam mortuus est, magnam pecūniam  
 60 habēbat multāsque villās magnificās possidēbat praeter  
 domum Rōmānam: is homō dīves erat. Pater Aemiliae  
 erat homō pauper, quī ūnam domum exiguam possidē-  
 bat. Aemilia igitur virgō pauper erat, sed tamen Iūlius  
 eam amābat. Cūr Iūlius, adulēscēns dīves, virginem  
 65 pauperem amābat? Quia ea virgō proba ac fōrmōsa erat.  
 Nec Iūlius amōrem suum occultābat, nam Aemiliam  
 ‘amīcam’ appellābat et multa dōna eī dabat. Sed tamen  
 Aemilia nōn Iūlium amābat, sed alium virum Rōmā-  
 num. Ergō Iūlius miser erat et nocte male dormiēbat.

70 Vir quī ab Aemiliā amābātur Crassus Dīves nōminā-



templum -ī n = domus  
 dei  
 forum -ī n = locus in urbe  
 apertus quō multī con-  
 veniunt  
 con-venire = in eundem  
 locum venīre  
 Optimus Māximus: Iovis  
 cognōmen  
 magnificus -a -um =  
 magnus et pulcher  
 multī, comp plūrēs -a,  
 sup plūrimī -ae -a



tōtus -a -um, gen -iūs

possidēre = habēre

dīves -itis = pecūniōsus

pauper -eris ↔ dīves

tamen : quamquam ea  
 pauper erat  
 tamen ↔ itaque

dōnum -ī n = rēs quae  
 datur

miser -era -erum

bātur. Aemilia Crassum amābat, neque vērō ab eō amā-  
bātur, quod parentēs Aemiliae pauperēs erant. Itaque  
ea quoque misera erat.

Aemilia numquam Iūlium salūtābat, cum eum in forō  
Rōmānō vidēbat, quamquam ipsa ā Iūliō salūtābātur. 75  
Iūlius cotīdiē epistulās ad Aemiliam scrībēbat, in qui-  
bus pulchritūdō eius laudābātur verbīs magnificīs, ac  
simul cum epistulīs rosās aliōsque flōrēs pulcherrimōs  
ad eam mittere solēbat. Initiō Aemilia epistulās Iūliī  
nōn legēbat nec dōna eius accipiēbat, sed omnia ad eum 80  
remittēbat; sed post paucōs diēs neque epistulae neque  
flōrēs remittēbantur...

Annō post Iūlius et Aemilia coniugēs erant sub eō-  
dem tēctō habitantēs. Iūlius uxōrem suam amābat et ab  
eā amābātur. 85

Etiam nunc, decem annīs post, beātī sunt coniugēs.  
Iūlius Aemiliam amat et ab eā amātur, neque amor con-  
iugum hodiē minor est quam tunc.



Iūlius uxōrem ōsculātur et “Ō Aemilia” inquit, “mea III  
optima uxor! Decem annī longum est tempus, sed amor 90

cotīdiē = omnī diē,  
quōque diē

flōs flōris *m*: rosa flōs  
est; rosae et līlia  
flōrēs sunt

re-mittere

annō (*abl*) post = post  
annum  
coniugēs -um *m pl* =  
marītus et uxor

beātus -a -um ↔ miser

ōsculārī (*eam*) = ōscu-  
lum dare (*ei*)



meus tempore nōn minuitur. Ut tunc tē amābam, ita etiam nunc tē amō.”

minuere = minōrem facere

Tum Aemilia, quae verbīs Iūliū dēlectātur, “Ō Iūli” inquit, “mī optime vir! Meus amor ergā tē multō māior  
95 est hodiē quam tunc! Tempus amōrem meum nōn minuit, immō vērō auget!”

Iūlius, meus, voc Iūli! mī!: “Ō Iūli, mī vir!”  
ergā *prp* + *acc*

Ad hoc Iūlius rīdēns “Ita est ut dīcis” inquit, “nam tunc ego tē amābam, tū mē nōn amābās! Ego miserri-  
mus eram omnium adulēscēntium, quod tū numquam  
100 mē salūtābās, cum mē vidēbās, quamquam ego semper tē salūtābam, cum tē vidēbam. Neque epistolās, quās cotīdiē tibi scrībēbam, legēbās, neque flōrēs, quōs tibi multōs mittēbam, accipiēbās, sed omnēs ad mē remittē-  
bās! Propter amōrem nocte vix dormiēbam — semper  
105 dē tē cōgitābam...”

augēre = māiōrem facere; ↔ minuere

miser, *comp* miserior, *sup* miserimus

Aemilia item dē illō tempore cōgitāns “Ego quoque” inquit “tunc miserri-  
ma eram. Amābam enim alium virum Rōmānum, quī mē nōn amābat, quod virgō pauper  
eram.”

110 Iūlius: “Ille vir pessimus tē dignus nōn erat!”

dignus -a -um (+ *abl*: tē/amōre tuō d.)

Aemilia: “Rēctē dīcis, mī Iūli. Tū sōlus amōre meō dignus erās, tū enim mē amābās, mihi epistolās scrībē-  
bās ac flōrēs mittēbās, quamquam pecūniam nūllam habēbam. Certē nōn propter pecūniam mē amābās, Iūli!  
115 At nunc tē solum nec ūllum alium virum amō. Fēmina beāta sum, quod marītum bonum habeō, et quia nōs trēs liberōs habēmus et cum magnā familiā in hāc villā

haec (*n pl*) = haerēs

x annīs (*abl*) ante  
= ante x annōs

pauper, *comp* -erior,  
*sup* -errimus  
dīves, *comp* dīvitior,  
*sup* dīvitissimus

minus pulcher (↔ pul-  
chrior) = nōn tam  
pulcher

gracilis -e = tenuis

ēsse: edō edimus  
ēs ēstis  
ēst edunt

magnificā habitāmus, quae familiā nostrā digna est. Hoc peristylum magnificum, hae columnae, haec signa, hī flōrēs — haec omnia cotīdiē mē dēlectant! Ō, quam 120  
beātī hīc sumus, Iūli! Quantus est deōrum ergā nōs amor!”

Iūlius: “Est ut dīcis, Aemilia. Decem annīs ante apud parentēs nostrōs habitābāmus, ipsī parentēs nōndum erāmus nec familiam habēbāmus. Tū et parentēs tuī 125  
pauperēs erātis, in exiguā domō habitābātis nec ūllam villam habēbātis, sed tamen ego tē amābam...”

Aemilia: “Quārē ego, virgō pauperrima, ā tē, adulēscente dīvitissimō, amābar?”

Iūlius iterum Aemiliam ōsculāns “Tū ā mē amābāris” 130  
inquit, “quod pulcherrima erās omnium virginum Rōmānārū, prope tam pulchra quam ipsa Venus!”

Aemilia: “Num hodiē minus pulchra sum quam tunc eram?”

Iūlius faciem uxōris intuēns “Certē” inquit “mātrōna 135  
tam pulchra es quam virgō erās, mea Aemilia. Omnēs pulchritūdinem tuam laudant.” Tum vērō fōrmam eius spectāns: “At minus gracilis es quam tunc: eō enim tempore gracilior erās quam hoc signum Veneris.”

Aemilia signum Veneris aspicit, cuius corpus graci- 140  
lius ac minus est quam ipsius. “Certē tam gracilis hodiē nōn sum” inquit, “sed quārē mē crassiōrem fierī putās?”

Iūlius rīdēns respondet: “Quia nunc cibum meliōrem ēs quam tunc edēbās!”

145 Aemilia: "Id quod nunc edō nec melius nec pēius est quam quod apud parentēs meōs edēbam."

Iūlius: "Ergō plūs ēs quam tunc, Aemilia."

150 Postrēmō Aemilia "Certē plūs edō quam solēbam" inquit, "sed nec plūs nec minus quam opus est. Nīmis stultus vir es, Iūli! Nōnne intellegis nōn modo amōrem nostrum, sed etiam familiam tempore augērī? Num opus est mē plūs dīcere?"

Amor dōnum est Veneris. Līberī dōna Iūnōnis sunt.

### GRAMMATICA LATINA

#### 155 Verbī tempora

*Tempus praesēns et praeteritum*

Tempus praesēns (nunc): Māne est. Sōl lūcet. Omnēs vigilant, nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus praeteritum (tunc): Ante trēs hōrās nox erat.

160 Stēllae lūcēbant, sōl nōn lūcēbat. Nēmō vigilābat, omnēs dormiēbant. Avēs nōn canēbant.

Praeteritum (pers. III): singularis -bat -ēbat, plūrālis -bant -ēbant.

#### *Praeteritum*

#### 165 [A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bat; [2] pārē|re: pārē|bat; [3] scrīb|ere: scrīb|ēbat; [4] dormī|re: dormī|ēbat.

Ante vīgintī annōs Iūlius discipulus tam improbus erat quam Mārcus nunc est: in lūdō dormiēbat, male computābat,

170 foedē scrībēbat, neque magistrō suō pārēbat.

Mārcus: "Num tū melior discipulus erās, pater, quam ego sum? Nōnne tū in lūdō dormiēbās? Num semper magistrō pārēbās, bene computābās et pulchrē scrībēbās?" Iūlius: "Ego

multum, *comp* plūs plūris, *sup* plūrimum -ī paulum, *comp* minus -ōris, *sup* minimum -ī opus est = necesse est /oportet

praesēns -entis (*praes*)  
praeteritus -a -um

praeteritum -ī n =  
tempus praeteritum  
-bat -bant  
-ēbat -ēbant

[1] computā|ba|m  
computā|bā|s  
computā|ba|t  
computā|bā|mus  
computā|bā|tis  
computā|ba|nt  
[2] pārē|ba|m  
pārē|bā|s  
pārē|ba|t  
pārē|bā|mus  
pārē|bā|tis  
pārē|ba|nt

- [3] scrib|ēba|m  
scrib|ēbā|s  
scrib|ēba|t  
scrib|ēbā|mus  
scrib|ēbā|tis  
scrib|ēba|nt
- [4] dormi|ēba|m  
dormi|ēbā|s  
dormi|ēba|t  
dormi|ēbā|mus  
dormi|ēbā|tis  
dormi|ēba|nt
- esse era|m erā|mus  
erā|s erāt|is  
erāt|t erant|t
- [1,2] -ba|m -bā|mus  
-bā|s -bāt|is  
-ba|t -ba|nt
- [3,4] -ēba|m -ēbā|mus  
-ēbā|s -ēbāt|is  
-ēba|t -ēba|nt
- [1] laudā|ba|r  
laudā|bā|ris  
laudā|bā|tur  
laudā|bā|mur  
laudā|bā|minī  
laudā|ba|ntur
- [2] timē|ba|r  
timē|bā|ris  
timē|bā|tur  
timē|bā|mur  
timē|bā|minī  
timē|ba|ntur
- [3] reprehend|ēba|r  
reprehend|ēbā|ris  
reprehend|ēbā|tur  
reprehend|ēbā|mur  
reprehend|ēbā|minī  
reprehend|ēba|ntur
- [4] pūni|ēba|r  
pūni|ēbā|ris  
pūni|ēbā|tur  
pūni|ēbā|mur  
pūni|ēbā|minī  
pūni|ēba|ntur
- [1,2] -ba|r -bā|mur  
-bā|ris -bā|minī  
-bā|tur -ba|ntur
- [3,4] -ēba|r -ēbā|mur  
-ēbā|ris -ēbā|minī  
-ēbā|tur -ēba|ntur

numquam in lūdō dormiēbam, semper magistrō pārēbam, bene computābam et pulchrē scribēbam! Certē ego discipulus 175 multō melior eram quam tū nunc es!”

Quīntus: “Quid? Num vōs meliōrēs discipulī erātis quam nōs sumus? Nōnne vōs in lūdō dormiēbātis? Num semper magistrō pārēbātis, bene computābātis et pulchrē scribēbātis?”

Iūlius: “Nōs numquam in lūdō dormiēbāmus, semper magistrō 180 pārēbāmus, bene computābāmus et pulchrē scribēbāmus! Certē nōs discipulī multō meliōrēs erāmus quam vōs nunc estis!”

Iūlius vērūm nōn dicit: ante vīgintī annōs discipulī tam malī erant quam nunc sunt: in lūdō dormiēbant, male computābant, foedē scribēbant, neque magistrō suō pārēbant! 185

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna p̄ima</i>	-bam	-bāmus	-ēbam	-ēbāmus
<i>Persōna secunda</i>	-bās	-bātis	-ēbās	-ēbātis
<i>Persōna tertia</i>	-bat	-bant	-ēbat	-ēbant

[B] Passivum. 190

Iūlius magistrum suum nōn timēbat, sed ipse ā magistrō timēbātur! Itaque nōn reprehendēbātur nec pūniēbātur, sed laudābātur ā magistrō.

Mārcus: “Num tū semper ā magistrō tuō laudābāris? Nōnne reprehendēbāris ac pūniēbāris?” Iūlius: “Ego ā magistrō 195 meō saepe laudābar, numquam reprehendēbar aut pūniēbar. Ego magistrum nōn timēbam, sed ipse ab eō timēbar!” Mārcus: “Tūne ā magistrō timēbāris?” Iūlius: “Nōs omnēs ā magistrō timēbāmur. Itaque nōn reprehendēbāmur nec pūniēbāmur, sed semper laudābāmur!” Mārcus: “Nōn vērūm dicitis! 200 Vōs nōn timēbāminī ā magistrō nec semper laudābāminī, sed reprehendēbāminī ac pūniēbāminī!”

In illō lūdō discipulī ā magistrō timēbantur! Itaque nōn reprehendēbantur nec pūniēbantur, sed semper laudābantur.

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna p̄ima</i>	-bar	-bāmur	-ēbar	-ēbāmur
<i>Persōna secunda</i>	-bāris	-bāminī	-ēbāris	-ēbāminī
<i>Persōna tertia</i>	-bātur	-bantur	-ēbātur	-ēbantur

## PENSVM A

Ante x annōs Iūlius apud parentēs suōs habit– nec uxōrem hab–. Iūlius et Aemilia Rōmae habit–. Iūlius Aemiliam am– nec ab eā am–. Ea numquam Iūlium salūt– cum eum vid–, quamquam ipsa ab eō salūt–. Aemilia epistulās Iūlii nōn leg– nec dōna eius accipi–, sed omnia remitt–.

Iūlius: “Tunc ego tē am– nec ā tē am–, nam tū alium virum am– nec ab eō am–. Ego miser er– et tū misera er–. Tunc apud parentēs nostrōs habit–. Tū et parentēs tuī in parvā domō habit–. Vōs ā mē salūt–, quamquam pauperēs er–.”

## PENSVM B

Iūlius, quī — Aemiliae est, — suam nec — aliam fēminam amat. Quīntus — quam Mārcus et — quam Iūlia est.

— peristylī xvi altīs — sustinētur. Inter columnās III — stant. Iūnō, — [= uxor] Iovis, — mātērōnarum est. Nēmō deōrum — marītus est quam Iūppiter. Inter omnēs deōs Iūppiter — marītus est.

Ante x annōs Aemilia nōn mātērōna, sed — erat. Tunc Iūlius — xxii annōrum erat. Pater Iūlii vir — [= pecūniōsus] erat. Quī nōn dīves, sed — est, in parvā — habitat. Rōmae multī hominēs habitant, — quam in ūllā aliā urbe. Rōma est urbs — imperiī Rōmāni.

## PENSVM C

Quae est coniūnx Iovis?

Num Iūppiter bonus marītus est?

Cuius filius est Cupidō?

Estne Quīntus māior quam Mārcus?

Ubi parentēs Iūlii habitābant?

Cūr Iūlius tunc miser erat?

Cūr Aemilia Iūlium nōn amābat?

Num Iūlius Aemiliam propter pecūniam amābat?

Cūr Aemilia nunc beāta est?

Hodiēne Aemilia minus pulchra est quam tunc?

*Vocābula nova:*

uxor  
marītus  
columna  
signum  
tēctum  
dea  
coniūnx  
mātērōna  
amor  
pulchritūdō  
adulēscēns  
virgō  
domus  
templum  
forum  
dōnum  
flōs  
melior  
pēior  
optimus  
pessimus  
māior  
minor  
māximus  
minimus  
magnificus  
plūrēs  
plūrimi  
dīves  
pauper  
miser  
beātus  
dignus  
gracilis  
convenīre  
possidēre  
mittere  
remittēre  
ōsculārī  
minuere  
augēre  
opus esse  
mī  
ūllus  
tamen  
cotīdiē  
minus  
plūs  
ergā  
praesēns  
praeteritum

vīcēsīmus -a -um  
= xx (20.)



cūnae

parvulus -a -um = parvus  
fārī = loquī  
īn-fāns -antis *m/f*  
cūnae -ārum *f/pl*

somnus -i *m*

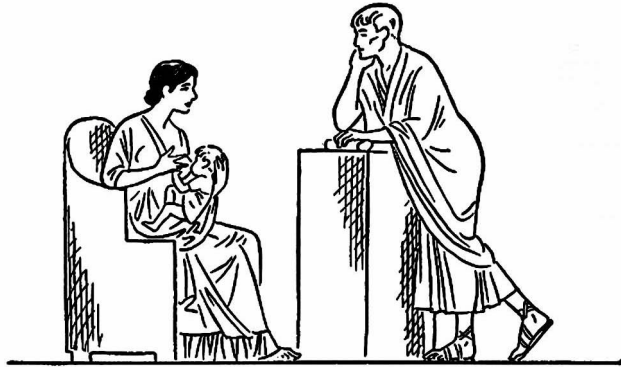
necessārius -a -um  
< necesse  
carēre + *abl*: cibō *c.*  
= sine cibō esse  
postulāre = poscere  
vāgīre = 'vā' facere,  
plōrāre (ut īnfāns)

lac lactis *n*

alere (īnfantem) = cibum  
dare (īnfantī)  
sī-ve = vel sī  
mulier -eris *f* = fēmina

aliēnus -a -um = nōn  
suus, alterius  
nūtrīx -īcis *f*

nōlunt (< ne-volunt)  
= nōn volunt



## PARENTES

Puerī parvulī quī nōndum fārī possunt īnfantēs dīcuntur. Parvulus īnfāns in cūnīs cubāre solet. Cūnae sunt lectulus īnfantis. Īnfāns multās hōrās dormit nōn solum nocte, sed etiam diē; nam longus somnus īfantī tam necessārius est quam cibus. Īnfāns neque somnō neque cibō carēre potest. Quōmodo īnfāns, quī fārī nōn potest, cibum postulat? Īnfāns quī cibō caret magnā vōce vāgit. Ita parvulus īnfāns cibum postulat. Tum māter accurrit atque īnfantem ad pectus suum appōnit. Īnfāns lac mātris bibit. Parvulus īnfāns, cui dentēs nullī sunt, nōn pāne, sed lacte vīvit.

Sī māter īnfantem suum alere nōn potest sive nōn vult, īnfāns ab aliā muliere alitur, quae eī in locō mātris est. Mulier quae aliēnum īnfantem alit nūtrīx vocātur. Multī īnfantēs Rōmānī nōn ā mātribus suīs, sed ā nūtrīcibus aluntur. Multae mātrēs īnfantēs suōs ipsae alere nōlunt.

Ante quīnque annōs Iūlia parvula infāns erat. Tunc  
infantem in cūnīs habēbat Aemilia. Nunc ea parvulō  
20 infante caret: cūnae vacuae sunt.

Sed post paucōs mēnsēs novus infāns in cūnīs erit.  
Aemilia rūrsus parvulum infantem habēbit neque cūnae  
vacuae erunt. Tum Iūlius et Aemilia quattuor liberōs  
habēbunt. Aemilia laeta cūnās movēbit et parvā vōce  
25 cantābit: “Lalla”. Pater infantem suum in manibus por-  
tābit eumque nōn minus amābit quam māter. Pater et  
māter infantem suum aequē amābunt.

Annō post pater et māter ab infante suō appellābun-  
tur. Aemilia autem ‘mamma’ appellābitur, nōn ‘māter’,  
30 neque Iūlius ‘pater’, sed ‘tata’ appellābitur; neque enim  
infāns ipsa nōmina ‘patris’ et ‘mātris’ dīcere poterit.  
Infāns igitur parentibus suīs dīcet: “Mamma! Tata!”  
Neque solum prīma verba, sed etiam primōs gradūs  
faciet infāns. Initiō pater eum sustinēbit ac manū dūcet,  
35 mox vērō infāns sōlus ambulāre incipiet neque ā paren-  
tibus sustinēbitur neque manū dūcētur. Infāns ambu-  
lāns ā parentibus laetīs laudābitur. Simul infāns plūra  
verba discet et mox rēctē loquī sciet.

Utra infantem Aemiliae alet, māterne an nūtrix? In-  
40 fāns ā mātēre alētur. Aemilia ipsa infantem vāgientem ad  
pectus suum appōnet. Infāns lac mātris bibet, nōn nū-  
trīcis. Tum māter infantem in cūnās impōnet. Vesperī  
duae ancillae cūnās in cubiculum parentum portābunt  
atque ante lectum eōrum ponent. Sī infāns bene dor-



pot-erit

gradus -ūs m

mox = brevī tempore  
post



primī gradūs infantis

vesperī (adv) ↔ māne

col-loquī (< cum + lo-  
quī) = inter sē loquī

futūrus -a -um: (tempus)  
futūrum ↔ praeteritum  
sermō -ōnis *m* = id quod  
dīcitur, verba

(ego) volō, (tū) vīs,  
(is) vult  
nōlō (< ne-volō) = nōn  
volō

filiola -ae *f* = parva  
fīlia

profectō = certē

nēmō, *acc* nēminem  
magis ↔ minus

rārō (*adv*) ↔ saepe  
velle: volō volumus  
vīs vultis  
vult volunt  
adversus *ppp* + *acc*  
manēre (= nōn abīre)

→ || ōstium  
||  
ad ōstium versus =  
adversus ōstium  
nōlī abīre! = manē!

pergere (= nōn dēsinerē)  
colloquium -ī *n* < colloquī

miet nec vāgiet, parentēs quoque bene dormient neque 45  
ab infante vāgiente ē somnō excitābuntur. —

Iūlius adhūc in peristylō cum uxōre colloquitur. Ae- 11  
milia fessa in sellā cōnsīdit. Marītus et uxor iam nōn dē  
tempore praeteritō colloquuntur, sed dē tempore fu-  
tūrō. Sermō eōrum est dē rēbus futūrīs. 50

Iūlius, quī iam intellegit Aemiliam novum infan-  
tem exspectāre, “Ō Aemilia!” inquit, “Mox parvulum filium  
habēbimus.”

Aemilia: “Filiūm? Iam duōs filiōs habēmus. Ego alte-  
ram filiam habēre volō, plūrēs quam duōs filiōs nōlō! 55  
Cūr tū filium habēre vīs, Iūlī? Nōnne laetus eris, sī  
filiolam habēbis? Num parvulam filiam minus amābis  
quam filium?”

Iūlius: “Profectō laetus erō, sī alteram filiam habēbō.  
Nēminem magis amābō quam parvulam fīliam.” 60

Aemilia: “Iam filiōs tuōs magis amās quam tuam Iū-  
liam filiolam: Mārcum et Quīntum saepe laudās, sed Iū-  
liam rārō laudās, quamquam proba est puella. Vōs virī  
filiōs modo habēre vultis, filiās nōn amātis!” Aemilia  
surgit atque gradum adversus ōstium facit. 65

Iūlius: “Manē hīc apud mē, Aemilia!”  
Aemilia alterum gradum ad ōstium versus facit, tum  
incerta cōnsistit.

Iūlius: “Nōlī abīre! Tēcum colloquī volō.”  
Aemilia nōn abit, sed apud marītum manet. Coniu- 70  
gēs colloquī pergunt. Ecce colloquium eōrum:



Iūlius: “Nōs virī nōn filiōs tantum, sed etiam filiās habēre volumus, nec filiās minus amāmus quam filiōs. Certē mulierēs rārius ā liberīs suīs discēdunt...”

rārō *adv*, *comp* rārius,  
*sup* rārissimē

75 Aemilia: “Multae matrēs infantēs suōs apud nūtrīcēs relinquunt, ego vērō manēbō apud infantem meum: numquam ab eō discēdam! Sī aeger erit, ipsa eum cūrābō tōtamque noctem apud eum vigilābō; nēmō infantem aegrum tam bene cūrāre potest quam māter ipsa.”

80 Iūlius: “Nōnne ab infante sānō discēdēs?”

Aemilia: “Minimē! Bona māter semper apud infantem suum manēre dēbet. Sive infāns valet sive aegrōtat, māter ipsa eum cūrāre et alere dēbet — hoc est mātris officium!”

minimē = certē nōn  
(discēdam)  
sī-ve ... sī-ve = sī ...  
vel sī  
dēbere

officium -ī n: mātris  
officium est = māter  
dēbet

85 Iūlius: “Tūne ipsa infantem tuum lacte tuō alēs?”

Aemilia: “Profectō infantem meum ipsa alam. Ego faciam officium meum! Neque solum diē, sed etiam nocte apud infantem erō: semper cum eō dormiam.”

Iūlius: “Quid? Nōs et infāns in eōdem cubiculō dormiēmus? Vix ūnam hōram dormire poterimus, sī infāns vāgiet. Sī tū et infāns tuus in cubiculō nostrō dormiētis, ego profectō in aliō cubiculō dormiam, ubi ab infante vāgiente nōn excitābor!”

pot-erimus

Aemilia: “Ō Iūli! Ita loquitur homō quī officium suum nescit!”

Iūlius: “Meum officium est pecūniam facere ac magnam familiam alere, nōn cum infante vāgiente cubāre! Somnus virō industriō necessārius est!”

pergere : loqui pergere  
plūra : plūra verba

ūnā cum = simul cum  
occurrere + *dat.*:



Syra Aemiliae in ōstiō  
occurrit

silēre = tacēre

silentium -ī n (< silēns)  
↔ sermō

ad-vehere

domum = ad domum  
suam  
re-vertī = red-īre

Aemilia irāta “Nōlī pergere!” inquit, “Plūra ā tē au-  
dīre nōlō!” atque iterum ad ōstium versus īre incipit. 100

“Manē, Aemilia!” inquit Iūlius, “Nōlī ita mē relin-  
quere!” sed illa adversus ōstium īre pergit.

Tum vērō Syra, quae eō ipsō tempore peristylum in- 111  
trat ūnā cum Iūliā, dominae in ōstiō occurrit.

Aemilia ante Syram et Iūliam cōsistēns “Quid vul- 105  
tis?” inquit, “Cūr nōn manētis in hortō?”

Syra: “Quia mox imbrem habēbimus: ecce caelum  
nūbibus ātrīs operitur. Sī in hortō manēbimus, ūmidae  
erimus. Vōs quoque ūmidī eritis, dominī, sī hīc in peri-  
stylō manēbitis.” 110

Iūlius caelum spectāns “Rēctē dīcis” inquit, “Illae  
nūbēs imbrem afferent. Venīte mēcum in ātrium! Mox  
sōl rūrsus lūcēbit.”

Iūlius ātrium intrat; Aemilia eum sequitur ūnā cum  
Iūliā et Syrā. In ātriō Iūlius et Aemilia silentēs imbrem 115  
in impluvium cadentem aspiciunt. Iūlia silentium pa-  
rentum animadvertit, et “Quid silētis?” inquit, “Estisne  
trīstēs? Ego vōs cōnsōlābor!”

Aemilia: “Cōgitāmus dē... miserīs nautīs, quōrum of-  
ficiū est nāvīgāre, sīve mare tranquillū sīve turbi- 120  
dum est. Multī nautae nunc in mare merguntur, dum  
rēs necessāriās ex terrīs aliēnīs in Italiam advehere cō-  
nantur. Ō, miserōs nautās, quī numquam domum re-  
vertentur! Ō, miserōs liberōs nautārum, quī post hanc  
tempestātem patrēs suōs nōn vidēbunt!” 125

Iūlia: “Ego laetor quod pater meus nauta nōn est et domī apud nōs manēre potest.”

domī = in domō suā

Iūlius, quī crās Rōmam ībit, “Nōn semper” inquit “mihi licet apud vōs manēre, Iūlia. Necesse est mihi  
130 crās rūrsus ā vōbīs discēdere, nec vērō in terrās aliēnās ībō, ut nauta.”

crās = diē post hunc diem

vōs, *abl* vōbīs: ā vōbīs

ire: ībō ībimus  
ībis ībitis  
ībit ībunt

Iūlia: “Quō ībis, tata? Quandō revertēris? Ego et māmma tē sequēmur!”

Iūlius: “Quārē mē sequēminī? Rōmam proficīscar,  
135 unde tertiō quōque diē revertar, sī poterō.”

pot-erō

Iūlia: “Nōlī ā nōbīs discēdere! Vel sī necesse erit domō abire, nōn modo tertiō quōque diē, sed cotīdiē ad nōs revertī dēbēs. Hoc postulō ā tē! Nōlō tē carēre, tata. Cotīdiē tibi occurram.”

nōs, *abl* nōbīs: ā nōbīs

domō = ā domō suā

140 Iūlius: “Audīsne, Aemilia? Iūlia dīcit ‘sē patre suō carēre nōlle’, ergō mē nōn minus dīligit quam tē. Atque ego profectō fīliam meam aequē dīligō ac fīliōs. Nec alteram fīliam minus dīligam.”

nōlle *īnf* (< ne- + velle) = nōn velle  
dīligere = amāre (ut parentēs liberōs suōs)  
aequē (*ac*) = nec magis nec minus (quam)

145 Iūlia: “Quam ‘alteram fīliam’ dīcis? Mihi soror nōn est.”

Iūliō silente, Aemilia “Nōnne gaudēbis, Iūliola” inquit, “sī parvulam sorōrem habēbis?”

Iūliō silente = dum  
Iūlius silet  
Iūliola = parva Iūlia

Iūlia: “Sorōrem habēre nōlō! Nam sī sorōrem habēbō, ea sōla ā vōbīs amābitur, ego nōn amābor!”

150 Aemilia: “Certē tū nōn minus ā nōbīs amāberis: tū et parvula soror aequē amābiminī.”

Iūlia: “Sī aequē amābimur, laeta erō. Sed multō ma-

filiolus -i m = parvus  
filius

nōlumus (< ne-volumus)  
= nōn volumus

decēre = dignus esse;  
eam decet = eā dignus  
est, ei convenit  
nōlī (sg) nōlīte! (pl)

futūrum (fut)

[1] computā|b|ō  
computā|b|is  
computā|b|it  
computā|b|imus  
computā|b|itis  
computā|b|unt

[2] pārē|b|ō  
pārē|b|is  
pārē|b|it  
pārē|b|imus  
pārē|b|itis  
pārē|b|unt

[3] scrīb|a|m  
scrīb|ē|s  
scrīb|e|t  
scrīb|ē|mus  
scrīb|ē|tis  
scrīb|e|nt

gis laetābor, sī frātre[m] habēbō, mamma! Nōnne tū quoque laetāberis, tata, sī filiolum habēbis?”

Iūlius silet. Aemilia vērō, antequam Iūlia silentium 155 patris animadvertit, “Nōlī dīcere ‘tatam’ et ‘mammam’, Iūliola!” inquit, “Ea nōmina ā tē audīre nōlumus. Ita loquuntur parvulī infāntēs, nec sermō infāntium tē decet. ‘Patrem’ et ‘mātre[m]’ dīcere oportet.”

Iūlia: “Sī infāns nōn sum, nōlīte mē ‘Iūliolam’ vo- 160 cāre! Id nōmen mē nōn decet. Mihi nōmen est ‘Iūlia’.”

Aemilia: “Rēctē dīcis, Iūlia. Tū igitur ā nōbīs ‘Iūlia’ vocāberis, et nōs ā tē ‘pater’ et ‘māter’ vocābimur.”

Iūlia: “Ita semper ā mē vocābiminī, tata et mamma!”

## GRAMMATICA LATINA

165

### Verbī tempora

#### Tempus futūrum

Tempus praesēns: Diēs est. Sōl lūcet. Omnēs vigilant. Nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus futūrum: Mox nox erit. Sōl nōn lūcēbit, sed stēllae 170 lūcēbunt. Omnēs dormient. Nēmō vigilābit. Nulla avis canet.

Futūrum (pers. III): singularis -bit -et, plūralis -bunt -ent.

#### [A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bit; [2] pārē|re: pārē- 175 |bit; [3] scrīb|ere: scrīb|et; [4] dormī|re: dormi|et.

Malus discipulus: “Ab hōc diē bonus discipulus erō, magister: numquam in lūdō dormiam, semper tibi pārēbō, bene computābō et pulchrē scribam!” Magister: “Quid? Tūne bonus discipulus eris? Id fierī nōn potest! Crās rūsus in lūdō dormiēs, male computābis, foedē scrībēs, nec mihi pārēbis!” 180 Crās discipulus tam malus erit quam hodiē est: in lūdō dormiet, male computābit, foedē scrībet, nec magistrō pārēbit.

Malī discipulī: “Ab hōc diē bonī discipulī *erimus*, magister:  
numquam in lūdō dormiēmus, semper tibi pārēbimus, bene  
185 computābimus et pulchrē scrībēmus!” Magister: “Quid? Vōs-  
ne bonī discipulī *eritis*? Id fierī nōn potest! Crās rūsus in  
lūdō dormiētis, male computābitis, foedē scrībētis, nec mihi  
pārēbitis!” Crās discipulī tam improbī *erunt* quam hodiē sunt:  
in lūdō dormient, male computābunt, foedē scrībent, nec ma-  
190 gistrō pārēbunt.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prīma</i>	-bō	-bimus	-am	-ēmus
<i>Persōna secunda</i>	-bis	-bitis	-ēs	-ētis
<i>Persōna tertia</i>	-bit	-bunt	-et	-ent

195 [B] Passivum.

Filius: “Ab hōc diē bonus discipulus erō. Ergō ā magistrō  
laudābor, nōn reprehendar.” Pater: “Tū nōn laudāberis, sed  
reprehendēris ā magistrō!” Crās discipulus rūsus ā magistrō  
reprehendētur, nōn laudābitur.

200 Filiī: “Ab hōc diē bonī discipulī erimus. Ergō ā magistrō  
laudābimur, nōn reprehendēmur.” Pater: “Vōs nōn laudābi-  
minī, sed reprehendēminī ā magistrō!” Crās discipulī rūsus ā  
magistrō reprehendentur, nōn laudābuntur.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
205 <i>Persōna prīma</i>	-bor	-bimur	-ar	-ēmur
<i>Persōna secunda</i>	-beris	-biminī	-ēris	-ēminī
<i>Persōna tertia</i>	-bitur	-buntur	-ētur	-entur

### PENSVM A

Mox novus infāns in cūnīs Aemiliae er-. Aemilia rūsus in-  
fantem hab-. Tum quattuor liberī in familiā er-. Iūlius et  
Aemilia quattuor liberōs hab-. Aemilia infantem suum am-.  
Iūlius et Aemilia infantem suum aequē am-. Annō post in-  
fāns prīma verba disc- et primōs gradūs faci-. Infāns ambu-  
lāns ā parentibus laud-.

Aemilia: “Ego infantem meum bene cūr-: semper apud  
eum man-, numquam ab eō discēd-.” Iūlius: “Certē bona

[4]	dormi	a m
	dormi	ē s
	dormi	e t
	dormi	ē mus
	dormi	ē tis
	dormi	e nt
esse	erō	erimus
	eris	eritis
	erit	erunt

[1,2]	-b ō	-b imus
	-b is	-b itis
	-b it	-b unt
[3,4]	-a m	-ē mus
	-ē s	-ē tis
	-e t	-e nt

laudā	b or
laudā	b eris
laudā	b itur
laudā	b imur
laudā	b iminī
laudā	b untur
reprehend	a r
reprehend	ē ris
reprehend	ē tur
reprehend	ē mur
reprehend	ē minī
reprehend	e ntur

[1,2]	-b or	-b imur
	-b eris	-b iminī
	-b itur	-b untur
[3,4]	-a r	-ē mur
	-ē ris	-ē minī
	-ē tur	-e ntur

*Vocābula nova:*

infāns  
 cūnae  
 somnus  
 lac  
 mulier  
 nūtrīx  
 gradus  
 sermō  
 filiola  
 filiulus  
 colloquium  
 officium  
 silentium  
 parvulus  
 necessarius  
 aliēnus  
 futūrus  
 ūmidus  
 fārī  
 carēre  
 postulāre  
 vāgīre  
 alere  
 colloquī  
 volō  
 vīs  
 volumus  
 vultis  
 manēre  
 pergere  
 cūrāre  
 dēbere  
 occurrere  
 silēre  
 advehere  
 revertī  
 diligere  
 decēre  
 nolle  
 domō  
 mox  
 magis  
 rārō  
 crās  
 adversus  
 ad... versus  
 nōlī nōlite  
 sive... sive  
 profectō  
 minimē  
 unā cum

māter er-, Aemilia: infāntem tuum ipsa cūr- nec eum apud nūtrīcem relinquit-." Aemilia: "Etiam nocte apud infāntem er-, semper cum eō dorm-. Nōs et infāns in eōdem cubiculō dorm-." Iūlius: "Nōn dormiēmus, sed vigil-! Nam certē ab infānte vāgiente excit-!" Aemilia: "Ego excit-, tū bene dormi- nec excit-!"

## PENSVM B

Parvulus puer quī in — iacet — appellātur. Infāns quī cibō — magnā vōce —. Nōn pānis, sed — cibus infāntium est. Nūtrīx est — [= fēmina] quae nōn suum, sed — infāntem —. Multāe mātres infāntēs suōs ipsae alere —.

Marītus et uxor iam nōn dē tempore praeteritō —, sed dē tempore —. Aemilia: "Cūr tū filium habēre —, Iūli? Ego alteram filiā habēre —, plūrēs quam duōs filiōs — [= nōn volō]. Vōs virī filiōs tantum —! Filiōs — diligitis quam filiās!" Iūlius — [= tacet]. Aemilia irāta — adversus ostium facit, sed Iūlius "— hīc apud mē!" inquit, "— discēdere!" Aemilia manet a colloquī —: "Bona māter apud infāntem suum manēre —, hoc mātis — est. Nēmō enim infāntem melius — potest quam māter ipsa."

## PENSVM C

Ubi parvulus infāns cubat?

Quid facit infāns quī cibō caret?

Quid est cibus infāntium parvulōrum?

Num omnēs infāntēs ā mātibus suis aluntur?

Quae sunt prīma verba infāntis?

Quandō Aemilia novum infāntem habēbit?

Cūr Aemilia ā marītō suō discēdere vult?

Cūr Iūlius in aliō cubiculō dormire vult?

Quid Aemilia officium mātis esse dicit?

Cūr Syra et Iūlia in hortō nōn manent?

Cūr Iūlia sorōrem habēre nōn vult?



## PVGNA DISCIPVLORVM

1 Ecce puer quī ē lūdō domum revertitur. Quis est hic puer? Mārcus est, sed difficile est eum cognōscere, nam sordidus est et sanguis dē nāsō eius fluit. Hodiē māne vestīmenta Mārcī munda erant atque tam candida quam

5 nix nova, nunc vērō sordida et ūmida sunt. Cūr vestis Mārcī ūmida est? Vestis ūmida est, quod Mārcus per imbrem ambulāvit. Nec modo Mārcus, sed etiam Titus et Sextus per imbrem ambulāvērunt. Omnēs discipulī vestīmentīs ūmidīs domum revertuntur.

10 Sed cūr sanguis dē nāsō fluit Mārcō? Sanguis eī dē nāsō fluit, quod Mārcus ā Sextō pulsātus est. Nōne Mārcus Sextum pulsāvit? Prīmum Sextus ōs Mārcī pugnō pulsāvit, deinde Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt. Sextus, quī māior est quam cēterī discipulī,

15 cum Mārcō et Titō pugnāvit et ab iīs pulsātus est. Puerī pugnāvērunt in viā angustā quae Tūsculō ad villam Iūliī fert.

mundus -a -um = pūrus  
candidus -a -um = albus  
(ut nix)  
vestis -is f = vestīmenta

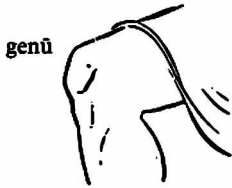


Mārcus ā Sextō pulsātus est  
(pass) = Sextus Mārcum  
pulsāvit (act)

pugnāre cum = pugnāre  
contrā  
angustus -a -um ↔ lātus  
via fert = via dūcit (ad)

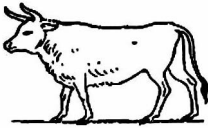
genū -ūs *n, pl* genua  
-uum

humus -ī *f* = terra; humī  
(*loc*) = in humō



cruor -ōris *m* = sanguis  
cōn-spicere -iō = vidēre  
meus filiūs, *voc mī fili!*

cornua



bōs bovis *m/f*

cornū -ūs *n* (*dēcl IV*):

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	cornū	cornua
<i>acc</i>	cornū	cornua
<i>gen</i>	cornūs	cornuum
<i>dat</i>	cornū	cornibus
<i>abl</i>	cornū	cornibus

Nōn modo vestis, sed etiam faciēs et manūs et genua  
Mārcī sordida sunt. Cūr tam sordidus est puer? Sordī-  
dus est quod humī iacuit; humus enim propter imbrem 20  
ūmida et sordida est. Et Mārcus et Sextus humī iacuē-  
runt. Prīmum Mārcus iacuit sub Sextō. Titus vērō Mār-  
cum vocāre audīvit ac Sextum oppugnāvit. Mox Sextus  
ipse humī iacēns ā duōbus puerīs pulsātus est; magnā  
vōce patrem et mātrem vocāvit, nec vērō parentēs eum 25  
audīverunt: vōx Sextī ā nūllō praeter puerōs audīta est.

Mārcus ātrium intrāns nōn statim ā patre suō cognōs- 11  
citur, sed cum prīmum filiūs patrem salūtāvit, Iūlius  
vōcem filiī cognōscit. Tum cruōrem in faciē eius cōnspi-  
ciēns exclāmat pater: “Ō mī fili! Quis tē pulsāvit?” 30

Mārcus: “Bōs irātus cornū mē pulsāvit!”

Iūlius: “Id vērū nōn est! Is quī tē pulsāvit cornua  
nōn gerit. Ā quō pulsātus es?”

Mārcus: “Ā Sextō pulsātus sum.”

Iūlius: “Intellegēbam tē nōn cornibus, sed pugnīs 35  
pulsātum esse. At cūr tū pulsātus es? Certē nōn sine  
causā Sextus tē pulsāvit. Incipe ab initiō: ille prīmum ā  
tē pulsātus est!”

Mārcus: “Minimē! Prīmum ille mē pugnō pulsāvit  
sine causā, deinde ego illum pulsāvī!” 40

Iūlius: “Tūne sōlus Sextum pulsāvistī?”

Mārcus: “Ego et Titus eum pulsāvimus.”

Iūlius: “Quid? Vōs duo ūnum pulsāvistis? Duo cum  
ūnō pugnāvistis?”



45 Mārcus sē et Titum excūsāre cōnātur: “At pugnāvi-  
mus cum puerō māiōre. Sōlus Sextum vincere nōn pos-  
sum, nam is multō māior ac validior est quam ego.  
Sextus tam validus est quam bōs!”

Iūlius: “Et tū tam sordidus es quam porcus! Cūr sor-  
50 dida est vestis tua nova? Humīne iacuistī?”

Mārcus: “Humī iacuī: Sextus mē tenuit. Sed is quo-  
que humī iacuit: nōs eum tenuimus!”

Iūlius: “Iam satis audīvī dē pugnā vestrā indignā.  
Nam certē nōn decet pulsāre puerum minōrem, sed  
55 duōs puerōs cum ūnō pugnāre indignissimum est —  
hoc nullō modō excūsārī potest! Nōlī mihi plūs nārrāre  
dē hāc rē! Age, ī in cubiculum tuum ac mūtā vestīmen-  
ta! Dāvus tibi alia vestīmenta dabit.”

Mārcus Dāvum sequitur in cubiculum, ubi cruōrem  
60 et sordēs ē faciē, manibus, genibus lavat ac vestīmenta  
mūtāt. Puer vestem sordidam pōnit aliamque vestem  
mundam et candidam induit.

Interim Aemilia ātrium intrat. Māter familiās statim  
sordēs et vestīgia Mārcī in solō cōnspicit et “Sordidum  
65 est hoc solum!” inquit, “Aliquis pedibus sordidīs in solō  
mundō ambulāvit! Quis per ōstium intrāvit? aliquis ē  
familiā nostrā?”

“Porcus intrāvit!” ait Iūlius.

Aemilia: “Quid ais?”

70 Iūlius: ““Porcum intrāvisse’ āiō.”

Aemilia: “Ain’ tū? Porcusne ātrium intrāvit?”

ex-cūsāre ↔ accūsāre



porcus -ī m

humī-ne

pugna -aef < pugnāre  
in-dignus -a -um = nōn  
dignus  
nōn decet = indignum  
est

sordēs -ium f pl

(vestem) pōnere  
↔ induere

interim = dum haec  
aguntur  
solum -ī n

ali-quis (: nesciō quis)  
ali-quid (: nesciō quid)

ait = dicit  
āiō —  
ais —  
ait āiunt

ain’? = ais-ne?

	<p>Iūlius: “Porcus’ quī intrāvit est tuus Mārcus filius!”          Iūlius ‘Mārcum intrāvisse’ dīcit, at nōn dīcit ‘eum ā Sextō pulsātum esse et humī iacuisse.’</p>
<p>post-quam ↔ ante- quam</p>	<p>Aemilia, quae iam intellegit puerum sordidum ā pa- 75          tre ‘porcum’ appellātum esse, “Ubi est Mārcus?” in-          quit, “Cūr nōndum mē salūtāvit?”</p>
<p>lūdō-ne</p> <p>sum fuī          es fuistī          est fuit</p> <p>esse fuisse</p>	<p>Iūlius: “Mārcus lavātur et vestem mūtāt.”          Mārcus, postquam vestem mūtāvit, mundus redit et III          mātrem salūtāt. 80</p> <p>“Salvē, mī fili!” inquit māter, “Bonus es puer, quod          statim vestem mūtāvistī. In lūdōne quoque bonus puer          fuistī?”</p>
<p>falsus -a -um ↔ vērus          mentīrī = falsum dīcere</p> <p>multa (n pl) = multae rēs          cētera (n pl) = cēterae rēs          nōs, dat nōbīs</p>	<p>Mārcus: “Profectō bonus puer fuī, māter. Laudātus          sum ā magistrō.” Mārcus dīcit ‘sē bonum puerum fuisse 85          et laudātum esse’, quamquam puer improbus fuit et ā          magistrō verberātus est. Quod dīcit nōn vērum, sed          falsum est: Mārcus mentītur.</p>
<p>quā dē causā? = dē quā          causā? = cūr?          omnia (n pl) = omnēs rēs          (↔ nihīl)</p>	<p>Iūlius: “Quid magister vōs docuit hodiē?”          Mārcus: “Multa nōs docuit: legere et scrībere et com- 90          putāre et cētera. Prīmum magister nōbīs aliquid recitā-          vit, nesciō quid: nihil enim audīvī praeter initium!”          Mārcus dīcit ‘sē nihil audīvisse praeter initium’, id          quod vērum est.</p>
<p>crēdere = vērum esse          putāre</p>	<p>Aemilia: “Quā dē causā nōn omnia audīvistī?” 95          Iūlius: “Hahae! Magistrō recitante, Mārcus dormī-          vit!” Iūlius ‘Mārcum dormīvisse’ dīcit, nec vērō māter          id crēdit.</p>

Aemilia: “Audīsne, Mārce? Pater dīcit ‘tē in lūdō  
100 dormīvisse’! Nōnne fālsūm est quod dīcit pater? Num  
tū vērē in lūdō dormīvistī?”

Mārcus: “Ita est ut dīcit pater. Nec vērō ego sōlus  
dormīvī: omnēs dormīvimus!”

Aemilia: “Ain’ vērō? In lūdō dormīvistis? Malī disci-  
105 pulī fuistis! Nōnne pūnītī estis ā magistrō?”

Mārcus: “Certē malī discipulī fuimus ac pūnītī su-  
mus: omnēs verberātī sumus ā magistrō. Adhūc mihi  
dolet tergum. Sed paulō post magister litterās meās  
laudāvit. Tabellam vōbīs ostendam. Ecce tabella mea.”

110 Mārcus parentibus nōn suam, sed aliēnam tabellam  
ostendit. Cuius est ea tabella? Sextī est: Mārcus enim  
tabellās eōrum mūtāvit inter pugnam! Nōn Mārcus,  
sed Sextus scrīpsit litterās quae in eā tabellā leguntur.  
Aemilia vērō, quae tabellam Mārcī esse crēdit, ā filiō  
115 suō improbō fallitur. Nōn difficile est mātrem Mārcī  
fallere!

Aemilia: “Tūne ipse hās litterās pulcherrimās scrīp-  
sistī?”

Mārcus: “Ipse scrīpsī profectō. Mihi crēde!”

120 Mārcus mentītur; nam id quod Mārcus ‘sē ipsum  
scrīpsisse’ dīcit, ā Sextō scrīptum est. Sed Aemilia,  
quae litterās ā Mārcō scrīptās esse crēdit, “Aspice,  
Iūli!” inquit, “Mārcus ipse haec scrīpsit et ā magistrō  
laudātus est. Quid dīxit magister, Mārce? Nārrā nōbīs  
125 omnia!”

tabella-ae f = parva  
tabula  
vōs, dat vōbīs

scrīps- < scrībs-

crēdere + dat: mihi  
crēde! = crēde id  
quod dīcō!

scrīpt- < scrībt-

haec (npl) = hae rēs

dīx- < dīcs-

dubitāre = incertus esse;  
dubitāre (dē) ↔ crē-  
dere

Mārcus iterum mentītur: “Dīxit ‘mē pulcherrimē et rēctissimē scrīpsisse’.” (Nōs vērō scīmus magistrum aliud dīxisse!)

Iūlius, quī Mārcum discipulum pigerrimum esse scit, iam dē verbīs eius dubitāre incipit. Aemilia vērō nihil dubitat, sed omnia crēdit! 130

Aemilia: “Cēteri discipulī nōnne rēctē scrīpsērunt?”

Mārcus: “Minimē! Titus et Sextus prāvē scrīpsērunt et malī discipulī fuērunt, nec ā magistrō laudātī sunt. Ego sōlus laudātus sum!” 135

Iūlius: “Vōsne omnēs eadem vocābula scrīpsistis?”

Mārcus: “Omnēs eadem scrīpsimus, sed ego sōlus rēctē scrīpsī — ut iam vōbīs dīxī.”

sūmps- < sūms-

Iam Iūlius, quī Sextum discipulum industrium ac prūdentem esse scit, Mārcō nōn crēdit. Mārcus patrem suum fallere nōn potest. Ergō Iūlius, quī interim tabel- lam in manūs sūmpsit, “Mentīris, Mārce!” inquit, “Hoc tuā manū scrīptum nōn est. Falsa sunt omnia quae nō- bīs nārrāvistī!” 140

falsa (n pl) = rēs falsae

Aemilia vērō “Quā dē causā” inquit “eum falsa dīx- isse putās? Cūr nōn crēdis filiō tuō?” 145

Sed antequam Iūlius ad haec respondēre potest, ali- quis iānuam pulsat. Quis pulsat? Vidē capitulum quod sequitur!

## 150 GRAMMATICA LATINA

## Verbī tempora

*Praeteritum perfectum et imperfectum*

Nox obscura erat: nulla luna caelum illustrabat; caelum neque luna neque stellis illustrabatur.

- 155 Tum fulgur caelum illustravit; caelum obscurum fulgure clarissimō illustratum est.

'Illustrabat, illustrabatur' est praeteritum imperfectum. 'Illustravit, illustratum est' praeteritum perfectum est.

*Perfectum*

- 160 [A] Activum.

Marcus dicit 'sē Sextum pulsavisse': "Ego Sextum pulsavi." Iulius: "Tūne sōlus eum pulsavisti?" Marcus: "Ego et Titus eum pulsavimus." Iulius: "Vosne ūnum pulsavistis?" Primum Marcum pulsavit Sextus, tum Marcus et Titus eum pulsaverunt.

- 165 *Infinitivus perfecti*: pulsav|isse.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plurālis</i>
<i>Persōna prima</i>	pulsav ī	pulsav imus
<i>Persōna secunda</i>	pulsav isti	pulsav istis
170 <i>Persōna tertia</i>	pulsav it	pulsav erunt

Exempla: [1] recitā|re: recitāv|isse; [2] pārē|re: pārū|isse; [3] scrīb|ere: scrīps|isse; [4] audī|re: audīv|isse.

Marcus malus discipulus *fuit*: male recitāvit, foedē scrīpsit, in lūdō dormīvit, nec magistrō pārūit. Sed Marcus dicit 'sē

- 175 bonum discipulum *fuisse*, bene recitāvisse, pulchrē scrīpsisse, magistrō pārūisse, nec in lūdō dormīvisse': "Ego bonus discipulus *fuī*, bene recitāvī, pulchrē scrīpsī, magistrō pārūī, nec in lūdō dormīvī!" Iulius: "Mentīris, Mārce! Tū malus discipulus *fuistī*, male recitāvistī, foedē scrīpsistī, in lūdō dormīvistī, nec magistrō pārūistī!"

Marcus et Titus malī discipulī *fuērunt*, male recitāvērunt, foedē scrīpsērunt, in lūdō dormīvērunt, nec magistrō pārūērunt. Marcus et Titus: "Nōs bonī discipulī *fuīmus*, bene reci-

perfectum (*perf*)  
im-perfectum (*imperf*)

pulsavisse

pulsavī	pulsavimus
pulsavisti	pulsavistis
pulsavit	pulsaverunt

-isse

I	-ī	-imus
II	-isti	-istis
III	-it	-erunt

[1] recitā-: recitāv-  
[2] pārē-: pārū-  
[3] scrīb-: scrīps-  
[4] dormī-: dormīv-

[1] recitāv|isse  
recitāv|ī -āv|imus  
recitāv|isti -āv|istis  
recitāv|it -āv|erunt

[2] pārū|isse  
pārū|ī pārū|imus  
pārū|isti pārū|istis  
pārū|it pārū|erunt

[3] scrīps|isse  
scrīps|ī scrīps|imus  
scrīps|isti scrīps|istis  
scrīps|it scrīps|erunt

[4] dormīv|isse  
dormīv|ī dormīv|imus  
dormīv|isti dormīv|istis  
dormīv|it dormīv|erunt

<i>fu</i>   <i>isse</i>	
<i>fu</i>   <i>ī</i>	<i>fu</i>   <i>imus</i>
<i>fu</i>   <i>isti</i>	<i>fu</i>   <i>istis</i>
<i>fu</i>   <i>it</i>	<i>fu</i>   <i>erunt</i>

laudāt|*us est*  
 laudāt|*us = qui laudātus*  
*est*  
 laudāt|*ī sunt*  
 laudāt|*ī = qui laudātī*  
*sunt*

laudāt|*us -a -um*

laudāt|*us sum*  
 laudāt|*us es*  
 laudāt|*us est*  
 laudāt|*ī sumus*  
 laudāt|*ī estis*  
 laudāt|*ī sunt*

-*t|um esse*

laudāt  <i>um esse</i>			
- <i>tus</i>	<i>sum</i>	- <i>tī</i>	<i>sumus</i>
- <i>ta</i>	<i>es</i>	- <i>tae</i>	<i>estis</i>
	<i>est</i>		<i>sunt</i>
- <i>tum est</i>		- <i>ta sunt</i>	

tāvimus, pulchrē scrīpsimus, magistrō pārūimus, nec in lūdō dormīvimus!" Iūlius: "Mentīminī, puerī! Vōs malī discipulī frūstis, male recitāvistis, foedē scrīpsistis, in lūdō dormīvistis, nec magistrō pārūistis!"

[B] Passivum.

Pater filium/filiam laudāvit = filius laudātus est/filia laudāta est ā patre. Fīlius laudātus/fīlia laudāta gaudet. 190

Pater filiōs/filiās laudāvit = filiī laudātī sunt/filiae laudātae sunt ā patre. Filiī laudātī/filiae laudātae gaudent.

'Laudāt|*us -a -um*' est participium perfectī. Participium perfectū est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. Alia participia perfectī: pulsāt|*us*, appellāt|*us*, verberāt|*us*, scrīpt|*us*, audīt|*us*, 195 pūnīt|*us*. Cum participium perfectī cum tempore praesentī verbī 'esse' coniungitur, fit perfectum passivī.

Discipulus dicit 'sē laudātum esse': "Ā magistrō laudātus sum." Pater: "Tūne laudātus es?"

Discipulī dicunt 'sē laudātōs esse': "Ā magistrō laudātī sumus." Pater: "Vōsne laudātī estis?" 200

Īnfīnītīvus: laudātum esse

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	laudātus sum	laudātī sumus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus es	laudātī estis
<i>Persōna tertia</i>	laudātus est	laudātī sunt

205

### PENSVM A

Mārcus ūmidus est, quod per imbrem ambul-, ac sordidus, quod humī iac-. Discipulī ūmidī sunt, quod per imbrem ambul-, ac sordidī, quod humī iac-.

Mārcus: "Ā Sextō puls- sum." Iūlius: "Nōnne tū Sextum puls-?" Mārcus: "Prīmum Sextus mē puls-, tum ego illum puls-. Ego et Titus Sextum puls-." Iūlius: "Quid? Vōs duo ūnum puls-? Et cūr sordida est vestis tua? Humīne iac-?" Mārcus: "Humī iac-: Sextus mē ten-."

Aemilia: "Quid magister vōs doc- hodiē?" Mārcus: "Magister aliquid recit-, sed ego initium tantum aud-." Aemilia:

“Cūr nōn omnia aud-?” Iūlius: “Mārcus in lūdō dorm-!”  
 Aemilia: “Audīsne? Pater dīcit ‘tē in lūdō dorm-.’ Tūne vēre  
 dorm-?” Mārcus: “Certē dorm-, māter. Omnēs dorm-! Sed  
 paulō post magister laud- litterās meās.” Mārcus mātī litte-  
 rās quās Sextus scrīps- ostendit. Aemilia: “Tūne ipse hoc  
 scrīps-?” Mārcus: “Ipse scrīps-. Cēterī puerī prāvē scrīps-.”

## PENSVM B

Hodiē māne Mārcus — erat, vestīmenta eius tam — erant  
 quam nix. Nunc nōn modo — [= vestīmenta], sed etiam  
 faciēs et manūs et — sordida sunt, atque — [= sanguis] eī dē  
 nāsō fluit. Nam Sextus, quī tam — est quam bōs, Mārcum  
 pulsāvit sine — (ut ait Mārcus). Mārcus, quī — iacuit, tam  
 sordidus est quam —. Difficile est eum —.

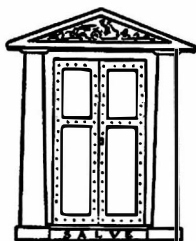
In cubiculō suō Mārcus lavātur et vestem —. — [= dum  
 haec aguntur] Aemilia ātrium intrat et vestīgia puerī —. Ae-  
 milia: “Quid hoc est? — pedibus sordidīs in — mundō ambu-  
 lāvit!” Mārcus, — vestem mūtāvit, in ātrium redit. Puer mā-  
 trī — [= parvam tabulam] Sextī ostendit et ‘sē ipsum eās  
 litterās —’ dīcit. Id quod Mārcus dīcit nōn vērum, sed — est;  
 Mārcus —, sed Aemilia filiō suō —. Iūlius vērō dē verbīs eius  
 —; Mārcus patrem suum — nōn potest.

## PENSVM C

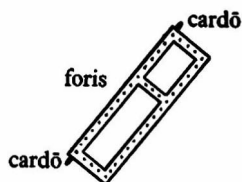
Cūr Mārcus rediēns ūmidus et sordidus est?  
 Ā quō pulsātus est?  
 Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest?  
 Quōmodo Mārcus sē excūsāre cōnātur?  
 Quid agit Mārcus in cubiculō suō?  
 Quid Aemilia in solō cōspicit?  
 Quid tum Iūlius dīcit uxōrī?  
 Quid Mārcus parentibus suīs ostendit?  
 Quis litterās quae in eā tabulā sunt scrīpsit?  
 Cūr Iūlius filiū suū nōn laudat?

*Vocābula nova:*

vestis  
 genū  
 humus  
 cruor  
 bōs  
 cornū  
 causa  
 porcus  
 pugna  
 sordēs  
 solum  
 tabella  
 mundus  
 candidus  
 angustus  
 validus  
 indignus  
 falsus  
 cognōscere  
 cōspicere  
 excūsāre  
 vincere  
 nārrāre  
 mūtāre  
 mentīri  
 crēdere  
 fallere  
 dubitāre  
 fuisse  
 āiō ais ait  
 ain'  
 aliquis  
 aliquid  
 humī  
 interim  
 postquam  
 perfectum  
 imperfectum



limen

foris -is *f*limen -inis *n*cardō -inis *m*

vertī = circum movērī

iānitor -ōris *m* = ōstiārius

sī quis = sī aliquis

extrā *prp* + *acc*

ad-mittere

intrā *prp* + *acc* ↔ extrā

ferōx -ōcis = ferus

anteā = ante hoc tempus,  
antīquīs temporibus

catēna

-ae *f*

ferreus -a -um = ex ferrō

factus

aurum -ī *n*

## CAVE CANEM

Iānua villae ē duābus foribus cōnstat. Sub foribus est 1  
limen, in quō SALVE sc̄riptum est. Foris duōs cardinēs  
habet, in quibus vertī potest; cum foris in cardinibus  
vertitur, iānua aperītur aut clauditur. Servus cuius offi-  
cium est forēs aperīre et claudere ac villam dominī 5  
cūstōdīre, ōstiārius vel iānitor appellātur.

Sī quis villam intrāre vult, iānuam pulsāt et extrā  
iānuam exspectat, dum iānitor forēs aperit eumque in  
villam admittit. Iānitor intrā iānuam sedet cum cane  
suō, quī prope tam ferōx est quam lupus; itaque necesse 10  
est eum catēnā vincīre. Anteā dominī sevērī nōn solum  
canēs, sed etiam iānitōrēs suōs catēnīs vinciebant.

Catēna quā canis vincītur ex ferrō facta est. Catēna  
cōnstat ē multīs ānulis ferreīs quī inter sē coniunguntur.

Ānuli quibus digiti ōrnantur nōn ex ferrō, sed ex aurō 15



facti sunt. Aurum est magni pretii sicut gemmae. Anulus aureus multo pulchrior est quam anulus ferreus.

Foris est ligno factae sunt sicut tabulae. Lignum est materia dura, sed minus dura quam ferrum. Qui res  
20 ferreas vel ligneas facit, faber appellatur. Deus fabricorum est Vulcanus. —

Ianuam clausa est. Ianitor, qui foris claudit postquam  
Marcus intravit, iam rursus dormit! Ianitore dormiente,  
canis vigilans ianuam custodit. Extra foris stat tabellarius  
25 (sicut appellatur servus qui epistulas fert, nam antea  
in tabellis scribebantur epistulae). Is baculo ligneo foris  
pulsat atque clamat: "Heus! Aperite hanc ianuam! Num  
quis hic est? Num quis hanc aperit ianuam? Heus tu,  
ianitor! Quomodo aperis? Dormisne?"

30 Cane latrante ianitor est somno excitatur.

Tabellarius iterum foris pulsat magna voce clamans:  
"Heus, ianitor! Quomodo me admittis? Putasne me hostem  
esse? Ego non venio villam oppugnatum sicut hostis,  
nec pecuniam postulatum venio."

35 Tandem surgit ianitor. "Quis foris nostras sicut pulsas?" inquit.

Tabellarius (extra ianuam): "Ego pulso."

Ianitor (intra ianuam): "Quis 'ego'? Quid est tibi nomen?  
Unde venis? Quid vis aut quem quaeris?"

40 Tabellarius: "Multa simul rogitas. Admitte me!  
Postea respondebo ad omnia."

Ianitor: "Responde prius! Postea admittentis."

sic-ut = ut

aureus -a -um = ex auro  
factus

lignus -a -um = ex ligno  
factus  
faber -bri m

claudere clausisse  
clausum (esse)



heus! : audite!

num quis = num aliquis

quomodo? = cur non?  
quomodo aperis? = cur non  
aperis? aperite!

-tum: villam oppugnatum  
= quia villam oppugnare volo

tandem = postremo  
(post longum tempus)

rogitare = interrogare  
(multa)  
post-ea = deinde

prius adv ↔ postea

-tū: nōmen facile dictū  
est = facile est nōmen  
dicere; vōx difficilis  
audītū est = difficile  
est vōcem audire

dicere dixisse dictum  
(esse)  
erus -i m = dominus

dormitum ire = ad  
somnum ire

foris adv = extrā forēs

fremere = 'rrr' facere  
ut canis irātus  
re-tinēre < re- + tenēre

cavēre

re-sistere = cōsistere  
et manēre  
solvere ↔ vincire

imāgō  
-inis f



terrēre = timentem facere  
propius comp < prope  
ac-cēdere = ad-ire

monēre -uisse -itum

Tabellārius: "Nōmen meum nōn est facile dictū: Tlē-  
polemus nōminor."

Iānitor: "Quid dīcis? Cleopolimus? Vōx tua difficilis 45  
est audītū, quod forēs intersunt."

Tabellārius: "Mihi nōmen est Tlēpolemus, sicut iam  
dictum est. Tūsculō veniō. Erum tuum quaerō."

Iānitor: "Sī erum salūtātum venīs, melius est aliō  
tempore venīre, nam hāc hōrā erus meus dormitum ire 50  
solet, post brevem somnum ambulātum exībit, deinde  
lavātum ībit."

Tlēpolemus: "Sī quis per hunc imbrem ambulat, nōn  
opus est posteā lavātum ire! At nōn veniō salūtātum.  
Tabellārius sum." 55

Tandem iānitor forēs aperit et Tlēpolemum forīs in 11  
imbre stantem videt. Canis irātus dentēs ostendit ac  
fremet: "Rrrr...!" nec vērō tabellārium mordēre potest,  
quod catēnā retinētur.

Iānitor: "Cavē! Canis tē mordēbit!" Sīc iānitor homi- 60  
nem intrantem dē cane ferōcī monet.

Tlēpolemus in līmine resistēns "Retinē canem!" in-  
quit, "Nōlī eum solvere! Nec vērō opus est mē monēre  
dē cane, ego enim legere sciō." Tabellārius solum intrā 65  
līmen aspicit, ubi CAVE CANEM scrīptum est īnfrā imāgi-  
nem canis ferōcis. "Neque haec imāgō neque canis vē-  
rus mē terret!" inquit, et propius ad canem accēdit.

"Manē forīs!" inquit iānitor, "Nōlī ad hunc canem  
accēdere! Iam tē monuī!"

- 70 Tabellārius vērō, quamquam sīc ā iānitōre monitus est, alterum gradum ad canem versus facit — sed ecce canis in eum salit catēnam rumpēns! Homō territus ex ōstiō cēdere cōnātur, sed canis irātus pallium eius dentibus prehendit et tenet.



- 75 “Ei! Canis mē mordet!” exclāmat tabellārius, quī iam neque recēdere neque prōcēdere audet: canis fremēns eum locō sē movēre nōn sinit.

Iānitor rīdēns “Quīn prōcēdis?” inquit, “Nōlī resistere! Ego tē intrāre sinō. Iānuam aperuī. Prōcēde in villam!” Sīc iānitor virum territum dērīdet.

- 80 “Id facilius est dictū quam factū” inquit tabellārius, atque alterum gradum facere audet, sed canis statim in pedēs posteriōrēs surgit atque pedēs priōrēs in pectore eius pōnit! Tabellārius, tōtō corpore tremēns, ex ōstiō cēdit: sīc canis eum ē villā pellit. “Removē canem!” inquit ille, “Iste canis ferōx mē intrāre nōn sinit.”

Iānitor eum tremere animadvertit iterumque dērīdet: “Quid tremis? Hicine canis tē terruit?”

salīre  
rumpere  
terrēre -uisse -itum  
cēdere = ire  
pallium -i n  
prehendere

canis saliēns catēnam  
rumpit et pallium  
Tlēpolemī dentibus  
prehendit

prō- [->] ↔ re- [-<]  
prō-cēdere ↔ re-cēdere

sinere

aperīre -uisse -rtum  
dē-rīdēre



re-movēre  
iste -a -ud: iste canis  
= ille canis apud tē

hicine = hic-ne

sub + *abl/acc*:  
sub tēctō esse  
sub tēctum ire

solvere -visse solūtum  
arbitrārī = putāre

rumpere rūpisse ruptum

posse potuisse

nūper = paulō ante  
emere ēmisse ēmptum  
scindere scidisce scissum  
iste -a -ud

venīre vēnisse

num quid = num aliquid

ferre: ferō ferimus  
fers fertis  
fert ferunt

aureus -i m = nummus  
aureus (i aureus = xxv  
dēnārii = c sēstertii)

scī-licet = ut sciunt  
omnēs

hic haec hoc + -ne:  
hicine?  
haecine?  
hocine?

forās *adv* = ē foribus,  
ē domō

Tlēpolemus: “Nōlī putāre mē ab istō cane territum esse! Sī tremō, nōn propter canem ferōcem, sed propter 90  
imbrem frīgidum tremō. Admitte mē sub tēctum, iāni-  
tor — amābō tē! Vincī istum canem ferōcem! Cūr eum  
solvistī?” Tabellārius enim canem ā iānitōre solūtum  
esse arbitrātur.

Iānitor catēnam manūprehendit canemque paulum ā 95  
tabellāriō removet. “Nōlī arbitrārī” inquit “mē canem  
solvisse. Canis ipse catēnam suam rūpit. Ecce catēna  
rupta.”

Tlēpolemus: “Num canis catēnam ferream rumpere  
potest? Id nōn crēdō. At certē vestem scindere potuit: 100  
vidēsne pallium meum novum, quod nūper magnō pre-  
tiō ēmī, scissum esse ā cane tuō?”

Iānitor: “Istud pallium nōn est magnī pretiī, neque id  
nūper ēmptum esse crēdō. Sed quid tū vēnistī? Num  
quid tēcum fers?” 105

Tlēpolemus: “Stultē rogitās, iānitor, nam iam tibi  
dīxī ‘tabellārium mē esse’. Quid tabellāriōs ferre arbi-  
trāris? aureōsne iānitōribus? Profectō nōs aurum nōn  
ferimus.”

Iānitor: “Vōs scīlicet epistolās fertis.” 110

Tlēpolemus: “Rēctē dīcis. Epistolam afferō ad Lū-  
cium Iūlium Balbum. Hocine erō tuō nōmen est?”

Iānitor. “Est. Quīn mihi istam epistolam dās?”

Tlēpolemus: “Prius vincī canem et sine mē intrāre!  
Nōlī iterum mē forās in imbrem pellere!” 115

Iānitor, postquam canem vīnixit, “Nōn ego” inquit, “sed hic canis tē forās pepulit. Nōlī nārrāre ‘tē ā iānitōre forās pulsum esse!’”

120 Cane vīnctō, tabellārius tandem intrat epistulamque ostendit iānitōrī; quī statim epistulamprehendit et in ātrium ad dominum suum fert.

## GRAMMATICA LATINA

*Supīnum*

[I] Amīcī salūtātum veniunt (= quia salūtāre volunt).

125 ‘Salūtātum’ supīnum vocātur. Supīnum in *-tum* dēsinēns significat id quod aliquis agere vult et pōnitur apud verba ‘īre’, ‘venīre’, ‘mittere’ et alia.

130 Exempla: Rōmānī cotīdiē lavātum eunt. Militēs oppidum oppugnātum mittuntur. Vesperī omnēs dormītum eunt. Mēdus et Lȳdia ad tabernam eunt ānulum ēmptum.

[II] Id est facile dictū = facile est id dīcere.

‘Dictū’ est alterum supīnum in *-tū* dēsinēns, quod apud adiectīva ‘facilis’ et ‘difficilis’ et pauca alia reperītur.

135 Exempla: Multa sunt faciōra dictū quam factū. Vōx difficilis audītū est.

## PENSVM A

Hōrā nōnā erus ambulā- īre solet. Tabellārii nōn mittuntur pecūniam postulā-. Hostēs castra expugnā- veniunt. Multi barbarī Rōmam veniunt habitā-.

Syra: “Verba medicī difficilia sunt audī-.” Ea rēs est facilis. Nōmen barbarum difficile dic- est.

Verba: terrēre -isse -um; claudere -isse -um; dīcere -isse -um; solvere -isse -um; emere -isse -um; rumpere -isse -um; aperīre -isse -um; vīncīre -isse -um; pellere -isse -um; scindere -isse -um; venīre -isse; posse -isse.

vīncīre vīnxisse vīnctum  
pellere pepulisse pulsum

cane vīnctō = postquam  
canis vīnctus est

salūtātum

-tum

dictū

-tū

*Vocābula nova:*

foris  
limen  
cardō  
iānitor  
catēna  
aurum  
lignum  
faber  
tabellārius  
imāgō  
pallium  
aureus

ferōx  
 ferreus  
 aureus  
 ligneus  
 cūstōdīre  
 admittere  
 vincīre  
 rogitāre  
 fremere  
 mordēre  
 retinēre  
 cavēre  
 monēre  
 resistere  
 solvere  
 terrēre  
 accēdere  
 salire  
 rumpere  
 cēdere  
 prehendere  
 recēdere  
 prōcēdere  
 sinere  
 dēridēre  
 tremere  
 pellere  
 removēre  
 arbitrārī  
 scindere  
 iste  
 scīlicet  
 anteā  
 posteā  
 prius  
 tandem  
 nūper  
 foris  
 forās  
 sicut  
 quīn  
 extrā  
 intrā  
 supīnum

## PENSVM B

Iānuā cōnstat ē duābus —, quae in — vertuntur. Ōstiārius vel — dīcitur servus quī hominēs in vīllam —. Canis eius prope tam — quam lupus est; itaque necesse est eum catēnā — [*<ferrum*] —. Ānulus Lȳdiae nōn ex ferrō, sed ex — factus est. Servus quī epistulās fert — dīcitur, nam — epistulae in tabellis scrībēbantur.

Tabellārius — ianuam stat. Iānitor, quī — iānuam sedet, tabellārium dē cane ferōcī —: “Cavē! Canis tē —!” In solō intrā — scrīptum est ‘— canem’ infrā — canis. “Nec haec — nec canis vērus mē —” inquit tabellārius, ac propius ad canem —. Canis catēnam — et vestem eius dentibus —. Tabellārius neque — neque — audet. Iānitor: “— prōcēdis? Ego tē intrāre —!” Sic iānitor hominem territum —. Ille alterum gradum facit, sed canis eum ex ōstiō —. Tlēpolemus tōtō corpore — ex ōstiō —. — [= postrēmō] iānitor canem vincit.

## PENSVM C

Quid est iānitōris officium?

Cūr necesse est canem eius vincīre?

Ex quā māteriā cōnstat iānuā?

Vulcānus quis est?

Quid in solō intrā limen vidētur?

Quid tabellārius sēcum fert?

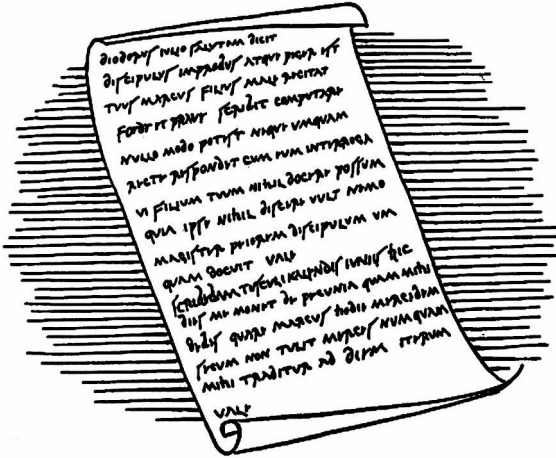
Unde venit Tlēpolemus et quem quaerit?

Quōmodo iānitor ē somnō excitātur?

Quid agit Iūlius post merīdiem?

Cūr canis saliēns catēnā nōn retinētur?

Quid facit iānitor antequam tabellārius intrat?



EPISTVLA MAGISTRI

1 Iūlius, quī canem lātrāre audīvit, iānitōrem ātrium in-  
trantem interrogat: “Quis advēnit?”

Iānitor: “Tabellārius advēnit Tūsculō. Ecce epistula  
quam illinc ad tē tulit.” Hoc dīcēns iānitor epistolam  
5 dominō suō trādit.

Iūlius: “Quidnam hoc est? Quisnam Tūsculō epistu-  
lam ad mē mīsit?”

Iānitor: “Nesciō. Tantum sciō epistolam Tūsculō  
missam et ā tabellāriō ad tē lātā esse.”

10 Iūlius: “Nōn opus est idem bis dīcere. Ego id quod  
semel dictum est bene intellegō. Recēde hinc ad canem  
tuum!” Sīc Iūlius iānitōrem dīmīttit.

Dominus cēram aspiciēns signum magistrī cognōscit  
(est enim parva eius imāgō) et “Missa est” inquit “ā  
15 magistrō Diodōrō. Nōlō hās litterās legere, nam certē

ad-venīre -vēnisse

illinc = ab illō locō  
ferre tulisse lātum  
trā-dere = dare (dē  
manū in manum)  
quid-nam? = quid?  
quis-nam? = quis?  
mittere mīsisse missum



signum  
magistrī

hinc = ab hōc locō

dī-mittere = ā sē mittere,  
iubēre discēdere

litterae -ārum f pl  
= epistula

dēbere + dat: eī dēbeō  
: eī dare dēbeō

con-tinēre = in sē habēre  
integer -gra -grum: (sig-  
num) i.um = nōn  
ruptum  
signō integrō (abl)=dum  
signum integrum est  
ea (n pl) = eae rēs

salūs -ūtis f: (ei) salūtem  
dīcere = (eum) salūtāre

umquam = ūllō tempore  
(neque umquam = et  
numquam)

nēmō magister = nūllus  
magister

kalendīs Iūniīs = diē  
prīmō mēnsis Iūniī

vultus -ūs m = faciēs  
pallidus -a -um = albus  
(dē colōre vultūs  
dīcitur)  
pallēre = pallidus esse  
ob prp+acc = propter

legere lēgisse lēctum

magister poscit pecūniam quam eī dēbeō. Duōrum  
mēnsium mercēdem magistrō dēbeō.”

Aemilia: “At fortasse epistula aliās rēs continet. Quis  
scit? Fortasse magister aliquid scrīpsit dē Mārcō? Signō  
integrō, nēmō scit.” 20

Iūlius signum rumpit et epistulam aperit. Ecce ea  
quae in epistulā magistrī scrīpta sunt:

*Diodōrus Iūliō salūtem dicit.*

*Discipulus improbus atque piger est tuus Mārcus filius.  
Male recitat, foedē et prāvē scrībit, computāre nūllō modō 25  
potest, neque umquam rēctē respondet cum eum interrogāvī.  
Fīlium tuum nihil docēre possum quia ipse nihil discere  
vult. Nēmō magister pētōrem discipulum umquam docuit.  
Valē.*

*Scrībēbam Tūscolī kalendīs Iūniīs. Hic diēs mē monet dē 30  
pecūniā quam mihi dēbēs. Quārē Mārcus hodiē mercēdem  
sēcum nōn tulit? Mercēs numquam mihi trāditur ad diem.  
Iterum valē.*

Interim Mārcus, cuius vultus ad nōmen magistrī co-  
lōrem mūtāvit, pallidus et tremēns patrem legentem 35  
spectat. Cūr pallet puer? Pallet ob timōrem. (Quī timet  
pallēre solet.)

Item Aemilia vultum Iūliī sevērūm intuētur. Post-  
quam ille epistulam lēgit ūsque ad finem, uxor eum  
interrogat: “Quid scrīpsit magister?” 40

Iūlius: “Prior epistulae pars dē aliā rē est; in parte pos- 41  
teriōre magister mē monet dē pecūniā quam eī dēbeō.”



Aemilia: "Cūr nōn solvis pecūniam quae magistrō  
dēbētur? Certē magister, quī filiōs nostrōs tam bene  
45 scrībere et legere docet, mercēdem suam meret. Sed  
quidnam scrīptum est in priōre epistulae parte? Nōne  
magister Mārcum laudat?"

Iūlius: "Hāc epistolā nūlla laus continētur, nec enim  
puer piger atque improbus laudem meret! Tūne putās  
50 tē hīs litterīs laudārī, Mārce?"

Mārcus vultum ā patre āvertit nec ūllum verbum re-  
spondet, at genua trementia et vultus pallidus respōn-  
sum plānum est, quod pater facile intellegit. Saepe si-  
lentium est respōnsum plānissimum.

55 Tacente Mārcō, Aemilia "Quid fēcit Mārcus?" in-  
quit, "Dīc mihi omnia!"

Iūlius: "Mārcus prope omnia fēcit quae facere nōn  
dēbuit! Haec epistula omnem rem plānam facit. — Ō  
Mārce! Iam plānē intellegō falsa esse omnia quae nōbīs  
60 nārrāvistī: magister plānīs verbīs scrībit 'tē discipulum  
improbissimum fuisse ac foedē et prāvē scrīpsisse!'"

Mārcus: "At tabulam vōbīs ostendī..."

Iūlius: "Aspice hanc tabulam: vidēsne nōmen 'Sextī'  
litterīs plānīs in parte superiōre īnscrīptum? Tūne solēs  
65 nōmina aliēna īnscrībere in tabulā tuā? Haec nōn tua,  
sed Sextī tabula est. Hocine negāre audēs?"

Mārcus, quī iam nōn audet mentīrī, nihil negat, sed  
omnia fatētur: "Rēctē dīcis, pater. Tabula Sextī est.  
Tabulās mūtāvī inter pugnam."

solvere pecūniam = dare  
pecūniam quae dēbētur

merēre -uisse -itum

laus laudis *f* = verba  
laudantia  
rēs epistolā continētur =  
epistula rem continet

ā-vertere

plānus -a -um = quī  
facile intellegitur  
facile *adv*

facere -iō fēcisse factum

dēbere -uisse -itum

omnis -e = tōtus



ostendere -disse  
superior -ius *comp*  
↔ inferior  
īn-scrībere

negāre = dīcere 'nōn  
vērū esse'

fatērī ↔ negāre

per-dere ↔ servāre

per-dere -didisse

factum -ī n = id quod  
factum est  
pudēre: mē pudet=intel-  
legō mē indignē fēcisse  
/indignē factum esse

rubēre = ruber esse

pudor -ōris m < pudēre  
pudēre + gen: factī suī  
: ob factum suum

post-hāc = post hoc  
tempus  
futūrus sum = erō  
pāritūrus sum = pārēbō  
pugnātūrus sum = pug-  
nābō  
dormītūrus sum = dor-  
miam  
prō-mittere -mīsisse  
-missum

pugnātūrum esse

ante-hāc = ante hoc  
tempus; ↔ post-hāc  
facere, imp fac! facite!

prōmissum -ī n = quod  
prōmissum est

Aemilia: “Pugnam? Quam pugnam nārrās?” 70

Iūlius: “Mārcus mihi iam nārrāvit ‘sē cum Sextō pug-  
nāvisse.’ — Nōnne tibi satis fuit vestem tuam novam  
perdere? Etiamne tabulam aliēnam...?”

Mārcus: “Tabulam Sextī nōn perdidī, pater. Vidē:  
integra est tabula.” 75

Iūlius: “At certē pater Sextī putābit eum perdidisse  
tabulam suam. Fortasse Sextus ā patre suō pūniētur ob  
hanc rem. Intellegisne factum tuum indignum esse?  
Nōnne tē pudet hoc fēcisse? Profectō mē pudet hoc ā  
meō filiō factum esse!” 80

Mārcus, quī paulō ante ob timōrem pallēbat, iam ru-  
bet propter pudōrem. Puerum pudet factī suī. (Is quem  
factōrum suōrum pudet rubēre solet.)

Mārcus: “Certē malus puer fuī, sed posthāc bonus III  
puer futūrus sum: semper vōbīs pāritūrus sum, num- 85  
quam pugnātūrus sum in viā nec umquam in lūdō dor-  
mītūrus sum. Hoc vōbīs prōmittō, pater et māter! Mihi  
crēdite!”

Mārcus ‘sē malum puerum fuisse’ fatētur ac simul  
prōmittit ‘sē posthāc bonum puerum futūrum esse, 90  
semper sē parentibus pāritūrum esse nec umquam in  
viā pugnātūrum nec in lūdō dormītūrum esse’ — id  
quod saepe antehāc prōmīsīt!

Iūlius: “Prīmum fac quod prōmīsistī, tum tibi crēdē-  
mus!” Iūlius nōn crēdit Mārcum prōmissum factūrum 95  
esse.

Mārcus: “Omnia quae prōmīsī factūrus sum. Nōlī mē verberāre! Iam bis verberātus sum ā magistrō.”

100 “Ergō verbera magistrī nōn satis fuērunt!” inquit Iūlius, “Profectō verbera meruistī!” Tum oculōs ā filiō āvertēns: “Abī hinc ab oculīs meis! Dūc eum in cubiculum eius, Dāve, atque inclūde eum! Posteā fer mihi clāvem cubiculī!”

105 Postquam Dāvus puerum ex ātriō dūxit, dominus “Haec omnia” inquit “facta sunt, quod Mēdus herī domō fūgit nec hodiē Mārcum in lūdum euntem et illinc redeuntem comitārī potuit. Posthāc Mārcum sine comite ambulāre nōn sinam. Crās Dāvus eum comitābitur; is certē bonus comes erit.”

110 Mārcō in cubiculum ductō atque inclūsō, Dāvus redit et “Mārcus” inquit “inclūsus est. Ecce clāvis cubiculī.”

Iūlius clāvem sūmit ac surgit. Aemilia, quae putat eum ad Mārcum ire, “Quō is, Iūli?” inquit, “Mārcumne verberātum is?” Aemilia Mārcum ā patre verberātum irī  
115 putat. “Nōlī eum verberāre! Nōn putō eum posthāc in viā pugnātūrum neque in lūdō dormītūrum esse.”

Iūlius: “Putāsne iam mūtātum esse istum puerum? Ego eum nec mūtātum esse nec posthāc mūtātum irī crēdō! Quamquam herī ā mē semel verberātus est atque  
120 hodiē bis ā magistrō, nec verbera patris nec magistrī eum meliōrem fēcērunt.”

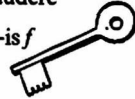
Aemilia: “Ergō nōn opus est iterum eum verberāre. Nec laudibus nec verberibus melior fierī potest.”

factūrus sum = faciam

verbera -um *n pl*

in-clūdere < in  
+ claudere

clāvis -is *f*



dūcere dūxisse ductum

herī = diē ante hunc  
diem (↔ crās)  
fugere -iō fūgisse  
ire, *part* iēns euntis  
comitārī: eum c. = cum  
eō ire  
comes -itis *m* = is qui  
comitātur

in-clūdere -sisse -sum  
Mārcō...ductō/inclūsō =  
postquam Mārcus ...  
ductus/inclūsus est

māter putat filium ā  
patre verberātum irī =  
māter putat patrem fi-  
lium verberātūrum esse

scrīptūrus sum =  
scrībam

cui-nam? = cui?

nā-dere-didisse-ditum

'respōsum ā Mārcō trā-  
ditum īrī' = 'Mārcum  
respōsum trāditūrum  
esse'

dēbitus -a -um = quī  
dēbētur

"mercēdem solvere nōlō"

negāre + dat = dare nōlle  
quam ob rem? = ob  
quam rem? quārē?

af-ferre at-tulisse al-lātum  
(< ad-)

quō-nam? = quō?  
quae-nam? = quae?

epistulā lēctā = postquam  
epistula lēcta est (ab eā)

Iūlius: "Nōlī timēre, Aemilia! Mārcum in cubiculō  
relinquam. Iam epistulam scrīptūrus sum." Iūlius dīcit 125  
'sē epistulam scrīptūrum esse.'

Aemilia: "Cuinam scrīptūrus es?"

Iūlius: "Magistrō scīlicet. Crās Dāvus, Mārcī comes,  
epistulam meam sēcum feret, quae ā Mārcō ipsō trādē- 130  
tur magistrō. Tabellārius, quī epistulam magistrī trādi-  
dit, tempus perdit, sī forīs respōsum meum opperītur.  
Dīmitte eum, Dāve! Dīc eī 'respōsum meum crās ā  
Mārcō trāditum īrī'."

Aemilia: "Nōnne Mārcus simul cum epistulā tuā  
mercēdem dēbitam trādet magistrō?" 135

Iūlius: "Minimē! Ego enim plānē respondēbō 'mē  
mercēdem solvere nōlle!'"

Aemilia: "Quid ais? Nōnne tē pudet pauperī magistrō  
mercēdem negāre? Quam ob rem mercēdem dēbitam 140  
solvere nōn vīs? Causam afferre oportet."

Iūlius: "Magister ipse mihi causam attulit."

Aemilia: "Quōnam modō? Quaenam causa allāta est ā  
magistrō?"

Iūlius: "In hīs litterīs magister ipse fatētur 'sē filium  
meum nihil docēre posse': ergō mercēdem nōn meruit. 145  
Pecūniam quae merita nōn est nōn solvam. Nōlō pecū-  
niam meam perdere!"

Epistulam sūmēns Aemilia "Itane scrībbit magister?"  
inquit; tum, epistulā lēctā, "Hoc tē nōn excūsāt, nam  
plānē scrībbit 'Mārcum ipsum nihil discere velle', et quī 150

nihil discere vult, nihil discere potest. Nōn modo posse, sed etiam velle opus est: quod nōn vīs, nōn potes.”

Iūlius rīdēns “Rēctē dīcis” inquit, “Ego enim pecūniam solvere nōlō: ergō solvere nōn possum!”

155 Hoc dīcēns Iūlius epistolam magistrī scindit.

## GRAMMATICA LATINA

### *Participium et infinitivus futūrī*

[A] *Activum.*

Mīles: “Fortiter pugnātūrus sum.” Mīles dīcit ‘sē fortiter pugnātūrum esse.’

‘Pugnātūrus -a -um’ est participium futūrī. Participium futūrī est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. ‘Pugnātūrum esse’ est infinitivus futūrī, quī cōnstat ex participiō futūrī et ‘esse’.

165 Exempla: pāritūrus, dormītūrus, factūrus, scrīptūrus, futūrus.

Mārcus: “Posthāc bonus discipulus futūrus sum...” Mārcus dīcit ‘sē posthāc bonum discipulum futūrum esse, semper magistrō pāritūrum esse nec umquam in lūdō dormītūrum esse.’ Magister nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse.

170 Puerī: “Posthāc bonī discipulī futūrī sumus...” Puerī dīcunt ‘sē posthāc bonōs discipulōs futūrōs esse, semper magistrō pāritūrōs esse nec umquam in lūdō dormītūrōs esse.’ Magister nōn crēdit eōs prōmissum factūrōs esse.

[B] *Passivum.*

175 Iūlius: “Sextus ā magistrō laudābitur.” Iūlius dīcit ‘Sextum ā magistrō laudātum īrī.’

‘Laudātum īrī’ est infinitivus futūrī passivī, quī ex supīnō et ‘īrī’ cōnstat.

## PENSVM A

Mārcus: “Posthāc bonus puer fu- sum et vōbīs pāri- sum.” Mārcus prōmittit ‘sē bonum puerum fu- esse et sē pārentibus



Iūlius epistolam scindit

pugnātūr|us sum = pug-  
nābō  
pugnātūr|um esse

-tūr|us -a -um  
-tūr|um esse

[1] pugnātūr|um esse

[2] pāritūr|um esse

[3] factūr|um esse

[4] dormītūr|um esse

futūr|um esse

laudātum īrī

-tum īrī

*Vocābula nova:*

signum  
 litterae  
 vultus  
 laus  
 factum  
 pudor  
 prōmissum  
 verbera  
 clāvis  
 comes  
 integer  
 pallidus  
 plānus  
 superior  
 trādere  
 dīmittere  
 dēbere  
 continēre  
 salūtem dīcere  
 pallēre  
 solvere  
 merēre  
 āvertere  
 īnscrībere  
 negāre  
 fatērī  
 perdere  
 pudēre  
 rubēre  
 prōmittere  
 inclūdere  
 comitārī  
 illinc  
 hinc  
 quīdam?  
 quīsnam?  
 fortasse  
 umquam  
 posthāc  
 antehāc  
 heri  
 ob

pāri- esse.' Aemilia putat Mārcum ā Iūliō verberā- īrī, sed Iūlius 'sē epistulam scrīp- esse' dīcit.

Verba: dūcere -isse -um; legere -isse -um; mittere -isse -um; inclūdere -isse -um; facere -isse -um; ferre -isse -um; afferre -isse -um; trādere -isse -um; perdere -isse; ostendere -isse; fugere -isse.

## PENSVM B

Iānitor dominō epistulam — [= dat]. Iūlius — rumpit; iam signum — nōn est. Mārcus — et tremēns — patris legentis aspicit. Epistula magistrī omnem rem — facit. Iūlius: "Sextī est haec tabula; num hoc — audēs?" Puer nihil negat, sed omnia —. Iūlius: "Indignum est — tuum. Nōnne tē — factī tuī?" Mārcus, quī paulō ante — timōrem pallēbat, iam — ob —. Mārcus: "— semper bonus puer erō, hoc vōbīs —!"

Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum — nōn potuit, nam — domō fūgit; itaque Mārcus sine — ambulāvit. Magister pecūniam quam Iūlius eī — postulat. Iūlius: "Magistrō pecūniam — nōlō, neque enim is mercēdem —. Pecūniam meam — nōlō."

## PENSVM C

Ā quō epistula missa est?

Quōmodo Iūlius epistulam aperit?

Quid magister scrīpsit dē Mārcō?

Cuius nōmen in tabulā īnscrīptum est?

Quam ob rem rubet Mārcus?

Negatne Mārcus sē malum discipulum fuisse?

Quid Mārcus parentibus suīs prōmittit?

Quō Dāvus puerum dūcit?

Quārē Iūlius surgit?

Quid Iūlius magistrō respondēbit?

Cūr mercēdem solvere nōn vult?



## PVER AEGROTVS

1 Interim Quīntus lectō tenētur. Puer aegrōtus iterum  
iterumque super lectum sē convertit nec dormīre potest  
sive in latere dextrō cubat sive in latere sinistrō. Itaque ē  
lectō surgere cōnātur, sed pēs dēnuō dolēre incipit.  
5 Puer territus pedēs nūdōs aspicit et “Quid hoc est?”  
inquit, “Pēs dexter multō māior est quam pēs laevus!”  
Quīntus mīrātur quod pedēs, quī herī parēs erant, ho-  
diē tam imparēs sunt. Tūm puer aegrōtus in lectō re-  
cumbit. Villa quiēta est: nūllus sonus audītur ab ūllā  
10 parte; etiam avēs, tempestāte subitā territae, in hortō  
silent.

At subitō silentium clāmōre et strepitū māximō rum-  
pitur, nam Mārcus in cubiculō suō, quod iūxtā cubicu-  
lum Quīntī est, magnā vōce clāmat et forem manibus  
15 pedibusque percutit. Quīntus, quī tantum strepitum  
mīrātur, Syram vocat; quae continuō accurrit.

Syra: “Quid est, Quīnte? Putāvī tē dormīre.”

Quīntus: “Mēne dormīre per tantum strepitum?”

aegrōtus -a -um = aeger

con-vertere = vertere

latus -eris *n*

dē-nuō (< dē novō)  
= rūsus

laevus -a -um = sinister

pār paris = aequus

im-pār ↔ pār  
re-cumbere ↔ surgere  
(ē lectō)

subitus -a -um = nōn  
expectātus

subitō *adv*  
strepitus -ūs *m* = sonus  
magnus  
iūxtā *ppp* + *acc* = apud

per-cutere -iō = pulsāre

continuō = statim

mē-ne dormīre *putāvisti?*

quid agitur? = quid fit?

valdē < validē

frangere = rumpere  
(rem dūram)  
aliter = aliō modō

sē, *dat* sibi

dolor -ōris *m* < dolēre

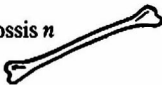
cōnārī -ātum esse

dolēre -uisse  
intuērī, *imp* -re:  
intuēre! = aspice!  
cadere cecidisse

māior pede laevō = māior  
*quam* pēs laevus

frangere frēgisse frāctum

os ossis *n*



flēre = lacrimāre

patī -ior: dolōrem *p*.  
= dolōrem ferre  
et-sī = quamquam  
dolor gravis = d. magnus  
intus ↔ forīs

cōnsōlārī, loquī, *imp* -re:  
Q. imperat: "Cōnsōlāre  
mē! loquere mēcum!"

laetārī, *imp* -re:  
laetāre! = gaudē!

Quid agitur, Syra? Quam ob rem Mārcus sīc clāmat ac forem tam valdē percutit?" 20

Syra: "Nōlī hoc mīrārī: Mārcus forem frangere cōnātur, quod aliter exīre nōn potest. Sed tū quid agis? Doletne tibi pēs adhūc?"

Puer 'pedem sibi dolēre' ait: "Valdē mihi dolet pēs, ob dolōrem ē lectō surgere nōn possum." 25

Syra: "Tūne ē lectō surgere cōnātus es?"

Quīntus: "Certē surgere cōnātus sum, at necesse fuit mē continuō recumbere, ita pēs doluit. Intuēre pedēs meōs, Syra! Comparā eōs! Antequam dē arbore cecidī, parēs erant, nunc pēs dexter māior est pede laevō." 30

Syra: "Ego nōn mīror pedem tuum aegrum esse, quod dē tam altā arbore cecidistī; at mīror tē crūs nōn frēgisse. Facile os frangere potuistī."

Quīntus: "Quis scit? Fortasse os frāctum est, nam pedem vix movēre possum sine dolōribus." 35

Syra: "Ossa tua integra sunt omnia. Nōlī flēre! Puerum Rōmānum sine lacrimīs dolōrem patī decet."

Quīntus: "Nōn fleō, etsī dolōrem gravem patior. Trīstis sum, quod mihi necesse est intus cubāre, dum aliī puerī forīs lūdunt. Cōnsōlāre mē, Syra! Cōnsīde hīc iūxtā lectum et loquere mēcum!" 40

Syra iūxtā lectum ad latus puerī laevum cōnsīdit eumque sīc cōnsōlātur: "Nōlī trīstis esse quod hīc intus cubās: immō laetāre tē nōn inclūsum esse in cubiculō ut frātrem tuum! Nec Mārcō licet cum aliīs puerīs lūdere." 45



Quīntus: “Is nōn aegrōtat nec dolōrēs patitur.”	
Syrā: “Etsī valet, certē tergī dolōrēs passus est.”	patī passum esse
<p>Quīntus: “Estne verberātus Mārcus? Cūr eī nōn licet exīre? Quid factum est postquam frāter meus domum rediit? Omnia ignōrō. Dum hīc sōlus cubō, nihil nōscere possum, etsī omnia scīre cupiō.”</p>	<p>fieri factum esse red-ire -iisse ignōrāre = nescire cupere -iō = velle</p>
<p>II Syrā: “Iam nārrābō tibi omnia quae facta sunt: Frāter tuus hodiē sine comite in lūdum iit...”</p>	<p>iam (+ fut) = continuō ire iisse (&lt; iuisse)</p>
Quīntus: “Nōnne Mēdus eum comitātus est?”	comitārī -ātum esse
<p>55 Syrā: “Mēdus herī domō fūgit — putō quia amīcam suam, quae Rōmae habitat, vidēre cupīvit.”</p>	cupere -iisse
<p>Quīntus: “Quōmodo Mēdus, quī vix umquam Rōmae fuit, puellam Rōmānam nōscere potuit?”</p>	<p>vix umquam = prope numquam</p>
<p>Syrā: “Nesciō quōmodo, sed certō sciō eum aliquam fēminam nōvisse, nam saepe dē eā locūtus est. Nihil difficile est amantī, ut aiunt.</p>	<p>certō <i>adv</i> ali-qua fēmina, <i>acc</i> ali- quam fēminam nōscere nōvisse loquī locūtum esse ut <i>hominēs</i> aiunt</p>
<p>“Mēdus igitur hodiē Mārcum comitārī nōn potuit. Nūper Mārcus sōlus rediit, sed pater filium suum red-euntem vix cognōvit neque eum ōsulātus est ut solet, nam Mārcus nōn modo ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat, sed etiam sordidus atque cruentus quod humī iacuerat et ā Sextō pulsātus erat. Puerī enim in viā pugnāverant: primum Mārcum pulsāverat Sextus, tum Mārcus et Titus Sextum pulsāverant. Hōc audītō, do- minus Mārcum sevērē reprehendit.”</p>	<p>cognōscere cognōvisse cognitum cruentus -a -um &lt; cruor</p>
Quīntus: “Māter quid dixit?”	<p>reprehendere -disse -ēnsum</p>
Syrā: “Māter tua nōn aderat, sed paulō post intrāvit.	ad-erat

lavāre lavisse lautum  
(= lavātum)  
vidēre vidisse vīsum

cēterum = praetereā, sed

pēior cēteris (*abl*) =  
pēior *quam* cēteri

mentīri mentītum esse

ali-quis, *acc* ali-quem

tumultus -ūs *m* = clāmor  
et strepitus  
verēri veritum esse

mordēre momordisse  
morsum  
lupō ferōcior = ferōcior  
*quam* lupus

saepe, *comp* saepius,  
*sup* saepissimē  
nōvisse ↔ ignōrāre

dare dedisse datum  
lūdere lūsisse

Tunc Mārcus iam lautus erat et vestem mūtāverat, do-  
mina eum sordidum atque cruentum nōn vīdit. Mārcus  
vērō 'sē bonum discipulum fuisse' dīxit, etsī in lūdō 75  
dormīverat nec magistrum recitantem audīverat — cēte-  
rum in hāc rē is nōn pēior fuerat cēteris, nam omnēs  
dormīverant! Postrēmō litterās pulchrās quās Sextus  
scrīpserat mātīri ostendit atque dīxit 'sē ipsum eās lit-  
terās scrīpsisse.' Tam turpiter frāter tuus mentītus est!" 80

Quīntus: "Quōmodo scīs Mārcum mentītum esse et  
eās litterās ā Sextō scrīptās esse?"

Syra: "Quia nōmen 'Sexti' in tabellā scrīptum erat. Et  
paulō post tabellārius advēnit..."

Quīntus: "Nūper aliquem iānuam pulsāre et canem 85  
valdē lātrāre audīvī. Tum subitō magnā vōce clāmāvit  
aliquis. Quidnam tantus ille tumultus significāvit?"

Syra: "Tabellārius clāmāvit quod canem veritus est,  
nec sine causā, nam canis eum momordit et vestem eius  
scidit. Is canis lupō ferōcior est!" 90

Quīntus: "Ego canem iānitōris nōn vereor neque um-  
quam ab eō morsus sum."

Syra: "Id nōn mīror, nam canis saepissimē tē vīdit.  
Canis tē nōvit, ignōrat illum."

Quīntus: "Canis mē nōn modo nōvit, sed etiam dīli- 95  
git, nam multa eī ossa dedī et saepe cum eō lūsī. Cēte-  
rum quid attulit tabellārius?"

Syra: "Epistulam attulit in quā magister scrīpserat  
'Mārcum discipulum pigerrimum fuisse atque foedē et

100 prāvē scrīpsisse.’ Tum Mārcus, quī prīmō omnia negā-  
verat, ‘sē mentītum esse’ fassus est.”

Quīntus: “Profectō verbera meruit!”

Syra: “Magister eum iam bis verberāverat, nec igitur  
pater eum dēnuō verberāre voluit, sed in cubiculum  
105 inclūsit. Cēterum facile tibi est frātre tuum reprehē-  
dere, dum ipse hīc in mollī lectulō cubās. Tūne ipse  
semper bonus discipulus es?”

Quīntus: “Melior sum frātre meō! Herī laudātus  
sum, quia pulchrē scrīpseram et recitāveram.”

110 Syra: “Tūne sōlus pulchrē scrīpserās et recitāverās?”

Quīntus: “Immō omnēs praeter Mārcum laudātī su-  
mus, quod pulchrē scrīpserāmus et recitāverāmus.”

Syra: “Sī vōs laudātī estis, quod pulchrius scrīpserātis  
et recitāverātis quam Mārcus, nōne ille tam rēctē  
115 scrīpserat quam vōs? Ego Mārcum bene nōvī, nec putō  
eum vōbīs stultiōrem esse.”

Quīntus: “At certē pigrior est nōbīs!”

## GRAMMATICA LATINA

### Verbī tempora

120 *Plūsquamperfectum*

[A] *Āctīvum.*

Puer ūmidus est quod per imbrem ambulāvit.

Puer ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat

‘Ambulāvit’ praeteritum perfectum est. ‘Ambulāverat’ est

125 tempus praeteritum plūsquamperfectum. Plūsquamper-  
fectum dēsinit in *-erat* (pers. III sing.), quod ad īfīnītīvum  
perfectī sine *-isse* additur.

prīmō *adv* = īnītīō

fatērī fassum esse

velle voluisse

melior frātre meō = m.  
*quam* frāter meus

stultior vōbīs (*abl*) =  
stultior quam vōs

ambulāverat

plūs-quam-perfectum  
*-erat*

- [1] recitāv|era|m  
 recitāv|erā|s  
 recitāv|era|t  
 recitāv|erā|mus  
 recitāv|erā|tis  
 recitāv|era|nt
- [2] pārū|era|m  
 pārū|erā|s  
 pārū|era|t  
 pārū|erā|mus  
 pārū|erā|tis  
 pārū|era|nt
- [3] scrīps|era|m  
 scrīps|erā|s  
 scrīps|era|t  
 scrīps|erā|mus  
 scrīps|erā|tis  
 scrīps|era|nt
- [4] dormīv|era|m  
 dormīv|erā|s  
 dormīv|era|t  
 dormīv|erā|mus  
 dormīv|erā|tis  
 dormīv|era|nt
- fu|era|m fu|erā|mus  
 fu|erā|s fu|erā|tis  
 fu|era|t fu|era|nt

- era|m -erā|mus  
 -erā|s -erā|tis  
 -era|t -era|nt

verberāt|us erat

verberāt|ī erant

verberāt|us eram  
 verberāt|us erās  
 verberāt|us erat  
 verberāt|ī erāmus  
 verberāt|ī erātis  
 verberāt|ī erant

- mus|eram -tī|erāmus  
 -ta|erās -tae|erātis  
 erat erant  
 -tum erat -ta erant

Exempla: [1] recitāv|erat; [2] pārū|erat; [3] scrīps|erat; [4] dormīv|erat.

Herī magister puerum laudāvit, quia bonus discipulus fuerat: bene recitāverat et scrīpserat, magistrō pāruerat, nec in lūdō dormīverat. 130

Bonus discipulus malō: “Herī magister mē laudāvit, quia bonus discipulus fueram: bene recitāveram et scrīpseram, magistrō pārueram, nec in lūdō dormīveram. At tē verberāvit magister, quia malus discipulus fuerās: male recitāverās et scrīpserās, in lūdō dormīverās, nec magistrō pāruerās.” 135

Herī magister puerōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerant: bene recitāverant et scrīpserant, magistrō pāruerant, nec in lūdō dormīverant. 140

Bonī discipulī malīs: “Herī magister nōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerāmus: bene recitāverāmus et scrīpserāmus, magistrō pāruerāmus, nec in lūdō dormīverāmus. At vōs verberāvit magister, quia malī discipulī fuerātis: male recitāverātis et scrīpserātis, in lūdō dormīverātis, nec magistrō pāruerātis.” 145

Singulāris Plūrālis

Persōna prīma -eram -erāmus

Persōna secunda -erās -erātis

Persōna tertia -erat -erant 150

[B] Passīvum.

Magister Mārcum verberāverat = Mārcus verberātus erat ā magistrō. Magister puerōs verberāverat = puerī verberātī erant ā magistrō.

Fīlius: “Pater mē verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātus eram.” Māter: “Cūr verberātus erās?” 155

Filiī: “Pater nōs verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātī erāmus.” Māter: “Cūr verberātī erātis?”

Singulāris Plūrālis

Persōna prīma verberātus eram verberātī erāmus 160

Persōna secunda verberātus erās verberātī erātis

Persōna tertia verberātus erat verberātī erant

## PENSVM A

Mārcus rediēns sordidus erat quod humī iac— et cruentus quod Sextus eum puls—. Puerī in viā pugn—. Tergum Mārcō dolēbat quod magister eum verber—. Mārcus ā magistrō verber— — quod in lūdō dorm— nec magistrum recitantem aud—. Mārcus: “Magister mē verberāvit quod in lūdō dorm— nec eum recitantem aud—, sed mē laudāvit quod bene comput— et scrīps—.”

Verba: lavāre —isse —um; vidēre —isse —um; mordēre —isse —um; dare —isse —um; reprehendere —isse —um; frangere —isse —um; cognōscere —isse —um; nōscere —isse; lūdere —isse; cadere —isse; ire —isse; cupere —isse; velle —isse; pati —um esse; loquī —um esse; fatērī —um esse.

## PENSVM B

Puer — [= aeger] dormīre nōn potest sive in — dextrō iacet sive in — [= sinistrō]. Itaque surgere cōnātur, sed in lectō —, nam pēs — [= rūsus] dolēre incipit. Mārcus clāmat et forem valdē — [= pulsat], ita puer inclūsus forem — cōnātur. Quīntus clāmōrem et — audit et Syram vocat; quae — accurrit. Puer dīcit ‘pedem — dolēre’: “Pēs mihi dolet, ob — dormīre nōn possum. Fortasse — crūris frāctum est.” Syra: “Nōlī —!” Quīntus: “Nōn fleō, — [= quamquam] dolōrem gravem —.”

## PENSVM C

Cūr Quīntus mīrātur pedēs suōs aspiciēns?

Quam ob rem pēs eius aegrōtat?

Estne frāctum os crūris?

Quārē Mārcus forem frangere cōnātur?

Quid Syra Quīntō nārrat dē Mārcō?

Cūr Mārcus rediēns cruentus erat?

Quārē Mēdus ē villā fūgit?

Quid Syra dē cane iānitōris putat?

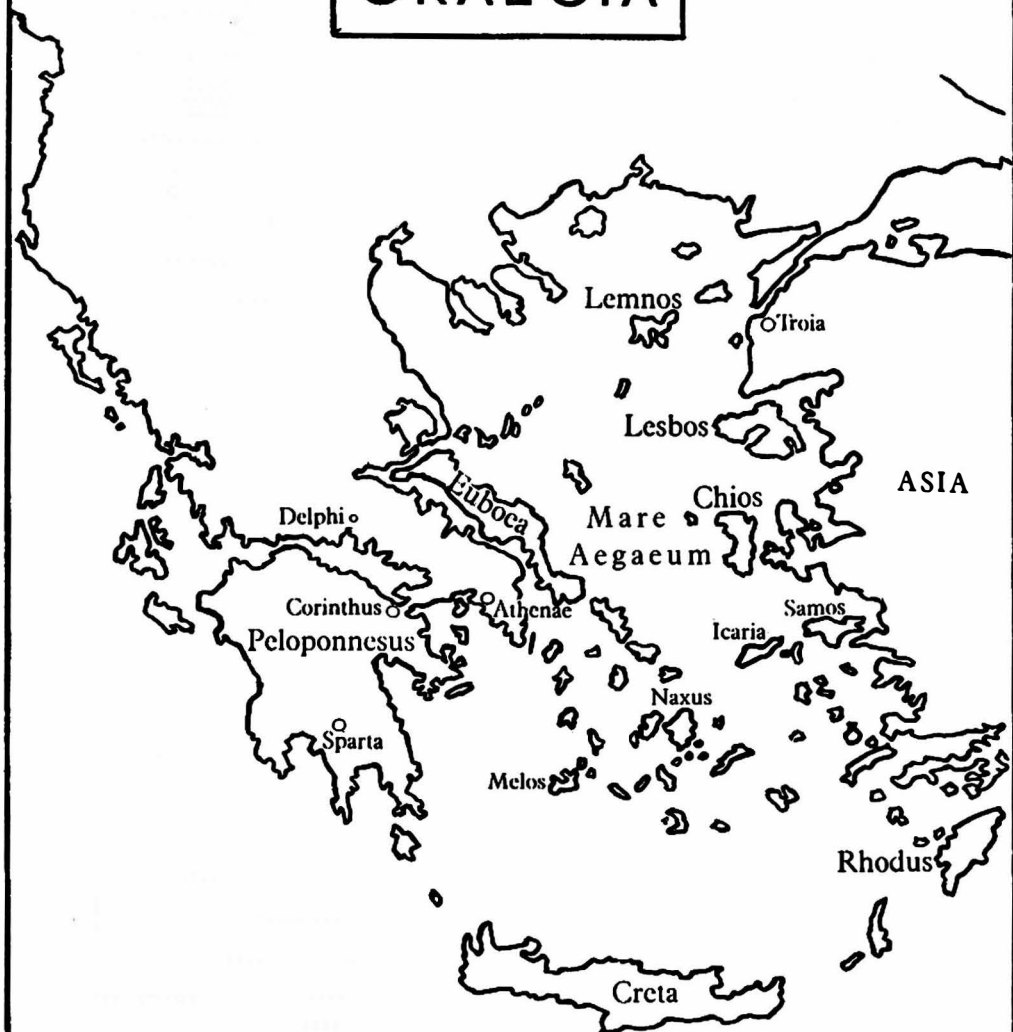
Cūr canis Quīntum dīligit?

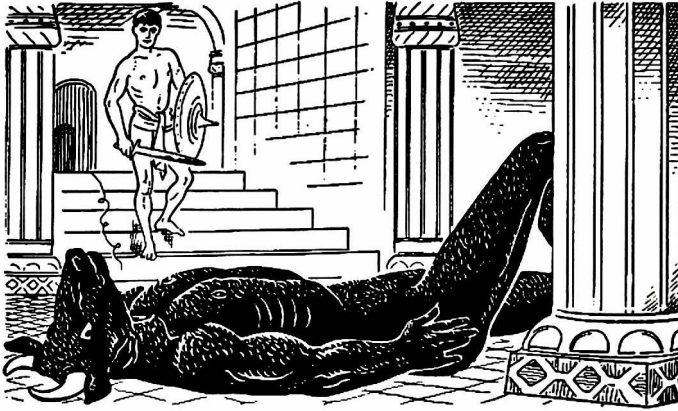
Cūr Iūlius Mārcum nōn verberāvit?

*Vocābula nova:*

latus  
sonus  
strepitus  
dolor  
os  
tumultus  
aegrōtus  
laevus  
pār  
impār  
subitus  
cruentus  
convertere  
mīrārī  
recumbere  
percutere  
frangere  
flēre  
patī  
ignōrāre  
nōscere  
cupere  
iūxtā  
dēnuō  
subitō  
continuō  
certō  
primō  
valdē  
aliter  
intus  
etsī  
cēterum  
plūsquamperfectum

# GRAECIA





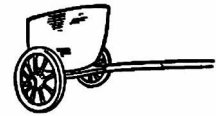
## THESEVS ET MINOTAVRVS

1 Syra, postquam facta Mārcī nārrāvit, abire vult, sed  
Quīntus “Nōlī” inquit “mē relinquare! Tē hīc manēre  
volō. Nārrā mihi aliquam fābulam!”

Syra: “Quam fābulam mē tibi nārrāre vīs? Fābulam-  
5 ne dē lupō et agnō quī forte ad eundem rīvum vēnērunt?  
an fābulam dē puerō quī cupīvit regere equōs quī  
currum Sōlis per caelum trahunt?”

Tācente Quīntō, Syra pergīt: “An cupīs audīre fābulam  
dē Achille, duce Graecōrum, quī Hectorem, ducem  
10 Trōiānum, interfēcīt atque corpus eius mortuum post  
currum suum trāxit circum moenia urbis Trōiae? an  
fābulam dē Rōmulō, quī prīma moenia Rōmāna aedificāvit...”

Quīntus: “...et Remum frātre[m] interfēcīt quia moe-  
15 nia humilia dēridēbat! Omnēs istās fābulās antiqūās  
saepe audīvī. Iam vērō nec dē hominibus nec dē bēstiis



currus  
-ūs *m*

fābula -ae *f* (< fāri)

agnus -ī *m* = parvula ovis  
forte = nesciō cūr, sine  
causā

regere = gubernāre

Sōl : deus sōlis

trahere trāxisse tractum

Achillēs -is *m*

Hector -oris *m*

Trōiānus -a -um < Trōia

-ae *f*, urbs Asiae

inter-ficere -iō -fēcisse

-fectum = mortuum fa-  
cere

moenia -ium *n pl* = mūrī

Rōmulus -ī *m*

Remus -ī *m*

humilis -e ↔ altus



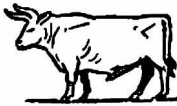
mōnstrum -ī n

vorāre = tōtum ēsse

timidus -a -um = qui  
timet

Thēseus -ī m  
Mīnōtaurus -ī m

ōlim = aliquō tempore,  
tempore antiquō  
terribilis -e < terrēre  
taurus -ī m = bōs  
masculus  
labyrinthus -ī m



taurus

aedificium -ī n < aedi-  
ficāre

patēre = apertus esse  
Daedalus -ī m  
Athēniēnsis -e < Athē-  
nae -ārum *pl*, urbs  
Graeciae  
quī : Daedalus  
com-plūrēs -a = plūrēs  
quam duo  
mīrābilis -e < mīrārī

quot-annīs = omnī annō,  
quōque annō

audire cupiō. Nārrā mihi fābulam dē aliquō ferōcī  
mōnstrō, cui caput bēstiae et corpus hominis est et quod  
hominēs vīvōs vorat! Tālem fābulam audire cupiō.”

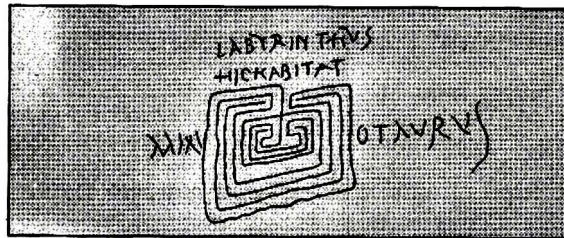
Syra: “At tāle mōnstrum tē terrēbit, Quīnte.”

20

Quīntus: “Nōlī putāre mē puerum timidum esse! Ti-  
mor mōnstrōrum puerum Rōmānum nōn decet!”

“Nārrābō tibi fābulam dē Thēseō et Mīnōtaurō” in-  
quit Syra, et sic nārrāre incipit:

“In insulā Crētā ōlim vīvēbat mōnstrum terribile, 25  
nōmine Mīnōtaurus, cui caput taurī, corpus virī erat.  
Mīnōtaurus in magnō labyrinthō habitābat.”



Quīntus: “Quid est labyrinthus?”

Syra: “Est magnum aedificium quod frequentibus  
mūrīs in plūrimās partēs dīviditur. Nēmō quī tāle aedi- 30  
fium semel intrāvit rūsus illinc exire potest, etsī iānua  
patet. Labyrinthus ille in quō Mīnōtaurus inclūsus te-  
nēbātur, ā Daedalō, virō Athēniēnsī, aedificātus erat.  
Quī iam antequam ex urbe Athēnīs in Crētā vēnit,  
complūrēs rēs mīrābilēs fēcerat. 35

“Mīnōtaurus nihil praeter hominēs vīvōs edēbat. Ita-  
que complūrēs adulēscentēs virginēsq̄ue quotannīs



Athēnīs in Crētā mittēbantur, quī omnēs in labyrinthō ā mōnstrō illō saevō vorābantur. Nāvis quā Athēni-  
 40 ēnsēs illūc vehēbantur vēla ātra gerēbat, nam eō colōre significātur mors.”

II Quīntus: “Quam ob rem tot Athēniēnsēs ad mortem certam mittēbantur?”

Syra: “Rēx Mīnōs, quī tunc Crētā regēbat, paucīs  
 45 annīs ante urbem Athēnās bellō expugnāverat. Post expugnātiōnem urbis Mīnōs, cupidus aurī atque sanguinis, nōn modo magnam pecūniā, sed etiam hominēs vīvōs ab Athēniēnsibus postulāverat. Rēx enim Athēniēnsibus male volēbat, quod filius eius paulō ante ab iīs  
 50 necātus erat.

“Eō tempore Thēseus, vir patriae amāns atque glōriae cupidus, Athēnīs vīvēbat. Quī nūper Athēnās vēnerat neque ibi fuerat cum urbs ā rēge Mīnōe expugnāta est. Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, taurum album, iam  
 55 necāverat, novam glōriam quaerēs Mīnōtaurum ipsum quoque interficere cōstituit. Itaque ūnā cum cēterīs Athēniēnsibus nāvem vēlīs ātrīs ōrnātam cōscendit et in Crētā profectus est. Ibi continuō rēgem Mīnōem adiit, quī eum ā mīlitibus in labyrinthum dūcī iussit.

60 “Mīnōs autem filiam virginem habēbat, cui nōmen erat Ariadna. Quae cum prīmum Thēseum cōspexit, eum amāre coepit cōstituitque eum servāre.

“Ariadna igitur, antequam Thēseus labyrinthum intrāvit, ad eum accessit et sic loquī coepit: “Contrā Mī-

Athēnīs (*abl*) = *ab*lex  
 urbe Athēnīs  
 saevus -a -um = ferocissimus  
 illūc = ad illum locum

mors mortis *f*

rēx rēgis *m*: vir quī  
 terram/urbem regit  
 Mīnōs -ōis *m*: rēx Crētae  
 expugnātiō -ōnis *f*  
 < expugnāre  
 cupidus -a -um < cupere; aurī cupidus =  
 quī aurum cupit

velle: volēbat (*imperf*)  
 bene/male velle + *dat* =  
 amicus/inimicus esse  
 necāre = interficere  
 patriae amāns = quī  
 patriam amat  
 glōria -ae *f* = magna laus  
 Athēnīs = *in* urbe Athēnīs  
 Athēnās = *ad/in* urbem  
 Athēnās  
 ibi = illūc

cōn-stituere -uisse -ūtum  
 vēlīs ōrnātus = vēla gerēs  
 cōscendere -disse  
 proficiscī -fectum esse

iubere iussisse iussum  
 eum ā mīlitibus dūcī iussit = mīlītēs eum dūcere  
 iussit

cōn-spicere -iō -spexisse  
 -spectrum  
 incipere -iō coepisse  
 coeptum

ac-cēdere -cessisse

auxilium -ī n

occidere -disse -sum =  
interficere (gladiō)  
civis -is m/f = qui/ quae  
in eadem urbe habitat

parātus -a -um

exitus -ūs m &lt; exire

reperire repperisse  
reperit  
filum -ī n = linea tenuis

hūc = ad hunc locum  
haec locūta = postquam  
haec locūta est  
opperire! = exspectā!

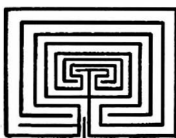
brevi *adv* = brevi tem-  
pore, mox

pollicērī = prōmittere

mora -ae f: sine morā  
= continuō  
petere -īvisse -itum

Mīnōtaurō occīsō = post-  
quam M.us occīsus est  
sequi secūtum esse  
filum secūtus : postquam  
filum secūtus est, filum  
sequēns

nex necis f &lt; necāre



exitus

nōtaurum ego tibi auxilium ferre nōn possum..." "Deī" 65  
inquit Thēseus "mihi auxilium ferent contrā illum. Ho-  
diē certē Mīnōtaurum occīdam atque cīvēs meōs ā  
mōnstrō illō terribilī servābō. Bonum gladium gerō. Ad  
pugnam parātus sum." Tum Ariadna "Hoc nōn dubitō"  
inquit, "sed quōmodo exitum labyrinthī posteā repe- 70  
riēs? Nēmō adhūc per sē viam ē labyrinthō ferentem  
repperit. Ego vērō tibi auxilium feram: ecce filum ā  
Daedalō factum quod tibi viam mōnstrābit. Auxiliō  
huius filī hūc ad mē redībīs." Haec locūta, Ariadna  
Thēseō filum longum dedit; atque ille "Opperire mē" 75  
inquit "hūc ad iānuam! Nōlī timēre! Ego mortem nōn  
timeō. Sine timōre mortis contrā hostem eō. Brevi hūc  
redībō, neque sine tē, Ariadna, in patriam revertar.  
Illūc tē mēcum dūcam neque umquam tē relinquam.  
Hoc tibi polliceor." 80

"Tum Thēseus, filum Ariadnae post sē trahēns, laby-  
rinthum intrāvit ac sine morā Mīnōtaurum in mediō  
labyrinthō exspectantem petīvit, quem post brevem  
pugnam gladiō occīdit. Mīnōtaurō occīsō, Thēseus fi-  
lum Ariadnae secūtus exitum labyrinthī facile repperit. 85  
Ita Thēseus ob amōrem patriae cīvēs suōs ā mōnstrō  
saevisimō servāvit.

"Haec sunt quae narrantur dē nece Mīnōtaurī."

Hīc Quīntus "Perge" inquit "nārrāre dē Thēseō et III  
Ariadnā! Nōnne illa Thēseum secūta est?" 90

Syra: "Thēseus ē labyrinthō exiēns "Mīnōtaurus ne-

cātus est” inquit, “Laetāminī, cīvēs mēi! Intuēminī gladium meum cruentum! Sequiminī mē ad portum! Ibi nāvis mea parāta est ad nāvigandum.” Tum Ariadnam  
 95 cōspiciēns “Et tū” inquit “sequere mē! Proficīscere mēcum Athēnās!” Ariadna, quae nihil magis cupiēbat, “Parāta sum ad fugiendum” inquit, atque sine morā nāvem Thēsei cōnscendit. Thēseus nāvem solvit et cum filiā rēgis nāvigāvit Naxum; ibi vērō nocte silentī Ariadnam dormientem reliquit atque ipse Naxō profectus est.  
 100 Māne Ariadna ē somnō excitāta amīcum in lītre quae-sivit neque eum reperit. Puella misera ab humili lītre



lītus

saxum

in altum saxum ascendit, unde prōspiciēns nāvem Thēseī procul in marī vīdit. Tum, etsī vōx eius ā nūllō audīrī poterat, Ariadna amīcum suum fugientem vocāvit:  
 105 “Thēseu! Thēseu! Revertere ad mē!” neque ūllum respōnsum eī redditum est praeter vōcem ipsīus quam dūra saxa reddidērunt. Brevī nāvis ē cōnspectū eius abiit neque iam ūllum vēlum in marī cernēbātur. Ariadna igitur in lītus dēscendit atque hūc et illūc currēns  
 110

laetāminī! = gaudēte!  
 intuēminī! = spectāte!  
 sequiminī mē! = venite mēcum!  
 nāvigare: ad nāvigandum

et = etiam; et tū  
 = etiam tū

fugere: ad fugiendum

Naxus -ī f  
 Naxum = ad insulam  
 Naxum  
 Naxō = ab insulā Naxō  
 relinquere -liquisse  
 -lictum  
 lītus -oris n  
 quaerere -sīvisse -sītum

saxum -ī n  
 prō-spicere -iō = ante sē  
 aspicere  
 ascendere -disse

Thēseus, voc Thēseu!  
 revertere! = redī!

red-dere -didisse -ditum

cōnspectus -ūs m < cōn-  
 spicere; ē cōnspectū =  
 ab oculis

dē-scendere -disse [ ↓ ]  
 ↔ ascendere [ ↑ ]

maerere ↔ gaudere

ante omnēs : magis  
quam omnēs aliōsdēserere -uisse -rtum  
= relinquereoblīvīscī -lītum esse  
quis...? : nēmō...!pollicērī -itum esse  
cupiditās -ātis f  
< cupidusob amōrem virī : quia  
virum amō/amāvīoblīvīscī + gen/acc: o.  
hominis, o. rei/remnārrātiō -ōnis f  
< nārrāre

Naxī = in Insulā Nāxō

Aegeus -i m

gerere gessisse gestum

arbitrātus = quī arbi-  
trātus est

multis cum lacrimis capillum et vestem scindebat, ut homines qui maerent agere solent — ita maerebat virgo miserrima, quae ante virum quem ante omnes amabat sola relicta erat inter feras insulae sicut agnus timidus inter saevos lupos.”

115

Quintus: “Cur Theseus amicam suam ita deseruit?”

Syra: “Tales sunt viri, mi puer. Montes auri feminis pollicentur, tum promissa obliviscuntur ac feminas sine nummo deserunt! Quis tam facile promissum obliviscitur quam vir qui feminam amavit? Ego quoque olim deserta sum ab amico pecuniioso qui mihi magnas res pollicitus erat. Noli vero putare me ob cupiditatem pecuniae amavisse eum, ego eum amabam quia eum probum virum esse credebam. Etiam nunc maereō ob amorem illius viri.”

125

Quintus: “Obliviscere illius viri improbi qui te tam turpiter deseruit!”

Syra: “Non facile est amoris antiqui oblivisci. Sed hoc tu nondum intellegis, mi Quinte. Redeo ad narrationem fabulae, quam prope oblita sum, dum de aliis rebus loquor.

“Ariadna Naxi relicta, Theseus ad patriam suam navigabat. Interim pater eius Aegeus, rex Atheniensium, ab alto saxo in mare prospiciebat. Brevis navis filium in conspectum venit, sed navis rediens eadem vela atra gererat quae abiens gesserat: Theseus enim post necem Minotauri vela mutare oblitus erat! Itaque Aegeus, ar-

bitrātus mortem filiī eō colōre significārī, sine morā dē saxō sē iēcit in mare, quod ā nōmine eius etiam nunc

iacere -iō iēcisse iactum

140 'mare Aegaeum' vocātur.

"Post mortem rēgis Aegeī filius eius Thēseus rēx Athēniēnsium factus est. Quī multōs annōs Athēnās magnā cum glōriā rēxit."

regere rēxisse rēctum

Hīs verbīs Syra finem nārratiōnis facit.

finem nārratiōnis facit  
= nārrāre dēsinit

## 145 GRAMMATICA LATINA

*Verba dēpōnentia*

Imperātīvus.

Laetā|re! = gaudē! Laetā|minī! = gaudēte!

Intuē|re! = spectā! Intuē|minī! = spectāte!

150 Revert|ere! = redī! Revert|iminī! = redīte!

Partī|re! = dīvide! Partī|minī! = dīvidite!

'Laetāre laetāminī' et cētera sunt imperātīvī verbōrum dēpōnentium. Imperātīvus verbī dēpōnentis: singulāris -re, plūrālis -minī.

[1] laetā|rī  
laetā|re laetā|minī  
[2] intuē|rī  
intuē|re intuē|minī  
[3] revert|rī  
revert|ere revert|iminī  
[4] partī|rī  
partī|re partī|minī

-re -minī

## PENSVM A

Mēdus (ad Lȳdiam): "In Graeciam ībō. Comit- mē! Proficisc- mēcum! Hoc mihi pollic-! Oblīvisc- Rōmae! Ōscul- mē!"

Mēdus (ad nautās): "Iam proficisc-, nautae! Ventus secundus est: intu- caelum! Laet-!"

Verba: trahere -isse -um; petere -isse -um; quaerere -isse -um; occidere -isse -um; relinquere -isse -um; interficere -isse -um; cōstituere -isse -um; dēserere -isse -um; cōspicere -isse -um; incipere -isse -um; reddere -isse -um; reperire -isse -um; iubere -isse -um; gerere -isse -um; iacere -isse -um; regere -isse -um; accēdere -isse; ascendere -isse; proficiscī -um esse; sequī -um esse; oblīviscī -um esse.

*Vocābula nova:*

fābula  
agnus  
currus  
moenia  
mōnstrum  
taurus  
labyrinthus  
aedificium  
mors

rēx  
 expugnātiō  
 glōria  
 auxiliū  
 cīvis  
 exitus  
 filium  
 mora  
 nex  
 litus  
 saxum  
 cōspectus  
 cupiditās  
 nārrātiō  
 humilis  
 timidus  
 terribilis  
 mirābilis  
 saevus  
 cupidus  
 parātus  
 regere  
 trahere  
 interficere  
 aedificāre  
 vorāre  
 patēre  
 necāre  
 cōstituere  
 occidere  
 pollicērī  
 prōspicere  
 dēscendere  
 maerere  
 dēserere  
 obliviscī  
 coepisse  
 complūrēs  
 forte  
 quotannis  
 ōlim  
 ibi  
 illūc  
 hūc  
 brevī

## PENSVM B

Quīntus — dē lupō et — audire nōn vult nec fābulam dē Achille, quī Hectorem — et corpus eius mortuum post — suum circum — [= mūrōs] Trōiae —.

Labyrinthus est magnum — unde nēmō exire potest, etsī iānuā —. Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, — album, iam necāverat, Mīnōtaurum ipsum quoque — [= interficere] —. Antequam Thēseus, ad pugnam —, labyrinthum intrāvit, Ariadna, fīlia —, eī — longum dedit. Ita Ariadna Thēseō — tulit, nam ille filium sequēns — labyrinthī repperit. Post — Mīnōtaurī Thēseus cum Ariadnā Naxum nāvīgāvit atque — [= illīc] eam — [= relīquit]. Ariadna ab altō — prōspiciēbat, sed — [= mox] nāvis Thēseī ē — eius abiit. Puella misera in — dēscendit, ubi — et — currēns capillum scindēbat, ut faciunt eae quae —. Thēseus post — patris multōs annōs Athēnās —.

## PENSVM C

Quid fēcit Achillēs?

Quid fēcit Rōmulus?

Quālem fābulam Quīntus audire cupit?

Ubi habitābat Mīnōtaurus?

Quid est labyrinthus?

Quid Mīnōtaurus edēbat?

Cūr tot Athēniēnsēs ad eum mittēbantur?

Quis Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō servāvit?

Quōmodo Thēseus exitum labyrinthī repperit?

Sōlusne Thēseus ē Crētā profectus est?

Ubi Thēseus Ariadnam relīquit?

Ā quō mare Aegaeum nōmen habet?



## DAEDALVS ET ICARVS

1 Quīntus: “Nōne rēx Mīnōs Thēseum cum Ariadnā fugientem persecūtus est?”

Syra: “Certē rēx eōs persequī coepit, sed nāvis Thēseī nimis celeris fuit. Mīnōs, quamquam celeriter nāvigāvit, nōn tam celer fuit quam Thēseus neque eum cōsequī potuit. Tum rēx irātus cēpit Daedalum, quī filum cōnfecerat et Ariadnae dederat, eumque in labyrinthum inclūdī iussit ūnā cum eius Īcarō filiō; vērum pater et filius mirābilī modō ē labyrinthō fūgerunt. Crās tibi nārrabō dē fugā eōrum, hodiē plūs temporis ad nārrandum nōn habeō: iam hōram cōsūmpsī in nārrandō.”

Quīntus: “Neque tempus melius cōsūmere potuistī! Nōn oportet in mediā fābulā finem nārrandī facere. Quoniam māiōrem fābulae partem iam nārrāvistī, partem reliquam quoque nārrāre dēbēs. Ego parātus sum ad audiendum.”

Ad hoc Syra “Ergō” inquit, “quoniam tam cupidus es audiendī, reliquam fābulam tibi nārrābō:

per-sequī = (fugientem) sequī

celer -eris -ere:  
equus celer (*m*)  
nāvis celeris (*f*)  
pīlum celere (*n*)  
capere-iō cēpisse captum

cōn-ficere -iō -fēcisse  
-fectum = facere  
vērum = sed  
Īcarus -ī *m*

fuga -ae *f* < fugere  
ad nārrandum = ad nārratiōnem  
cōn-sūmere  
in nārrandō = in nārratiōne

finis nārrandī = finis nārratiōnis  
quoniam = quia

reliquus -a -um = cēterus

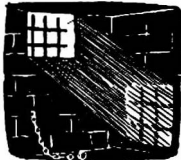
cupidus audiendī = quī audīre cupit  
reliqua fābula = reliqua fābulae pars

in-venīre = reperīre

audāx -ācis = audēns  
 āera acc (= āerem)  
 ef-fugere < ex + fugere  
 cōnsilium -ī n: c. eius =  
 quod facere cōstituit  
 cōsīdere -sēdisse

carcer -eris m  
 per nōs : sine auxiliō  
 quis-quam = ūllus homō  
 (neque q. = et nēmō)  
 iuvāre iūvisse: eum i.  
 = eī auxiliū ferre  
 haud = nōn

paene = prope  
 diī = deī

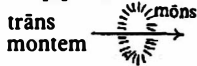


carcer

ex-cōgitāre



liber -era -erum  
 trāns prp+acc:



imitārī: avēs i. = facere  
 ut avēs  
 ē-volāre

quidem = certē  
 studiōsus -a -um =  
 cupidus discendi

“Daedalus in labyrinthō inclūsus cum filiō suō intrā  
 mūrōs errābat nec exitum invenīre poterat, etsī ipse 20  
 labyrinthum aedificāverat. Quoniam igitur aliae viae  
 clausae erant, ille vir audāx per āera effugere cōstituit.  
 Īcarus autem, quī cōnsilium patris ignōrābat, humī  
 cōnsēdit et “Fessus sum” inquit “ambulandō in hōc  
 carcere, quem ipse nōbīs aedificāvistī, pater. Ipsī per 25  
 nōs hinc effugere nōn possumus, neque quisquam nōs  
 in fugiendō iuvāre poterit, ut Thēseum iūvit Ariadna.  
 Haud longum tempus nōbīs reliquum est ad vīvendum,  
 nam cibus noster paene cōsūmptus est. Ego iam paene  
 mortuus sum. Nisi diī nōs iuvābunt, numquam vīvī 30  
 hinc ēgrediēmur. Ō diī bonī, auxiliū ferte nōbīs!”

“Daedalus vērō “Quid iuvat deōs invocāre” inquit, 11  
 “dum hīc quiētus sedēs? Quī ipse sē iuvāre nōn vult,  
 auxiliū deōrum nōn meret. At nōlī timēre! Ego cōnsi-  
 lium fugae iam excōgitāvī. Etsī clausae sunt aliae viae, 35  
 ūna via nōbīs patet ad fugiendum. Intuēre illam aequi-  
 lam quae in magnum orbem circum carcerem nostrum  
 volat! Quis est tam liber quam avis quae trāns montēs,  
 vallēs, flūmina, maria volāre potest. Quīn avēs caelī  
 imitāmur? Mīnōs, quī terrae marīque imperat, dominus 40  
 āeris nōn est: per āera hinc ēvolābimus! Hoc est cōnsi-  
 lium meum. Nēmō nōs volantēs persequī poterit.” “Ego  
 quidem studiōsus sum volandī” inquit Īcarus, “sed ālae  
 necessāriae sunt ad volandum. Quoniam diī nōbīs ālās  
 nōn dedērunt, volāre nōn possumus. Hominēs sumus, 45



nōn avēs. Nēmō nisi deus nātūram suam mūtāre potest. Avēs nātūrā volāre possunt, hominēs nōn item.” Tum Daedalus “Quid ego facere nōn possum?” inquit, “Profectō arte meā ipsa nātūra mūtārī potest. Multās rēs  
50 mīrābilēs iam cōnfēcī, quae artem meam omnibus dēmōnstrant, nōn solum aedificia magnifica, ut hunc labyrinthum, vērum etiam signa quae sē ipsa movēre possunt tamquam hominēs vivī. Ālās quoque cōnferre possum, quamquam opus haud facile est.” “Audāx quidem est cōnsilium tuum” inquit Īcarus, “sed omne cōnsilium fugiendī mē dēlectat, ac tū id quod semel excōgitāvistī perficere solēs.” “Certē cōnsilium meum perficiam” inquit pater, “Ecce omnia habeō quae necessāria sunt ad hoc opus: pennās, cēram, ignem. Igne cēram  
60 molliam, cērā mollī pennās iungam et in lacertīs fīgam.”

“Daedalus igitur arte mīrābilī sibi et filiō suō ālās ingentēs cōnfēcit ex pennīs, quās cērā iūnxit et in lacertīs fīxit. Postquam finem operis fēcit, “Opus iam perfectum est” inquit, “ecce exemplum artis meae novissimum. Avēs quidem nōn sumus, sed avēs imitābimur in volandō. Ventō celerius trāns mare volābimus, nūlla avis nōs cōnsequī poterit.”

“Īcarus studiōsus volandī ālās hūc illūc mōvit, nec sē suprā humum levāre potuit. “Ālae mē sustinēre nōn  
70 possunt” inquit, “Tū docē mē volāre!” Statim Daedalus sē ālīs levāvit et “Nisi ālās rēctē movēs” inquit, “volāre nōn potes. Imitāre mē! Haud difficilis est ars volandī.

nisi deus : praeter deum

nōn item : nōn possunt

ars artis *f*: ars mea = id quod facere possumignis  
-is *m*

tam-quam = sicut

opus -eris *n*cōnsilium fugiendī  
= cōnsilium fugae  
per-ficere -iō -fēcisse  
-fectum < per + facerepenna -ae *f*mollīre = mollem facere  
lacertus -i *m* = brachium  
superius  
ingēns -entis = valdē  
magnus  
iungere iūnxisse iūnctum  
figere fīxisse fīxum

movēre mōvisse mōtum

levāre (< levis)  
= tollere

sūrsu[m]{↑}↔deorsu[m]{↓}

puerū ōsculātus = postquam puerū ōsculātus est

īnfīmus -a -um *sup* < īnferus, *comp* īnferior  
sīn = sī autem

summus -a -um *sup* ↔ īnfīmus; *comp* superior  
ūrere ussisse ustum = igne cōsūmere  
cautus -a -um ↔ audāx  
estō! estōte! = es! este!  
(*imp*)

aliquis : aliquī vir  
su-spīcere -iō = sūrsu[m] aspicere

libertās -ātis *f* < liber

dē-spīcere (↔ suspīcere) = deorsu[m] aspicere  
multitūdō -īnis *f* (< multi) = magnus numerus

tibi videtur : tū putās

rēs magna esse mihi videtur = rem magnam esse putō

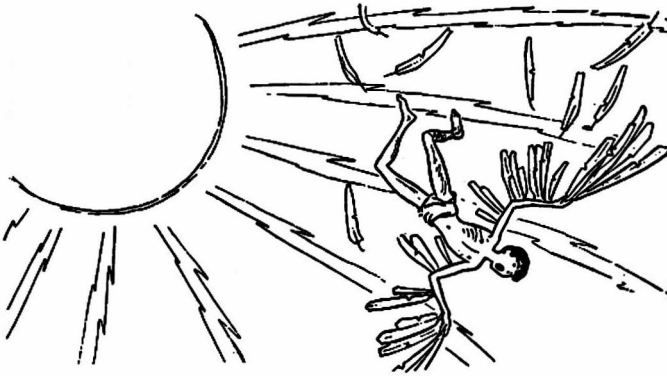
paen-īnsula -ae *f* < paene īnsula  
Isthmus -ī *m*

Movē ālās sūrsu[m] deorsu[m] hōc modō!” Ita pater filium suum artem volandī docuit tamquam avis pullōs suōs. Tum puerum ōsculātus “Parātī sumus ad volandum” 75 inquit, “sed prius hoc tē moneō: volā post mē in mediō āere inter caelum et terram, nam sī in īnfīmō āere prope mare volābis, pennae ūmidae fient, sīn volābis in summō āere prope caelum, ignis sōlis cēram molliet atque pennās ūret. Nōlī nimis audāx esse in volandō! 80 Cautus estō, mī fili! Iam sequere mē! Carcerem nostrum effugimus — liberī sumus!”

“Haec verba locūtus Daedalus cum filiō sūrsu[m] ē 111 labyrinthō ēvolāvit, neque quisquam fugam eōrum animadvertit nisi aliquī pāstor, quī forte suspiciēns eōs 85 tamquam magnās avēs volantēs vīdit ac deōs esse arbitrātus est. Mox pater et filius Crētam reliquērunt, neque vērō rēctā viā Athēnās in patriam suam volāvērunt, sed novā libertāte dēlectātī in magnum orbem suprā mare Aegaeum volāre coepērunt. Īcarus dēspiciēns 90 multitūdinem īnsulārū mīrātus est: “Ō, quot parvae īnsulae in marī ingentī sunt!” Daedalus vērō “Illae īnsulae” inquit “haud parvae sunt, quamquam parvae esse videntur. Certē Mēlos īnsula, quae īnfra nōs est, nōn tam parva est quam tibi videtur.” Īcarus: “Sed illa īn- 95 sula quae nōbīs ā sinistrā est multō māior esse mihi videtur. Quae est illa īnsula?” Daedalus: “Peloponnēsus est, Graeciae pars, nec vērō īnsula est, sed paenīnsula, nam Peloponnēsus terrā angustā, quae Isthmus vocā-

100 tur, cum reliquā Graeciā coniungitur. Prope Isthmum  
 sita est Corinthus, urbs pulcherrima, nec procul absunt  
 Athēnae, patria nostra.” “Sī altius volābimus, nōn sō-  
 lum Graeciam, sed paene tōtum orbem terrārum spectā-  
 105 vāvit. Illinc nōn sōlum magnās Eurōpae et Asiae partēs  
 dēspiciēbat mīrāns, vērūm etiam ōram Āfricae procul  
 cernēbat, deinde suprā sē sōlem in caelō serēnō lūcen-  
 tem suspexit. Statim puer, cupidus sōlem propius aspi-  
 ciendī, quamquam pater eum monuerat, in summum  
 110 caelum ascendit...”

Hic Quīntus, quī exitum fābulae studiōsē exspectat,  
 interrogat: “Quid tum accidit?”



Syra: “Tum factum est id quod necesse erat accidere:  
 ignis sōlis propinquī cēram, quā pennae iūctae et fixae  
 115 erant, mollivit et pennās ussit. Puer territus, lacertōs  
 nūdōs quatiēns, in mare cecidit ac mersus est, neque  
 pater eī auxilium ferre potuit. Ea maris Aegaeī pars in  
 quā Īcarus mersus est ā nōmine eius ‘mare Īcarium’

Corinthus -ī f

orbis terrārum = omnēs  
 terrae (Eurōpa, Asia,  
 Āfrica)  
 temerārius -a -um =  
 nimis audāx

-spicere -iō -spexisse  
 -spectum

exitus = finis

accidere -disse = fieri:  
 accidit = fit/factum est



orbis terrārum

propinquus -a -um = quī  
 prope est

quaterē -iō = celeriter  
 hūc illūc movēre  
 mergere mersisse  
 mersum

Īcarius -a -um < Īcarus

invenire -vēnisse  
-ventum

omnis -e = tōtus

tempus dormiendī est =  
tempus est dormīre

cāsus -ūs *m* < cadere  
valdē, *comp* magis,  
*sup* māximē

ab-errāre

quārē nārrātur fābula?  
monendī causā nārrātur

re-vocāre

volāre sibi vidētur = sē  
volāre videt/putat

appellātur. Item īnsula propinqua, in cuius lītore corpus puerī inventum est, etiam nunc 'Īcaria' vocātur. 120

"Ecce omnem fābulam habēs dē puerō temerariō quī libertātem quaerēns mortem invēnit. Iam tempus dormiendī est. Nōne fessus es longās fābulās audiendō?"

Quīntus caput quatit et "Nōn sum fessus, nec illa fābula longa esse mihi vidētur. Ex omnibus fābulīs haec 125 dē cāsū Īcarī mē māximē dēlectat, etiam magis quam illa dē filiō Sōlis, quī currum patris regere cōnātus item dē summō caelō cecidit, quod ab orbe sōlis stultē aberāverat. Semper valdē dēlector tālēs fābulās audiendō."

Syra: "Ego nōn minus dēlector nārrandō illās fābulās, 130 nōn modo quod ipsae per sē pulcherrimae esse mihi videntur, sed etiam quia exitūs fābulārum hominēs temerariōs optimē monent. Tālīs enim est hominum nātūra, et quidem māximē puerōrum. Nōn solum dēlectandī causā, vērūm etiam monendī causā nārrātur fābula dē 135 filiō Daedalī, nam quod illī puerō accidit, idem omnī puerō accidere poterit, nisi patrī suō pāret. Nōlī Īcarum imitārī, mī Quīnte! Semper cautus estō! Vērūm haud necesse est tē ā mē monērī post id quod herī tibi accidit. Certē ille cāsus tuus melius tē monet quam ūlla fābula!" 140

Hīs verbīs puerō monitō, Syra tandem nārrandī finem facit. Neque Quīntus eam abeuntem revocat, sed in lectō recumbit oculōsque claudit. Mox puer in somnīs sibi vidētur ālīs ornātus trāns montēs et flūmina volāre. 145

## GRAMMATICA LATINA

*Gerundium*

Hōrā in nārrandō cōnsūptā, Syra plūs temporis ad nārrandum nōn habet et finem facit nārrandī.

- 150 'Nārrandum' est gerundium; quod pōnitur in locō infīnī-tīvī et sic dēclīnātur: accūsātīvus *-ndum*, genetīvus *-ndī*, ablātīvus (et datīvus) *-ndō*.

Exempla:

- Ovidius, semper parātus ad *amandum*, librum dē *amandō*  
155 scrīpsit, quī appellātur 'Ars *amandī*.'

Magister, quī artem *docendī* scit, parātus est ad *docendum*.  
Magister ipse discit aliōs *docendō*.

Industriī estōte in *scrībendō*, discipulī! Tempus *scrībendī*  
est. Estisne parātī ad *scrībendum*?

- 160 Iam tempus *dormiendī* est, sed Quīntus nōn est fessus  
*audiendō* neque parātus ad *dormiendum*.

Scrībere *scrībendō*, dīcendō dīcere discēs.

## PENSVM A

Nāvēs necessāriae sunt ad nāvīg-. Iūlia dēlectātur in hortō  
ambul- et flōrēs carp-. Mēdus cōnsilium fugi- excōgitāvit;  
Lydīa eum iūvit in fugi-. Paulum satīs est ad beātē vīv-.

Verba: iungere -isse -um; figere -isse -um; mergere -isse  
-um; ūrere -isse -um; movēre -isse -um; capere -isse -um;  
invenīre -isse -um; cōnsidere -isse; iuvāre -isse; accidere  
-isse.

## PENSVM B

Daedalus exitum labyrinthī — [= reperīre] nōn poterat nec  
— [= ūllus homō] eum in fugiendō — poterat. — igitur aliae  
viae clausae erant, vir — [= audēns] per āera — cōstituit. —  
patris filium dēlectāvit. Tum Daedalus ālās cōnfēcit ex —  
quās cērā iūnxit et in lacertīs —. Postquam hoc — perfēcit,  
Daedalus filium suum — volandī docuit: "— mē! Movē ālās  
— — hōc modō! Ars volandī — [= nōn] difficilis est. Sed  
antequam hinc —, hoc tē moneō: nōlī volāre in — āere prope

nārrandum  
nārrandī  
nārrandō

*-ndum -ndī -ndō*

[1] amā|re  
ama|nd|um  
ama|nd|ī  
ama|nd|ō

[2] docē|re  
doce|nd|um  
doce|nd|ī  
doce|nd|ō

[3] scrīb|ere  
scrīb|end|um  
scrīb|end|ī  
scrīb|end|ō

[4] dormi|re  
dormi|end|um  
dormi|end|ī  
dormi|end|ō

dīcere = loquī

*Vocābula nova:*

fuga  
cōnsilium  
carcer  
orbis  
nātūra  
ars  
opus  
penna  
ignis  
lacertus  
libertās  
multitūdō  
paenīnsula  
cāsus  
celer  
reliquus  
audāx  
liber  
studiōsus  
ingēns  
īnfīmus  
summus  
cautus

temerarius  
 propinquus  
 persequi  
 consequi  
 conficere  
 consumere  
 invenire  
 effugere  
 iuvare  
 excogitare  
 imitari  
 evolare  
 perficere  
 mollire  
 figere  
 levare  
 urere  
 suspicere  
 despiciere  
 accidere  
 quater  
 aberrare  
 revocare  
 videri  
 esto  
 quisquam  
 sursum  
 deorsum  
 haud  
 paene  
 quidem  
 tamquam  
 quoniam  
 verum  
 sin  
 trans  
 gerundium

mare nec in — aere prope solem. Iam sequere me! — nostrum relinquimus, — sumus!”

Icarus in summum caelum ascendens non solum Graeciam, — [= sed] etiam Asiam ac — [= prope] totum — terrarum despiciēbat. Tum vero id quod pater timuerat — [= factum est]: — solis propinqui ceram — atque pennas —.

Ecce fabula mirabilis de puerō — qui — quaerens mortem invenit.

PENSVM C

Quis Daedalum in labyrinthum includi iussit?

Quomodo Daedalus effugere constituit?

Cur homines volare non possunt?

Ex quibus rebus Daedalus alas confecit?

Cur alae Icarum sustinere non poterant?

Quid pater et filius volantes viderunt?

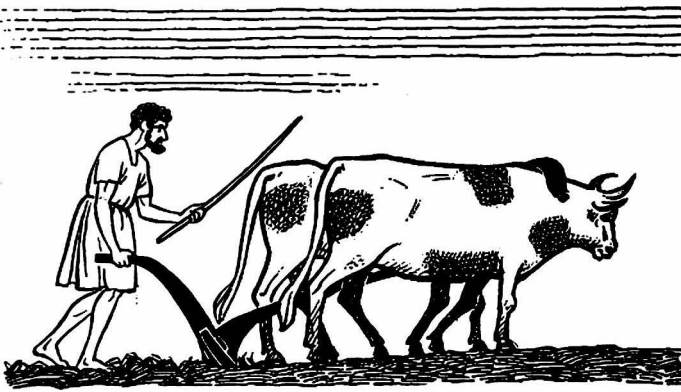
Estne Peloponnesus magna insula?

Quare Icarus in summum caelum ascendit?

Quid tum puerō accidit?

Ubi corpus pueri inventum est?

Num haec fabula delectandi causa modo narratur?

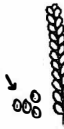


## RES RVSTICAE

1 Quid agit, pater familiās post merīdiem? Prīmum quiēs-  
cit, tum ambulat, dēnique lavātur. Iūlius igitur, post-  
quam paulum quiēvit, ambulātum exit. Iam dēsiit im-  
ber, avēs rūsus in hortō canunt. Dominus hūc illūc in  
5 hortō suō amoenō ambulat, deinde exit in agrōs, quī  
hortum cingunt.

In agrīs frūmentum crēscit vĕre et aestāte. Mēse  
Augustō frūmentum metitur et ex agrīs vehitur. Deinde  
agri arantur et novum frūmentum seritur. Quī agrōs  
10 arant ac frūmentum serunt et metunt, agricolae appel-  
lantur. Agricola est vir cuius negōtium est agrōs colere.

Agricola arāns post arātrum ambulat. Arātrum est  
īnstrūmentum quō agrī arantur. Arātor duōs validōs  
bovēs quī arātrum trahunt prae sē agit. Quōmodo frū-  
15 mentum seritur? Agricola sēmen manū spargit. Ex par-  
vīs sēminibus quae in agrōs sparsa sunt frūmentum  
crēscit. Mēse Augustō frūmentum mātūrum est. Quō-

arātrum -ī *n*frūmentum -ī *n*sēmen  
-inis *n*

quiēscere -ēvisse = nihil  
agere, quiētus esse,  
dormīre  
dēnique = postrēmō

dēsinerē -siisse

amoenus -a -um = pul-  
cher  
ager -grī *m*  
cingere: locum cingere  
= circum locum esse  
crēscere crēvisse  
= māior fierī

serere ↔ metere

agricola -ae *m*

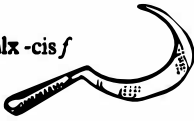
negōtium -ī *n* = officium,  
opus  
īnstrūmentum -ī *n*

arātor -ōris *m* = quī arat  
prae *ppp* + *abl* = ante  
agere = euntem facere

spargere -sisse -sum

mātūrus -a -um

falx -cis *f*



ūtī ūsum esse (+ *abl*)

regiō -ōnis *f* = pars  
terrae  
Latīnī -ōrum *m* = qui  
Latium incolunt  
rudis -e = inductus

-ve = vel; aliās-ve  
= vel aliās  
frūgēs -um *f pl*  
fertilis -e (< ferre)  
= quī frūgēs fert  
loca -ōrum *n pl* = regiō

pāscere = herbā alere  
pecus -oris *n* = ovēs,  
porcī, bovēs  
pābulum -ī *n* = cibus  
pecoris et equōrum  
lāna -ae *f*

cōpia -ae *f*: magna  
cōpia = multum  
in-vehere  
solum = terra, humus  
parum = nōn satis

bis ter-ve = bis vel ter

Aegyptus -ī *f*

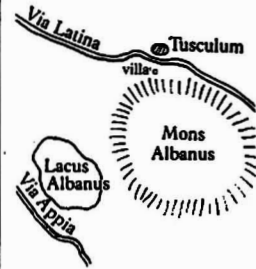
modo metitur frūmentum? Falce metitur. Falx est īn-  
strūmentum quō agricola metit. Quō īnstrūmentō serit  
agricola? Quī serit nūllō īnstrūmentō ūtitur praeter ma- 20  
num. Quī arat arātrō ūtitur; quī metit falce ūtitur; quī  
serit manū suā ūtitur.

Deus agricolārum est Sātūrnus, quī ōlim rēx caelī  
fuit, sed ā filiō suō Iove ē caelō pulsus in Italiam vēnit,  
ubi eam regiōnem quae Latium appellātur optimē rēxit 25  
Latīnōsque, hominēs ut tunc erant rudēs ac barbarōs,  
agrōs colere docuit. In forō Rōmānō est templum Sā-  
turnī.

Ager quī multum frūmentī aliāsve frūgēs ferre potest,  
fertilis esse dīcitur. Italia est terra fertilis, sed multa loca 30  
Italiae nōn arantur nec ūllās frūgēs ferunt praeter her-  
bam. Iīs locīs ovēs, porcī, bovēs pāscuntur, nam herba  
est pecoris pābulum, et facilius est pecus pāscere quam  
agrōs colere. Praetereā lānā ovium ūtuntur hominēs,  
nam ē lānā vestēs efficiuntur. Itaque pecus māiōris pre- 35  
tiī est quam frūmentum, et quī pecus pāscit plūs pecū-  
niae facit quam quī agrōs colit.

Frūmentum minōris pretiī est, quia magna cōpia frū-  
mentī ex Āfricā in Italiam invehitur. Solum Āfricae fer-  
tile est, nisi aquā caret, sed multīs locīs Āfricae parum 40  
aquae est. Ergō necesse est agrōs aquā flūminum rigāre.  
Agricolae quī agrōs prope Nīlum flūmen colunt bis ter-  
ve in annō metere possunt, Aegyptus enim terra fertilis-  
sima est, quia solum eius aquā Nīlī rigātur.





vītis  
-is f

45 Agrī Iūlii, quī sub monte Albānō sitī sunt, nōn solum frūmentum, sed etiam vītēs ferunt. Iī agrī in quibus vītēs crēscunt vīneae dīcuntur. Frūgēs vīneārum sunt ūvae, quae mēse Septembrī mātūrae sunt. Ex ūvīs mātūrīs vīnum efficitur.

II Iūlius, quī nūper ex urbe in praedium suum Albānum vēnit, circā agrōs et vīneās suās ambulat. Suprā eum est mōns Albānus, post montem lacus Albānus, quī villīs magnificīs cingitur. Nullā in parte Italiae tot et tantae villae sitae sunt quam in Latiō et māximē circā  
55 lacum illum amoenum. Nē in Campāniā quidem plūrēs villae sunt, quamquam multī Rōmānī in ōrā maritimā eius regiōnis villās possident; nam plūrimī Rōmānī sub urbe Rōmā habitāre volunt in villīs suburbānīs.

Iūlius aspicit agricolās quī in agrīs et in vīneīs opus  
60 faciunt, gaudēs quod ipsī, ut dominō dīvitī, nōn

praedium -i n = villa  
cum agrīs  
circā *prp + acc* = circum

nē = nōn; nē... quidem  
= etiam nōn

sub urbe = prope urbem

sub-urbānus -a -um =  
sub urbe situs

ipse -a -um, *dat -i*

labōrāre = opus facere;  
 ↔ quiēscere  
 labor -ōris *m* = opus  
 existimāre = cēnsere  
 = putāre  
 prae agricolis beātus =  
 beātiōr quam agricolae

rūs rūris *n* (↔ urbs) =  
 agrī, silvae, campī...  
 rūri (*loc*) ↔ in urbe  
 ōtium -ī *n* ↔ negōtium  
 (neg-ōtium < nec +  
 ōtium)  
 urbānus -a -um < urbs

colōnus -ī *m* < colere

prō *ppp*+*abl*: prō dominō  
 = in locō domini

quī- quae- quod-dam:  
 quī-dam colōnus =  
 ūnus ex colōnis

dominus imperat *ut* colō-  
 nus accēdat = dominus  
 colōnum accēdere iubet

abs = ā: abs tē = ā tē  
 poscere poposcisse

prae metū =  
 ob metum



necesse est in agrīs labōrāre. Quamquam nullō modō  
 labōrem agricolārum sordidum indignumve esse existi-  
 mat, tamen sē prae agricolīs beātum esse cēnsēt. Neque  
 enim labōrat dominus, sed quiēscit, cum in praediō suō  
 est. Rūs quiētum et amoenum eum dēlectat. In urbe 65  
 Iūlius semper in negōtiō est, sed rūri in ōtiō cōgitat dē  
 negōtiīs urbānis. Itaque Iūlius, quī ōtium rūris valdē  
 amat, cum primum cōnfecta sunt negōtia urbāna, in  
 praedium suum suburbānum proficīscitur.

Agri Iūlii nōn ā dominō ipsō coluntur, sed ā colōnis. 70  
 Colōnus est agricola quī nōn suōs, sed aliēnōs agrōs prō  
 dominō absentī colit et mercēdem dominō solvit prō  
 frūgibus agrōrum.

Colōnī Iūlii sunt agricolae validī quī industriē labō-  
 rant omnēsque mercēdem ad diem solvere solent. At 75  
 hōc annō quīdam colōnus mercēdem nōndum solvit.  
 Iūlius eum colōnum in agrō cōnspicit et “Hūc accēde,  
 colōne!” inquit. Dominus imperat ut colōnus accēdat,  
 tum interrogat: “Cūr nōndum solvistī mercēdem quam  
 ter quaterve iam abs tē poposcī? Octingentōs sēstertiōs 80  
 mihi dēbēs. Solve eōs!” Iūlius colōnō imperat ut mercē-  
 dem solvat.

Colōnus pallidus prae metū loquī nōn potest.

Iūlius: “Audīsne? Imperō tibi ut mercēdem solvās.  
 Quīn respondēs?” 85

Colōnus: “Nulla est mihi pecūnia. Nē assem quidem  
 habeō.”

Iūlius: “Nisi hīc et nunc solvis mercēdem dēbitam, servīs meīs imperābō ut tē agrīs meīs pellant. Iam trēs  
90 mēnsēs exspectō ut ea pecūnia mihi solvātur. Etsī vir patiēns sum, hic finis est patientiae meae!”

Colōnus ad pedēs dominī sē prōicit eumque ōrat ut patientiam habeat: “Patientiam habē, domine! Nōlī ā  
mē postulāre ut tantum pecūniae statim solvam! Intrā  
95 duōs trēsve mēnsēs omnia accipiēs. Nōlī mē ē domō meā rapere! Octō liberī mihi sunt, quōs ipse cūrāre dēbeō. Cūra infantium multum temporis magnamque patientiam postulat, itaque parum temporis habeō ad opus rūsticum.”

100 Iūlius: “Quid? Num uxor abs tē postulat ut tū prō mātrem infantēs cūrēs? Itane infantēs suōs negligit? Mātris officium est infantēs cūrāre. Tū vērō cūrā ut agrī bene colantur et mercēs ad diem solvātur!”

Colōnus: “Uxor mea officium suum nōn negligit nec  
105 postulat ut ego infantēs cūrem; sed nunc nec infantēs cūrāre nec quidquam aliud agere potest, quia aegrōtat: intrā paucōs diēs novum infantem exspectat. Nōlī mē ab uxōre gravidā rapere! Per omnēs deōs tē ōrō!”

Hīs precibus dominus sevērus tandem movētur. Co-  
110 lōnō imperat ut taceat atque surgat, tum “Quoniam” inquit “uxor tua gravida est, abī domum! Primum cūrā ut uxor et liberī valeant, tum vērō labōrā ut pecūniam omnem solvās intrā finem huius mēnsis, id est intrā trīcēsimum diem!”

agris : ex agris

patiēns -entis < patī  
patientia -ae f < patiēns

prō-icere (-iicere) -iō  
< prō- + iacere

tantum -ī n = tam  
multum

rapere -iō -uisse raptum

cūra -ae f

rūsticus -a -um < rūs

neglegere -ēxisse -ēctum  
↔ cūrāre

quid-quam = ūlla rēs  
(neque q. = et nihil)

gravidus -a -um: (fēmi-  
na) gravida = quae in-  
fantem exspectat  
precēs -um f pl = verba  
ōrantia, quod ōrātur

trīcēsimum -a -um  
= xxx (30.)

dī-mittere -misisse  
-missum

prōd-esse prō-fuisse  
(+ *dat*) = bonum esse  
calor -ōris *m* = āer cali-  
dus, tempus calidum  
nocēre -uisse ↔ prōdesse  
frīgus -oris *n* ↔ calor

vīnum bonum *est*: calor  
efficit ut v. bonum *sit*  
satis dē vīneis *dictum est*

siccus -a -um ↔ ūmidus



grex gregis *m*  
= multitudō bēstiārum

nē = ut nē

nē-ve = vel nē, et nē

Colōnō dīmissō, Iūlius alium agricolam vocat eum- III  
que dē rēbus rūsticīs rogitat, ac prīmum dē vīneis:  
“Quōmodo vīnae sē habent hōc annō?”

“Optimē” inquit agricola, “Aspice hanc vītem: tot et  
tantae ūvae magnam vīnī cōpiam prōmittunt, ac vīnum  
bonum futūrum esse exīstimō, nam sōl duōs iam mēn- 120  
sēs prope cotīdiē lūcet ūsque ā māne ad vesperum. Ni-  
hil enim vīneis magis prōdest quam sōl et calor, nec  
quidquam iīs magis nocet quam imber et frīgus.”

Iūlius: “Calor sōlis nōn ipse per sē efficit ut vīnum  
bonum sit. Vītēs probē cūrāre oportet. Itaque vōs mo- 125  
neō ut industriē in vīneis labōrētis. Sed satis dē vīneis.  
Frūmentum quāle erit?”

“Nōn ita bonum” inquit alter agricola, “Solum nimis  
siccum est nec rigārī possunt agrī quod procul absunt ā  
rīvō. Imber brevis quem hodiē habuimus frūmentō prō- 130  
fuit quidem, sed parum fuit. Item sicca est herba, pecus  
parum pābulī invenit. Sed scīsne ovem herī paene rap-  
tam esse ā lupō?”

Iūlius: “Quid? Lupusne ovem ē grege rapuit?”

Agricola: “Ovis ipsa ē grege aberrāverat. Nec vērō 135  
lupus ovī nocuit, nam pāstor eam in silvā repperit atque  
ē dentibus lupī servāvit!”

Iūlius: “Ō, pāstōrem pigerrimum, quī officium suum  
ita neglēxit! Pāstōris officium est cūrāre nē ovēs aber-  
rent nēve silvam petant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor 140  
posthāc officium neglegat!”

Agricola: “Nōlī nimis sevērus esse! Nōn cēnseō illum pāstōrem prae cēterīs pigrum esse.”

Iūlius: “Rēctē dīcis: nam pigrī ac negligentēs sunt  
145 omnēs! At ego faciam ut industriī sint!”

Agricola: “Certē pāstōrēs minus labōrant quam agricolae. Nōbīs nūllum est ōtium, nec opus est nōs monēre ut industriī sīmus nēve quiēscāmus.”

Iūlius: “Nōlī cēnsēre opus pāstōrum facilius esse.  
150 Cūra pecoris magnum est negōtium, nōn ōtium, ut pāstōrēs nēquam in mollī herbā dormientēs putant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor negligēs sit nēve dormiat! Faciam ut tergum eī doleat! Arcesse eum!”

Sed eō ipsō tempore pāstor gregem prae sē agēs ē  
155 campīs revertitur. Cum prīmum is prope vēnit, “Optimē advenīs” inquit dominus irātus baculum prae sē tenēns, “nam verbera meruistī!”

Pāstor humī sē prōiciēns dominum ōrat nē sē verberet: “Nōlī mē verberāre, ere! Nihil fēcī!”

160 “At propter hoc ipsum” inquit Iūlius “tē verberābō, homō nēquam, quod nihil fēcistī! Officium tuum est cūrāre nē ovēs aberrant nēve ā lupō rapiantur. Precēs tibi nōn prōsunt. Prehendite eum, agricolae, et tenēte!” Iūlius duōbus agricolīs imperat ut pāstōremprehendant  
165 et teneant.

Tum vērō, dum pāstor territus verbera exspectat, ovēs sine pāstōre relictāe dē viā in agrōs aberrant ac frumentum immātūrum carpere incipiunt. Agricolae

prae cēterīs piger = cēterīs pigrior  
neglegēs -entis = quī officium negligit

nē-quam *indēcl* = improbus

optimē: optimō tempore

prōd-est prō-sunt

im-mātūrus -a -um < im-mātūrus

pro-hibēre = retinēre  
mittere ↔ prehendere

modo = nūper

officiō (*abl*) prohibēre =  
ab officiō prohibēre

quam celerrimē potest =  
tam celeriter quam  
māximē fieri potest

sevērus *esse*  
in-hūmānus -a -um

coniūctīvus -ī *m* (*com*)

[1] *intret*  
[2] *taceat*  
[3] *claudat*  
[4] *audiat*

-*et*  
-*at*

[1] cōgit|*e*|*m*  
cōgit|*e*|*s*  
cōgit|*e*|*t*  
cōgit|*e*|*mus*  
cōgit|*e*|*tis*  
cōgit|*e*|*nt*

hoc videntēs clāmant: “Prohibē ovēs tuās ab agrīs nos-  
trīs, pāstor!” — tum pāstōrem mittunt atque celeriter 170  
ovēs in agrīs sparsās persequuntur.

Pāstor sōlus cum dominō relictus “Modo dīxistī” in-  
quit “meum officiū esse cavēre nē ovēs aberrēt. Nōlī  
mē officiō meō prohibēre!”

Iūlius: “Ego tē nōn prohibēbō officiū facere. Fac ut 175  
ovēs ex agrīs agantur! Age, curre, pāstor!”

Vix haec dīxerat Iūlius, cum pāstor quam celerrimē  
potest ad ovēs suās currit. Dominus rīdēns eum curren-  
tem aspicit, tum ad vīllam revertitur. Etsī dominus se-  
vērus exīstimātur, tamen inhūmānus nōn est. 180

## GRAMMATICA LATINA

### *Coniūctīvus*

Tempus praesēns.

[A] *Āctīvum*.

Dominus: “Intrā, serve! Claude forem! Tacē et audī!” Do- 185  
minus servō imperat ut *intret*, forem *claudat*, *taceat* et *audiat*.  
Servus intrat, forem claudit, tacet et audit.

‘Intrat’, ‘tacet’, ‘claudit’, ‘audit’ est indicātīvus. ‘Intret’,  
‘taceat’, ‘claudat’, ‘audiat’ coniūctīvus est. Coniūctīvus  
praesentis (pers. III sing.) [1] -*et*, [2, 3, 4] -*at*. 190

Exempla: [1] cōgitā|re: cōgit|*et*; [2] respondē|re: respon-  
de|*at*; [3] scribē|re: scrib|*at*; [4] audī|re: audi|*at*.

Magister: “Studiōsus estō, discipule! Prīmum audī quod  
interrogō, tum cōgitā, dēnique surge et respondē!” Magister  
discipulum monet ut studiōsus *sit*: prīmum *audiat*, tum cōgi- 195  
*tet*, dēnique *surgat* et *respondeat*. Discipulus silet. Magister:

“Audisne, puer? Moneō tē ut studiōsus sis: primum audiās, tum cōgitēs, dēnique surgās et respondeās.” Discipulus: “Nōn opus est mē monēre ut audiam et cōgitem atque ut studiōsus sim. Sed respondēre nesciō. Nōlī igitur ā mē postulāre ut surgam et respondeam!”

Magister: “Studiōsī estōte, discipulī! Primum audīte quod interrogō, tum cōgitāte, dēnique surgite et respondēte!” Magister discipulōs monet ut studiōsī sint: primum audiant, tum cōgitent, dēnique surgant et respondeant. Discipulī silent. Magister: “Audītisne, pueri? Moneō vōs ut studiōsī sītis: primum audiātis, tum cōgitētis, dēnique surgātis et respondeātis.” Discipulī: “Nōn opus est nōs monēre ut audiāmus et cōgitēmus atque ut studiōsī simus. Sed respondēre nescimus. Nōlī igitur ā nōbīs postulāre ut surgāmus et respondeāmus!”

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna prīma</i>	-em	-ēmus	-am	-āmus
<i>Persōna secunda</i>	-ēs	-ētis	-ās	-ātis
<i>Persōna tertia</i>	-et	-ent	-at	-ant

215 [B] Passivum.

Dominus imperat ut servus improbus teneatur et verberetur, deinde ut vinciatur et inclūdatur.

Dominus imperat ut servī improbī teneantur et verberentur, deinde ut vinciantur et inclūdantur.

220 Iānitor tabellārium monet ut caveat nē ā cane mordeatur: “Cavē nē ā cane mordeāris!” Tabellārius: “Tuum negōtium est cūrāre nē ego mordear. Vincī canem! Ego cūrābō ut tū vinciāris et inclūdāris et verberēris ab erō tuō!” Iānitor: “Num tuum negōtium est cūrāre ut ego vinciar et inclūdar et verberer?”

225 Iānitōrēs tabellāriōs movent ut caveant nē ā cane mordeantur: “Cavēte nē ā cane mordeāminī!” Tabellāriī: “Vestrum negōtium est cūrāre nē nōs mordeāmur. Vincīte canem! Nōs cūrābimus ut vōs vinciāminī et inclūdāminī et verberēminī ab erō vestrō!” Iānitōrēs: “Num vestrum negōtium est cūrāre ut nōs vinciāmur et inclūdāmur et verberēmur?”

[2] responde|a|m  
 responde|ā|s  
 responde|a|t  
 responde|ā|mus  
 responde|ā|tis  
 responde|a|nt

[3] surg|a|m  
 surg|ā|s  
 surg|a|t  
 surg|ā|mus  
 surg|ā|tis  
 surg|a|nt

[4] audi|a|m  
 audi|ā|s  
 audi|a|t  
 audi|ā|mus  
 audi|ā|tis  
 audi|a|nt  
 esse si|m sī|mus  
 sī|s sī|tis  
 sī|t sī|nt

[1] -e|m -ē|mus  
 -ē|s -ē|tis  
 -e|t -e|nt

[2,3,4] -a|m -ā|mus  
 -ā|s -ā|tis  
 -a|t -a|nt

[1] verber|e|r  
 verber|ē|ris  
 verber|ē|tur  
 verber|ē|mur  
 verber|ē|minī  
 verber|e|ntur

[2] morde|a|r  
 morde|ā|ris  
 morde|ā|tur  
 morde|ā|mur  
 morde|ā|minī  
 morde|a|ntur

[3] inclūd|a|r  
 inclūd|ā|ris  
 inclūd|ā|tur  
 inclūd|ā|mur  
 inclūd|ā|minī  
 inclūd|a|ntur

[4] vinci|a|r  
 vinci|ā|ris  
 vinci|ā|tur  
 vinci|ā|mur  
 vinci|ā|minī  
 vinci|a|ntur

[1]	-er	-mur
	-eris	-mini
	-entur	-entur
[2,3,4]	-ar	-amur
	-aris	-aminī
	-antur	-antur

*Vocābula nova:*

ager  
frūmentum  
agricola  
negōtium  
arātrum  
īnstrūmentum  
sēmen  
falx  
regiō  
frūgēs  
pecus  
pābulum  
lāna  
cōpia  
vītis  
vīnea  
ūva  
vīnum  
praedium  
labor  
rūs  
ōtium  
colōnus  
patientia  
cūra  
precēs  
calor  
frīgus  
grex  
amoenus  
mātūrus  
rudis  
fertilis  
suburbānus  
urbānus  
patiēns  
rūsticus  
gravidus  
siccus  
neglegēns  
nēquam  
immātūrus  
inhūmānus

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna p̄ima</i>	-er	-emur	-ar	-āmur
<i>Persōna secunda</i>	-eris	-eminī	-āris	-āminī
<i>Persōna tertia</i>	-entur	-entur	-ātur	-antur

235

## PENSVM A

Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv-. Ille dominum orat ut patientiam habe-: "Nōlī postulāre ut tantam pecūniam statim solv-!" Dominus colōnō imperat ut tace- et surg-, tum "Primum cūrā" inquit "ut uxor et liberī vale-, tum vērō cūrā ut agrōs bene col- et mercēdem solv-!"

Dominus colōnōs monet ut labōr- nēve quiēsc-: "Moneō vōs ut labōr- nēve quiēsc-!"

Māter filiam monet ut cauta s-: "Moneō tē ut cauta s-!"  
Fābula nōs monet nē temerārīi s-.

Verba: spargere -isse -um; rapere -isse -um; negligere -isse -um; dēsinere -isse; quiēscere -isse; crēscere -isse; poscere -isse; prōdesse -isse.

## PENSVM B

Mēse Augustō — metitur, deinde — arantur et novum frūmentum —. Agricola quī — post arātrum ambulat duōs bovēs — [= ante] sē agēns; arātrum est — quō agrī arantur. Agricola quī serit nullō īnstrūmentō — et sēmen manū —. Quī — falce ūtitur. Agricola est vir cuius — est agrōs —. Ex Aegyptō, quae terra — est, magna — frūmentī in Italiam —. Frūgēs vīnearum sunt —, ex quibus — efficitur. — sōlis vīneis —, — [↔ calor] vīneis —.

Iūlius in — suō Albānō nōn labōrat, sed —. — quiētum et — [= pulchrum] eum dēlectat. Colōnus aliēnōs agrōs — dominō absentī colit.

Pāstor est vir quī pecus — et cūrāt. — pecoris magnum negōtium est, nōn —, ut pigrī pāstōrēs — [= cēsent]. Pāstōrēs nōn tam industriē — quam agricolae. Pāstōris officium est cūrāre — ovēs aberrēt — [= et nē] ā lupō rapiantur.



## PENSVM C

Quid est negōtium agricolae?  
 Quandō frūmentum metitur?  
 Num arātor ipse arātrum trahit?  
 Quid est pābulum pecoris?  
 Unde frūmentum in Italiam invehitur?  
 Quae regiō Āfricae fertilissima est?  
 Cūr necesse est agrōs rigāre?  
 Quae sunt frūgēs vīneārum?  
 Num Iūlius ipse in agrīs labōrat?  
 Omnēsne colōnī mercēdem solvērunt?  
 Quot sēstertiōs colōnus Iūliō dēbet?  
 Num uxor colōnī officium suum negligit?  
 Quid est officium pāstōris?  
 Estne Iūlius dominus inhūmānus?

trīcēsimus  
 quiēscere  
 cingere  
 crēscere  
 metere  
 arāre  
 serere  
 colere  
 spargere  
 ūti  
 pāscere  
 invehere  
 rigāre  
 labōrāre  
 exīstimāre  
 cēnsēre  
 prōicere  
 ōrāre  
 rapere  
 negligere  
 prōdesse  
 nocēre  
 prohibēre  
 quīdam  
 parum  
 tantum  
 dēnique  
 circā  
 prae  
 prō  
 abs  
 -ve  
 nē  
 coniūctivus



## PERICVLA MARIS

Interim Mēdus et Lȳdia ventō secundō per mare Infē- 1  
rum nāvīgāre pergunt ad fretum Siculum (id est fretum  
angustum quō Sicilia ab Italiā disiungitur). Gaudent  
omnēs quī eā nāve vehuntur praeter mercātōrem cuius  
mercēs necesse fuit ē nāve ēicere. 5

Mēdus vērō multum cōgitat dē verbīs Lȳdiae et dē  
tempestāte quae tam subitō cessāvit, postquam Lȳdia  
dominum suum invocāvit. Ut tempestās mare tranquil-  
lum turbāvit, ita verba Lȳdiae animum Mēdī turbāvē-  
runt. 10

Lȳdia amīcum suum colōrem mūtāvisse animadvertit  
et “Quid pallēs?” inquit, “Utrum aegrōtās an territus  
es?”

“Nōn aegrōtō” inquit Mēdus, “Corpus quidem sā- 15  
num est mihi, animus vērō turbātus. Quis est ille domi-  
nus tuus cui mare et ventī oboedīre videntur?”

fretum -i n  
Siculus -a -um = Siciliae  
dis-iungere (↔ con-  
iungere) = dīvidere

ē-icere (-iicere) -iō  
-iēcisse -iectum  
< ē + iacere

cessāre = opus neglegere,  
minus agere; ventus  
cessat : v. minuitur

animus -ī m ↔ corpus

utrum... an = -ne... an

ob-oedīre (< -audīre)  
(+ dat) = pārēre

Lýdia: “Nōn meus tantum, sed omnium hominum est dominus, et Rōmānōrum et Graecōrum et barbarōrum.”

20 Mēdus: “Utrum homō an deus est?”

Lýdia: “Christus est Deī filius quī homō factus est. In oppidō Bethlehem nātus est in Iūdaeā, patriā Iūdaeōrum, quae inter Syriam et Aegyptum sita est. Eō vēnērunt rēgēs, quī stēllam eius vīderant in oriente, et invēnērunt puerum cum Mariā, mātrem eius, et adōrāvērunt eum velut deum. Postea Christus ipse plānē dēmōstrāvit sē esse filium Deī, nam discipulōs docēbat, quōrum magna turba eum sequēbātur, aegrōs sānābat...”

Mēdus: “Omnis medicus id facit.”

30 Lýdia: “Quī medicus verbīs sōlis potest facere ut hominēs caecī videant, surdī audiant, mūtī loquantur, claudī ambulent?”

Mēdus: “Potestne dominus tuus haec facere?”

Lýdia: “Profectō potest. In Iūdaeā Iēsūs nōn solum  
35 faciēbat ut caecī vidērent, surdī audīrent, mūtī loquerentur, vērum etiam verbīs efficiēbat ut mortuī surgerent et ambulārent. Ex ūniversā Iūdaeā hominēs aegrī, quī fāmam dē factīs eius mirābilibus audīverant, ad eum conveniēbant. Postrēmō tamen Iēsūs Christus ab  
40 improbīs hominibus necātus est.”

Mēdus: “Quid? Nōn vīvit dominus tuus?”

Lýdia: “Immō vērō vīvit, nam tertiō diē Iēsūs surrexit ā mortuīs et quadrāgēsīmō diē post in caelum

Bethlehem *n indēcl*  
Iūdaea -*ae f*  
Iūdaeī -*ōrum m pl*  
eō *adv* = illūc

ad-ōrāre

vel-ut = tamquam, sicut

turba -*ae f* = multitudō  
hominum

caecus -*a -um* = quī  
vidēre nōn potest  
surdus -*a -um* = quī  
audīre nōn potest  
mūtus -*a -um* = quī lo-  
quī nōn potest  
claudus -*a -um* = quī  
ambulāre nōn potest  
Iēsūs -*ū m (acc -um)*

ūniversus -*a -um* = tōtus

fāma -*ae f* = quod narrā-  
tur dē aliquō

surgere surrexisse

quadrāgēsīmus -*a -um*  
= XL (40.)

im-mortālis -e ↔ mor-  
tālis -e (< mors)  
nāscī nātum esse ↔ morī  
-ior mortuum esse

libellus -ī *m* = parvus  
liber

ex-tendere

ap-prehendere = pre-  
hendere (manū)  
quī-dam, *abl* quō-dam  
Matthaeus -ī *m*  
vivere vīxisse

dictum -ī *n* = quod  
dictum est, verbum  
memorāre = nārrāre,  
dicere  
discere didicisse

rogāre = ōrāre

ē-volvere: librum ē.  
= librum aperire  
tollere = sūmere et  
sēcum ferre

prīnceps -ipis *m* = vir  
inter aliōs prīmus (quī  
aliīs imperat)

sus-citāre = excitāre  
[*Math.* 9.18-19,23-26]  
ūnus = quīdam

ascendit. Immortālis est filius Deī sicut pater eius,  
Deus vīvus. Hominēs mortālēs nāscuntur ac moriuntur, 45  
Deus immortālis semper vīvit. Sed ipsa male nārrō: ex  
hōc libellō recitābō tibi aliquid.”

Lýdia libellum, quem adhūc intrā vestem occultāvit,  
prōmit et Mēdō ostendit. Quī manum extendēns libel- 50  
lum apprehendit et “Quī liber est iste?” inquit.

Lýdia: “Scrīptus est ā quōdam Iūdaeō, nōmine Mat-  
thaeō, quī simul cum Chrīstō vīxit et discipulus eius  
fuit. In hōc librō Matthaeus, quī suīs oculīs auribusque  
dominum nostrum vīderat et audīverat, dicta et facta 55  
eius memorat.”

Mēdus, quī legere nōn didicit, Lýdiae librum reddit *II*  
eamque rogat ut aliquid sibi legat; quae continuō li-  
brum ēvolvit et “Legam tibi” inquit “dē virō claudō cui  
Iēsūs imperāvit ut surgeret et tolleret lectum suum et  
domum ambulāret.” 60

Mēdus: “Modo dīxistī ‘Chrīstum etiam mortuīs im-  
perāvisse ut surgerent et ambulārent.’ Plūra de eā rē  
audīre cupiō.”

Lýdia: “Audī igitur quod scrīptum est dē Iaīrō, prīn-  
cipe quōdam Iūdaeōrum, quī Iēsum rogāvit ut filiam 65  
suam mortuam suscitāret:

*Ecce prīnceps ūnus accessit, nōmine Iaīrus, et adorābat  
eum dīcēns: “Fīlia mea modo mortua est, sed venī, impōne  
manum tuam super illam, et vīvet.” Et surgēns Iēsūs sequē-  
bātur eum cum discipulīs suīs. — Et veniēns Iēsūs in do- 70*

*mum principis, videns tibi cinēs et turbam tumultuantem, dīcēbat: “Discēdite! Nōn enim mortua est puella, sed dormit.” Et dēridēbant eum. Et, ēiectā turbā, intrāvit et tenuit manum eius et dīxit: “Puella, surge!” Et surrēxit puella. Et*  
 75 *exiit fāma haec in ūniversam terram illam.*

Mēdus: “Per deōs immortalēs! Sī hoc vērū est, princeps omnium deōrum est deus tuus; neque enim ūllus deus Rōmānus hominem mortālem ab Īnferis suscitāre potest — nē Iuppiter quidem tantam potestātem  
 80 habet, etsī ille deus māximus habētur.”

Lȳdia: “Est ut dīcis; nec solum deus princeps, sed Deus ūnus et solum est ille. Tōtus mundus in potestāte Deī est, et caelum et terra et mare.”

Hic gubernātor, quī sermōnem eōrum exaudīvit,  
 85 “Tanta” inquit, “ūnīus deī potestās nōn est. Nam trēs diī, Neptūnus, Iuppiter, Plūtō, mundum ūniversum ita inter sē dīvisērunt, ut Iuppiter rēx caelī esset, rēx maris esset Neptūnus, Plūtō autem rēgnāret apud Īnferōs, ubi animae mortuōrum velut umbrae versārī dīcuntur.”

90 Mēdus: “Num quis tam stultus est ut ista vēra esse crēdat? Perge legere ē libellō tuō, Lȳdia!”

Lȳdia iterum librum ēvolvit et “Ecce” inquit “quod narrātur dē Chrīstō super mare ambulante:

*Nāvicula autem in mediō marī iactābātur flūctibus, erat*  
 95 *enim ventus contrārius. Quārtā autem vigiliā noctis vēnit ad eōs Iēsūs ambulāns super mare. Discipulī autem videntēs eum super mare ambulāntem turbātī sunt dīcentēs: “Phan-*

tumultuārī = tumultum  
facere

tibiae  
-ārum  
f pl



tībīcen -cinis m

Īnferī-ōrum m = mortuī,  
quī loca infera (sub  
terrā) incolere dīcuntur  
potestās -ātis f

habērī = exīsimārī

mundus -ī m = caelum et  
terra et mare

Plūtō -ōnis m: deus, rēx  
Īnferōrum  
dīvidere -vīsisse -vīsum

rēgnāre = rēx esse  
anima: fōrma hominis  
mortuī ut ex animā  
facta

versārī = hūc et illūc  
movērī, errāre

[Matth. 14.24-33]  
nāvicula -ae f = parva  
nāvis  
(ventus) contrārius  
↔ secundus  
vigilia -ae f: quārta v. =  
nōna hōra noctis (nox in  
IV vigiliās dīviditur)

phantasma -atis *n* = anima  
 quae ambulāre vidētur  
 eīs = iīs  
 cōnstāns -antis  
 ↔ turbātus  
 Petrus -ī *m*: Chrīstī dis-  
 cipulus  
 ipse : ille

ut venīret = quia venīre  
 volēbat  
 salvus -a -um = servātus;  
 salvum facere = servāre

-āsū = -āvīstī  
 ascendentibus eīs = dum  
 ascendunt

attentus -a -um = quī  
 studiōsē audit  
 per-suādēre -suāsissē  
 (+ *dat*): *p*. hominī =  
 facere ut homō crēdat

[*Math.* 28.18]

[*Math.* 8.23–27]

= et eum in nāviculam  
 ascendentem secūtī  
 sunt discipulī eius

salvāre = salvum facere  
 per-īre -eō -iisse = per-  
 dī, morī (↔ servārī)  
 tunc = tum  
 tranquillitās -ātis *f*  
 (< tranquillus)  
 ↔ tempestās

*tasma est!*” et prae timōre clāmāvērunt. Statimque Iēsūs  
 locūtus est eīs dīcēns: “Cōstantēs estōte! Ego sum. Nōlīte  
 timēre!” Respondēns autem eī Petrus dīxit: “Domine, sī tū 100  
 es, iubē mē ad tē venīre super aquam!” At ipse ait: “Venī!”  
 Et dēscendēns Petrus dē nāviculā ambulābat super aquam,  
 ut venīret ad Iēsum. Vidēns vērō ventum validum timuit, et  
 incipiēns mergī clāmāvit dīcēns: “Domine! Salvum mē  
 fac!” Et continuō Iēsūs extendēns manum apprehendit eum, 105  
 et ait illī: “Quārē dubitāstī?” Et ascendentibus eīs in nāvi-  
 culam, cessāvit ventus. Quā autem in nāviculā erant vērē-  
 runt et adōrāvērunt eum dīcentēs: “Vērē filius Deī es.”

Gubernātor, quī Mēdum attentum videt, “Num tū” III  
 inquit “tam stultus es ut haec crēdās? Mihi nēmō per- 110  
 suādēbit hominem super mare ambulāre posse!”

Lýdia: “Christus nōn est homō, sed filius Deī, quī  
 omnia facere potest. Ipse dīxit: “Data est mihi omnis  
 potestās in caelō et in terrā.” Modo nōs ē tempestāte 115  
 servāvit, nōnne id tibi persuāsit eum habēre potestātem  
 maris et ventōrum? Audi igitur quod in eōdem librō  
 nārrātur dē potestāte Chrīstī:

Et ascendente eō in nāviculam, secūtī sunt eum discipulī  
 eius. Et ecce tempestās magna facta est in marī, ita ut  
 nāvicula operīrētur flūctibus — ipse vērō dormiēbat! Et 120  
 accessērunt ad eum discipulī eius et suscitāvērunt eum dīcen-  
 tēs: “Domine, salvā nōs! Perīmus!” Ait illīs Iēsūs: “Quid  
 timidī estis?” Tunc surgēns imperāvit ventīs et marī, et  
 facta est tranquillitās magna. Hominēs autem mīrātī sunt

125 *dīcentēs*: “*Quālis est hic, quod ventī et mare oboediunt eī?*”

Gubernātor: “Mare et ventī nēminī oboediunt nisi Neptūnō. Ille cūrāvit ut nōs ē tempestāte servārēmur nēve mergerēmur—vel potius nōs ipsī quī mercēs eīēcimus. Nōlīte vērō cēnsere nōs iam extrā perīculum esse.

130 Tempestās quidem dēsiit, sed multa alia perīcula nōbīs impendent, ut saxa quibus nāvēs franguntur, vorāginēs in quās nāvēs merguntur, praedōnēs maritimī quī nāvēs persequuntur, ut mercēs et pecūniam rapiant nautāsque occīdant. Semper in perīculō versāmur.”

135 Mēdus: “Sed hīc tūtī sumus ā praedōnibus.”

Gubernātor: “Nūllum mare tūtum est ā praedōnibus, nē mare Inferum quidem, quamquam rārī hūc perveniunt. Nec tūtī sumus ā cēterīs perīculīs quae modo memorāvī. Brevī nāvīgābimus per fretum Siculum, ubi ab

140 utrāque parte magnum perīculum impendet nautīs: ab ōrā Italiae saxa perīculōsa quibus Scylla nōmen est, ab ōrā Siciliae vorāgō terribilis quae Charybdīs vocātur. Multae nāvēs quae Scyllam iam vītāverant, deinde in Charybdīm mersae sunt. At bonum animum habēte!

145 Ego, ut gubernātor cōnstāns, cūrābō ut omnia perīcula vītēmus ac salvī in Graeciam eāmus.”

Mēdus: “Omnēs id futūrum esse spērāmus. Quandō eō perveniēmus?”

Gubernātor: “Intrā sex diēs, ut spērō, vel potius octō.

150 Sed cūr tam cupidus es in Graeciam eundī? Ego Rōmae vīvere mālō quam in Graeciā.”

nēmō, *dat* nēminī

perīculum -i *n*

impendēre (+ *dat*)  
vorāgō -inis *f* = locus  
quō nāvēs flūctibus  
vorantur (: merguntur)  
praedō -ōnis *m*  
*ut ... rapiant* = quia ...  
rapere volunt

tūtus -a -um = sine  
perīculō

per-venīre

perīculōsus -a -um  
< periculum  
Scylla -ae *f*  
Charybdīs -is *f* (*acc-im*)  
(perīculum) vītāre = nōn  
adīre, effugere  
(bonus) animus ↔ timor

īre, *coni praes*:  
eam eāmus  
eās eātis  
eat eant

spērāre = rem bonam  
futūram esse putāre  
eō : in Graeciam

īre: *eundī (gerundium)*;  
cupidus es eundī = īre  
cupis  
mālō = magis volō

mā-vīs = magis vīs  
servīre (+ dat) = servus  
esse

mālumus = magis vo-  
lumus

mālle = magis velle:  
mālō mālumus  
māvīs māvultis  
māvult mālunt

pecūlium -ī n = pecūnia  
dominī quae servō datur  
sī quid = sī aliquid

persuādēre ut = verbīs  
efficere ut  
mā-vult = magis vult

in caelīs = in caelō

Mēdus: “Num Rōmae māvīs servīre quam līber esse  
in Graeciā?”

Gubernātor: “Nōs cīvēs Rōmānī morī mālumus  
quam servīre!” 155

Mēdus: “Nōlī putāre mē servīre mālle, nam ego quo-  
que līber nātus sum, nec quisquam quī līber fuit libertā-  
tem spērāre dēsinit. In Italiā dominō sevērō serviēbam,  
quī ā mē postulābat ut opus sordidum facerem nec mihi  
pecūlium dabat. Sī quid prāvē fēcēram, dominus impe- 160  
rābat ut ego ab aliīs servīs tenērer et verberārer. Sed  
herī ē villā fūgī, ut verbera vītārem, atque ut amīcam  
meam vidērem ac semper cum eā essem. Multīs prōmis-  
sīs eī persuāsī ut mēcum ex Italiā proficīscerētur, Lȳdia  
enim Rōmae vīvere māvult quam in Graeciā. Ōstiā igitur 165  
hanc nāvem cōnscedimus, ut in Graeciam nāvīgā-  
rēmus.”

Gubernātor Lȳdiam interrogat: “Tūne quoque do-  
minō Rōmānō serviēbās?”

Lȳdia: “Minimē vērō. Ego nēminī serviō nisi dominō 170  
nostrō quī est in caelīs. Nēmō potest duōbus dominīs  
servīre. Certē nōn laetō animō Rōmā profecta sum, et  
difficile fuit mihi persuādēre ut amīcās meās Rōmānās  
dēsererem. Nec prōmissīs sōlīs Mēdus mihi persuāsit ut  
sēcum venīrem, sed etiam dōnō pulcherrimō. Ecce ānu- 175  
lus aureus gemmātus quem amīcus meus prope centum  
sēstertiīs ēmit mihi.” Lȳdia manum extendēns digitum  
ānulō aureō ōrnātum gubernātōrī ostendit.



Gubernātor ānulum tam pulchrum admīrātur, tum  
 180 conversus ad Mēdum “Profectō” inquit “dīves esse vi-  
 dēris, ut servus! Num dominus ille sevērus, quī tibi  
 imperābat ut opus sordidum facerēs, tantum pecūlium  
 tibi dabat prō opere sordidō?”

Mēdus rubēns nescit quid respondeat, et velut homō  
 185 surdus mūtusque ante eōs stat.

Lȳdia: “Quīn respondēs? Sacculum prōmpsisistī pecū-  
 niae plēnum — nōne tua erat ista pecūnia?”

Mēdus turbātus, dum oculōs Lȳdiae vītāre cōnātur,  
 mercātōrem celeriter accēdere videt.

190 GRAMMATICA LATINA

*Coniūctīvus*

Tempus imperfectum

[A] Āctīvum.

Dominus servum monet ut sibi pāreat.

195 Dominus servum monēbat/monuit ut sibi pārēret.

‘Pāreat’ est coniūctīvus praesentis. ‘Pārēret’ coniūctīvus  
 imperfectī est. Coniūctīvus imperfectī (pers. III sing.) -ret.

Exempla: [1] recitā|re: recitā|ret; [2] tacē|re: tacē|ret; [3]  
 scrīb|ere: scrīb|eret; [4] audī|re: audī|ret.

200 Magister discipulum monuit ut tacēret et audīret et studiō-  
 sus esset. Tum eī imperāvit ut scrīberet et recitāret.

Pater: “Nōne magister tibi imperāvit, fili, ut scrīberēs et  
 recitārēs?” Filius: “Prīmum mē monuit ut tacērem et audīrem  
 et studiōsus essem, tum mihi imperāvit ut scrīberem et recitā-

205 rem.” Pater: “Num necesse erat tē monēre ut tacērēs et audīrēs  
 et studiōsus essēs?”

Magister discipulōs monuit ut tacērent et audīrent et studi-  
 ōsī essent. Tum imperāvit ut scrīberent et recitārent.

ad-mīrārī = mīrārī (rem  
 magnificam)

prōmere -mpsisse  
 -mptum

pārēret

[1] recitā|re|m  
 recitā|rēs  
 recitā|re|t  
 recitā|rēm|us  
 recitā|rēt|is  
 recitā|re|nt

[2] tacē|re|m  
 tacē|rēs  
 tacē|re|t  
 tacē|rēm|us  
 tacē|rēt|is  
 tacē|re|nt

[3] scrīb|ere|m  
 scrīb|erēs  
 scrīb|ere|t  
 scrīb|erēm|us  
 scrīb|erēt|is  
 scrīb|ere|nt

[4] audi|re|m  
audi|rē|s  
audi|re|t  
audi|rē|mus  
audi|rē|tis  
audi|re|nt  
esse|esse|m|esse|mus  
esse|s|esse|tis  
esse|t|esse|nt

-re|m -rē|mus

-rē|s -rē|tis

-re|t -re|nt

[1] servā|re|r  
servā|rē|ris  
servā|rē|tur  
servā|rē|mur  
servā|rē|minī  
servā|re|ntur

[3] merg|ere|r  
merg|erē|ris  
merg|erē|tur  
merg|erē|mur  
merg|erē|minī  
merg|ere|ntur

-re|r -rē|mur

-rē|ris -rē|minī

-rē|tur -re|ntur

*Vocābula nova:*

fretum  
animus  
turba  
fāma  
libellus  
dictum  
prīnceps  
ībīcen  
potestās  
mundus  
nāvīcula  
vigilia

Pater: "Nōne magister vōbīs imperāvit, filiū, ut scrīberētis et recitārētis?" Filii: "Prīmum nōs monuit ut tacērēmus et audirēmus et studiōsī essēmus, tum nōbīs imperāvit ut scrīberēmus et recitārēmus." Pater: "Num necesse erat vōs monēre ut tacērētis et audirētis et studiōsī essētis?"

*Singulāris Plūrālis*

*Persōna prīma* -rem -rēmus 215

*Persōna secunda* -rēs -rētis

*Persōna tertia* -ret -rent

[B] Passivum.

Dominus imperāvit ut servus tenērētur et verberārētur, deinde ut vincirētur et inclūderētur. 220

Dominus imperāvit ut servī tenērentur et verberārentur, deinde ut vincirentur et inclūderentur.

Mēdus: "Salvus sum. Neptūnus cūrāvit ut ego ē periculō servārer nēve in mare mergerer." Lȳdia: "Nōlī putāre Neptūnum cūrāvīse ut tū servārēris nēve mergerēris. Nēmō nisi Chrīstus cūrāvit ut nōs ē periculō servārēmur nēve in mare mergerēmur." Gubernātor: "Ego bene gubernandō cūrāvī ut vōs servārēmīnī nēve mergerēmīnī!" 225

*Singulāris Plūrālis*

*Persōna prīma* -rer -rēmur 230

*Persōna secunda* -rēris -rēmīnī

*Persōna tertia* -rētur -rentur

PENSVM A

Servus dominum ōrābat nē sē verberā-, sed dominus imperāvit ut tacē- et surg-, tum aliīs servīs imperāvit ut eumprehend- et tenē-.

Mēdus ā dominō fūgit, ut amīcam suam vidē- et semper cum eā es-. Mēdus: "Ā dominō fūgī, ut amīcam meam vidē- et semper cum eā es-."

Mīnōs imperāvit ut Daedalus et Īcarus in labyrinthum inclūd-. Īcarus: "Quis imperāvit ut nōs inclūd-?" Daedalus: "Mīnōs imperāvit ut ego inclūd- et ut tū mēcum inclūd-."

Verba: dividere -isse -um; ēicere -isse -um; prōmere -isse -um; vīvere -isse; discere -isse; persuādēre -isse; surgere -isse.

## PENSVM B

Lýdia Rōmae vīvere — quam in Graeciā, sed Mēdus multīs prōmissīs eī — ut sēcum proficīscerētur. In Italiā Mēdus dominō sevērō —.

Nāvis nōndum extrā — est. Multa perīcula nautīs —. — maritimī nāvēs persequuntur; nūllum mare — est ā praedōnibus.

Hominēs mortālēs nascuntur et —, diī vērō — sunt. Nūllus deus Rōmānus hominem mortuum ab Īnferīs — [= excītāre] potest, nē Iuppiter quidem tantam — habet, etsi ille deus māximus — [= exīstimātur]. Trēs diī ūniversum — inter sē dīvisērunt.

Chrīstus in oppidō Bethlehem — est. Ille verbīs sōlīs efficiēbat ut hominēs — vidērent, — audīrent, — loquerentur, — ambulārent.

## PENSVM C

Fretum Siculum quid est?

Ubi nātus est Chrīstus?

Quid Iaīrus Chrīstum rogāvit?

Quae perīcula nautīs impendent?

Cūr nautae praedōnēs maritimōs metuunt?

Quālī dominō Mēdus in Italiā serviēbat?

Quārē Mēdus ā dominō suō fūgit?

Num Lýdia laetō animō Rōmā profecta est?

Quōmodo Mēdus eī persuāsit ut sēcum venīret?

Cūr Mēdus nescit quid respondeat?

Quem Mēdus accēdere videt?

Tūne in Graeciā vīvere māvīs quam in patriā tuā?

phantasma  
tranquillitās  
vorāgō  
perīculum  
praedō  
pecūlium  
caecus  
surdus  
mūtus  
claudus  
ūniversus  
mortālis  
immortālis  
cōnstāns  
salvus  
attentus  
tūtus  
perīcūlosus  
quadrāgēsimus  
disiungere  
ēicere  
cessāre  
obocēdīre  
adōrāre  
nāscī  
morī  
extendere  
apprehendere  
memorāre  
rogāre  
ēvolvere  
suscitāre  
tumultuārī  
habēri  
rēgnāre  
versārī  
persuādēre  
salvāre  
perīre  
impēdēre  
pervenīre  
vītāre  
spērāre  
servīre  
mālle  
admirārī  
potius  
utrum  
velut



fundus -i m

dē-terrēre

ad-icere (-iicere) -iō  
= addereaestimāre: magnī ae. =  
magnī pretiī esse cēn-  
sēre

vīta -aef &lt; vīvere

re-manēre = manēre

nōn-nūllī -ae -a = haud  
paucī, complūrēs  
pretiōsus -a -um =  
magnī pretiīlucrum -ī n: l. facere =  
pecūniā suā augēre  
spēs -eīf = id quod  
spērātur

## NAVIGARE NECESSE EST

Multae nāvēs multīque nautae quotannīs in marī per- 1  
eunt. In fundō maris plūrimae nāvēs mersae iacent. Nec  
tamen ūllīs perīculīs ā nāvīgandō dēterrentur nautae.  
“Nāvīgāre necesse est” āiunt, et mercātōrēs, quī ipsī  
perīcula maris adīre nōn audent, haec adiciunt: “Vīvere 5  
nōn est necesse!” Mercātōrēs mercēs suās magnī aesti-  
mant, vītam nautārum parvī aestimant!

Nec vērō omnēs mercātōrēs domī remanent, cum  
mercēs eōrum nāvibus vehuntur. Nōnnūllī in terrās ali-  
ēnās nāvīgant, quod mercēs pretiōsās nautīs crēdere nō- 10  
lunt, sicut mercātor ille Rōmānus quī eādem nāve vehi-  
tur quā Mēdus et Lȳdia. Is laetus Ōstiā profectus est  
cum mercibus pretiōsīs quās omnī pecūniā suā in Italiā  
ēmerat eō cōnsiliō ut eās māiore pretiō in Graeciā vēn-  
deret. Ita spērābat sē magnum lucrum factūrum esse. 15  
Iam vērō ea spēs omnis periit, nam flūctibus mersae

sunt mercēs in quibus omnem spem posuerat. Subitō mercātor ē dīvitissimō pauperrimus factus est. Nōn mīrum est eum maestum esse.

pōnere posuisse positum

mīrus -a -um: mīrum = quod mīrantem facit  
maestus -a -um = maerēns, trīstis

heu! (dolōrem animi significat)

ā-mittere -mīsisse  
-missum ↔ accipere

plūris aestimāre = māioris pretii esse cēnsere  
dīvitiae -ārum *f* (<dīves)  
= magna pecūnia

prōtinus = statim

iactūra -ae *f* < iacere

omnēs nōs, *gen* omnium  
*nostrum*  
nēmō nostrum = nēmō  
ex nobīs  
nōbīs-cum = cum nobīs

fēlix -icis = cui rēs  
bona accidit  
nēmō vestrum = nēmō  
ex vōbīs

20 Mercātor ad gubernātōrem accēdēns multīs cum lacrimīs queritur: “Heu, mē miserum! Omnia quae possidēbam in fundō maris sunt. Quid faciam? Quid spērem? Quōmodo uxōrem et liberōs alam? Nē as quidem mihi reliquus est: omnia āmīsī. Heu!”

25 “Dēsine querī!” inquit gubernātor, “Nōn enim omnia āmīsistī sī uxor et liberī tuī salvī sunt. Nōnne liberōs plūris aestimās quam mercēs istās? Dīvitiās āmittere miserum est, at multō miserius liberōs āmittere.”

Tālibus verbīs nauta mercātōrem maestum cōnsōlārī  
30 cōnātur, sed frūstrā, nam ille prōtinus “Nōlī tū mē cōnsōlārī” inquit, “quī ipse imperāvistī ut mercēs meae iacerentur!”

Gubernātor: “Iactūrā mercium nāvis servāta est.”

Mercātor: “Rēctē dīcis: meae mercēs ēiectae sunt, ut  
35 nāvis tua salva esset!”

Gubernātor: “Mercēs iēcimus ut nōs omnēs salvī essemus. Iactūrā mercium nōn modo nāvis, sed etiam vīta omnium nostrum servāta est. Mercēs quidem periērunt, sed nēmō nostrum periit. Ergō bonum animum  
40 habē! Laetāre unā nobīscum tē vītam nōn āmīsisse simul cum mercibus! Hominēs fēlicēs sumus.”

Mercātor: “Vōs quidem fēlicēs estis, nēmō enim vestrum assem āmīsīt. Mīrum nōn est vōs laetārī. At

ē-ripere -iō -ripuisse  
 -reptum < ē + rapere  
 laetitia -ae f < laetus  
 af-ficere -iō -fēcisse  
 -fectum  
 trīstitia -ae f < trīstis;  
 t.ā afficere = trīstem  
 facere; t.ā afficī =  
 trīstis fieri  
 nāvīgatiō -ōnis f < nāvi-  
 gāre

dolor (animi) ↔ laetitia  
 dolōre afficere = dolen-  
 tem (: maestum) facere

dī = diū

precārī (< precēs)  
 = ōrāre

vōbīs-cum = cum vōbīs  
 per-turbāre = valdē  
 turbāre

delphīnus  
 -ī m 

Arīōn -onis m

fidēs  
 -ium  
 f pl 

nōtus -a -um: is mihi  
 nōtus est = eum nōvī  
 ignārus -a -um = ignō-  
 rāns, rudis  
 nōbilis -e = multīs nōtus  
 Lesbos -ī f  
 Orpheus -ī m  
 an = num  
 ignōtus -a -um ↔ nōtus

fidicen -inis m = quī  
 fidibus canit

nōlīte mē monēre ut laetus sim, postquam omnia mihi  
 ēripuistis! Laetitia vestra mē nōn afficit.” 45

Gubernātor: “Nec quisquam nostrum trīstitiā tuā af-  
 ficitur. Semper gaudeō cum dē liberīs meis cōgitō, quī  
 māximā laetitiā afficiuntur cum patrem suum ē nāvīgā-  
 tiōne periculōsā salvum redire vident.”

Mercātor: “Ego quoque liberōs meōs amō nec eōs 50  
 dolōre afficere volō. Sed quōmodo vīvāmus sine pecū-  
 niā? Quōmodo cibum et vestem emam infantibus meis?  
 Ō dī immortalēs! Reddite mihi mercēs!”

Gubernātor: “Quid iuvat deōs precārī ut rēs āmissae  
 tibi reddantur? Frūstrā hoc precāris.” 55

Mercātor: “Quid ergō faciam? Ipse dē nāve saliam,  
 an in eādem nāve maneam vōbīscum?” Vir ita perturbā-  
 tus est ut sē interroget, utrum in mare saliat an in nāve  
 remaneat.

“Salī modo!” inquit gubernātor, “Nēmō nostrum tē 11  
 prohibēbit. At certē nōn tam fēlix eris quam Arīōn, quī  
 delphīnō servātus est.”

Mercātor, quī Arīonem ignōrat, “Quisnam est Arī-  
 ōn?” inquit, “Nē nōmen quidem mihi nōtum est.”

Gubernātor: “Ignārus quidem es sī illum ignōrās. 65  
 Arīōn, vir nōbilis Lesbī nātus, tam pulchrē fidibus ca-  
 nēbat ut alter Orpheus appellārētur. An tam ignārus es  
 ut etiam Orpheus tibi ignōtus sit?”

Mercātor: “Minimē vērō. Orpheus quidem omnibus  
 nōtus est. Is fidicen nōbilissimus fuit quī tam pulchrē 70

canēbat ut bēstiae ferae, nātūram suam oblītae, accēderent, ut eum canentem audīrent, ac rapidī fluvīi cōnsisterent, nē strepitū cantum eius turbārent. Orpheus etiam ad Īnferōs dēscendit ut uxōrem suam mortuam

75 inde redūceret... Sed perge nārrāre dē Arīone.”

Gubernātor, cum omnēs attentōs videat, hanc fābulam nārrat:

“Cum Arīōn, nōbilissimus suī temporis fidicen, ex Italiā in Graeciam nāvīgāret magnāsque dīvitiās sēcum

80 habēret, nautae pauperēs, quī hominī dīvītī invidēbant, eum necāre cōstituērunt. Ille vērō, cōsiliō eōrum cognitō, pecūniam cēteraque sua nautīs dedit, hoc solum ōrāns ut sibi ipsī parcerent. “Ecce” inquit “omnia quae possideō iam vestra sunt. Dīvitiās meās habēte, parcite

85 vītae! Permittite mihi in patriam revertī! Hoc solum precor.” Nautae precibus eius ita permōtī sunt ut manūs quidem ab eō abstinērent; sed tamen imperāvērunt ut statim in mare dēsiliēret! Ibi homō territus, cum iam vītam dēspērāret, id ūnum ōrāvit ut sibi licēret vestem

90 ōrnātam induere et fidēs capere et ante mortem carmen canere. Id nautae, studiōsī cantum eius audiendī, eī permīsērunt. Ille igitur, pulchrē vestītus et ōrnātus, in celsā puppī stāns carmen clārā vōce ad fidēs cecinit. Ut Orpheus cantū suō ferās ad sē alliciēbat, ita tunc Arīōn

95 canendō piscēs allēxit ad nāvem. Postrēmō autem cum fidibus ōrnāmentisque, sicut stābat canēbatque, in mare dēsiluit.

oblītae : cum oblivīscerentur  
 rapidus -a -um (<rapere)  
 = celerrimus  
 nē = ut nē (: quia... turbāre nōlēbant)  
 cantus -ūs *m* < canere

inde = illinc  
 re-dūcere  
 cum videat = vidēns, quia videt

cum... nāvīgāret = dum nāvīgat

in-vidēre (+ dat) = inimicus esse ob bonum aliēnum

parcere (+ dat) = nōn necāre, salvum esse sinere

per-mittere (eī) = sinere (eum)

pēr-movēre: permōtī sunt : animī eōrum  
 p. sunt  
 abs-tinēre < abs + tenēre  
 dē-silīre -uisse < dē + salīre  
 dē-spērāre ↔ spērāre

carmen -inis *n* = verba quae canuntur

celsus -a -um = altus  
 canere cecinisse  
 al-licere -iō -lēxisse  
 -lectum

repente = subitō  
 sub-ire eum = sub eum  
 ire  
 dorsum -i n = tergum  
 bēstiae  
 vehere vēxisse vectum  
 ex-pōnere  
 Periander -dri m

parum : haud  
 crēdere -didisse  
 quasi = tamquam  
 fallāx -ācis = quī fallit

inde : ex Italiā

appārere -uisse = in cōn-  
 spectum venīre  
 stupere = valdē mirārī

maleficium -i n = malum  
 factum  
 cōn-fitēri -fessum esse  
 = fatēri

dubitō num fābula vēra  
 sit = nōn crēdō fābulam  
 vēram esse

sī-ve... sī-ve

salūs -ūtis f < salvus  
 in modum = modō (abl)  
 dē salūte dēspērāre  
 = salūtem d.  
 nōn-numquam = haud  
 rārō, satis saepe

bonō animō (abl) esse =  
 bonum animum habere

anima : vīta

“Tum vērō nova et mīra rēs accidit: delphīnus, cantū  
 allectus, repente hominem natantem subiit eumque in  
 dorsō suō sedentem vēxit et in lītore Graeciae salvum 100  
 exposuit. Inde Arīōn prōtinus Corinthum petīvit, ubi  
 rēgem Periandrum, amīcum suum, adiit eīque rem sīc  
 ut acciderat nārrāvit. Rēx haec parum crēdidit, et Arīo-  
 nem quasi virum fallācem cūstōdirī iussit. Sed post  
 quam nautae Corinthum vēnērunt, rēx eōs interrogāvit 105  
 ‘num scīrent ubi esset Arīōn et quid faceret?’ Respon-  
 dērunt ‘hominem, cum inde abīrent, in terrā Italiā fu-  
 isse eumque illic bene vīvere, aurēs animōsque homi-  
 num cantū suō dēlectāre atque magnum lucrum facere.’  
 Cum haec falsa nārrārent, Arīōn repente cum fidibus 110  
 ōrnāmentīsque cum quibus sē in mare iēcerat appāruit.  
 Nautae stupentēs, cum eum quem mersum esse putā-  
 bant ita vīvum appārere vidērent, prōtinus maleficium  
 suum cōnfessī sunt.”

Hic Mēdus “Etsī nōtum est” inquit “nōnnullōs homi- 115  
 nēs delphīnīs vectōs esse, tamen dubitō num haec fā-  
 bula vēra sit.”

Gubernātor: “Sīve vēra sīve falsa est, valdē mē dēlec-  
 tat fābula dē fēlicī salūte Arīonis, nam sicut ille mīrum  
 in modum servātus est, cum iam dē salūte dēspērāret, 120  
 ita hominēs nōnnumquam contrā spem ē mākīmīs perī-  
 culīs ēripiuntur. Hāc fābulā monēmur ut semper bonō  
 animō sīmus nēve umquam dē salūte dēspērēmus. Dum  
 anima est, spēs est.”



125 Haec verba tandem mercatōrem perturbātum aliquid cōnsōlārī videntur.

111 Tum vērō Lȳdia ad Mēdum versa “Modo tē interrogāvī” inquit “tuane esset pecūnia quā hunc ānulum ēmistī. Cūr nōndum mihi respondistī?”

130 Ita repente interrogātus Mēdus ‘sē pecūniam ē sacculō dominī surripuisse’ cōnfūtētur.

“Ō Mēde!” exclāmat Lȳdia, “Fūr es! Iam mē pudet tē, fūrem nēquissimum, amāvisse!”

At Mēdus “Nōlī” inquit “mē fūrem appellāre, mea

135 Lȳdia! Dominus enim aliquid pecūliū mihi dēbēbat. Pecūlium dēbitum sūmere fūrtum nōn est.”

Sed Lȳdia pergit eum fūrtī accūsāre: “Fūrtum fēcistī, Mēde! Frūstrā tē excūsāre cōnāris.”

Mēdus: “Sī fūrtum fēcī, tuā causā id fēcī. Eō enim

140 cōnsiliō nummōs surripuī ut dōnum pretiōsum tibi emerem. Nōnne hoc beneficium potius quam maleficium esse tibi vidētur?”

Lȳdia: “Facile est aliēnā pecūniā dōna pretiōsa

emere. Tāle dōnum mē nōn dēlectat. Hunc ānulum iam

145 gerere nōlō: in mare eum abiciam!” Hoc dīcēns Lȳdia ānulum dē digitō dētrahit, sed gubernātor prōtinus brachium eiusprehendit. Simul Mēdus ānulum ē manū Lȳdiae lāpsūm capit.

Lȳdia irāta exclāmat: “Abstinē manum, nauta!” at ille

150 “Nōlī stultē agere!” inquit, “Nēmō tibi ānulum ita abiectum reddet — nisi forte tam fēlix eris quam Poly-

sur-ripere -iō -ripuisse  
-reptum <sub+rapere  
fūr fūris *m*

nēquam, *comp* nēquior,  
*sup* nēquissimus

fūrtum -i *n* = maleficium  
fūris  
accūsāre + *gen*: fūrtī ac-  
cūsāre = dē fūrtō a.

beneficium -i *n* ↔ male-  
ficium

ab-icere (-iicere) -iō  
-iēcisse -iectum < ab  
+ iacere  
dē-trahere

lābī lāpsūm esse

Polycratēs -is *m*

tyrannus -ī *m* = rēx  
sevērissimus  
Samius -a -um  
< Samos -ī *f*

sē-sē = sē

fēlicitās -ātis *f* < fēlix

suādēre -sisse (+ *dat*) =  
persuādēre cōnārī  
iactūram facere rei = rem  
abicere/āmittere  
invidia -ae *f* < invidēre  
ā-vertēre : prohibēre

piscātor -ōris *m* = quī  
piscēs capit

dōnāre (< dōnum) = dare

secāre -uisse sectum  
= cultrō dīvidere

re-cognōscere

quis-quam, *acc* quem-  
quam = ūllum hominem  
fortūna -ae *f*: *f.* hominis  
= quod forte hominī ac-  
cidit

cratēs, tyrannus Samius, cuius ānulus, quem ipse in mare abiēcerat, mīrum in modum inventus est nōn in fundō maris, sed in ventre piscis!”

Lȳdia: “Cūr ille tyrannus ānulum suum abiēcit?” 155

Gubernātor: “Ānulum abiēcit, cum sēsē nimis fēlicem esse cēnsēret. Nihil malī umquam eī acciderat ac tanta erat potestās eius, tanta glōria tantaeque dīvitiae, ut nōn solum aliī tyrannī, sed etiam dī immortalēs eī invidērent. Tum amīcus eius, rēx Aegyptī, cum fēlicitātem atque glōriam eius ingentem vidēret, tyrannō suāsīt, ut iactūram faceret eius rei quā māximē omnium dēlectābātur: ita deōrum invidiam āvertī posse spērābat. Polycratēs igitur nāvem cōnscendit et ānulum quem pretiōsissimum habēbat in mare abiēcit. 165

“Paucīs post diēbus aliquī piscātor in eōdem marī piscem cēpit quī tam fōrmōsus erat ut piscātor eum nōn vēnderet, sed tyrannō dōnāret. Vērum antequam piscis ad mēnsam tyrannī allātus est, servus quī piscem secābat eī ānulum attulit ‘quem in ventre piscis inventum esse’ dīxit. Polycratēs, cum ānulum suum recognōsceret, māximā laetitiā affectus est.” 170

Mēdus: “Nēmō umquam eō tyrannō beātiōr fuit!”

Gubernātor: “Nōlī quemquam ante mortem beātum dīcere! Hoc nōs docet fortūna illīus tyrannī. Polycratēs enim paulō post ā quōdam virō fallācī, quī eum falsīs prōmissīs Samō in Asiam allēxerat, terribilem in modum necātus est. Ita nōnnumquam vita beāta morte 175

180 miserrimā finitur. Varia quidem est hominum fortuna,  
sed homo prudens bonam et malam fortunam aequo  
animō fert nec alterius fortunae invidet.”

Dum gubernator loquitur, altera navis procul in mari  
apparet. Mēdus eum apprehendit et “Dēsine loqui!”  
inquit, “Cūrā negotium tuum! Quin prospicis? Vidēsne  
185 nāvem illam vēlōcem quae ā septentrionibus nobis ap-  
propinquat?”

“Per deos immortalēs!” inquit gubernator, cum pri-  
mum nāvem appropinquantem prospexit, “Illa navis  
vēlōx nōs persequitur. Certē navis praedonum est. Om-  
190 nia vēla date, nautae!”

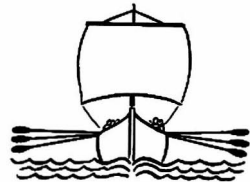
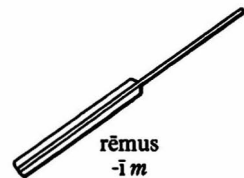
Nāvis autem vēlīs sōlīs nōn tam vēlōciter vehitur  
quam ante tempestatem, nam vēla ventō rapidō scissa  
sunt. Itaque gubernator imperat ut nāvis rēmīs agatur.  
Mox rēmīs vēlīsque vehitur nāvis quam vēlōcissimē po-  
195 test, sed tamen altera navis, cuius rēmī quasi ālae ingen-  
tēs sūrsūm deorsūm moventur, magis magisque appro-  
pinquat.

Gubernator perterritus exclāmat: “Ō dī bonī! Quid  
faciāmus? Brevī praedonēs hīc erunt.”

200 Tum mercator, cum gubernatōrem pallidum videat,  
“Bonō animō es!” inquit, “Nōlī dēspērāre! Spēs est,  
dum anima est.”

finire (< finis): rem f.  
= finem facere rei  
varius = qui mutatur  
aequus animus = animus  
cōstāns  
ferre = pati

vēlōx -ōcis = celer  
ap-propinquāre (+ dat)  
= prope venire



= D. clāmat quia puerum excitāre vult  
= S. tacet quia puellam excitāre nōn vult

*Vocābula nova:*

fundus  
vīta  
lucrum  
spēs  
dīvitiae  
iactūra  
laetitia  
trīstitia  
nāvīgatiō  
delphīnus  
fidēs  
fidicen  
cantus  
carmen  
dorsum  
maleficium  
salūs  
fūr  
fūrtum  
beneficium  
tyrannus  
fēlicitās  
invidia  
piscātor  
fortūna  
rēmus

## GRAMMATICA LATINA

‘*Ut*’, ‘*nē*’ cum coniunctivō

[A] Tempus praesēns.

205

Iūlius Dāvō imperat *ut* puerum excitet. Aemilia Syram monet *nē* puellam excitet.Dāvus clāmat, *ut* puerum excitet. Syra tacet, *nē* puellam excitet.Dāvus *ita* (*tam* clārē, *tantā* vōce) clāmat *ut* puerum excitet. 210  
Syra *tam* quiēta est *ut* puellam nōn excitet.

[B] Tempus praeteritum.

Iūlius Dāvō imperāvit *ut* puerum excitāret. Aemilia Syram monuit *nē* puellam excitāret.Dāvus clāmāvit, *ut* puerum excitāret. Syra tacēbat, *nē* puellam excitāret. 215Dāvus *ita* clāmāvit *ut* puerum excitāret. Syra *tam* quiēta erat *ut* puellam nōn excitāret.

## PENSVM A

Magister puerōs monet — pulchrē scrīb—. Sextus tam pulchrē scrībībit — magister eum laud—. Magister ipse calamum sūmit, — litterās scrīb—.

Daedalus ālās cōnfēcit — ē labyrinthō ēvol—. Īcarus tam altē volāvit — sōlī appropinqu—, quamquam pater eum monuerat — temerārius es—.

Herī Quīntus arborem ascendit, — nīdum quaer—, etsī pater eum monuerat — cautus es—. Medicus Quīntō imperāvit — oculōs claud—, — cultrum medicī vid—. Quīntus tam pallidus erat — Syra eum mortuum esse put—.

Sōl ita lūcēbat — pāstor umbram pet—, — in sōle ambul—.

Tantus atque tālis deus est Iuppiter — Optimus Māximus appell—.

Verba: vehere —isse —um; pōnere —isse —um; āmittere —isse —um; allicere —isse —um; ēripere —isse —um; secāre —isse —um; suādēre —isse; dēsilīre —isse; canere —isse; crēdere —isse; cōnfitērī —um esse; lābī —um esse.

## PENSVM B

Orpheus, fidicen —, tam pulchrē canēbat ut ferae — [= prope venirent] ac fluvii — cōsisterent. Etiam ad — dēscendit, ut — [= illinc] uxōrem suam —. Nēmō tam — est ut Orpheum ignōret.

Arīōn quoque omnibus — est. Cum ille magnās — sēcum in nāve habēret, nautae pauperēs hominī dīvitī — eumque necāre cōstituērunt. Arīōn, cum — suam in periculō esse sentīret, pecūniā nautīs — [= dedit] eōsque orāvīt ut sibi —. Precibus — nautae eī permīsērunt ut ante mortem — caneret. Hōc factō, Arīōn in mare —; sed delphīnus eum in — sedentem ad lītus vēxit. Ita ille servātus est, cum iam salūtem —. Nautae, cum Arīōnem — [= in cōspectum venīre] vidērent, — [= statim] — suum cōfessī sunt.

## PENSVM C

Quōmodo mercātōrēs lucrum faciunt?

Cūr mercātor Rōmānus tristis est?

Quārē mercēs ēiectae sunt?

Quid mercātor deōs precātur?

Quārē ad Īnferōs dēscendit Orpheus?

Num nautae Arīōnem gladiīs interfēcērunt?

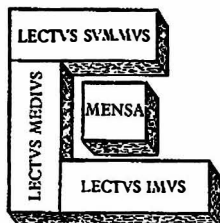
Quōmodo Arīōn servātus est?

Quid nōs monet haec fābula?

Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcit?

Ubi ānulus eius inventus est?

pretiōsus  
mirus  
maestus  
fēlix  
nōtus  
ignārus  
nōbilis  
ignōtus  
rapidus  
celsus  
fallāx  
vēlōx  
dēterrēre  
adicere  
aestimāre  
remanēre  
queri  
āmittere  
ēripere  
afficere  
precārī  
perturbāre  
redūcere  
invidēre  
parcere  
permittere  
permovēre  
abstinēre  
dēsiliire  
dēspērāre  
allicere  
subīre  
expōnere  
appārere  
stupēre  
cōnfitērī  
surripere  
abicere  
dētrahere  
suādēre  
dōnāre  
secāre  
recognōscere  
finire  
appropinquāre  
nōnnūlli  
sēsē  
frūstrā  
inde  
prōtinus  
repente  
quasi  
nōnnumquam



triclinium  
-ī n

revertī -tisse/-sum esse  
balneum -ī n = locus ubi  
corpus lavātur

hospes -itis m

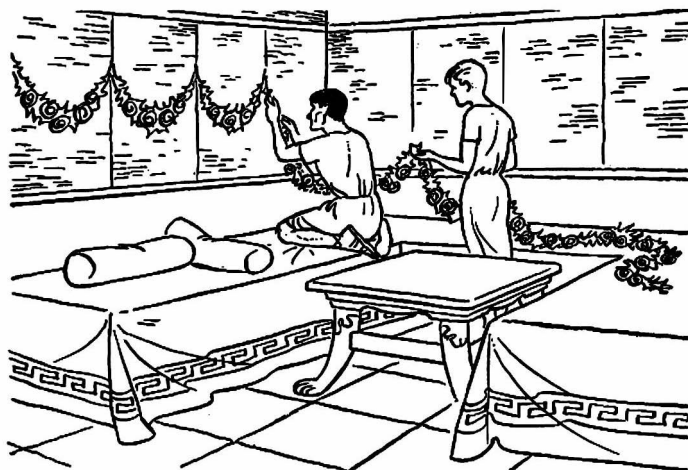
re-cipere -iō = accipere,  
admittere  
in-exspectātus -a -um  
= nōn exspectātus

cēna -ae f

circiter *adv* < circum:  
c. IX = plūs minus IX  
[±9]

tardus -a -um = quī ad  
tempus nōn venit  
diū = per longum  
tempus

induere -uisse -ūtum;  
indūtus = vestītus



## CONVIVIVM

Ex agris reversus Iūlius continuō balneum petit, atque /  
prīmum aquā calidā, tum frigidā lavātur. Dum ille post  
balneum vestem novam induit, Cornēlius et Orontēs,  
amīcī et hospitēs eius, cum uxōribus Fabiā et Paulā  
adveniunt. (Hospitēs sunt amīcī quōrum alter alterum 5  
semper bene recipit domum suam, etiam sī inexpectā-  
tus venit.)

Hodiē autem hospitēs Iūlii exspectātī veniunt, nam  
Iūlius eōs vocāvit ad cēnam. (Cēna est cibus quem Rō-  
mānī circiter hōrā nōnā vel decimā sūmunt.) 10

Aemilia ātrium intrāns hospitēs salūtat et marītum  
suum tardum excūsat: “Iūlius tardē ex agris revertit  
hodiē, quod nimis diū ambulāvit. Ergō nōndum exiit ē  
balneō. Sed brevī lautus erit.”

Tum Iūlius lautus et novā veste indūtus intrat et amī- 15

cōs salvēre iubet: “Salvēte, amīcī! Gaudeō vōs omnēs iam adesse. Quam ob rem tam rārō tē videō, mī Cornēlī?”

Cornēlius: “Nōnnumquam tē vīsere voluī, nec prius  
20 urbem relinquere potuī prae multīs et magnīs negōtiīs  
meīs. Nunc dēmum, postquam herī ad vīllam Tūsculā-  
nam redī, paulum requiēscere possum et amīcōs vīsere.  
Post tanta negōtia magis quam umquam ōtiō fruor.”

Iūlius: “Tūne quoque Rōmā venīs, Orontēs?”

25 Orontēs: “Nūper longum iter fēcī in Graeciam. Īdi-  
bus Māiīs dēmum ex itinere Rōmam revertī, unde ho-  
diē veniō.”

Iūlius: “Ergō vōs mihi aliquid dē rēbus urbānīs no-  
vissimīs nūntiābitis.”

30 Cornēlius: “Et tū nōs docēbis dē rēbus rūsticīs, ut  
agricola studiōsus et dīligēns.”

Iūlius frontem contrahit et “Agricola” inquit “ipse  
nōn sum, sed multīs agricolīs praesum ac dīligenter  
cūrō ut colōnī agrōs meōs bene colant.”

35 Orontēs, quī vītā rūsticā nōn fruitur, “Prūdenter fa-  
cis” inquit “quod agrōs ipse nōn colis. Sī necesse est in  
agrīs labōrāre, vīta rūstica nōn iūcunda, sed molesta  
est. Ego numquam īnstrūmentō rūsticō ūsus sum.”

II Iūlius: “Dē rēbus rūsticīs et urbānīs colloquēmur in-  
40 ter cēnam. Prīmum omnium cēnābimus. Sex hōrae iam  
sunt cum cibum nōn sūmpsī. Venter mihi contrahitur  
propter famem.”

salvēre iubēre = salūtāre

vīsere = vīsum īre

dēmum = dēnique,  
tandem  
Tūsculānus -a -um  
< Tūsculum  
re-quiēscere  
frui (+ *abl*) = dēlectārī

iter itineris *n* < īre

Iūlius  
frontem  
contrahit



nūntiāre (< nūntius)  
= (verba) afferre

dīligēns -entis  
↔ neglegēns  
con-trahere  
prae-esse (+ *dat*) = do-  
minus esse, imperāre  
-ēns -entis, *adv* -enter  
(< -ent|iter): dīligēns,  
*adv* dīligenter; prūdēns,  
*adv* prūdenter

iūcundus -a -um = quī  
dēlectat  
molestus -a -um  
↔ iūcundus  
ūt ūsus esse

cēnāre = cēnam sūmere

famēs -is *f*

pos-sim

carere -uisse

sitis -is *f*, *acc* -im,  
*abl* -ī  
paulis-per ↔ diū

equidem = ego quidem

bonum -ī *n* (↔ malum)  
= bona res

per-ferre = ferre (ūsque  
ad finem), diū pati  
ē-ligere -lēgisse -lēctum



cocus  
-ī *m*

coquere coxisse coctum  
ex-ornare = ornare

parare = paratum facere  
culina -ae *f* = locus ubi  
cibus coquitur  
minister -tri *m*

Cornēlius: “Sex hōrae nihil est. Homō sex diēs cibō carere potest, nec tamen fame moritur.”

Iūlius: “Dubitō num ego tam diū famem ferre pos- 45  
sim. Sex hōrās cibō caruisse iam molestum est. Mag-  
num malum est famēs.”

Cornēlius: “Id nōn negō, sed multō molestior est si-  
tis. Sine cibō diū vīvere possumus, sine aquā paulisper  
tantum.” 50

Orontēs rīdēs “Equidem” inquit “sine aquā iūcundē  
vīvere possum, sine vīnō nōn item! Magnum bonum est  
vīnum.”

Cornēlius: “Nēmō negat vīnum aquā iūcundius esse,  
sed tamen aquam bibere mālō quam sitim patī. Num tū 55  
sitim perferre māvīs quam aquam bibere?”

Orontēs: “Melius quidem est aquam bibere quam sitī  
perīre. Ex malīs minimum ēligere oportet. Nec vērō  
iūcundē vīvō nisi cotīdiē bonō vīnō fruor. Vīnum vīta  
est.” 60

Cornēlius: “Nōn vīvimus, ut bibāmus, sed bibimus,  
ut vīvāmus.”

Hīc Aemilia “Necesse est” inquit “paulisper famem  
et sitim ferre, dum cibus coquitur et triclinium ex-  
ōrnātur.” 65

(Servus cuius negōtium est cibum coquere atque cē-  
nam parare in culinā, cocus appellātur. Aliī servī, minis-  
trī quī vocantur, cibum paratum ē cūlinā in triclinium  
portant. In tricliniō sunt trēs lectī, lectus summus, me-



70 dius, īmus, et mēnsa in mediō. Ante convīvium tricli-  
nium flōribus exōrnātur et vestis pretiōsa super lectōs  
sternitur. Neque enim sedentēs cēnant Rōmānī, sed in  
lectīs cubantēs. Quot convīvae in singulīs lectīs accu-  
bant? In singulīs lectīs aut singulī aut bīnī aut ternī  
75 convīvae accubāre solent. Cum igitur paucissimī sunt  
convīvae, nōn pauciōrēs sunt quam trēs, cum plūrimī,  
nōn plūrēs quam novem — nam ter ternī sunt novem.)

Iūlius: “Hōra decima est. Cēnam iam prīdem parā-  
tam esse oportuit! Nīmis tardus est iste cocus!”

80 Aemilia: “Tuumne hoc negōtium est an meum? Uter  
nostrum in culinā praeest? Nōndum hōra decima est.  
Patienter exspectā, dum servī lectōs sternunt. Cēnābi-  
mus cum prīmum cocus cēnam parāverit et servī tricli-  
nium ōrnāverint. Brevī cēna parāta et triclinium ōrnā-  
85 tum erit.”

III Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ nūntiat. “Tricli-  
nium intrēmus!” inquit Iūlius, atque convīvae laetī tri-  
clīnium flōribus exōrnātum et veste pulcherrimā strā-  
tum intrant. Rosae et lilia et alia multa flōrum genera in  
90 mēnsā sparsa sunt inter vāsa et pōcula argentea; nec  
enim quidquam nisi argentum mēnsam decet virī nōbi-  
lis. (Argentum quidem minōris pretiī est quam aurum,  
nec vērō quisquam ex vāsīs aureīs cēnat nisi hominēs  
dīvitissimī atque glōriōsī, ut rēgēs Orientis.)

95 Iūlius, dominus convīviī, cum Aemiliā in lectō mediō  
accumbit; in aliīs duōbus lectīs bīnī convīvae accum-

īmus -a -um = infimus  
medium -ī n = medius  
locus  
convīvium -ī n = cēna  
quae amicīs datur  
sternere strāvisse strātum  
convīva -ae m/f = quī/  
quae in convīviō adest  
ac-cubāre = ad mēnsam  
cubāre  
singulī -ae -a = I et I...  
bīnī -ae -a = II et II...  
ternī -ae -a = III et III...

ter ternī = 3×3

prīdem = multō ante

tardus ↔ celer

lectum sternere = vestem  
super lectum sternere



vāsa  
argentea

puer = servus  
intrēmus! = quīn  
intrāmus?

genus -eris n  
vās vāsīs n; pl vāsa -ōrum  
argenteus -a -um = ex  
argentō factus  
argentum -ī n: ex argentō  
fiunt dēnāriī

glōriōsus -a -um = nimis  
glōriae cupidus

ac-cumbere = accuban-  
tem sē pōnere

holus -eris *n* = herba  
quam edunt hominēs

nux  
nucis *f*



placēre (+ *dat*) = iūcun-  
dus esse  
carō carnis *f*  
acūtus -a -um: (culter)  
a. = quī bene secat

sānē = certē

sāl salis *m*  
carnī : in carnem  
a-spergere < ad + spar-  
gere  
cibum sale aspergere =  
cibō salem aspergere

calida -ae *f* = aqua calida  
funderc fūdisse fūsum  
merus -a -um: (vīnum)  
merum = vīnum sine  
aquā  
miscēre -uisse mixtum

pōtāre = bibere

liberāre = liberum facere

bibāmus! = quīn bibi-  
mus?

Falernus -a -um

bunt: Cornēlius et Fabia in lectō summō ad sinistram Iūlii, Orontēs et Paula ad dextram Aemiliae in lectō imō. Tum dēmum incipit cēna.

Prīmum ōva convīvīs appōnuntur; deinde piscēs cum 100  
holeribus; sequitur caput cēnae: porcus quem Iūlius  
ipse ē grege ēlēgit; postrēmō mēnsa secunda: nucēs,  
ūvae, varia genera mālōrum. Cibus optimus est atque  
convīvīs placet, māximē vērō laudātur carō porcī, quam  
minister cultrō acūtō secat convīvīs spectantibus. 105

“Haec carō valdē mihi placet” inquit Fabia cum prī-  
mum carnem gustāvit, “Cocus iste sānē negōtium suum  
scit.”

“Ego cocum nōn laudō” inquit Orontēs et salem carnī  
aspergit, “quī sale nōn ūtitur! Optima quidem est carō, 110  
sed sale caret.” Orontēs cibum sale aspergere solet, ut  
sitim augeat! (Sāl est māteria alba quae in marī et sub  
terrā invenītur.)

Iam ministrī vīnum et calidam in pōcula fundunt.  
Rōmānī vīnum cum aquā miscent neque vīnum merum 115  
bibere solent. Sōlus Orontēs, cui nōn placet vīnum mix-  
tum, merum pōtat, sed is Graecus est atque libertīnus.  
(Libertīnus est quī servus fuit et liberātus est; in lectō  
imō accubant libertīnī.)

Iūlius pōculum tollēns “Ergō bibāmus!” inquit, “Hoc 120  
vīnum factum est ex optimīs ūvīs meārum vīneārum.  
Nec vīnum meum pēius esse mihi vidētur quam vīnum  
illud Falernum quod vīnum Italiae optimum habētur.”

(Falernum est vīnum ex agrō Falernō, regiōne Campā-  
125 niae.)

Statim Cornēlius “Sānē optimum” inquit “vīnum est  
tuum, etiam melius quam Falernum”, itemque Fabia  
“Sānē ita est” inquit, nam ea omnibus dē rēbus idem  
sentit quod marītus.

130 At Paula vīnum gustāns “Hoc vīnum” inquit “nimis  
acerbum est: ōs mihi contrahitur. Ego vīnum dulce  
amō; semper mel vīnō misceō.” Statim minister mel  
apportat, quod Paula in pōculum suum fundit. (Mel est  
quod apēs ex flōribus quaerunt; nihil melle dulcius est.)

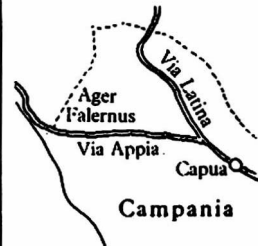
135 Iūlius: “Idem nōn omnibus placet. Sed quidnam tū  
sentīs, Orontēs? Utrum vīnī genus melius esse tibi vidē-  
tur, Falernum an Albānum?”

“Equidem” inquit Orontēs “sententiam meam nōn  
ante dīcam quam utrumque gustāverō.”

140 Ad hoc Iūlius “Rēctē mē monēs” inquit “ūnum vīnī  
genus parum esse in bonā mēnsā. Profectō utrumque  
gustābis. Age, puer, prōfer Falernum quod optimum  
habeō! Tum dēmum hoc vīnum cum illō comparāre  
poterimus, cum utrumque gustāverimus. Ergō pōcula  
145 exhaurīte, amīcī! Cum prīmum meum vīnum pōtāveri-  
tis, Falernum pōtābitis!”

Pōculum Orontis prīmum Falernō complētur, nam is  
iam prīdem pōculum suum exhaustit. Deinde ministrī  
Falernum in cētera pōcula fundunt. Omnēs, postquam  
150 vīnum gustāverunt, idem sentiunt: vīnum Falernum

Falernum -ī n = vīnum  
F.  
ager = terra, regiō



acerbus -a -um  
↔ dulcis -e  
mel mellis n  
vīnō (dat) : in vīnum  
ap-portāre < ad-portāre

sententia mea = id quod  
sentīō  
ante ... quam = ante-  
quam

prō-ferre = prōmere

ex-haurīre -sisse -stum  
↔ implēre

com-plēre = implēre

inter sē aspiciunt = alter  
alterum aspicit

multō melius esse vīnō Albānō! Cornēlius et Orontēs  
inter sē aspiciunt. Neuter eōrum sententiam suam aper-  
tē dīcere audet.

Tum Orontēs sīc incipit: “Nesciō equidem utrum  
melius sit. Dulcius quidem est Falernum, nec vērō 155  
tuum vīnum nimis acerbum esse cēseō...”

At Cornēlius prūdentē “Utrumque” inquit “aequē  
bonum est. Neutrum melius esse mihi vidētur.”

## GRAMMATICA LATINA

## Verbī tempora

160

*Futūrum perfectum*

## [A] Āctīvum.

pugnāverit

Dux militem laudābit, sī fortiter pugnāverit.

-erit

‘Laudābit’ tempus futūrum est. ‘Pugnāverit’ est tempus  
futūrum perfectum. Futūrum perfectum dēsinit in -erit 165  
(pers. III sing.), quod ad īnfīnītīvum perfectī sine -isse ad-  
icitur.

[1] recitāv|er|ō  
recitāv|eri|s  
recitāv|eri|t  
recitāv|eri|mus  
recitāv|eri|tis  
recitāv|eri|nt

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pārū|erit; [3] scrīps|erit; [4]  
audīv|erit.

[2] pārū|er|ō  
pārū|eri|s  
pārū|eri|t  
pārū|eri|mus  
pārū|eri|tis  
pārū|eri|nt

Discipulus laudābitur sī magistrō pārūerit et industrius fue- 170  
rit: sī rēctē scrīpserit, bene recitāverit et attentē audīverit.

[3] scrīps|er|ō  
scrīps|eri|s  
scrīps|eri|t  
scrīps|eri|mus  
scrīps|eri|tis  
scrīps|eri|nt

Magister: “Tē laudābō sī mihi pārūeris et industrius fueris.”

Discipulus: “Quid mihi faciēs sī piger fuerō nec tibi pārūerō?”

[4] audīv|er|ō  
audīv|eri|s  
audīv|eri|t  
audīv|eri|mus  
audīv|eri|tis  
audīv|eri|nt

Magister: “Sī prāvē scrīpseris et male recitāveris nec attentē  
audīveris, tē verberābō!” Discipulus: “Ergō mē laudābis sī 175  
rēctē scrīpserō, bene recitāverō et attentē audīverō.”

Discipulī laudābuntur sī magistrō pārūerint et industriī fue-  
rint: sī rēctē scrīpserint, bene recitāverint et attentē audīverint.

Magister: “Vōs laudābō sī mihi pārūeritis et industriī fue-  
ritis.” Discipulī: “Quid nōbis faciēs sī pigrī fuerimus nec tibi 180  
pārūerimus?” Magister: “Sī prāvē scrīpseritis et male recitāve-

*ritis nec attentē audīveritis, vōs verberābō!*” Discipulī: “Ergō nōs laudābis sī rēctē scrīpserimus, bene recitāverimus et attentē audīverimus.”

<i>fu er ō</i>	<i>fu er imus</i>
<i>fu er is</i>	<i>fu er itis</i>
<i>fu er it</i>	<i>fu er int</i>

185 *Singulāris Plūrālis*

*Persōna prīma* -erō -erimus

-er|ō -er|imus

*Persōna secunda* -eris -eritis

-er|is -er|itis

*Persōna tertia* -erit -erint

-er|it -er|int

[B] Passivum.

190 Pater gaudēbit sī filius ā magistrō laudātus erit (= sī magister filium laudāverit).

laudāt|us erit

Pater gaudēbit sī filiū ā magistrō laudātī erunt (= sī magister filiōs laudāverit).

laudāt|ī erunt

Pater: “Gaudēbō, fili mī, sī laudātus eris.” Filius: “Quid

-tus	erō	-tī	erimus
-ta	eris	-tae	eritis
	erit		erunt
-tum	erit	-ta	erunt

195 mihi dabis sī laudātus erō?”

Pater: “Gaudēbō, filiū meī, sī laudātī eritis.” Filiū: “Quid nōbīs dabis sī laudātī erimus?”

laudāt us	erō
laudāt us	eris
laudāt us	erit
laudāt ī	erimus
laudāt ī	eritis
laudāt ī	erunt

*Singulāris Plūrālis*

*Persōna prīma* laudātus erō laudātī erimus

200 *Persōna secunda* laudātus eris laudātī eritis

*Persōna tertia* laudātus erit laudātī erunt

*Vocābula nova:*

balneum  
hospes  
cēna  
iter  
famēs  
sitis  
bonum  
triclinium  
culīna  
cocus  
minister  
medium  
convīvium  
convīva  
genus  
vās  
argentum  
holus  
nux  
carō  
sāl  
calida

## PENSVM A

Syra: “Iam dormī, Quīnte! Cum bene dormīv-, valēbis.”

Quīntus: “Nōn dormiam antequam tū mihi fābulam nārrāv-.

Cum fābulam audīv-, bene dormiam. Cum bene dormīv-, brevī sānus erō, nisi medicus mē necāv-!”

Patria salva erit sī militēs nostrī fortiter pugnāv-. Dux: “Nisi vōs fortiter pugnāv-, militēs, hostēs castra nostra expugnābunt.” Militēs: “Num quid nōbīs dabitur, sī fortiter pugnāv-?”

Verba: induere -isse -um; ēligere -isse -um; coquere -isse -um; sternere -isse -um; fundere -isse -um; miscēre -isse -um; exhaurīre -isse -um; revertī -isse/-um esse; ūtī -um esse.

merum  
 libertinus  
 mel  
 inexpectatus  
 tardus  
 diligens  
 iucundus  
 molestus  
 imus  
 argenteus  
 gloriosus  
 acutus  
 merus  
 acerbus  
 dulcis  
 recipere  
 salvēre iubēre  
 visere  
 requiescere  
 frui  
 nuntiāre  
 contrahere  
 praeesse  
 cenāre  
 perferre  
 eligere  
 coquere  
 exornāre  
 parāre  
 sternere  
 accubāre  
 accumbere  
 placere  
 gustare  
 aspergere  
 fundere  
 miscere  
 potare  
 liberare  
 apportare  
 proferre  
 exhaurire  
 complere  
 singuli  
 bini  
 terni  
 circiter  
 diu  
 paulisper  
 demum  
 pridem  
 equidem  
 sane

## PENSVM B

Iūlius Cornēlium et Orontem, amicos et — suos, cum uxori-  
 bus ad — vocavit. Cum hospites veniunt, Iūlius in — lavatur.  
 Aemilia eos — iubet [= salutat] et maritum suum — excusat.  
 Cornēlius ad villam suam reversus otio —. Orontēs, qui ex  
 longō — revertit, vitam rusticam non —, sed — esse censet.  
 Hospites in atrio expectant, dum cibus —. Servus qui in —  
 cibum coquit, — appellatur. In — sunt tres lecti: lectus sum-  
 mus, medius, —; in singulis lectis — aut — aut terni —  
 accubant. Rōmāni in lectis cubantes —.

Tandem puer 'cenam paratam esse' —. In mensa sunt — et  
 pocula ex — facta. Cibus omnibus —, maxime autem —  
 laudatur. — [= servi] vinum in pocula —. Orontēs vinum  
 merum — [= bibit], ceteri convivae aquam vino —.

Sine cibo homo — vivere potest, sine aqua — tantum. —  
 mala res est, sed multo peior est —. Ex malis minimum —  
 oportet.

## PENSVM C

Qui sunt Cornēlius et Orontēs?

Ubi est Iūlius cum hospites adveniunt?

Quid est balneum?

Nōne iucunda est vita rustica?

Quid est coci negotium?

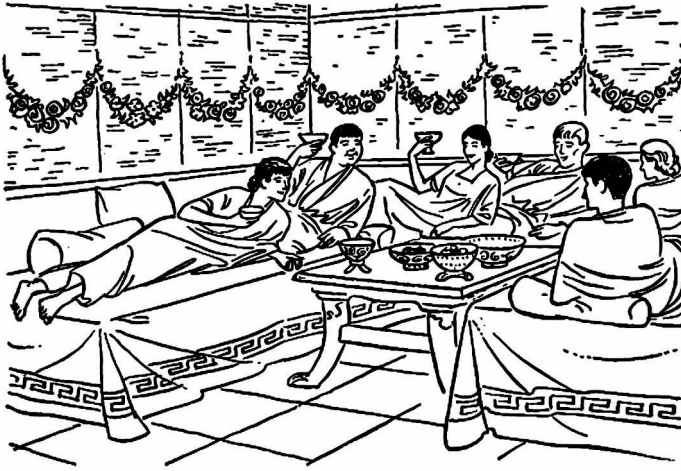
Num Rōmāni in sellis sedentes cenant?

Quot lecti sunt in triclinio?

Quot convivae in singulis lectis accubant?

Ex qua materia pocula et vasa facta sunt?

Tūne vinum aqua calida mixtum bibis?



## INTER POCVLA

1 Nōn solum dē cibō et pōtiōne est sermō convīvārum.  
Iūlius hospitēs suōs dē rēbus urbānīs interrogat: “Quid  
novī ex urbe? Octō diēs iam sunt cum Rōmae nōn fuī,  
nec quisquam interim mihi litterās inde mīsit. Quam ob  
5 rem nec ipse praesēns nec absēns per litterās quidquam  
cognōvī dē eō quod nūper Rōmae factum est.”

Aemilia: “Nēmō tibi quidquam scrībet dē rēbus ur-  
bānīs, nisi prius ipse epistulam scrīpseris.”

Orontēs: “Opus nōn est epistolās exspectāre, nam  
10 facile aliquid novī per nūntiōs cognōscere potes. Cūr  
nōn servum aliquem Rōmam mittis?”

Iūlius: “Servī sunt malī nūntiī: saepe falsōs rūmōrēs  
nūntiant. Numquam servōs meōs Rōmam mittō.”

Cornēlius: “Quid? Herī quendam servum tuum vīdī  
15 in viā Latīnā. Faciem recognōvī, saepe eum hīc vīdī.”

pōtiō -ōnis *f* = quod  
pōtātur

praesēns -entis  
↔ absēns

nūntius -ī *m* = is qui  
nūntiat

rūmōr -ōris *m* = rēs ex  
aliīs audīta quae nār-  
rātur

quī-dam, *acc* quen-dam  
(< quem-dam)

ab aliquō quaerere = aliquem interrogāre  
ali-qui -qua -quod

Midās -ae *m*  
qui- quae- quod-dam,  
abl quō- quā- quō-dam,  
gen cuius-dam  
avārus -a -um = cupidus pecūniae  
optāre = cupere

minimē = nullō modō

Bacchus -ī *m* deus vīnī

quid-quid = omnis rēs quae

tangere tetigisse tāctum

mūnus -eris *n* = dōnum

im-patiēns -entis < in-patiēns

quam-ob-rem = cūr

cui: Aemiliae

simul atque = eōdem tempore quō, cum primum

Iūlius ā Cornēliō quaerit ‘quod nōmen eī sit?’

Cornēlius: “Aliquod nōmen Graecum, putō. ‘Midās’ fortasse, nec vērō certus sum. Semper nōmina obliviscor, nam mala memoria mihi est.”

Orontēs: “Midās est nōmen rēgis, dē quō haec fābula 20  
nārrātur: In quādā urbe Asiae ōlim vīvēbat rēx quīdam avārus, nōmine Midās, quī nihil magis optābat quam dīvitiās...”

Iūlius, quī fābulam audīre nōn vult, Orontem interpellat: “Nōn Midās” inquit, “sed Mēdus est nōmen 25  
cuiusdam servī meī, quī herī...”

Orontēs vērō, minimē turbātus, nārrāre pergīt: “Tum Bacchus deus, quī ob quoddam beneficium rēgī bene volēbat, “Dabō tibi” inquit “quidquid optāveris.” Statim Midās “Ergō dā mihi” inquit “potestātem quid- 30  
quid tetigerō in aurum mūtandī. Hoc solum mihi optō.” Bacchus, etsī rēgem avārum mūnus pessimum optāvisse cēnsēbat, tamen prōmissum solvit.”

Iūlius impatiēns “Tacē, Orontēs!” inquit, “Omnēs illam fābulam nōvimus.” 35

At Aemilia, quae fābulam ignōrat, ab Oronte quaerit ‘quamobrem id mūnus pessimum sit?’

Cui Orontēs “Stultē id quaeris” inquit, “Midās enim, quamquam terram, lignum, ferrum manū tangendō in aurum mūtāre poterat, fame et sitī moriēbātur, cum 40  
cibus quoque et pōtiō, simul atque ā rēge tācta erat, aurum fieret. Postrēmō rēx miser deum ōrāvit ut mūnus



illud infēlix revocāret. Bacchus igitur eī suāsit ut in  
quōdam flūmine lavārētur; cuius flūminis aqua, simul  
45 atque corpore rēgis tācta est, colōrem aureum accēpit.”

Iūlius: “Hicine finis fābulae est?”

Orontēs: “Huius quidem fābulae finis est, sed aliam  
fābulam dē eōdem rēge nōvī. Deus Apollō effēcerat ut  
Midās aurēs asinīnās habēret...”

50 Iūlius: “Satis est! Fābulās tuās Graecās audire nōlu-  
mus. Redeāmus ad meum Mēdum servum, quī herī au-  
fūgit aliquantum pecūniae sēcum auferēns.”

Cornēlius: “Quantum pecūniae abstulit?”

Iūlius: “Centum circiter sēstertiōs. Atque ego illī  
55 servō praeter cēterōs fidēbam! Posthāc servō Graecō  
nūllī cōfidam, neque enim fidē meā dignī sunt: infidī  
et nēquam sunt omnēs! In familiā meā ūnum solum  
servum fidum esse crēdō.”

60 Hīc Aemilia marītum interpellat et “St, Iūli!” inquit,  
“Nōlī servum praesentem laudāre!”

Iūlius Dāvum cōspiciēns “Sed is servus adest” in-  
quit, “Nōlō eum laudāre praesentem. Mēdus vērō plānē  
infidissimus omnium est. Profectō eum verberābō at-  
que omnibus modīs cruciābō, sī eum invēnerō prius-  
65 quam Italiam reliquerit. Nisi pecūniam mihi reddiderit,  
in cruce fīgētur!”

Cornēlius: “Etiam sī adhūc Rōmae latet, difficile erit  
servum fugitīvum in tantā urbe reperīre. Rōmae enim  
tot servī sunt quot hominēs liberī.”

in-fēlix -icis ↔ fēlix

ac-cipere -iō -cēpisse  
-ceptum

Apollō -inis *m*

asinīnus -a -um < asinus

au- < ab-: au-fugere, au-  
ferre  
ali-quantum = haud pau-  
lum (nesciō quantum)  
quantum = quam multum  
au-ferre abs-tulisse ab-  
lātum

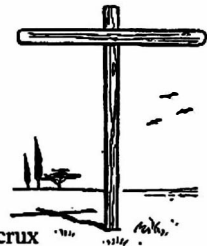
fidere (+ *dat/abl*)  
= crēdere

cōn-fidere = fidere

fidēs -eī *f* = animus

fidēns

fidus -a -um ↔ in-fidus



cruce

cruciāre = dolōribus  
afficere  
prius-quam = antequam

cruce -ucis *f*

latēre = sē occultāre,

occultārī

fugitīvus -a -um = quī  
aufūgit

tot... quot = tam multī  
... quam

iuvenis -īs *m* = vir cir-  
citer XXX annōrum  
crēdere = putāre

Ovidius -ī *m*  
[I.59]  
tot puellās... quot

praemium -ī *n* = mūnus  
quod datur prō bene-  
ficiō  
re-trahere

statuere -uisse -ūtum

tantum quantum = tam  
multum quam  
nimius -a -um = nimis  
magnum

clēmēns-entis ↔ sevērus

ignōscere (+ *dat*): alicui  
i. = maleficia alicuius  
oblīvīscī/nōn pūnīre

ōdisse (*perf*) ↔ amāre

nec enim umquam =  
numquam enim

Aemilia: "Fortasse Rōmam abiit ob amōrem alicuius 70  
mulieris. Iuvenis est Mēdus: quid nōn faciunt iuvenēs  
amōris causā? Crēdō eum apud puellam Rōmānam la-  
tēre."

Orontēs: "Ergō numquam reperiētur, nam vērū est  
quod scripsit Ovidius in librō quī vocātur 'Ars amandī': 75  
*Quot caelum stēllās, tot habet tua Rōma puellās.*"

Iūlius: "Profectō magnum praemium dabō eī quī ser-  
vum meum fugitīvum hūc retrāxerit."

Cornēlius: "Quantum pecūniae dabis? Certum prae-  
mium statuere oportet." 80

Iūlius: "Tantum quantum ille surripuit."

Orontēs: "Centum tantum sēstertiōs? Sānē nōn ni-  
mium praemium prōmittis!"

Aemilia autem marītō suō suādet ut clēmēns sit:  
"Nōlī Mēdum cruciāre, sī eum invēneris. Clēmēns estō, 85  
mī Iūlī! Centum sēstertiī haud magna pecūnia est, ut ait  
Orontēs, nec aliud quidquam surripuit Mēdus."

Iūlius: "An cēnsēs eum praemium meruisse quod  
manūs abstinuit ā gemmīs tuīs? Nimis clēmētēs sunt  
mulierēs: quam facile virīs nēquissimīs ignōscunt! At 90  
nostra melior est memoria!"

Aemilia: "Nōvistīne hoc dictum: 'Dominō sevērō tot  
esse hostēs quot servōs'? Servī enim dominum clēmen-  
tem amant, sevērūm ōdērunt."

Iūlius: "Servī mē metuunt quidem, nec vērō ōdērunt. 95  
Nec enim umquam sine causā servum pūnīvī. Sum do-

minus iustus. Servus dominum iniustum odit, iustum  
 et severum metuit, non odit. Ne servus quidem iniuriam  
 facere oportet, sed necesse est servos infidos aut fugiti-  
 100 vos severe punire, nec enim quidquam nisi poena se-  
 vera eius generis servos a maleficiis deterrere atque in  
 officio tenere potest. Neque quisquam me accusabit si  
 servum meum cruciavero aut interfecerō, id enim est  
 ius domini Romani. Servum alienum necare non licet,  
 105 ut scriptum est in legibus, nec vero ulla lex dominum  
 vetat servum suum improbum interficere.”

Cornelius: “Nec ulla lex id permittit. Non idem est  
 permittere ac non vetare. Solō, vir sapiens et iustus, qui  
 Atheniensibus leges scripsit, nullam poenam statuit in  
 110 parricidas. Num ideo censēs civi Atheniensī licuisse pa-  
 trem suum necare?”

Iulius: “Ita sane non censeo. At quamobrem Solō  
 nullam poenam in parricidas statuit? Quia nemō Athē-  
 niensis umquam post hominum memoriam patrem  
 115 suum occiderat, nec ille vir sapientissimus arbitrābatur  
 quemquam postea tam inhumānum scelus facturum  
 esse. At profecto aliud est patrem suum necare, longē  
 aliud servum scelestum capite punire, illud enim turpis-  
 simum scelus, hoc supplicium iustum est. Olim ius erat  
 120 patri familiās non modo servos, sed etiam liberos suos  
 interficere. Eius rei exemplum memoratur Titus Man-  
 lius Torquatus, qui filium suum coram exercitū necari  
 iussit quia contra imperium patris cum hoste pugnave-

iustus -a -um ↔ in-iustus

in-iuria -ae f = factum  
iniustumnec enim quidquam =  
nihil enim  
punire < poena -ae f  
eius generis servi  
= tales serviius iuris n (↔ iniuria) =  
quod licet et iustum est  
lex legis f

vetare ↔ permittere

Solō -ōnis m  
sapiens -entis = prudens  
et doctusparricida -ae m = qui  
patrem suum occidit  
id-eo = ob eam remscelus -eris n = grave  
maleficium  
scelestus -a -um < sceluscapite punire = puniendi  
causā interficere  
supplicium -i n = poena  
severissima, poena ca-  
pitis (: vitae)coram *ppr+abl*: c. aliquo  
= ante oculos alicuius

crūdēlis -e = saevus  
atque inhūmānus

vetus -eris = antīquus

in-invalidus -a -um

necandus/pūniendus -a  
-um: vir necandus/pūni-  
endus est = virum necā-  
rī/pūnīrī oportet

nam-que = nam  
mōs mōris *m* = id quod  
fierī solet

cruci : in cruce

dēbilis -e ↔ validus

Chrīstiānus -a -um  
< Chrīstus; *m pl* qui  
Chrīstum adōrant

super + *abl* = dē

ēducāre=(līberōs) alere,  
cūrāre, docēre

rat! Sānē pater crūdēlis fuit Mānlius, sed illō suppliciō  
sevērissimō cēterī milītēs dēterrēbantur nē officium dē- 125  
sererent.”

Aemilia: “Nōtum est veterēs Rōmānōs etiam ergā  
līberōs suōs crūdēlēs fuisse, nec vērō quisquam hodiē  
exemplum sūmit ab illō patre crūdēlissimō.”

Orontēs: “At etiam nunc patrī licet infāntem suum 130  
invalidum in montibus expōnere.”

Aemilia: “Pater quī infāntem exposuit ipse necandus III  
est! Nōnne tālis pater tibi vidētur cruce dignus esse?”

Iūlius: “Certē pater tam inhūmānus sevērē pūniē-  
nus est, namque infāntēs invalidōs expōnere est mōs 135  
antīquus atque crūdēlis. Aliī nunc sunt mōrēs. Vērūm  
hominem līberum crucī figere nōn est mōs Rōmānō-  
rum; id supplicium in servōs statūtum est.”

Aemilia: “Ergō quī infāntem suum dēbilem ad ferās  
expōnī iussit, ipse ad bēstiās mittendus est cum aliīs 140  
hominibus scelestīs!”

Orontēs: “...et cum Chrīstiānīs istīs quī quendam ho-  
minem Iūdaeum tamquam novum deum adōrant, deōs  
veterēs Rōmānōs dērīdent. In convīviīs suīs sanguinem  
hūmānum bibere solent, ut rūmor est.” 145

Aemilia: “Nōn omnēs vērī sunt rūmōrēs quī afferun-  
tur super Chrīstiānīs.”

Fabia: “Nec omnēs infāntēs expositī pereunt. Aliī in  
silvīs ab ipsīs ferīs aluntur, aliī inveniuntur ā pāstōri-  
bus, quī eōs cum līberīs suīs ēducant.” 150

Orontēs: “Sicut Paris, rēgis Priamī filius dēbilis, qui  
 ā servō rēgis fidō in quōdam monte prope urbem  
 Trōiam expositus...”

At Cornēlius “Opus nōn est” inquit “vetus exemplum  
 155 Graecum afferre, cum complūres fābulae nārrentur dē  
 Rōmānīs puerīs quī ita servātī sunt. Cēterum fābulam  
 male intellēxistī, nec enim dēbilis fuit Paris nec fidus  
 servus Priamī, nam rēx eī imperāverat ut Paridem inter-  
 ficeret, et quidquid dominus imperāvit, servō facien-  
 160 dum est.”

Orontēs: “Ille servus nōn pūniendus, sed potius  
 laudandus fuit: namque ita Paridem servāvit — eum  
 quī postea Helenam, fēminam omnium pulcherrimam,  
 ā marītō Menelāo abdūxit.”

165 Paula: “Num tantam iniūriam laudandam esse  
 cēnsēs?”

Orontēs: “Quod Venus suādet iniūria nōn est! Sānē  
 laudandus est ille iuvenis quī nōn modo fēminam illam  
 pulcherrimam abdūcere ausus est, sed etiam mīles for-  
 170 tissimus fuit quī et multōs aliōs hostēs et ipsum Achil-  
 lem occīdit.” Hīc pōculum tollit Orontēs et exclāmat:  
 “Vīvat fortissimus quisque! Vīvant omnēs fēminae  
 amandae! Gaudeāmus atque amēmus! Iuvenēs sumus  
 ut Paris, nōn senēs ut Priamus, rēx Trōiānōrum, aut  
 175 Nestor, dux Graecōrum senex, quī ad nōnāgēsimum  
 annum vīxit. Quisquis fēminās amat, pōculum tollat et  
 bibat mēcum! Nunc merum bibendum est!”

Paris -idis *m*  
 Priamus -i *m*: rēx Trōiae

vetus *mf/n* (nōm *sg*):  
 liber vetus  
 fābula vetus  
 vīnum vetus

intelligere -lēxisse  
 -lēctum

servō (*dat*): ā servō

Menelāus -ī *m*: rēx  
 Spartaē  
 ab-dūcere



senex

audēre ausum esse

fortissimus quisque =  
 omnēs virī fortēs

senex senis *m* = vir an-  
 nōrum plūsquam *LX*

Nestor -oris *m*  
 nōnāgēsimus -a -um  
 = *XC* (90.)

quis-quis = omnis homō  
 quī

nimum = nimis multum

bibere bibisse

alterum tantum = bis tantum

funditus (*adv*) = ā fundō  
 a b ōvō ūsque ad māla =  
 ab initio cēnae ūsque  
 ad finem  
 fābulārī = loquī

ēbrius -a -um = quī ni-  
 mium vīnī pōtāvit

per-ire, *comi* -eat

bis tantō = bis tantō  
 magis  
 nūgae -ārum *fp* = rēs  
 stultae  
 negat 'sē esse' = dicit  
 'sē nōn esse'  
 falsus = quī fallit,  
 fallāx

Cornēlius: "Tācendum est, nōn bibendum! Iam ni-  
 mium bibistī. Cēnsēō tē ūnum tantum vīnī bibisse  
 quantum nōs omnēs, vel potius alterum tantum!" 180

Orontēs: "Vōs igitur parum bibistis. Numquam ni-  
 mium huius vīnī bibere possum. Valeat quisquis vīnum  
 bonum amat! Vīvat Bacchus, deus vīnī! Vīvāmus om-  
 nēs et bibāmus! Pōcula funditus exhauriāmus!"

Paula: "Iam tacē! Satis est. Nōnne tē pudet ita ab ōvō 185  
 ūsque ad māla fābulārī? Sānē pudendum est!"

Orontēs autem, simul atque pōculum suum funditus  
 exhaustit, ā Paulā ad Aemiliam versus "Omnēs m-mē  
 interpellant" inquit, "praeter t-tē Aemilia. Tū t-tam p-  
 pulchra es quam Helena..." 190

Aemilia: "...et tū tam rūsticus quam Paris, quī inter  
 rudēs pāstōrēs ēducātus erat! Numquam mōrēs urbānōs  
 didicistī, rūstice! Nimum pōtāvistī, ēbrius es. Abstinē  
 manum ā mē!"

Orontēs iterum pōculum tollēns haec cantat: 195  
 "Quisquis amat valeat! Pereat quī nescit amāre!"

*Bis tantō pereat quisquis amāre vetat!"*

Aemilia: "Nōlumus istās nūgās audire. Ēbrius es!"

Orontēs negat 'sē esse ēbrium' atque in lectō surgēns  
 aliud carmen super fēminā falsā et infidā cantāre incipit, 200  
 sed priusquam finem facit, sub mēnsam lābitur!

Duo servī eum ē triclīniō auferunt atque in cubiculō  
 pōnunt. Tum vestem super eum iam dormientem ster-  
 nunt.

[QVIS]QVIS AMAT VALEAT PEREAT QVI  
 NESCIIT AMARE BIS TANTO PEREAT  
 QVISQVIS AMARE VETAT

Haec inscriptiō inventa  
 est Pompēiis in oppidō  
 Campāniae (item imāgō  
 canis in pāg. 172 et la-  
 byrinthi in pāg. 196 et  
 palmae in pāg. 285)

inscriptiō -ōnis *f* = quod  
 inscriptum est

## 205 GRAMMATICA LATINA

### Gerundivum

Vir laudandus. Fēmina laudanda. Factum laudandum.

- 210 'Laudandus -a -um' gerundivum appellātur. Gerundivum est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. Cum verbō *esse* coniunctum gerundivum significat id quod fieri oportet; is ā quō aliquid fieri oportet apud gerundivum significātur *dativō*.

Exempla:

Discipulus industrius magistrō laudandus est. Discipulus piger reprehendendus et pūniendus est. Tacendum est.

- 215 Lingua Latīna vōbīs discenda est. Vocābula diligenter scribenda sunt. Omnia mēda corrigenda sunt: addendae sunt litterae quae dēsunt, quae supersunt stilō versō dēlendae sunt. Quidquid magister imperāvit discipulō faciendum est.

Dominus dicit 'ovēs bene cūrandās esse.'

laudand|us -a -um

magistrō (dat)  
 = ā magistrō

[1] lauda|nd|us

[2] dēle|nd|us

[3] scrib|end|us

[4] pūni|end|us

Vocābula nova:

pōtiō  
 rūmor  
 memoria  
 mūnus  
 fidēs  
 crux  
 juvenis  
 praemium  
 poena  
 iūs  
 lēx  
 parricida  
 scelus  
 supplicium  
 mōs

## PENSVM A

In hīs exemplīs syllabae quae dēsunt add- sunt:

Mercēs ad diem solv- est. Quī fūrtum fēcit pūn- est. Quidquid dux imperāvit mīlitibus faci- est. Quid magis opt- est quam vīta beāta? Ē malīs minimum ēlig- est. In perīculis dēspēr- nōn est. Pater dicit 'fīlium pūn- esse, nōn laud-.'

Verba: tangere -isse -um; accipere -isse -um; auferre -isse -um; statuere -isse -um; intellegere -isse -um; bibere -isse; audēre -um esse.

In exemplīs quae sequuntur vocābula add- sunt.

iniūria  
 senex  
 nūgae  
 praesēns  
 avārus  
 impatiēns  
 infēlix  
 asinīnus  
 fidus  
 infīdus  
 fugitīvus  
 nimius  
 clēmēns  
 iūstus  
 iniūstus  
 sapiēns  
 scelestus  
 crudēlis  
 vetus  
 invalidus  
 dēbilis  
 ēbrius  
 nōnāgēsimus  
 optāre  
 interpellāre  
 aufugere  
 auferre  
 fidere  
 cōfidere  
 cruciāre  
 latēre  
 retrahere  
 statuere  
 ignōscere  
 ōdisse  
 vetāre  
 educāre  
 abducere  
 fābulāri  
 quidquid  
 quisquis  
 quantum  
 aliquantum  
 nimium  
 quamobrem  
 ideō  
 funditus  
 priusquam  
 namque  
 cōram

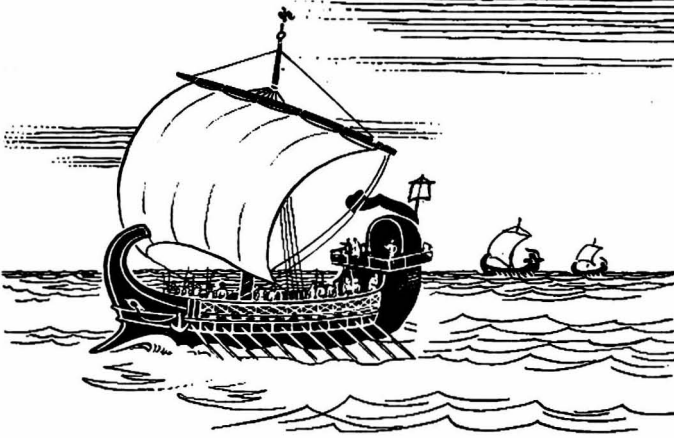
## PENSVM B

Herī Mēdus ā dominō — aliquantum pecūniae sēcum —.  
 Mēdus dominum suum nōn amat, sed —. Iūlius, quī eum  
 Rōmae — [= occultārī] putat, magnum praemium dabit eī  
 quī eum invēnerit — [= antequam] Italiam reliquerit. Iūlius  
 dīcit ‘mulierēs nimis — esse ac facile virīs nēquissimīs —.’ —  
 dominus imperāvit servō faciendum est. Solō, vir —, Athēni-  
 ēnsibus — optimās scrīpsit. Patrem suum necāre — inhūmā-  
 num est. Iūlius nōndum — est ut Nestor, sed adhūc — ut  
 Paris ille quī Helenam ā marītō —. “— amat valeat!” cantat  
 Orontēs, quī — est quod — [= nimis multum] vīnī pōtāvit.

## PENSVM C

Quis fuit Midās?  
 Quamobrem Midās fame et sitī cruciābātur?  
 Cūr Iūlius illam fābulam audire nōn vult?  
 Ubi Cornēlius servum Iūlii vīdit?  
 Quantum pecūniae Mēdus sēcum abstulit?  
 Estne Mēdus adhūc Rōmae?  
 Quid faciet Iūlius sī Mēdum invēnerit?  
 Quōmodo hominēs ā maleficiīs dēterrentur?  
 Quam fēminam Paris abdūxit?  
 Quī hominēs ad bēstiās mittuntur?  
 Cūr Orontēs pedibus stāre nōn potest?





## CLASSIS ROMANA

1 Ōlim cūncta maria tam īnfēsta erant praedōnibus ut nēmō nāvigāret sine māximō periculō mortis aut servitūtis. Multī nautae et mercātōrēs, mercibus ēreptīs nāvibusque submersīs, ā praedōnibus aut interficiēbantur

5 aut in servitūtem abdūcēbantur. Iī sōlī quī magnam pecūniam solvere potuerant servitūte liberābantur. Ipse Gāius Iūlius Caesar, cum adulēscēns ex Italiā Rhodum nāvigāret, ā praedōnibus captus est nec prius liberātus quam ingēns pretium solvit.

10 Nec solum nautae, sed etiam incolae ōrae maritimae īnsulārumque in metū erant. Nōnnūllae īnsulae ab incolīs dēsertae erant, multa oppida maritima ā praedōnibus capta. Tanta enim erat vīs et audācia eōrum, ut vim Rōmānōrum contemnentēs etiam portūs Italiae oppug-

15 nārent.

nāvēs longae

cūnctus -a -um = omnis,  
tōtus; *pl* = omnēs  
īnfēstus -a -um: (locus)  
īnfēstus ↔ tūtus  
servitūs -ūtis *f* (<servus)  
↔ libertās

sub-mergere = mergere  
(sub aquam)

liberāre + *abl* = l. ab/ex

incola -ae *m/f* = quī/quae  
incolit

(oppidum) capere = ex-  
pugnāre  
vīs *f*, *acc* vim, *abl* vī  
= potestās  
audācia -ae *f* < audāx  
contemnere = parvī aes-  
timāre, nōn timēre

mare Tūscum = mare  
Inferum

in-opia -*ae f* ↔ cōpia

crēscere = augērī

cārus -*a -um* = magnī  
pretiī  
populus -*i m* = cūctī  
cīvēs  
classis -*is f* = nāvium  
numerus  
adversus = contrā  
ēgregius -*a -um* = melior  
cēteris, optimus  
prae-pōnere (+ *dat*)  
proximus -*a -um sup*  
(*comp* propior -*ius*)  
< prope; + *dat*: p.  
Rōmae

ali-quot *indēcl* = com-  
plūrēs (nesciō quot)

vincere vīcisse victum  
victōria -*ae f* < vincere  
gēns gentis *f*  
Aegyptiī -*ōrum m pl*  
commūnis -*e* = nōn  
ūnīus sed omnium  
grātus -*a -um* = quī  
placet, optātus  
nūntius = quodnūntiātur  
minuī coeptum est = mi-  
nuī coepit

summus : māximus

vīlis -*e* ↔ cārus

victor -*ōris m* = quīvicit

fit = accidit

Quoniam igitur propter vim atque multitudinem  
praedōnum nē mare Tūscum quidem tūtum erat, pa-  
rum frūmentī ex Siciliā et ex Āfricā Rōmam advehēbā-  
tur. Ita māxima inopia frūmentī facta est, quam ob rem  
pretium frūmentī semper crēscēbat. Postrēmō, cum 20  
iam tam cārum esset frūmentum ac pānis ut multī  
pauperēs inopiā cibī necessāriī perīrent, populus Rōmā-  
nus ūnō ōre postulāvit ut ūniversa classis Rōmāna ad-  
versus hostēs illōs audācissimōs mitterētur. Ergō  
Gnaeus Pompēius, dux ēgregius, classī praepositus est. 25  
Quī primum ē marī Tūscō, quod mare proximum Rō-  
mae est, et ex Siciliā, īnsulā Italiae proximā, praedōnēs  
pepulit, tum eōs in Āfricam persecūtus est. Dēnique,  
aliquot nāvibus in Hispāniam missīs, ipse cum classe in  
Asiam profectus praedōnēs quōs ibi invēnit brevī tem- 30  
pore omnēs vīcit. Hāc victōriā ēgregiā omnēs gentēs, ab  
Hispānīs ūsque ad Aegyptiōs Iūdaeōsque, commūnī pe-  
rīculō liberātae sunt. Simul atque grātus nūntius dē eā  
victōriā grātissimā Rōmam pervēnit, pretium frūmentī  
minuī coeptum est; victīs enim praedōnibus, nautae 35  
sine metū per maria, quae omnium gentium commūnia  
sunt, nāvīgābant. Rōmae igitur ex summā inopiā re-  
pente māxima frūmentī cōpia facta est ac pānis tam vīlis  
fuit quam antea fuerat — id quod populō Rōmānō grā-  
tissimum fuit. Pompēium victōrem cūctus populus 40  
Rōmānus summīs laudibus affēcit.

Ex eō tempore rārō fit ut nāvis praedōnum in marī

Internō appāreat, nam classēs Rōmānae, quae cūncta  
 maria percurrunt, nāvēs mercātōriās atque ōram mariti-  
 45 mam dīligenter tuentur. Mare Internum iterum ‘nos-  
 trum mare’ iūre appellātur ā Rōmānīs. Neque tamen  
 classis Rōmāna omnēs nautās quī ubīque nāvīgant tuērī  
 potest. Adhūc supersunt aliquot praedōnēs maritimī,  
 quī tantā audāciā sunt ut nē armīs quidem Rōmānōrum  
 50 dēterreantur.

Amīcī nostrī in marī Tūscō nāvīgantēs tālēs praedō-  
 nēs audācissimōs nāvem suam persequī arbitrantur.  
 Cūnctī perturbātī sunt. Etsī nautae omnibus vīribus  
 rēmīgant, tamen illa nāvis, ventō secundō adiuvante,  
 55 magis magisque appropinquat.

Caelum nūbilum suspiciēns gubernātor optat ut ven-  
 tus in adversum vertātur. Is enim nautās suōs tam vali-  
 dōs esse crēdit ut nūlla alia nāvis rēmīs sōlīs ācta nāvem  
 suam cōnsequī possit.

11 Intereā Lȳdia genua flectit et Deum precātur ut sē  
 adiuvet: “Pater noster quī es in caelīs! Fīat voluntās tua!  
 Sed liberā nōs ā malō!”

Mēdus autem gladium brevem, quem adhūc sub  
 veste occultāvit, ēdūcit et “Equidem” inquit “nōn iner-  
 65 mis occīdar. Sī praedōnēs mē armīs petiverint, omnibus  
 vīribus repugnābō! Fortēs fortūna adiuvat, ut āiunt.”

Tum vērō Lȳdia “Converte gladium tuum” inquit “in  
 locum suum! Omnēs enim quī cēperint gladium, gladiō  
 perībunt, ut ait Chrīstus.”

internus -a -um < intrā;  
 mare I. um (intrā fretum  
 ōceani) = mare nostrum  
 per-currere  
 mercātōrius -a -um  
 < mercātor  
 tuērī = tūtum facere,  
 cūstōdire  
 iūre : rēctē, vērē  
 ubī-que = omnī locō

super-esse = reliquus  
 esse  
 tantā audāciā esse = tam  
 audāx esse

vīrēs -ium *fpl* < vīs  
 rēmīgāre = nāvem rēmīs  
 agere  
 ad-iuvāre = iuvāre

nūbilus -a -um ↔ se-  
 rēnus  
 adversus -a -um: (ven-  
 tus) a. ↔ secundus  
 agere ēgisse āctum

inter-eā = interim  
 flectere -xisse -xum  
 voluntās -ātis *f* < velle;  
 v. tua = quod tū vīs  
 [Math. 6.9,10,13]

ē-dūcere  
 in-ermis -e ↔ armātus

re-pugnāre = contrā  
 pugnāre

[Math. 26.52]

dōnec = dum, tam diū  
quam

ab aliquō petere = ali-  
quem rogāre

dis-suādēre ↔ persuā-  
dēre  
neu = nē-ve  
re-sistere (+ dat) = re-  
pugnāre  
opus esse + abl

prae-ferre: mortem servi-  
tūtī p. = morī malle  
quam servire  
haud sciō an dixerim  
= fortasse dixi  
cārus = quī diligitur

grātia -ae f = rēs grāta,  
beneficium

pecūniae grātiā = ob grā-  
tiam pecūniae, pecū-  
niae causā  
sēstertium = sēstertiōrum

of-ferre ob-tulisse ob-  
lātum = sē datūrum  
esse dicere/ostendere

red-imere -ēmissee -ēmp-  
tum <red- + emere

“Sed tē quoque” inquit Mēdus “gladiō meō dēfen- 70  
dam. Nōlō tē ā praedōnibus occīdī spectāre inermis.  
Dōnec ego vīvam, nēmō tibi nocēbit!”

Sed Lȳdia, quae Mēdum ut fūrem contemnit, “Nōn ā  
tē” inquit, “sed ā Deō auxiliū petō. Is sōlus nōs tuērī  
potest.” 75

Item gubernātor multīs verbīs Mēdō dissuādēre cōnā-  
tur nē gladium ēdūcat neu praedōnibus vī et armīs resis-  
tat: “Quid opus est armīs? Tanta est vīs praedōnum ut  
nūllō modō iīs resistere possīmus. Neque praedōnēs  
nautās inermēs occīdunt, cum eōs magnō pretiō servōs 80  
vēndere possint.”

Mēdus: “Iamne oblītus es quid modo dīxeris? Dīxisti  
enim ‘tē mortem servitūtī praeferre’.”

Gubernātor: “Haud sciō an ego ita dīxerim, sed pro-  
fectō libertās mihi vītā cārīor est. Nihil libertātī prae- 85  
ferō. Quam ob rem omnem pecūniam meam praedōni-  
bus dabō, sī libertātem mihi reddent. Hanc grātiam  
sōlam ab iīs petam.”

Mēdus: “Certē praedōnēs pecūniam tibi ēripiant, sed  
fēlīx eris sī pecūniae grātiā vītāe tuae parcent.” 90

Gubernātor: “Sī necesse erit, decem mīlia sēstertium  
praedōnibus offerre possum. Quod ipse nōn possideō  
amīcī meī prō mē solvent.”

Mēdus: “Ergō nūlla spēs est mihi, quī nec ipse pecū-  
niam habeō nec amīcum tam pecūniōsum, ut mē ē ser- 95  
vitūte redimere possit aut velit.”

Tum mercātor “Mihi quidem” inquit “multī sunt amīcī pecūniōsī, sed valdē dubitō num pecūniā suā mē redimere velint. Fortunā adversā amīcīs fidendum nōn est! Namque amīcī, quōs in rēbus secundīs multōs habēre vidēmur, temporibus adversīs nōbīs dēsunt. Duōs versūs reminiscor ē carmine quod dē hāc rē scrīpsit poēta quīdam:

*Dōnec eris fēlīx, multōs numerābis amīcōs.*

105 *Tempora sī fuerint nūbila, sōlus eris!”*

Gubernātor: “Nesciō quī poēta ista scrīpserit. Tūne nōmen eius meministī?”

Mercātor: “Illōs versūs scrīpsit Ovidius, poēta ēgre-gius, nisi memoria mē fallit. Quī ipse, cum fortunā ad-  
110 versā premerētur, ab amīcīs suis dēsertus erat.”

Gubernātor: “Nōn vērūm est quod dīxit Ovidius. Nam etsī rāra est vērā amīcītia ac fidēs, nōn omnēs amīcī sunt falsī seu infidī. Multō melius Ennius poēta:

*Amīcus certus in rē incertā cernitur.*

115 Certus ac vērūm amīcus est quī numquam amīcō suō deest seu secunda seu adversa fortunā est. Mihi vērō multī sunt tālēs amīcī, quī semper mihi aderunt in rē-bus adversīs, seu pecūniā seu aliā rē mihi opus erit. Ipse enim saepe amīcīs meis affuī, nēmō amīcus umquam  
120 frūstrā auxiliū ā mē petīvit. Ergō omnēs mihi grātī sunt prō beneficiīs.”

Mercātor: “Aliud est grātiam habēre, aliud grātiam referre. Nōn omnēs quī tibi prō beneficiīs grātiās agunt,

velle, *coni praes:*  
velim velimus  
velis velitis  
velit velint  
adversa fortunā = mala fortuna

de-esse (+ *dat*) = auxi-  
lium nōn ferre  
re-miniscī ↔ obliviscī

poēta -ae *m/f* = quī/quae  
carmina scrībit  
(multōs) numerāre: ha-  
bēre  
nūbila : adversa  
[Ovidius: *Tristia I.9.5-6*]

meminisse (*perf*) =  
memoriā tenēre  
(↔ oblitus esse)

premere : malā rē  
afficere

amīcītia -ae *f* < amīcus  
fidēs = animus fidus  
seu = sive

(amīcus) certus : fidus

ad-esse (+ *dat*) = auxi-  
lium ferre (↔ deesse)

ad-esse af-fuisse (< ad-  
fuisse)  
mihi grātus = quī mihi  
bene vult prō beneficiō;  
g. esse = grātiam (: ani-  
mum grātum) habēre  
grātiam re-ferre = g.am  
prō grātiā reddere  
grātiās agere = dicere  
'sē grātiam habēre'

meminisse + *gen/acc.* m.  
hominis, m. *rei/rem*

ali-quandō = aliquō tem-  
pore (nesciō quandō)

nē quis = nē aliquis,  
nē quisquam

pīrāta -ae *m* = praedō  
maritimus

mūtuus -a -um: pecūnia  
mūtua = pecūnia quae  
reddenda est  
condiciō -ōnis *f* = lēx  
inter duōs statūta  
diēs *f* = tempus statūtum

ipsī posteā, sī opus fuerit, grātiā tibi referent. Facile  
est grātiās agere prō beneficiīs, nec vērō quidquam dif- 125  
ficilius esse vidētur quam beneficiōrum meminisse.”

Gubernātor: “Sed ego ipse soleō amīcīs meis grātiā  
referre. Numquam beneficiī oblītus sum, semper pecū-  
niā acceptam reddidī.”

Hīc Mēdus “Ergō” inquit “melior es amīcus quam ille III  
quem ego aliquandō ē servitūte redēmī.”

Gubernātor: “Mīror unde pecūniā sūmpseris ut  
aliōs redimerēs, cum tē ipse redimere nōn possīs.”

Lýdia: “Ego mīror cūr id mihi nōn nārrāveris.”

Mēdus: “Nihil cuiquam nārrāvī dē eā rē, nē quis mē 135  
glōriōsum existimāret. Sed quoniam omnēs mē quasi  
servum scelestum contemnitis, nārrābō vōbīs breviter  
quōmodo amīcum ē servitūte redēmerim atque ipse ob  
eam grātiā servus factus sim:

“Cum homō liber Athēnīs vīverem, ā quōdam amīcō 140  
epistulam accēpī quā ille mihi nūntiāvit ‘sē ā pīrātīs cap-  
tum esse’ ac mē per amīcitiā nostrā orāvit ut sē ē  
servitūte redimerem magnum pretium solvendō. Cum  
autem tantum pecūniā nōn habērem, necesse fuit pe-  
cūniā mūtua sūmere. Ergō virum dīvitem adī, quī 145  
mihi omnem pecūniā mūtua dedit hāc condiciōne,  
ut annō post ad certam diem omnia sibi redderentur.  
Pecūniā solūtā, amīcus meus ā pīrātīs liberātus grātiās  
mihi ēgit prō beneficiō, ac simul mihi prōmīsīt ‘sē intrā  
annum omnem pecūniā redditūrum esse’ — sed annō 150

post nē assem quidem ab eō accēperam! Diē ad solven-  
 dum cōstitūtā, cum pecūniam dēbitam solvere nōn  
 possem, homō ille dīves mē in carcerem mīsīt et aliquot  
 diēbus post servum vēndidit. — Sed nesciō cūr hoc  
 155 vōbīs nārrāverim, nec enim sine māximō dolōre eius  
 temporis reminīscor cum in patriā liber inter cīvēs libe-  
 rōs versārer. Utinam aliquandō liber patriam videam!  
 Sed frūstrā hoc optō, nam iam illī pīrātae eam spem  
 mihi ēripiēt, idque eōdem diē quō ab amicā meā dēser-  
 160 tus sum!” Hoc dīcēns Mēdus ānulum quem Lȳdia ab-  
 icere voluit prae sē fert.

Gubernātor: “Nē dēspērāveris! Fortasse ānulō istō  
 aureō tē redimere poteris. Namque avārī atque aurī cu-  
 pidī sunt omnēs pīrātae. Magna est vīs aurī.”

165 Mēdus ānulum parvum aspiciēns “Putāsne” inquit  
 “mē tam parvī aestimārī ā pīrātīs?”

Gubernātor: “Nōn omnēs hominēs parī pretiō aesti-  
 mantur. Scīsne quantum pīrātae ā Iūliō Caesare captō  
 postulāverint? Vīgintī talenta postulāvērunt, id est  
 170 prope quīngenta mīlia sēstertium. At Caesar, vir super-  
 bus, cum id parum esse cēnsēret, quīnquāgintā talenta  
 pīrātīs obtulit, simul vērō supplicium iīs minātus est!  
 Tum praedōnibus quasi servīs suīs imperāvit ut tacē-  
 rent neu somnum suum turbārent — ita Caesar praedō-  
 175 nēs contemnēbat, cum in eōrum potestāte esset. Ubi  
 primum redēptus est, ipse nāvēs armāvit et captōs  
 praedōnēs in crucem tollī iussit.”

cōn-stituere = statuere

reminīscī + *gen/acc.*: r.  
 hominis, r. *rei/rem*  
 utinam (+ *coni*) = optō  
 ut

prae sē ferre = ante sē  
 tenēre, ostendere  
 nē dēspērāveris! = nōlī  
 dēspērāre!

talentum -ī n (pecūnia  
 Graeca) = xxiv mīlia  
 sēstertium  
 superbus -a -um = quī  
 aliōs contemnit

minārī (+ *dat*) = poenam  
 prōmittere

cum... esset : quam-  
 quam ... erat  
 ubi primum + *perf*  
 = cum primum  
 armāre = armīs parāre

utinam nē = optō nē

nē abiēceris! = nōli  
abicere!

meā grātiā = meā causā

hōc nihil grātius = nihil  
grātius quam hoc

nāvis longa = nāvis ar-  
māta (ē classe Rōmānā)  
nē timueritis! = nōlite  
timēre!

dē-sistere = dēsistere  
tollere sus-tulisse  
sub-lātum

Mēdus: “Nōn sum tam superbus ut mē cum Caesare comparandum esse putem. Utinam nē pīrātae mē ut servum fugitīvum occīdant! Vērum hōc ānulō sī quis servārī potest, nōn ego, sed amīca mea servanda est. Ecce ānulum reddō tibi, Lȳdia. Nē eum abiēceris! Utinam ille ānulus vītā tuam servet!”

Lȳdia ānulum oblātum accipit et “Grātiās tibi agō” inquit, “sed quōmodo tua vīta servābitur?”

“Id nōn cūrō” inquit Mēdus, “nec enim mortem metuō, sī tē salvam esse sciō.”

Tum Lȳdia “Ō Mēde!” inquit, “Nunc dēmum intellegō mē tibi vītā cārīōrem esse. Ignōsce mihi quod tē accūsāvī! Omnia meā grātiā fēcistī. Quōmodo tibi grā-tiam referam?”

Mēdus: “Nihil rogō, nisi ut mē amēs ita ut mē amābās. Hōc nihil grātius mihi fierī potest.”

Lȳdia nihil respondet, sed Mēdum complectitur atque ōsculātur. Quid verbīs opus est?

Intereā gubernātor in mare prōspicit et “Quid hoc?” inquit, “Aliae nāvēs illam sequuntur. Tot nāvēs praedōnēs nōn habent. Nāvēs longae sunt, quae mare percurrunt, ut nōs ā pīrātīs tueantur. Nē timueritis, amīcī!”

Mercātor: “Sed cūr illae nōs persequantur?”

Gubernātor: “Quia tamquam praedōnēs ab iīs fugimus. Rēmōs tollite, nautae!”

Nautae statim rēmīgāre dēsistunt ac rēmīs sublātīs nāvēs longās salūtant. Classis celeriter appropinquat.



205 Iam militēs armātī in nāve proximā cernuntur. Lȳdia magnā cum laetitiā classem appropinquantem spectat, sed Mēdus etiamnunc perterritus esse vidētur.

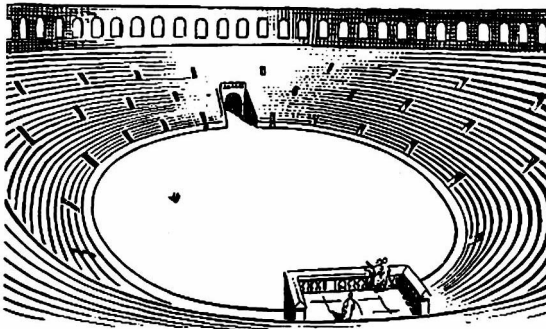
“Nōnne laetāris, Mēde” inquit Lȳdia, “quod nōs omnēs ē commūnī periculō servātī sumus?”

210 Mēdus: “Laetor sānē quod vōs servātī estis; sed ego militēs aequē timeō atque pīrātās. Nē oblīta sīs mē servum fugitīvum esse. Timeō nē militēs mē captum Rōmam abdūcant, ut cōram populō ad bēstiās mittar in amphitheātrō. Hoc dominus mihi minārī solēbat.”

215 “Nē timueris!” inquit Lȳdia, “Militēs ignōrant quī homō sīs et quid anteā fēceris. Iam nēmō nōs prohibēbit simul in patriam nostram commūnem redīre.”

Intereā nāvēs longae tam prope vērunt ut militēs cognōscant nāvem mercātōriam esse. Itaque persequī dēsistunt atque cursum ad orientem flectunt. Brevī cūncta classis ē cōspectū abit.

— Hīc amīcōs nostrōs in mediō cursū relinquimus. Utinam salvī in Graeciam perveniant! Omnia bona iīs optāmus.



etiam-nunc = adhūc

nē oblīta sīs! = nōlī  
oblīvīscī!

amphitheātrum -ī n

nē timueris! = nōlī  
timēre!

cursum -ūs m < currere

amphitheātrum

laudāverit

-erit

[1] recitāv|erim  
recitāv|eris  
recitāv|erit  
recitāv|erimus  
recitāv|eritis  
recitāv|erint

[2] pārū|erim  
pārū|eris  
pārū|erit  
pārū|erimus  
pārū|eritis  
pārū|erint

[3] scrīps|erim  
scrīps|eris  
scrīps|erit  
scrīps|erimus  
scrīps|eritis  
scrīps|erint

[4] audīv|erim  
audīv|eris  
audīv|erit  
audīv|erimus  
audīv|eritis  
audīv|erint

fu|erim fu|erimus  
fu|eris fu|eritis  
fu|erit fu|erint

nē dubitāveris! = nōli dubitare!

nē dubitāveritis! = nōlite dubitare!

-erim -erimus

-eris -eritis

-erit -erint

GRAMMATICA LATINA

Coniūctīvus

Tempus perfectum

[A] Āctīvum.

Iūlius dubitat num magister Mārcum laudāverit.

'Laudāverit' est coniūctīvus temporis praeteritī perfectī. 230

Coniūctīvus perfectī dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad infīnitīvum perfectī sine -isse adicitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pārū|erit; [3] scrīps|erit; [4] audīv|erit.

Pater filium interrogat 'num bonus discipulus fuerit: num magistrō pārūerit, attentē audīverit, rēctē scrīpserit et pulchrē recitāverit.' 235

Pater: "Audīsne? Interrogō tē 'num bonus discipulus fueris, num magistrō pārūeris, attentē audīveris, rēctē scrīpseris et pulchrē recitāveris'." Filius: "Iam tibi dīxī 'mē industrium fuisse.' Quārē igitur mē interrogās 'num bonus discipulus fuerim, num magistrō pārūerim, attentē audīverim, rēctē scrīpserim et pulchrē recitāverim'?" Crēde mihi! Nē dubitāveris dē verbīs meis!" 240

Parentēs filiōs interrogant 'num bonī discipulī fuerint: num magistrō pārūerint, attentē audīverint, rēctē scrīpserint et pulchrē recitāverint.' 245

Parentēs: "Audītisne? Interrogāmus vōs 'num bonī discipulī fueritis, num magistrō pārūeritis, attentē audīveritis, rēctē scrīpseritis et pulchrē recitāveritis'." Fīlii: "Iam vōbīs dīximus 'nōs industriōs fuisse.' Quārē igitur nōs interrogātis 'num bonī discipulī fuerimus, num magistrō pārūerimus, attentē audīverimus, rēctē scrīpserimus et pulchrē recitāverimus'?" Crēdite nōbīs! Nē dubitāveritis dē verbīs nostrīs!" 250

Singulāris Plūrālis

Persōna prīma -erim -erimus

Persōna secunda -eris -eritis

Persōna tertia -erit -erint

## [B] Passivum.

260 Pater dubitat num filius ā magistrō laudātus sit.

Pater: "Tūne ā magistrō laudātus es?" Fīlius: "Nesciō num laudātus sim!" Pater: "Quōmodo nescīs num laudātus sīs ā magistrō?" Fīlius: "Nesciō quid ab eō dictum sit, nam in lūdō dormīvī!"

265 Pater dubitat num filiī ā magistrō laudātī sint.

Pater: "Vōsne ā magistrō laudātī estis?" Fīlii: "Nescimus num laudātī simus!" Pater: "Quōmodo nescītis num laudātī sītis?" Fīlii: "Nescimus quid magister dīxerit, nam in lūdō dormīvimus!"

270	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	laudātus sim	laudātī simus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus sīs	laudātī sītis
<i>Persōna tertiā</i>	laudātus sit	laudātī sint

laudāt|us sim  
laudāt|us sīs  
laudāt|us sit  
laudāt|ī simus  
laudāt|ī sītis  
laudāt|ī sint

-tus	sim	-tī	simus
-ta	sīs	-tae	sītis
	sit		sint
-tum sit		-ta sint	

## PENSVM A

Dominus dubitat num pāstor ovēs bene cūrāv-. Dominus: "Dīc mihi, pāstor, utrum in campō dormīv- an vigilāv-." Pāstor: "Mīror cūr mē interrogēs utrum dormīv- an vigilāv-. Semper officium meum faciō." Dominus: "Ergō dīc mihi cūr herī ovis ē grege aberrāv- ac paene ā lupō capta s-." Pāstor mīrātur unde dominus hoc audīv-.

Iūlius servōs interrogat num Mēdum vīd-. Servī: "Nescimus quō fūg-, ut tibi dīximus. Cūr nōs interrogās num eum vīd-?" Iūlius: "Id interrogō, quia dubitō vērumne dīx-!"

Verba: vincere -isse -um; agere -isse -um; flectere -isse -um; offerre -isse -um; redimere -isse -um; tollere -isse -um; adesse -isse.

## PENSVM B

Priusquam Pompēius, dux — [= optimus], — Rōmāne praepositus est, — [= omnia] maria — erant praedōnibus, quī Rōmānōs ita — ut etiam portūs Italiae oppugnārent. Tanta erat — praedōnum ut nēmō iīs — posset. Nēmō sine metū

*Vocābula nova:*

servitūs  
incola  
vīs  
virēs  
audācia  
inopia  
populus  
classis  
victōria  
gēns  
victor  
virēs  
voluntās  
grātia  
poēta  
amīcicia  
pirāta  
condiciō  
talentum  
amphitheātrum  
cursus  
cūctus  
īnfestus  
cārus  
ēgregius  
proximus  
commūnis

grātus  
 vilis  
 internus  
 mercatōrius  
 nūbilus  
 adversus  
 inermis  
 mūtus  
 superbus  
 submergere  
 contemnere  
 praepōnere  
 percurrere  
 tuērī  
 rēmigāre  
 adiuvāre  
 flectere  
 educere  
 repugnāre  
 dissuādere  
 praeferre  
 offerre  
 redimere  
 reminisci  
 meminisse  
 referre  
 minārī  
 armāre  
 desistere  
 aliquot  
 ubique  
 aliquandō  
 intereā  
 etiamnunc  
 donec  
 neu  
 seu  
 utinam

mortis aut — nāvīgābat. — [= complūrēs] insulae ab — relinquēbantur. Rōmae frūmentum tam — erat ut multī pauperēs fame (= — cibī) perīrent.

Pirātae, quī — [= aliquō tempore] Caesarem cēperant, xx talenta — [= sive] D milia sēstertium ab eō postulāvērunt, sed Caesar, vir —, L talenta iīs —. Tantō pretiō Caesar — est.

Omnēs amīcī prō beneficiīs — agunt, sed paucī posteā — referre volunt. Vēra — rāra est. Difficile est beneficiōrum —. Fortēs fortuna —.

### PENSVM C

Cūr Pompēius classī Rōmānae praepositus est?

Cūr amīcī nostrī ab alterā nāve fugiunt?

Utrum ventus secundus an adversus est?

Quantum gubernātor pirātīs offerre potest?

Num ipse tantum pecūniae possidet?

Quandō vērus amīcus cognōscitur?

Quōmodo Mēdus servus factus est?

Cūr Mēdus adhūc nihil nārrāvit de eā rē?

Suntne praedōnēs quī eōs persequuntur?

Cūr Mēdus etiamnunc perterritus est?

Quō nāvēs longae cursum flectunt?



## EXERCITVS ROMANVS

- 1 Exercitus Rōmānus ūniversus cōstat ex legiōnibus duodētrīgintā, quae in dēnās cohortēs dīviduntur. In singulis legiōnibus sunt sēna vel quīna vel quaterna mīlia mīlitum, quī omnēs cīvēs Rōmānī sunt. Praetereā
- 5 magna auxilia exercituī adiunguntur. Auxilia sunt peditēs equitēsque ex prōvinciīs, quī arma leviōra, sicut arcūs sagittāsque, ferunt. Legiōnārīi sunt peditēs scūtīs, gladiīs pīlisque armātī.

- Signum legiōnis est aquila argentea, quae in itinere
- 10 ante agmen fertur. In itinere cohortēs alia post aliam in longō ōrdine prōgrediuntur. Tālis ōrdō mīlitum prōgredientium dīcitur agmen. Cum agmen ad hostēs pervēnit, sī tempus et locus idōneus est ad pugnandum, cohortēs in trēs ōrdinēs instruuntur. Exercitus ita instrūctus
- 15 aciēs appellātur. Ante proelium dux exercitūs mīlitēs suōs hortātur ut fortiter pugnent. Tum peditēs prō-

agmen -inis *n*legiō -ōnis *f*

cohortis -rtis *f*  
 dēnī -ae -a = X et X...  
 sēnī -ae -a = VI et VI...  
 quīnī -ae -a = V et V...  
 quaternī -ae -a = IV et IV...

auxilia -ōrum *n pl*  
 ad-iungere = addere

legiōnārīus -a -um < legiō;  
*m* = mīles *l*.

aquila



ōrdō -inis *m*  
 prō-gredi -ior = prō-cēdere  
 idōneus -a -um = cōnveniēns  
 instruere -ūxisse -ūctum  
 aciēs -ēī *f*  
 proelium -ī *n* = pugna  
 exercituum  
 hortārī = monēre  
 prō-currere -cūrisse

mittere = iacere

caedere = pulsāre; (gladiō) c. = occidere  
 imperātor -ōris *m* = qui imperat (titulus ducis)  
 circum-dare = cingere (locum) mūnīre = vällō /mūrō circumdare  
 suprā (*adv*): in cap. XII com-memorāre = memorāre  
 aetās -ātis *f* = annī quōs aliquis vixit  
 mīlītāris -e < mīles  
 puer VII annōs nātus = puer VII annōrum

velle, *comi imperf*:  
 vellem vellēmus  
 vellēs vellētis  
 vellet vellent

studēre (+ *dat*): litterīs s. = studiōsus esse litterārū (: legendī)  
 studium -ī *n* < studēre

cōgere co-ēgisse -āctum (< co- + agere) = vī persuādēre

stipendium -ī *n* = mercēs mīlītis; s. merēre = mīlītāre  
 prō ↔ contrā

virtūs -ūtis *f* < vir; (mīlītis) *v*. = animus fortis

pūblicus -a -um (< populus) ↔ prīvātus -a -um

(epistulam) dare = mittere  
 praecipuē = prae ceteris rēbus, māximē

currunt et primum pila in hostes mittunt, deinde eos gladiis caedunt. Hostibus proelio victis, dux a militibus 'imperator' salutatur. Vesperis exercitus loco ad defendendum idoneo castra ponit, quae vallō et fossa circumdantur. Ita muniuntur castra Romana. 20

Aemilius, frater Aemiliae minor, quem supra commemoravimus, a prima aetate studiosus fuit rei militaris. Iam puer septem annos natus gladios ligneos et arcus sagittasque sibi faciebat, ut cum aliis pueris eisdem aetatis proelia luderet. Septendecim annos natus a patre interrogatus 'quid tum discere vellet?' filius statim respondit 'se nihil nisi rem militarem discere velle.' Voluntas filii patri haud placebat, cum ipse litteris studeret neque ullum aliud studium filio suo dignum esse arbitraretur. Cum vero filius nullo modo contra voluntatem ad studium litterarum cogi posset, pater eum una cum Publio Valerio, adolescente eiusdem aetatis, in Germaniam ad exercitum Romanum misit, ut apud ducem quendam egyptium stipendia mereret. Ibi Aemilius pro patriā pugnans iam magnam gloriam militarem sibi quaesivit. Virtus eius egyptia ab omnibus laudatur. 35

Et pater et soror Aemilii frequentes epistulas ad filium et fratrem suum mittunt. Pater maxime de rebus publicis scribit, sed Aemilia de rebus privatis, ut de liberis suis et de convivis, scribere solet. Epistulae quas Aemilius ad patrem dat praecipue de gloria et virtute militari sunt, sed ex iis litteris privatis quas Aemilia 40

nūper ā frātre suō accēpit plānē appāret eum iam vītā  
 45 mīlītārī fatīgātum esse. Ecce litterae novissimae, quās  
 Aemilia prīdiē kalendās Iūniās ā frātre accēpit et posterō  
 diē in convīviō recitāvit:

II “Aemilius sorōrī suae cārissimae s. d.

Hodiē dēmum mihi allāta est epistula tua quae a. d.  
 50 VII kal. Māi. scrīpta est, id est ante vīgintī diēs. Quam  
 tardus est iste tabellārius! Celsī sānē et arduī montēs  
 Germāniam ab Italiā disiungunt, ac difficillimae sunt  
 viae quae trāns Alpēs ferunt, sed tamen celer tabellārius  
 idem iter quīndecim ferē diēbus cōnficere potest, ut  
 55 tabellārii pūblicī quibus ūtitur dux noster. Ego vērō  
 istum tabellārium properāre docēbō, cum meās litterās  
 ad tē referet.

Sed quamquam tardē advēnit, grātissima mihi fuit  
 tua epistula magnōque cum gaudiō ex eā cognōvī tē et  
 60 Iūlium et liberōs vestrōs, quōs valdē dīligō, bonā valē-  
 tūdine fruī. Cum epistulās tuās legō, apud vōs in Al-  
 bānō esse mihi videor, neque in hāc terrā frīgīdā inter  
 hominēs barbarōs. Tum, nesciō quōmodo, ita permo-  
 veor ut lacrimās vix teneam — ita patriam et amīcōs  
 65 meōs dēsīderō.

Ō, quam longē absum ab Italiā et ab iīs omnibus quōs  
 praecipuē dīligō! Utinam ego Rōmae essem aut tū apud  
 mē essēs! Cum Dānuvium flūmen aspiciō, quod praeter  
 castra nostra fluit, dē Tiberī cōgitō atque dē Rōmā.  
 70 Quandō tē aspiciam, urbs pulcherrima? Utinam hic am-

appāret = plānum est,  
 intellegitur  
 fatīgāre = fessum facere

prī-diē = diē ante  
 posterus -a -um (< post)  
 = sequēns

s. d. = salūtem dicit  
 a. d. VII kal. Māi. =  
 ante diem septimum  
 kalendās Māiās  
 arduus -a -um:

mōns  
 arduus



Alpēs -ium *f pl*: montēs  
 Eurōpae altissimi  
 ferē = circiter

properāre = celeriter  
 ire/agere  
 re-ferre

gaudium -ī *n* (< gaudēre)  
 = laetitia  
 valētūdō -inis *f* < valēre

Albānum -ī *n* = prae-  
 dium Albānum

dēsīderāre: amīcōs *d.* =  
 dolēre sē abesse ab  
 amīcis

castra   
 →  
 praeter castra

amnis -is *m* = flūmen

trāns-ferre

Venus est Mercurii soror  
(pater utriusque Iup-  
piter)

rīdiculus -a -um  
= rīdendus  
ef-fundere < ex + fun-  
dere

cupidus patriae videndae  
= cupidus patriam vi-  
dendā  
prae-stāre: officium p.  
= officium facere

trāns-īre -iisse

tam-diū ... quam-diū  
= tam diū ... quam  
citrā ↔ ultrā *prp+acc*:

ultrā flūmen



ūnī -ae -a: ūnae litterae  
= ūna epistula  
trīnī -ae -a: trīnae lit-  
terae = trēs epistulae  
quaternae litterae =  
quattuor epistulae

in scrībendō  
in epistulīs scrībendīs

ad scrībendum  
ad epistulam scrībendam

nis Tiberis esset et haec castra essent Rōma!

Sed frūstrā haec optō, cum nēmō nisi deus ita subitō  
in alium locum trānsferri possit. Sī Mercurius essem  
ālāsque habērem, ventō celerius trāns montēs amnēsque  
in Italiam volārem, ubi Venus, soror mea pulcherrima, 75  
frātre[m] rīdēns reciperet.

Rīdēbis certē, mea soror, nec sine causā, nam rīdicu-  
lum est tālēs rēs optāre, nec lacrimās effundere mīlitem  
deceat, cuius officium est sanguinem effundere prō pa-  
triā. Ego vērō, etsī cupidus sum patriae videndae, offi- 80  
cium meum praestābō sicut ceterī mīlitēs Rōmānī, quō-  
rum magnus numerus in Germāniā est. Nisi nōs hīc  
essēmus finēsque imperiī dēfenderēmus, hostēs celeri-  
ter Dānūvium et Alpēs trānsīrent atque ūsque in Italiam  
pervenīrent, nec vōs in Latiō tūtī essētis. Nē hoc fiat, 85  
legiōnēs Rōmānae hīc sunt ac tamdiū remanēbunt  
quamdiū hostis armātus seu citrā seu ultrā Dānūvium  
flūmen reliquus erit.

Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum,  
litterās ad tē scrībere properō. Quaeris ā mē cūr tibi 90  
ūnās tantum litterās scrīpserim, cum interim trīnās qua-  
ternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē  
excūsāre, quod neglegēns fuerim in scrībendō. Sī mihi  
tantum esset ōtīi quantum est tibi, in epistulīs scrībēn-  
dīs nōn minus dīligēns essem quam tū. Sed cum per 95  
complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormien-  
dum, facile intellegēs nūllum mihi ōtium fuisse ad epis-

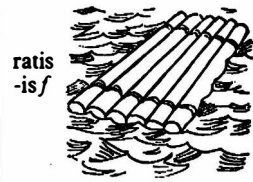


tulam scribendam. Prope cotidie aut Germani castra nostra oppugnaverunt aut nos impetus fecimus in illos.

100 Hodie vero nullum hostem armatum citra flumen videmus. Magnus numerus eorum aut caesus aut captus est a nostris, reliqui ultra flumen in magnis silvis latent. Heri enim exercitum Germanorum proelio vicimus. Quod sic factum est:

III Media nocte in castra nuntiatum est 'magnum hostium numerum naviculis ratibusque copulatis flumen transiisse celeriterque secundum flumen adversus castra nostra progredi.' Hoc nuntio allato, milites statim convocati sunt. Qui cum arma cepissent et vallum ascendissent, primo mirabantur quamobrem media nocte e somno excitati essent, cum extra vallum omnia tranquilla esse viderentur. Ego quoque dubitare coeperam num nuntius verum dixisset, cum subito paulo ante lucem magnus numerus Germanorum e silvis proximis excurrrens castra nostra oppugnavit. Nostris, cum parati essent ad castra defendenda, illum primum impetum facile sustinuerunt. Nec tamen hostes castra oppugnare destiterunt, sed alii ex aliis partibus etiam atque etiam sub vallum procurrerunt. Cum complures horas ita fortissimae a nostris, ab hostibus constanter ac non timide pugnatum esset, equitatus noster repente portam dextram erumpens impetum in latus hostium apertum fecit. Paulo post, cum plerique hostes se ad equites convertissent, pedites nostri portam sinistram eruperunt. Hostes hac

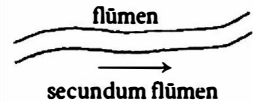
caedere cecidisse caesum



copulare = coniungere

secundum *prp+acc.*: s.  
flumen = flumen sequens

con-vocare = in eundem locum vocare  
cum... cepissent = postquam cepērunt



ante lucem = ante diem

ex-currere

ad defendendum  
ad castra defendenda

de-sistere -stitisse  
etiam atque etiam = iterum atque iterum

constans, *adv* constanter

pugnatus a nostris = nostris pugnant  
erumpere = subito excurrere  
pleri- plerae- plera-que = prope omnes  
convertere -tisse -sum

diū, *comp* diūtius,  
*sup* diūtissimē

tergum vertere : fugere  
rīpa -*ae f* = lītus  
flūminis

ulterior -*ius comp*  
< *ultrā*; *sup* ultimus  
citerior -*ius comp*  
< *ciurā*; *sup* citimus  
caedēs -*is f* < caedere

dēsīderantur : āmissi  
sunt  
vulnerāre < vulnus  
-*eris n*

incolumis -*e* = salvus,  
integer

numerō superiōrēs  
: plūrēs

pāx pācis *f* ↔ bellum  
lēgātus -*im* = nūntius  
pūblicus

rē perturbātī, cum iam longā pugnā fatīgātī essent, im- 125  
petum Rōmānōrum ab utrāque parte venientium diū-  
tius sustinēre nōn potuērunt, ac post brevem pugnam  
terga vertērunt. Cum ad rīpam flūminis fugientēs per-  
vēnissent, aliī nāviculīs ratibusque sē servāvērunt, aliī  
armīs abiectīs in flūmen sē prōiēcērunt, ut natandō ad 130  
rīpam ulteriōrem pervenīrent, reliquī omnēs ab equiti-  
bus, quī ad eōs persequendōs missī erant, in rīpā cite-  
riōre caesī aut captī sunt. Tāta ibi caedēs hostium facta  
est ut meminisse horream.

Duo ferē mīlia hominum magnamque armōrum cō- 135  
piam hostēs eō proeliō āmīsērunt. Ē nostrīs haud multī  
dēsīderantur. Ipse sagittā in bracchiō laevō vulnerātus  
sum, sed vulnus meum leve est, multī graviōra vulnera  
accēpērunt. Nec vērō ūllus mīles legiōnārius ā tergō  
vulnerātus est. Plērīque autem mīlitēs nostrī ex tantō 140  
proeliō incolumēs sunt.

Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā mīlitibus impe-  
rātor salūtātus esset, virtūtem nostram laudāvit ‘quod  
contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissē-  
mus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissis, hostēs brevī 145  
arma positūrōs esse’ dixit. Hīs verbīs māximō gaudiō  
affectī sumus, nam post longum bellum omnēs pācem  
dēsīderāmus. Hodiē lēgātī ā Germānīs missī ad castra  
vēnērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō  
an lēgātī pācem petītum vēnerint, sed certō sciō im- 150  
perātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Ego cum ceteris hac victoriā gloriōsā gaudeō quidem,  
 sed multō magis gaudērem sī amīcus meus Pūblius Va-  
 leriū, quōcum primum stipendium meruī, incolumis  
 155 esset et mēcum gaudēre posset. Quī cum mihi in hostēs  
 prōgressō auxiliū ferre vellet, ipse ex aciē excurrēns  
 pilō percussus cecidit. Graviter vulnerātus in castra por-  
 tātus est, ubi in manibus meīs ex vulnere mortuus est,  
 postquam mē orāvit ut per litterās parentēs suōs dē  
 160 morte filiī cōsōlārer. Sed quōmodo aliōs cōsōler, cum  
 ipse mē cōsōlārī nōn possim? Fateor mē lacrimās effū-  
 disse cum oculōs eius clausissem, sed illae lacrimae et  
 mīlitem et amīcum decēbant, etenim malus amīcus fuis-  
 sem, nisi lacrimās effūdissem super corpus amīcī mor-  
 165 tuī, cum ille sanguinem suum prō mē effūdisset.

Utinam patrem audivissem, cum mē ad studium litte-  
 rarum hortārētur! Sed tum litterās et studiōsōs litterā-  
 rum dēspiciēbam. Poētās ut hominēs ōtiōsōs ōderam,  
 praecipuē Tibullum, quī vītā rūsticā atque ōtiōsam  
 170 laudābat, vītā mīlitārem dēspiciēbat. Mirābar cūr ille  
 poēta mortem gloriōsam prō patriā 'dīram' vocāret et  
 ēnsēs quibus patria dēfenditur 'horrendōs', ut in hīs  
 versibus, quōs senex magister etiam atque etiam nōbīs  
 recitābat:

175 *Quis fuit horrendōs prīmus quī prōtulit ēnsēs?*

*Quam ferus et vērē ferreus ille fuit!*

*Tum caedēs hominum generī, tum proelia nāta,*

*tum brevior dīrae mortis aperta via est!*

gloriōsus: (rēs) gloriōsa  
 = quae glōriam affert

quō-cum = cum quō

prō-gredi -ior -gressum  
 esse  
 percutere -iō -cussisse  
 -cussum  
 ex vulnere = propter  
 vulnus

ef-fundere -fūdisse  
 -fūsum

et-enim = namque

tum = tunc

dēspicere = contemnere  
 ōtiōsus -a -um < ōtium  
 ōderam ↔ amābam  
 Tibullus -ī m

dīrus -a -um = terribilis

ēnsis -is m = gladius  
 horrendus -a -um =  
 dīrus

[Tibullus I.10.1-4]  
 prō-ferre = in lūcem p.,  
 prīmum facere

genus hominum =  
 cūctī hominēs  
 proelia nāta sunt  
 : brevior via ad dīram  
 mortem aperta est

Rīdiculī mihi puerō vidēbantur iī versūs, cum nōn-  
dum caedem vidissem. At hodiē Tibullum vērum dīx- 180  
isse intellegō. Sī iam tum hoc intelligissem, certē pa-  
trem audīvissem nec ad bellum profectus essem, ut tot  
caedēs et tot vulnera vidērem.

At iam satis dē caede scrīpsī. Nōlō tē fatīgāre nār-  
randō dē bellō cruentō, cum brevī pācem fore spērē- 185  
mus. Nisi ea spēs mē fallit, posthāc plūrēs epistulās ā  
mē exspectātō, atque plūrēs etiam ipsa scrībitō! Etiam  
aliōs monētō ut ad mē litterās dent. Et dē rē publicā et  
dē rē prīvātā nārrātōte mihi! Scītōte mē omnia quae  
apud vōs fiunt cognōscere velle. 190

Valētūdinem tuam cūrā dīlīgenter! Datum prīdiē  
īdūs Māiās ex castrīs.”

## GRAMMATICA LATINA

## Coniūctīvus

Tempus plūsquamperfectum 195

[A] Āctīvum.

Iūlius dubitābat num magister Mārcum laudāvisset.

‘Laudāvisset’ coniūctīvus est temporis praeteritī plūs-  
quamperfectī. Coniūctīvus plūsquamperfectī dēsinit in *-isset*  
(pers. III sing.), quod ad infinitīvum perfectī sine *-isse* ad- 200  
icitur.

Exempla: [1] recitāv|isset; [2] pārū|isset; [3] scrīps|isset; [4]  
audīv|isset.

Pater filium interrogāvit ‘num bonus discipulus *fūisset*:  
num magistrō pārūisset, attentē audīvisset, rēctē scrīpsisset et 205  
pulchrē recitāvisset.’ Filius nōn respondit. Tum pater ab eō  
quaesīvit ‘num ā magistrō laudātus esset.’ Cum filius id negā-

fore (*inf fut*) = futūrum  
/-am... esse

exspectātō! = exspectā  
(posthāc)!  
scrībitō! = scrībe!  
monētō! = monē!

nārrātōte! = nārrāte!

īdūs Māiae: diēs xv  
mēnsis Māii

laudāvisset

-isset

[1] recitāv|isset  
[2] pārū|isset  
[3] scrīps|isset  
[4] audīv|isset

[1] recitāv|isse|m  
recitāv|isse|s  
recitāv|isse|t  
recitāv|isse|mus  
recitāv|isse|tis  
recitāv|isse|nt

210 *visset*, “Ergō” inquit pater “malus discipulus fuisti; nam si bonus discipulus *fuissēs*, magister tē laudāvisset. Si magistrō pārui<sup>ssēs</sup>, attentē audīvis<sup>sēs</sup>, rēctē scrīpsissēs et pulchrē recitāvissēs, ā magistrō laudātus essēs.” Filius: “Etiam si industrius *fuissem*, magister mē nōn laudāvisset.” Pater: “Quid?” Filius: “Etiam si magistrō pārui<sup>sssem</sup>, attentē audīvissem, rēctē scrīpsissem et pulchrē recitāvissem, laudātus nōn essem ab illō magistrō iniūstō!”

220 Pater filiōs interrogāvit ‘num bonī discipulī *fuissent*: num magistrō pārui<sup>ssent</sup>, attentē audīvis<sup>sent</sup>, rēctē scrīpsis<sup>sent</sup> et pulchrē recitāviss<sup>ent</sup>.’ Filiī nōn responderunt. Tum pater ab iis quaesīvit ‘num ā magistrō laudātī *essent*.’ Cum filiī id negāviss<sup>ent</sup>, “Ergō” inquit pater “malī discipulī fuistis; nam si bonī discipulī *fuissētis*, magister vōs laudāvisset. Si magistrō pārui<sup>ssētis</sup>, attentē audīvis<sup>sētis</sup>, rēctē scrīpsissētis et pulchrē recitāvissētis, ā magistrō laudātī *essētis*.” Filiī: “Etiam si magistrō pārui<sup>ssēmus</sup>, attentē audīvis<sup>sēmus</sup>, rēctē scrīpsissēmus et pulchrē recitāvissēmus, laudātī nōn *essēmus* ab illō magistrō iniūstō!”

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	-issem	-issēmus
<i>Persōna secunda</i>	-issēs	-issētis
230 <i>Persōna tertia</i>	-isset	-issent

[B] Passīvum.

Exempla: vidē suprā!

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	laudātus <i>essem</i>	laudātī <i>essēmus</i>
235 <i>Persōna secunda</i>	laudātus <i>essēs</i>	laudātī <i>essētis</i>
<i>Persōna tertia</i>	laudātus <i>esset</i>	laudātī <i>essent</i>

*Imperātīvus futūrī*

Pugnātō, mīles! Pugnātōte, militēs!

240 ‘Pugnātō, pugnātōte’ imperātīvus futūrī est. Imperātīvus futūrī dēsinit in *-tō* (sing.) et *-tōte* (plūr.); idem ferē significat atque imperātīvus praesentis (‘pugnā, pugnāte’).

[2] pārui|isse|m  
pārui|issē|s  
pārui|isset  
pārui|issē|mus  
pārui|issē|tis  
pārui|isse|nt

[3] scrīps|isse|m  
scrīps|issē|s  
scrīps|isset  
scrīps|issē|mus  
scrīps|issē|tis  
scrīps|isse|nt

[4] audīv|isse|m  
audīv|issē|s  
audīv|isset  
audīv|issē|mus  
audīv|issē|tis  
audīv|isse|nt

fu|isse|m      fu|issē|mus  
fu|issē|s      fu|issē|tis  
fu|isset      fu|isse|nt

-isse|m      -issē|mus  
-issē|s      -issē|tis  
-isset      -isse|nt

-tus|essem    -tī|essēmus  
-ta|essēs    -tae|essētis  
-tū|esset    -ta|essent

pugnātō pugnātōte

-tō    -tōte

[1] pugnā tō	pugnā tōte
[2] pārē tō	pārē tōte
[3] scrīb itō	scrīb itōte
[4] audī tō	audī tōte
es tō	es tōte

*Vocābula nova:*

legiō  
 cohors  
 agmen  
 ōrdō  
 aciēs  
 proelium  
 imperātor  
 aetās  
 studium  
 stipendium  
 virtūs  
 gaudium  
 valētūdō  
 amnis  
 ratis  
 rīpa  
 caedēs  
 vulnus  
 pāx  
 lēgātus  
 ēnsis  
 legiōnārius  
 idōneus  
 militāris  
 pūblicus  
 prīvātus  
 posterus  
 arduus  
 rīdiculus  
 ulterior  
 citerior  
 incolumis  
 ōtiōsus  
 dīrus  
 horrendus  
 dēnī  
 sēnī  
 quīnī  
 quaternī

## Exempla:

Magister: "Posthāc bonus discipulus *estō*, puer! Semper mihi *pārētō!* Diligenter *audītō!* Pulchrē *recitātō* et *rēctē scrībītō!*"

245

Magister: "Posthāc bonī discipulī *estōte*, puerī! Semper mihi *pārētōte!* Diligenter *audītōte!* Pulchrē *recitātōte* et *rēctē scrībītōte!*"

## PENSVM A

Magister epistulam ad Iūlium scrīpsit, cum Mārcus in lūdō dormīv- nec magistrō pārū-. Sī Mārcus bonus discipulus fu-, magister eum laudāv- nec epistulam scrīps-.

Mārcus: "Herī in cubiculō inclūsus sum, cum pater epistulam tuam lēg-. Nisi tū eam epistulam scrīps-, ā patre laudātus es-." Magister: "Epistulam scrīpsī cum in lūdō dormīv- nec mihi pārū-. Sī industrius fu-, tē laudāv- nec epistulam scrīps-." Mārcus: "Etiam sī industrius fu- et tibi pārū-, mē nōn laudāv-!"

Clēmēns es-, domine! Patientiam habē-! Servōs probōs laudā-, sed improbōs pūnī-!

Industriī es-, servī! Cum dominus loquitur, tacē- et audī-! Semper officium faci-!

Verba: īnstruere -isse -um; cōgere -isse -um; caedere -isse -um; convertere -isse -um; percutere -isse -um; prōcurrere -isse; dēsistere -isse; prōgredi -um esse.

## PENSVM B

Ūna — cōstat ex v vel vi milibus hominum, quī in x — dīviduntur. Exercitus prōcēdēns — dīcitur. Exercitus ad — [= pugnam] īnstrūctus — appellātur. Post victōriam dux ā militibus — nōminātur. Sī militēs fortiter pugnāvērunt, — eōrum ab imperātōre laudātur. Officium militis est sanguinem — prō patriā.

Aemilius, quī in capitulō XII — est, ūnā cum Valeriō, adulēscēte eiusdem —, in Germāniā — meruit. Tabellārius

pūblicus xv — [= circiter] diēbus Rōmā in Germāniam — [= celeriter ire] potest. Difficile est Alpēs —. Mīlitēs Rōmānī — Dānuvium sunt, hostēs sunt — Dānuvium.

### PENSVM C

Quae arma gerunt auxilia?

Quid est signum legiōnis?

Quōmodo mīlitēs in aciem instruuntur?

Ad quod studium pater Aemilium hortābātur?

Quō Aemilius adulēscēns missus est?

Cūr Aemilius epistolās legēns permovētur?

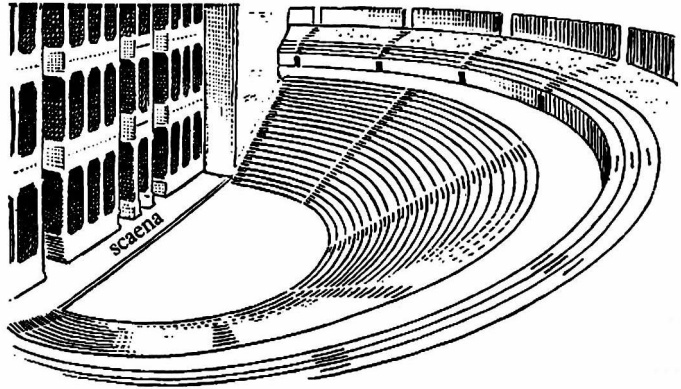
Quamobrem ipse paucās epistolās scripsit?

Quī nūntius nocte in castra allātus est?

Cūr hostēs castra Rōmāna nōn expugnāvērunt?

Num Tibullus vītam mīlitārem laudat?

ūnī  
trīnī  
adiungere  
prōgredi  
instruere  
hortārī  
caedere  
circumdare  
mūnīre  
commemorāre  
studēre  
cōgere  
fatigāre  
properāre  
dēsiderāre  
trānsferre  
effundere  
praestāre  
trānsīre  
cōpulāre  
convocāre  
excurrere  
prōcurrere  
ērumpere  
vulnerāre  
fore  
plērique  
prīdiē  
praecipuē  
tamdiū  
quamdiū  
diūius  
ferē  
etenim  
citā  
ultrā  
secundum

theātrum -ī *n*

## DE ARTE POETICA

Epistolā Aemiliī convīvīs recitatā, “Ergō” inquit Aemilia “nōn modo filiō, sed etiam frātrī meō brachium vulnerātum est.”

Fabia: “Quisnam vulnerāvit filium tuum?”

Aemilia: “Medicus brachium eius scalpellō suō acūtō secuit! Quī, cum Quīntus herī dē altā arbore cecidisset, pedem eius turgidum vix tetigit, sed misellō puerō sanguinem mīsīt! Profectō filius meus nōn operā medicī sānābitur, sed diīs iuvantibus spērō eum brevī sānum fore. Līberīne tuī bonā valētūdine ūtuntur?” 10

Fabia: “Sextus quidem hodiē nāsō turgidō atque cruentō ē lūdō rediit, cum certāvisset cum quibusdam puerīs quī eum laeserant.”

Aemilia: “Cum puerī lūdunt, haud multum interest inter lūdum et certāmen. Mārcus vērō, sī quis eum laedere vult, ipse sē dēfendere potest.” 15

Fabia: “Item Sextus scit sē dēfendere, dummodo



pēs turgidus

scalpellum -ī *n* = parvus  
culter medicī

turgidus -a -um  
misellus -a -um = miser  
sanguinem mittere = vē-  
nam aperire  
opera -ae *f*: o. alicuius  
= quod aliquis agit  
diīs = deīs (*abl/dat*)

certāre = pugnāre

laedere -sisse -sum =  
pulsandō vulnerāre,  
nocēre (*ei*)  
inter-esse  
lūdus -ī *m* < lūdere  
certāmen -inis *n* (< cer-  
tāre) = pugna

dum-modo (+ *coni*)  
= sī modo



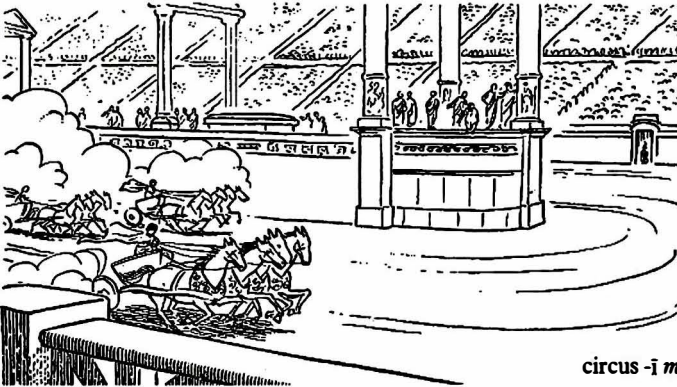
cum singulīs certet. Nēmō sōlus eum vincere potest.  
Sed filius meus studiōsior est legendī quam pugnandī.”

20 Aemilia: “Id dē Mārcō dicī nōn potest. Is nōn tam  
litterīs studet quam lūdīs et certāminibus!”

Hīc Cornēlius mulierēs interpellat: “Ego quoque lū-  
dīs et certāminibus studeō, dummodo aliōs certantēs  
spectem! Modo in amphitheātrō certāmen magnificum  
25 spectāvī: plūs trecentī gladiātōrēs certābant. Plērique  
gladiīs et scūtīs armātī erant, aliī rētia gerēbant.”

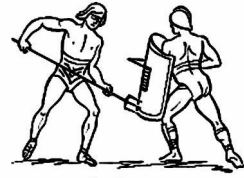
Aemilia, quae certāmen gladiātōrium nōn spectāvit, ā  
Cornēliō quaerit ‘quōmodo gladiātōrēs rētibz certent?’

Cornēlius: “Alter alterum in rēte implicāre cōnātur,  
30 nam quī rēti implicitus est nōn potest sē dēfendere et  
sine morā interficitur, nisi tam fortiter pugnāvit ut spec-  
tātōrēs eum vīvere velint. Sed plērumque is quī victus  
est occīditur, victor vērō palmam accipit, dum spectātō-  
rēs dēlectātī clāmant ac manibus plaudunt.”

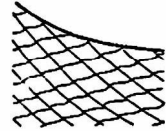


circus -i m

35 Iūlius: “Mihi nōn libet spectāre lūdōs istōs ferōcēs.  
Mālō cursūs equōrum spectāre in circō.”



gladiātōrēs

rēte  
-is n

plūs c = plūs quam c  
gladiātōr -ōris m = vir  
quī populō spectante  
cum alterō pugnat  
gladiātōrius -a -um  
< gladiātōr

im-plicāre -āvisse/-uisse  
-ātum/-itum

spectātōr -ōris m = quī  
spectat  
plērum-que = prope  
semper

plaudere -sisse -sum

palma  
-ae f



libēre: libet = grātum  
est, placet

circēnsis -e < circus;  
*m pl* = lūdi circēnsēs  
 iuvāre = dēlectāre  
 modo... modo = tum...  
 tum

aurīga -ae *m* = quī  
 currum regit  
 favēre (+ *dat*) = bene  
 velle

lūgēre = maerēre (ob ali-  
 cuius mortem)

scaenicus -a -um < scaena  
 cōmoedia -ae *f* = fābula  
 scaenica dē rēbus levi-  
 bus et rīdīculis  
 Plautus -i *m*: poēta quī  
 cōmoediās scrīpsit  
 Amphitryōn -ōnis *m*  
 ācer ācris ācre = cupidus  
 agendī, impiger  
 gerere = agere

geminus -a -um: (filiū)  
 geminī = duo eōdem  
 diē nātī  
 parere peperisse partum  
 Herculēs -is *m*

ingenium -i *n* = nātūra  
 animī  
 ratiō -ōnis *f* = causa  
 quae rem plānam facit  
 reddere : dare  
 [Ovidius: *Ars am. I.99*]

ut ipsae spectentur

bellus -a -um = pulcher

poēticus -a -um < poēta

prīncipiū -i *n* = prīma  
 pars, initium  
 [Ovidius: *Amōrēs III.2*]

nōbilium equōrum  
 tamen precor ut vincat  
 ille aurīga cui tū ipsa  
 favēs

Cornēlius: "Lūdi circēnsēs mē nōn minus iuvant  
 quam gladiātōrii: modo in amphitheātrum, modo in cir-  
 cum eō. Sed ex novissimīs circēnsibus maestus abiī,  
 cum ille aurīga cui plērīque spectātōrēs favēbant ex 40  
 currū lāpsus equīs prōcurrentibus occīsus esset. Illō oc-  
 cīsō spectātōrēs plaudere dēsīerunt ac lūgēre coepē-  
 runt."

Fabia: "Ego lūdōs scaenicōs praeferō: mālō fābulās  
 spectāre in theātrō. Nūper spectāvī cōmoediam Plautī 45  
 dē Amphitryōne, duce Graecōrum, cuius uxor Alcmēna  
 ab ipsō Iove amābātur. Dum dux ille ācer et fortis pro-  
 cul ā domō bellum gerit, Iuppiter sē in fōrmam eius  
 mūtāvit, ut Alcmēnam vīseret; quae, cum putāret con-  
 iugem suum esse, eum in cubiculum recēpit..." 50

Cornēlius: "...et decimō post mēse filiōs geminōs  
 peperit, quōrum alter fuit Herculēs. Illa fābula omni-  
 bus nōta est. Sed scītisne cūr fēminīs libeat in theātrum  
 ire? Ovidius poēta, quī ingenium mulierum tam bene  
 nōverat quam ipsae mulierēs, ratiōnem reddit hōc 55  
 versū:

*Spectātum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae!"*

Fabia: "Et virī veniunt ut bellās fēminās spectent!"

Tum Iūlius, quī artis poēticae studiōsus est, "Ovidius 11  
 ipse" inquit "id dīcit. Ecce prīncipiū carminis quod 60  
 scrīpsit ad amīcam sēcum in circō sedentem:

*Nōn ego nōbilium sedeō studiōsus equōrum;  
 cui tamen ipsa favēs vincat ut ille precor.*

*Ut loquerer tēcum vēnī tēcumque sedērem,*

65 *nē tibi nōn nōtus quem facis esset amor.*

*Tū cursūs spectās, ego tē — spectēmus uterque  
quod iuvat, atque oculōs pāscat uterque suōs!”*

Cornēlius: “Ego memoriā teneō versūs Ovidiī dē pu-  
ellā quae poētam industrium prohibēbat bellum Trōiā-

70 num canere et fātum rēgis Priamī:

*Saepe meae “Tandem” dīxī “discēde!” puellae  
— in gremiō sēdit prōtinus illa meō!*

*Saepe “Pudet” dīxī. Lacrimīs vix illa retentīs  
“Mē miseram! Iam tē” dīxit “amāre pudet?”*

75 *Implicuitque suōs circum mea colla lacertōs  
et, quae mē perdunt, ōscula mille dedit!*

*Vincor, et ingenium sūmptīs revocātur ab armīs,  
rēsque domī gestās et mea bella canō.”*

Fabia: “Iste poēta virīs sōlis placet. Mē vērō magis  
80 iuvant carmina bella quae Catullus scripsit ad Lesbiam  
amicam. Sī tibi libet, Iūli, recitā nōbīs ē librō Catullī.”

“Libenter faciam” inquit Iūlius, “sed iam nimis ob-  
scūrum est hoc triclinium; in tenebrīs legere nōn pos-  
sum. Lucernās accendite, servī!”

85 Lucernīs accēnsīs, Iūlius librum Catullī prōferri iu-  
bet, tum “Incipiam” inquit “ā carmine dē morte passe-  
ris quem Lesbia in dēliciīs habuerat:

*Lūgēte, ō Venerēs Cupīdinēsque  
et quantum est hominum venustiōrum!*

90 *Passer mortuus est meae puellae,*

nōn nōtus : ignōtus  
amor quem facis (: exci-  
tās)

pāscere : dēlectāre

[Ovidius: *Amōrēs* II.18.]  
bellum canere = dē bellō  
c. (: carmen scribere)  
fātum -īn = quod necesse  
est accidere, mors  
meae puellae dīxī  
tandem (+ imp) = age!  
gremium -ī n = genua se-  
dentis; in gremiō meō  
sedēre sēdisse  
mē pudet  
retinēre -uisse -tentum

suōs lacertōs  
colla : collum  
mihi dedit

ingenium meum  
ab sūmptīs armīs  
mea bella : meōs amōrēs



lucerna  
-ae f

libenter (*adv* < libēns)  
= cum gaudiō  
tenebrae -ārum f ↔ lūx  
accendere -disse -ēsum



passer  
-eris m

dēliciae -ārum f = id  
quod dēlectat  
Venerēs, Cupīdinēs pl  
: Venus, Cupīdō  
quantum est hominum  
= quot sunt hominēs  
venustus -a -um = bel-  
lus, amandus

[Catullus 3]

mellitūs -a -um (< mel)  
= dulcis (ut mel)  
nōrat = nōverat  
ipse *m* = dominus; ipsa *f*  
= domina: suam ipsam

circum-silire < -salire  
ūsque = semper  
pīpiāre = 'pīpī' facere  
(ut avis)  
tenebricōsus -a -um (< te-  
nebrae) = obscūrus  
negant redire quemquam  
= dīcunt 'nēminem  
redire'

Orcus -i *m* = Plūtō : Inferī  
dē-vorāre = vorāre

male factum = malefi-  
cium  
tuā operā = tuā causā  
turgidulus = turgidus  
ocellus -i *m* = (parvus)  
oculus  
ultimus -a -um (*sup*)  
< ultrā) = postrēmus

perpetuus -a -um = quī  
numquam finiētur, sine  
fine  
mēns mentis *f* = animus  
(cōgitāns)  
[Catullus 5]

ūnīus assis aestimāre :  
minīmī aestimāre, nihil  
cūrāre

lūx : diēs (: vīta)  
: nōbīs dormiendum est  
ūnam noctem perpe-  
tuam

*passer, dēliciae meae puellae,  
quem plūs illa oculīs suīs amābat;  
nam mellītus erat suamque nōrat  
ipsam tam bene quam puella mātrem,  
nec sēsē ā gremiō illūs movēbat,  
sed circumsiliēns modo hūc modo illūc  
ad sōlam dominam ūsque pīpiābat.*

95

*Quī nunc it per iter tenebricōsum  
illūc unde negant redire quemquam.  
At vōbīs male sit, malae tenebrae*

100

*Orcī, quae omnia bella dēvorātis:  
tam bellum mihi passerem abstulistis.*

*Ō factum male! Ō miselle passer!  
Tuā nunc operā meae puellae  
flendō turgidulī rubent ocellī!*

105

“Hīs versibus ultimīs poēta vēram ratiōnem dolōris  
suī reddit: quod oculī Lesbiae lacrimīs turgidī erant ac  
rubentēs! Tunc enim Catullus Lesbiam sōlam amābat  
atque amōrem suum perpetuum fore crēdēbat. Ecce  
aliud carmen quō mēns poētae amōre accēnsa dēmōns- 110  
trātur:

*Vīvāmus, mea Lesbia, atque amēmus,  
rūmōrēsque senum sevērīōrum  
omnēs ūnīus aestimēmus assis!  
Sōlēs occidere et redire possunt —  
nōbīs, cum semel occidit brevis lūx,  
nox est perpetua ūna dormienda.*

115

120 *Dā mī bāsia mīlle, dēinde centum,  
dēin mīlle altera, dēin secunda centum,  
dēinde ūsque altera mīlle, dēinde centum!  
Dēin, cum mīlia multa fēcerīmus,  
conturbābimus illa, nē sciāmus,  
aut nē quis malus invidēre possit,  
cum tantum sciat esse bāsiōrum.*

125 “Catullus Lesbiam uxōrem dūcere cupiēbat, nec vērō  
illa Catullō nūpsit, etsī affirmābat ‘sē nullī aliī virō nū-  
bere mälle.’ Mox vērō poēta dē verbīs eius dubitāre  
coepit:

130 *‘Nullī sē’ dicit mulier mea ‘nūbere mälle  
quam mihi, nōn sī sē Iuppiter ipse petat!’  
Dicit. Sed mulier cupidō quod dicit amanti  
in ventō et rapidā scribere oportet aquā!*

135 “Postrēmō poēta intellēxit Lesbiam infīdam et amōre  
suō indignam esse, neque tamen dēsiit eam amāre. Ecce  
duo versūs quī mentem poētae dolentem ac dubiam in-  
ter amōrem et odium dēmōstrant:

*Ōdī et amō! Quārē id faciam, fortasse requīris?  
Nesciō; sed fierī sentiō — et excrucior!”*

140 Hīs versibus recitātis convīvae diū plaudunt.  
Tum Paula “Iam satis” inquit “audīvimus dē amandō  
et dē dolendō. Ego rīdēre mālō, neque iste poēta rīsum  
excitat. Quīn versūs iocōsōs recitās nōbīs?”

Cui Iūlius “At Catullus” inquit “nōn tantum carmina  
sēria, sed etiam iocōsa scrīpsit. Ecce versūs quibus po-

mī = mihi  
bāsium -ī n = ōsculum  
dein = deinde

ūsque = sine fine

= fēcerīmus  
con-turbāre = turbāre  
(↔ numerāre)  
nē *numerum* sciāmus  
nōbīs invidēre

tantum bāsiōrum = tot  
bāsia  
uxōrem dūcere = uxō-  
rem suam facere  
affirmāre = certō dicere  
nūbere -psisse (+ *dat*):  
alicui n. = alicuius  
uxor fierī

[*Catullus 70*]

*uxōrem* petat

*id* quod mulier dicit  
amanti cupidō

dolēre (animō) ↔ gaudēre  
dubius -a -um = in-  
certus, dubitāns  
odium -ī n ↔ amor

[*Catullus 85*]

re-quirere = quaerere  
ex-cruciāre = valdē  
cruciāre

rīsus -ūs m < rīdēre

iocōsus -a -um = quī rī-  
sum excitat, ridiculus

sērius -a -um ↔ iocōsus

[Catullus 13.1-8]



aranea  
-ae f

nōn sine : cum  
candidā : pulchrā  
sāl : sermō iocōsus et  
urbānus  
cachinnus -ī m = rīsus  
inquam (pers l) = dicō  
venuste noster : mī amīce

(rīsum) movēre : excitāre

epigramma -atis n  
(pl abl -atīs)  
Mārtiālis -is m: poēta  
Rōmānus quī XII librōs  
epigrammatum scrīpsit



sinus  
-ūs m

[VI.61]  
nostrōs (: meōs) libellōs

ōscitāre = ōs aperīre (ob  
dormiendī cupiditātem)  
nōbīs, nostra : mihi, mea

[VII.3; III.9; II.88]

poētās: Pontiliānum,  
Cinnam, Māmercum

ēta pauper quendam amīcum dīvitem, nōmine Fabul- 145  
lum, ad cēnam vocāvit:

*Cēnābis bene, mī Fabulle, apud mē  
paucīs, sī tibi dī favent, diēbus  
— sī tēcum attuleris bonam atque magnam  
cēnam, nōn sine candidā puellā  
et vīnō et sale et omnibus cachinnīs.  
Haec sī, inquam, attuleris, venuste noster,  
cēnābis bene — nam tuū Catullī  
plēnus sacculus est arāneārum!”*

150

Hī versūs magnum rīsum movent. Tum vērō Cornē- III  
lius “Bene quidem” inquit “et iocōsē scrīpsit Catullus,  
nec tamen versūs eius comparandī sunt cum epigram-  
matīs sale plēnīs quae Mārtiālis in inimicōs scrīpsit.  
Semper librōs Mārtiālis mēcum in sinū ferō.”

Ab omnibus rogātus ut epigrammata recitet, Cornē- 160  
lius libellum ēvolvit et “Incipiam” inquit “ā versibus  
quōs poēta dē suīs libellīs scrīpsit:

*Laudat, amat, cantat nostrōs mea Rōma libellōs,  
mēque sinūs omnēs, mē manus omnis habet.  
Ecce rubet quīdam, pallet, stupet, ōscitat, ōdit.  
Hoc volō: nunc nōbīs carmina nostra placent.”*

165

Post hoc prīncipiū Cornēlius aliquot epigrammata  
Mārtiālis recitat, in iīs haec quae scrīpta sunt in aliōs  
poētās:

*Cūr nōn mittō meōs tibi, Pontiliāne, libellōs?  
Nē mihi tu mittās, Pontiliāne, tuōs! —*

170

	<i>Versiculōs in mē nārrātur scribere Cinna.</i>	versiculus -i m = versus (parvus) nōn scribit is
	<i>Nōn scribit, cuius carmina nēmō legit! —</i>	nīl = nihil
	<i>Nīl recitās — et vīs, Māmerce, poēta vidērī.</i>	
175	<i>Quidquid vīs, estō — dummodo nīl recitēs!</i>	
	Ecce alia epigrammata Mārtiliālis quae Cornēlius con- vīvīs attentīs atque dēlectātīs recitat:	[I.32; XI.67; III.61; XI.64]
	<i>Nōn amō tē, Sabidī, nec possum dīcere quārē.</i>	Sabidius -i m
	<i>Hoc tantum possum dīcere: nōn amō tē! —</i>	
180	<i>Nīl mihi dās vīvus, dīcis ‘post fāta datūrum.’</i>	tē datūrum esse fāta : fātum (: mortem) Marō -ōnis m
	<i>Sī nōn es stultus, scīs, Marō, quid cupiam! —</i>	ā mē petis (= mē rogās) Cinna -ae m
	<i>‘Esse nihil’ dīcis, quidquid petis, improbe Cinna.</i>	
	<i>Sī nīl, Cinna, petis, nīl tibi, Cinna, negō! —</i>	Faustus -i m tam multīs puellīs (= tot puellīs) : “tē amō!”
185	<i>Hoc sciō: quod scribit nūlla puella tibi!</i>	[V.43; IX.5; X.8]
	Sequuntur epigrammata quibus dēriidentur fēminae, praecipuē anūs, ut Laecānia et Paula:	anus -ūs f = fēmina vetus Thāis -idis f niveus -a -um (< nix) = candidus ut nix haec : Laecānia illa : Thāis sapere -iō -iisse = sapi- ēns esse; -īstī = -iīstī dūcere = uxōrem dūcere
	<i>Thāis habet nigrōs, niveōs Laecānia dentēs.</i>	nōbīs : mihi
	<i>Quae ratiō est? Ēmptōs haec habet, illa suōs! —</i>	magis anus (: brevī moritūral)
190	<i>Nūbere vīs Prīscō; nōn mīror, Paula, sapīstī.</i>	
	<i>Dūcere tē nōn vult Prīscus: et ille sapit! —</i>	
	<i>Nūbere Paula cupit nōbīs, ego dūcere Paulam</i>	
	<i>nōlō: anus est; vellem sī magis esset anus!</i>	
	Cēterīs rīdentibus “Quid rīdētis?” inquit Paula,	puella ↔ anus
195	“Num haec in mē, uxōrem fōrmōsam atque puellam, scripta esse putātis?”	
	Cornēlius: “Minimē, Paula. Nec scīlicet in tē, sed in Bassam scriptum est hoc:	[V.45]

dīcis 'tē esse fōrmōsam'  
 ea quae fōrmōsa nōn est  
 ē-rubēscere = rubēre in-  
 cipere, rubēns fieri

[V.81; I.33]

testis -is m = quī adest  
 et videt

opēs -um f pl = dīvitiae

G. patrem āmissum (: dē  
 patre āmissō/mortuō)  
 nōn flet  
 prō-silire < -salire  
 quisquis : is quī  
 quaerit : cupit

[I.118]

nīl malī

plaudere + dat

*Dīcis 'fōrmōsam', dīcis tē, Bassa, 'puellam'.*

*Istud quae nōn est, dīcere, Bassa, solet!"* 200

Hoc audiēns ērubēscit Paula atque cēterī convīvae  
 rīsum vix tenent. Cornēlius vērō prūdentē "Nōn om-  
 nia" inquit "iocōsa sunt carmina Mārtiliālis. Ecce duo  
 versūs dē fātō virī pauperis, et quattuor in Gelliam,  
 quae cōram testibus lacrimās effundit super patrem 205  
 mortuum:

*Semper pauper eris, sī pauper es, Aemiliāne.*

*Dantur opēs nullīs nunc nisi dīvitibus. —*

*Āmissum nōn flet, cum sōla est, Gellia patrem;*

*sī quis adest, iussae prōsiliunt lacrimae!* 210

*Nōn lūget quisquis laudārī, Gellia, quaerit:*

*ille dolet vērē quī sine teste dolet."*

Centum ferē epigrammātis recitātis, Cornēlius cum  
 hōc finem facit recitandī:

*Qui lēgisse satis nōn est epigrammata centum,* 215

*nīl illī satis est, Caediciāne, malī!*

*Rident omnēs et Cornēliō valdē et diū plaudunt.*

## GRAMMATICA LATINA

*Dē versibus*

[I] Syllabae brevēs et longae. 220

*Nōn ego nōbilium sedēō studiōsus equōrum.*

Hic versus cōstat ex hīs syllabīs: nō-n̄e-go- nō-bi-li-um- se-  
 de-ō- stu-dī-ō-su-ſe-quō-rum.

Syllaba brevis est quae in vōcālem brevem (a, e, i, o, u, y)  
 dēsinit; quae dēsinit in vōcālem longam (ā, ē, ī, ō, ū, ŷ) aut in 225



diphthongum (*ae, oe, au, eu, ei, ua*) aut in cōnsonantem (*b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t, x*) syllaba longa est.

Syllabae brevēs: *ne, go, bi, li, se, de, stu, di, su, se*; syllabae longae: *nō, um, ō, quō, rum*.

- 230 Haec nota [-] syllabam brevem significat, haec [—] syllabam longam: *nōn ego nōbīlium sedeō*..

Cōnsonantēs *br, gr, cr, tr*, quae initium syllabae facere solent (ut *li-brī*), interdum dīviduntur: *nig-rōs, pat-rem*.

Vōcālis -ō ultima interdum fit brevis: *vo-lō, nē-mō*.

- 235 [II] Syllabae coniūctae.

Litterae vocābulōrum ultimae cum vōcālibus sequentibus coniunguntur hīs modīs:

[A] Cōnsonāns ultima cum vōcālī primā (vel *h-*) vocābuli sequentis ita coniungitur ut initium syllabae faciat: *a-nu-ſ-est*;

- 240 *vin-ca-ſu-ſil-le*.

[B] Vōcālis ultima (item *-am, -em, -um, -im*) ante vōcālem primam (vel *h-*) vocābuli sequentis ēlīditur:

*Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus: Lesbi' atqu' amēmus*

*Ōdī et amō. Quārē id faciam: Ōd'et... Quār'id...*

- 245 In *est* et *es* ēlīditur *e*: *sōla est: sōla'st, vērum est: vērum'st, bella es: bella's*.

[III] Pedēs.

Singulī versūs dīviduntur in pedēs, quī bīnās aut ternās syllabās continent. Pedēs frequentissimī sunt trochaeī, iambī,

- 250 dactylī, spondēī. Trochaeus cōnstat ex syllabā longā et brevī, ut *lū-na*, iambus ex brevī et longā, ut *vi-rī*, dactylus ex longā et duābus brevibus, ut *fē-mi-na*, spondēus ex duābus longīs, ut *nē-mō*.

[IV] Versus hexameter.

- 255 *Nōn ego | nōbīli|um sede|ō studi|ōsus e|quōrum*.

Hic versus hexameter vocātur ā numerō pedum, nam *sex* Graecē dīcitur *hex*. Hexameter cōnstat ex quīnque pedibus dactylīs et ūnō spondēō (vel trochaeō); prō dactylīs saepe spondēī inveniuntur, sed pēs quīntus semper dactylus est:

- 260 — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪

diphthongus -īf = duae vōcālēs in ūnā syllabā coniūctae

notae:

∪ syllaba brevis  
— syllaba longa

inter-dum = nōnnumquam

haec nota [∪] significat litterās in syllabā coniungendās

ē-līdere -sisse -sum (< ē + laedere) = ēicere (↔ addere)

trochaeus — ∪

iambus ∪ —

dactylus — ∪ ∪

spondēus — —

haec nota [|] inter pedēs pōnitur

[Horātius: *Ars poētica* 333,  
*Epistulae I.11.27*]

$2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2} = 5$

*Vocābula nova:*

scalpellum  
opera  
lūdus  
certāmen  
gladiātor  
rēte  
spectātor  
palma  
circus  
aurīga  
theātrum  
cōmoedia  
ingenium  
ratiō  
prīncipiūm  
fātum  
gremium  
tenebrae  
lucerna  
passer  
dēliciae  
ocellus  
mēns  
bāsium  
odium  
rīsus  
cachinnus  
arānea  
epigramma  
sinus  
versiculus  
anus  
testis  
opēs  
diphthongus

*Dōne*ē|ris fē|līx mul|tōs nume|rābīs|a|mīcōs.  
*Aut* prō|desse vo|lunt aut| dēlec|tāre po|ētae.  
*Caelum,*| nōn|ani|num mū|tant quī| trāns mare| currunt.

[V] Versus pentameter.

*cui* tame|n|īpsa fa|vēs || *vincat*u|fille pre|cor. 265

Hic versus dīviditur in duās partēs, quārum utraque bīnōs pedēs et dīmidium continet. Ita versus tōtus ex quīnque pedibus cōnstat et vocātur pentameter: *quīnque* enim Graecē dīcitur *pen*te. Utraque pars est ut initium hexametri, sed pars posterior spondēōs nōn admittit: 270

— ∪ | — ∪ | — || — ∪ | — ∪ | —

*Tempora*| sī fue|rint || *nūbila*| sōlusē|ris.

*In gremi*ō sē|dit || *prōtinu*|filla me|ō.

Versus pentameter semper hexametrum sequitur:

*Nōn*amō| tē, *Sabi*dī, nec| possum| dīcere| quārē. 275

*Hoc tan*tum pos|sum | dīcere| nōn|amō| tē.

[VI] Versus hendecasyllabus.

*Passer mortuus* est meae puellae.

Hic versus, quī ūndecim syllabās habet, vocātur hendecasyllabus, nam *ūndecim* Graecē *hendeca* dīcitur. Versus hendecasyllabus in quīnque pedēs dīvidī potest: spondēum, dactylum, duōs trochaeōs, spondēum aut trochaeum (pēs prīmus rārius iambus aut trochaeus est). 280

— — | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪

*Vivā*|mus mea| *Lesbi*'|atqu'a|mēmus. 285

*Cēnā*|bis bene| mī Fa|bull'apud mē

*paucīs*| sī tibi| dī fa|vent dī|ēbus.

PENSVM A

Hī versūs in syllabās brevēs et longās et in pedēs dīvidendī sunt notīs appositīs:

Scribere mē quereris, Vēlōx, epigrammata longa.

Ipse nihil scrībīs: tū, breviōra facis! [*Mārtialis I.110*]

Dās numquam, semper prōmittis, Galla, rogantī.

Sī semper fallis, iam rogō, Galla, negā! [*II.25*]

Quem recitās meus est, ō Fīdentīne, libellus.

Sed male cum recitās, incipit esse tuus! [I.38]

Bella es, nōvimus, et puella, vērum est,  
et dīves, quis enim potest negāre?

Sed cum tē nimium, Fabulla, laudās,  
nec dīves neque bella nec puella es! [I.64]

### PENSVM B

Dum gladiātōrēs — [= pugnāt], — dēlectātī manibus —.  
Fēminīs nōn — gladiātōrēs spectāre.

Ovidius in — sedēns ōrābat ut vinceret ille cui amica eius  
—. Hoc nārrātur in — [= initiō] carminis. Cum poēta — [=  
fortūnam] Priamī canere vellet, puella in — eius sēdit eīque  
mille — dedit. Ovidius — mulierum bene nōverat.

Lucernīs —, Iūlius recitat carmen — [= pulchrum] dē —  
Lesbiae mortuō: “—, ō Venerēs...!” Versibus — [= postrē-  
mīs] dēmōnstrātur — [= causa] dolōris. Catullus Lesbiam  
uxōrem — cupiēbat, at illa Catullō — nōluit. — poētae inter  
amōrem et — dīvidēbātur.

### PENSVM C

Quid Rōmānī in amphitheātrō spectant?

Quid Fabia in theātrō spectāvit?

Quis fuit Ovidius?

Quārē Ovidius in circum vēnerat?

Quae carmina recitat Iūlius?

Cūr ocellī Lesbiae turgidī rubēbant?

Cūr poēta Lesbiam et amābat et ōderat?

Num sacculus Catullī plēnus erat nummōrum?

Quid scrīpsit Mārtiālis?

Cūr librōs suōs nōn mīsīt Pontiliānō?

Tūne Cinnam bonum poētam fuisse putās?

Cūr Laecāniae dentēs niveī erant?

Ex quibus syllabīs cōnstat pēs dactylus?

Ex quibus pedibus cōnstat hexameter?

nota  
turgidus  
misellus  
gladiātōrius  
circēnsis  
scaenicus  
ācer  
geminus  
bellus  
poēticus  
venustus  
mellitius  
tenebricōsus  
ultimus  
perpetuus  
dubius  
iocōsus  
sērius  
niveus  
certāre  
laedere  
implicāre  
plaudere  
libēre  
favēre  
lūgēre  
accendere  
circumsilire  
pīpiāre  
dēvorāre  
conturbāre  
nūbere  
affirmāre  
requirere  
excruciāre  
ōscitāre  
sapere  
ērubēscere  
prōsilire  
ēlidere  
libenter  
plērumque  
interdum  
dummodo  
dein  
nīl  
trochaeus  
iambus  
dactylus  
spondēus  
hexameter  
pentameter  
hendecasyllabus

## ARS GRAMMATICA

[*Ex Dōnātī 'Arte grammaticā minōre'*]

grammaticus -a -um: ars  
 g.a = grammatica  
 Dōnātus (-ī m) vixit saeculō IV post Chrīstum  
 nātum  
 ōrātiō -ōnis f = sermō

coniūctiō, interiectiō:  
 v. *infra*

cāsus (nōminis): v. *infra*  
 proprius -a -um  
 ↔ commūnis  
 nōmina propria, ut  
*Rōma, Tiberis*  
 appellātivus -a -um < ap-  
 pellāre; nōmina appel-  
 lātīva, ut *urbs, flūmen*

Mūsa -ae f; Mūsae: no-  
 vem deae quae singulīs  
 artibus praesunt  
 scamnum -ī n = sella  
 sacerdōs -ōtis m/f = vir  
 /fēmina cuius negōtium  
 est diis servīre

*Dē partibus ōrātiōnis*

1

[*Magister:*] Partēs ōrātiōnis quot sunt?[*Discipulus:*] Octō.[*M.:*] Quae?[*D.:*] Nōmen, prōnōmen, verbum, adverbium, partici- 5  
 pium, coniūctiō, praepositō, interiectiō.*Dē nōmine*[*M.:*] Nōmen quid est?[*D.:*] Pars ōrātiōnis cum cāsū, corpus aut rem propriē  
 commūniterve significāns...; aut enim ūniūs nōmen est 10  
 et 'propriū' dīcitur, aut multōrum et 'appellātivū'.

...

[*M.:*] Genera nōminum quot sunt?[*D.:*] Quattuor.[*M.:*] Quae?

15

[*D.:*] Masculīnum, ut *hic magister*, fēminīnum, ut *haec*  
*Mūsa*, neutrum, ut *hoc scamnum*, commūne, ut *hic* et  
*haec sacerdōs*.[*M.:*] Numerī nōminum quot sunt?

- 20 [D.:] Duo.  
 [M.:] Quī?  
 [D.:] Singulāris, ut *hic magister*, plūrālis, ut *hī magistrī*.  
 ...  
 [M.:] Cāsūs nōminum quot sunt?
- 25 [D.:] Sex.  
 [M.:] Quī?  
 [D.:] Nōminātīvus, genetīvus, datīvus, accūsātīvus, vocātīvus, ablātīvus. Per hōs omnium generum nōmina, prōnōmina, participia dēclīnantur...
- 30 [M.:] Comparātiōnis gradūs quot sunt?  
 [D.:] Trēs.  
 [M.:] Quī?  
 [D.:] Positīvus, ut *doctus*, comparātīvus, ut *doctior*, superlātīvus, ut *doctissimus*.
- 35 [M.:] Quae nōmina comparantur?  
 [D.:] Appellātīva dumtaxat quālitātem aut quantitātem significantia. ...
- Dē prōnōmine*  
 [M.:] Prōnōmen quid est?
- 40 [D.:] Pars ōrātiōnis quae prō nōmine posita tantundem paene significat persōnamque interdum recipit. ...  
 [M.:] Genera prōnōminum quae sunt?  
 [D.:] Eadem ferē quae et nōminum: masculīnum, ut *quis*, fēminīnum, ut *quae*, neutrum, ut *quod*, commūne,
- 45 ut *quālis*, *tālis*, triuŕn generum, ut *ego*, *tū*.

comparātiō -ōnis *f*  
 < comparāre

appellātīva: scīlicet  
 adiectīva  
 dumtaxat = tantum  
 quālitās -ātis *f* < quālis  
 quantitās -ātis *f* < quantus

tantun-dem (< tantum-dem) = idem

et = etiam

## Prōnōmina sunt

[1] persōnālia: *ego, tū, nōs, vōs, sē*[2] possessīva: *meus, tuus, suus, noster, vester*[3] dēmōnstrātīva: *hic, iste, ille, is, īdem, ipse*[4] relātīvum: ...*quī*[5] interrogātīva: *quis/ quā, uter*[6] indēfīnīta: *aliquis/ -quī, quis, quisquam, quisque, uterque, quīdam, nēmō, nihil, neuter*

quem ad modum = sicut

īn-flectere = dēclīnāre

neutrum : nec agere nec patī

optātīvum -a -um &lt; optāre

acceptā : additā  
faciunt ex sē passīva  
: fiunt p.

[M.:] Numerī prōnōminum quot sunt?

[D.:] Duo.

[M.:] Quī?

[D.:] Singulāris, ut *hic*, plūrālis, ut *hī*.

[M.:] Persōnae prōnōminum quot sunt? 50

[D.:] Trēs.

[M.:] Quae?

[D.:] Prīma, ut *ego*, secunda, ut *tū*, tertia, ut *ille*.

[M.:] Cāsūs item prōnōminum quot sunt?

[D.:] Sex, quem ad modum et nōminum, per quōs omnium generum prōnōmina īnfectuntur... 55

*Dē verbō* II

[M.:] Verbum quid est?

[D.:] Pars ōrātiōnis cum tempore et persōnā, sine cāsū, aut agere aliquid aut patī aut neutrum significāns. ... 60

[M.:] Modī verbōrum quī sunt?

[D.:] Indicātīvum, ut *legō*, imperātīvum, ut *lege*, optātīvum, ut *utinam legerem*, coniūctīvum, ut *cum legam*, īnfīnītīvum, ut *legere*.

[M.:] Genera verbōrum quot sunt? 65

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

[D.:] Āctīva, passīva, neutra, dēpōnentia.

[M.:] Āctīva quae sunt?

[D.:] Quae in -ō dēsīnunt et acceptā -r litterā faciunt ex sē passīva, ut *legō: legor*. 70

[M.:] Passīva quae sunt?

[D.:] Quae in *-r* dēsinunt et eā dēmp̄tā redeunt in āctīva, ut *legor: legō*.

dēm̄ere -m̄psisse  
-m̄ptum ↔ addere

75 [M.:] Neutra quae sunt?

[D.:] Quae in *-ō* dēsinunt ut āctīva, sed acceptā *-r* litterā Latīna nōn sunt, ut *stō, currō* (“*stor, curror*” nōn dīcimus!).

Latīna : rēcta

[M.:] Dēpōnentia quae sunt?

80 [D.:] Quae in *-r* dēsinunt ut passīva, sed eā dēmp̄tā Latīna nōn sunt, ut *luctor, loquor*.

luctārī = certāre com-  
plectendīs corporibus

[M.:] Numerī verbōrum quot sunt?

[D.:] Duo.

[M.:] Quī?

85 [D.:] Singulāris, ut *legō*, plūrālis, ut *legimus*.

[M.:] Tempora verbōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum, ut *lēgī*, futūrum, ut

90 *legam*.

[M.:] Quot sunt tempora in dēclīnātiōne verbōrum?

[D.:] Quīnque.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum imperfectum, ut

95 *legēbam*, praeteritum perfectum, ut *lēgī*, praeteritum plūsquamperfectum, ut *lēgeram*, futūrum, ut *legam*.

[M.:] Persōnae verbōrum quot sunt?

[D.:] Trēs.



certāmen luctantium

ad-icere -iēsisse -iectum  
significātiō -ōnis *f*  
< significāre  
ex-plānāre = plānum  
facere

quid-nī = quīn, certē  
ēn = ecce  
eia! = age!

forsitan = fortasse

[*M.:*] Quae?

[*D.:*] Prīma, ut *legō*, secunda, ut *legis*, tertia, ut *legit*. 100

[*M.:*] Dā dēclīnātiōnem verbī āctīvī! ...

*Dē adverbīō*

[*M.:*] Adverbium quid est?

[*D.:*] Pars ōrātiōnis quae adiecta verbō significātiōnem  
eius explānat atque implet. ... 105

[*M.:*] Significātiō adverbīōrum in quō est?

[*D.:*] Sunt aut locī adverbia aut temporis aut numerī aut  
negandī aut affīrmandī aut dēmōnstrandī aut optandī  
aut hortandī aut ōrdinis aut interrogandī aut quālitātis  
aut quantitātis aut dubitandī... 110

[*M.:*] Dā adverbia locī!

[*D.:*] Ut *hīc* vel *ibi*, *intus* vel *forīs*, *illūc* vel *inde*.

[*M.:*] Dā temporis!

[*D.:*] Ut *hodiē*, *nunc*, *nūper*, *crās*, *aliquandō*; numerī, ut  
*semel*, *bis*, *ter*; negandī, ut *nōn*; affīrmandī, ut *etiam*, 115  
*quidnī*; dēmōnstrandī, ut *ēn*, *ecce*; optandī, ut *utinam*;  
hortandī, ut *eia*; ōrdinis, ut *deinde*; interrogandī, ut *cūr*,  
*quārē*, *quamobrem*; quālitātis, ut *doctē*, *pulchrē*, *fortiter*;  
quantitātis, ut *multum*, *parum*; dubitandī, ut *forsitan*,  
*fortasse*... 120

[*M.:*] Comparātiō adverbīōrum in quō est?

[*D.:*] In tribus gradibus comparātiōnis: positīvō, com-  
parātīvō, superlātīvō.

[*M.:*] Dā adverbium positīvī gradūs!



125 [D.:] Ut *doctē*; comparātīvī, ut *doctius*; superlātīvī, ut *doctissimē*. ...

*Dē participiō*

[M.:] Participium quid est?

[D.:] Pars orātiōnis partem capiēns nōminis, partem  
130 verbī: nōminis genera et cāsūs, verbī tempora et signifi-  
cātiōnēs, utriusque numerum...

[M.:] Genera participiōrum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

135 [D.:] Masculīnum, ut *hic lēctus*, fēminīnum, ut *haec  
lēcta*, neutrum, ut *hoc lēctum*, commūne tribus generi-  
bus, ut *hic* et *haec* et *hoc legēns*.

[M.:] Cāsūs participiōrum quot sunt?

[D.:] Sex.

140 [M.:] Quī?

[D.:] Nōminātīvus, ut *hic legēns*, genetīvus, ut *huius  
legentis*, datīvus, ut *huic legentī*, accūsātīvus, ut *hunc le-  
gentem*, vocātīvus, ut *ō legēns*, ablātīvus, ut *ab hōc le-  
gente*.

145 [M.:] Tempora participiōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legēns*, praeteritum, ut *lēctus*, futū-  
rum, ut *lēctūrus* et *legendus*. ...

150 [M.:] Numerī participiōrum quot sunt?

parti-cipium < pars  
+ capere

lēctus -a -um part perf  
< legere

*legendus* dicitur 'gerun-  
dīvum' vel 'participium  
futūrī passīvī'

	[D.:] Duo.	
	[M.:] Quī?	
	[D.:] Singulāris, ut <i>hic legēns</i> , plūrālis, ut <i>hī legentēs</i> . ...	
	[M.:] Dā dēclīnātiōnem participiī! ...	
con-iūctiō -ōnis <i>f</i> < coniungere	<i>Dē coniūctiōne</i>	155
ad-nectere = adiungere, coniungere	[M.:] Coniūctiō quid est?	
ordināre = in ordine pōnere	[D.:] Pars orātiōnis adnectēns ordinānsque sententiam.	
	...	
potestās = significātiō speciēs -ēi <i>f</i> = fōrma, genus	[M.:] Potestās coniūctiōnum quot speciēs habet?	
	[D.:] Quīnque.	160
	[M.:] Quās?	
cōpulātīvās, cēt., <i>v. infrā</i>	[D.:] Cōpulātīvās, disiūctīvās, explētīvās, causālēs, ratiōnālēs.	
cōpulātīvus -a -um < cōpulāre	[M.:] Dā cōpulātīvās!	
	[D.:] <i>Et, -que, atque, ac.</i>	165
disiūctīvus -a -um < disiungere	[M.:] Dā disiūctīvās!	
	[D.:] <i>Aut, -ve, vel, nec, neque.</i>	
explētīvus -a -um < <i>explēre</i> = vacuum implēre	[M.:] Dā explētīvās!	
	[D.:] <i>Quidem, equidem, quoque, autem, tamen.</i>	
causālis -e < causa	[M.:] Dā causālēs!	170
sī-quidem = quoniam quandō = quoniam	[D.:] <i>Sī, etsī, sīquidem, quandō, nam, namque, etenim, quamobrem...</i>	
ratiōnālis -e < ratiō	[M.:] Dā ratiōnālēs!	
quā-propter = quamobrem	[D.:] <i>Itaque, enim, quia, quāpropter, quoniam, ergō, ideō,</i>	
propter-eā = ideō	<i>igitur, scīlicet, propterea.</i> ...	175

<p><i>Dē praepositiōne</i>  [M.:] Praepositio quid est?  [D.:] Pars orationis quae praeposita aliis partibus orationis significatiōnem earum aut complet aut mutat aut  180 minuit. ...</p>	<p>praepositio -ōnis <i>f</i>  &lt; prae-pōnere</p>
<p>[M.:] Dā praepositiōnēs cāsūs accūsātīvī!  [D.:] <i>Ad, apud, ante, adversum, cis, citrā, circum, circā, contrā, ergā, extrā, inter, intrā, infrā, iūxtā, ob, per, prope, secundum, post, trāns, ultrā, praeter, propter,</i>  185 <i>suprā...</i></p>	<p>adversum = adversus  cis = citrā</p>
<p>[M.:] Quō modō?  [D.:] Dīcimus enim <i>ad patrem, apud villam, ante domum, adversum inimicōs, cis Rhēnum, citrā forum, circum oppidum, circā templum, contrā hostem, ergā parentēs, extrā vāllum, inter nāvēs, intrā moenia, infrā tēctum, iūxtā viam, ob iram, per portam, prope fenestram, secundum ripam, post tergum, trāns flūmen, ultrā finēs, praeter officium, propter rem, suprā caelum. ...</i>  190 [M.:] Dā praepositiōnēs cāsūs ablātīvī!</p>	<p>ira -ae <i>f</i> = animus irātus</p>
<p>[D.:] <i>Ā, ab, cum, cōram, dē, ē, ex, prō, prae, sine...</i>  [M.:] Quō modō?  [D.:] Dīcimus enim <i>ā domō, ab homine, cum exercitū, cōram testibus, dē forō, ē iūre, ex prōvinciā, prō patriā, prae timōre, sine labōre...</i>  195 [M.:] Dā utriusque cāsūs praepositiōnēs!</p>	<p>iūs = locus ubi iūs dīcitur</p>
<p>[D.:] <i>In, sub, super.</i>  [M.:] <i>In et sub</i> quāndō accūsātīvō cāsūi iunguntur?  200</p>	

quandō = cum  
significāre = verbīs  
ostendere

vīs = potestās, signi-  
ficātiō  
magis A quam B = nōn  
B sed A  
mentiō -ōnis *f*: mentiō-  
nem facere alicuius =  
loquī dē aliquō

[Vergilius: *Aenēis* I.750]

inter-iectiō -ōnis *f*

affectus -ūs *m*=id quō af-  
ficitur animus (ut lae-  
titia, ira, timor, cēt.)  
inconditus -a -um = nōn  
ordinātus, rudis, sine  
arte

admīrātiō -ōnis *f*  
< admīrārī  
sī (ali)qua (*n pl*) sunt  
similis -e = quī idem esse  
vidētur, eiusdem generis  
similia: ut *ō! ei! heus!*

Aenēis -idis *f*  
Aenēās -ae *m*  
Carthāgō -inis *f*: urbs  
Āfricae  
Didō -ōnis *f*  
rēgīna -ae *f*= fēmina  
rēgnāns

[D.:] Quandō 'nōs in locum īre/iisse/itūrōs esse' signifi-  
cāmus.

[M.:] Quandō ablātīvō?

205

[D.:] Quandō 'nōs in locō esse/fuisse/futūrōs esse' signi-  
ficāmus. ...

[M.:] *Super quam vim habet?*

[D.:] Ubi locum significat, magis accūsātīvō cāsūī servit  
quam ablātīvō; ubi mentiōnem alicuius facimus, ablā- 210  
tīvō tantum, ut

*multa super Priamō rogātāns, super Hectore multa\**  
hoc est dē Priamō, dē Hectore. ...

*Dē interiectione*

[M.:] Interiectiō quid est?

215

[D.:] Pars ōrātiōnis significāns mentis affectum vōce  
inconditā. ...

[M.:] Significātiō interiectionis in quō est?

[D.:] Aut laetitiam significāmus, ut *euax!* aut dolōrem,  
ut *heu!* aut admīrātiōnem, ut *papae!* aut metum, ut *at-* 220  
*tat!* et sī qua sunt similia.

\*Versus sūmptus ē librō primō illius carminis cui titulus est  
*Aenēis*. In hōc carmine Vergilius poēta nārrat dē Aenēā Trō-  
iānō, quī ē patriā fugiēns Carthāginem vēnit, ubi ā Didōne  
rēgīnā receptus est. Ā rēgīnā interrogātus Aenēās nārrat dē  
bellō Trōiānō et dē fugā suā (v. cap. XXXVII et XXXVIII in  
alterā *LINGVAE LATINAE* parte).

## GRAMMATICA LATINA

*Dē dēclīnātiōne*

Nōmina, prōnōmina, verba dēclīnantur. Cēterae partēs ōrāti-

225 ōnis sunt indēclīnābilēs.

Dēclīnātiōnēs nōminum sunt quīnque:

Dēclīnātiō prīma: gen. sing. *-ae*, ut *terr|a -ae*.

Dēclīnātiō secunda: gen. sing. *-ī*, ut *ann|us -ī, verb|um -ī*.

Dēclīnātiō tertia: gen. sing. *-is*, ut *sōl -is, urb|s -is*.

230 Dēclīnātiō quārta: gen. sing. *-ūs*, ut *port|us -ūs, gen|ū -ūs*.

Dēclīnātiō quīnta: gen. sing. *-ēī/-eī*, ut *dī|ēs -ēī, rēs reī*.

Dēclīnātiōnēs verbōrum sunt quattuor, 'coniugātiōnēs' quae vocantur:

Coniugātiō prīma: īnf. *-ārel-ārī*, ut *amā|re, -rī*.

235 Coniugātiō secunda: īnf. *-ērel-ērī*, ut *monē|re, -rī*.

Coniugātiō tertia: īnf. *-erel-ī*, ut *leg|ere, -ī*.

Coniugātiō quārta: īnf. *-īrel-īrī*, ut *audī|re, -rī*.

## PENSVM A

Dēclīnā haec vocābula:

[1] *āla*, nōmen fēmininum I dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *haec āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*. Plūrālis: nōm. *h- āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*.

[2] *pēs*, nōmen masculinum III dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *h- pēs*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*. Plūrālis: nōm. *h- ped-*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*.

[3] *ōrāre*, verbum āctīvum I coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, fut. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquamperf. *ōrāv-*, fut. perf. *ōrāv-*. Coniūctīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquamperf. *ōrāv-*.

[4] *dīcere*, verbum āctīvum III coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, fut. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquamperf. *dīx-*, fut. perf. *dīx-*. Coniūctīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquamperf. *dīx-*.

Dēclīnātiōnēs:

1. gen. *-ae*
2. gen. *-ī*
3. gen. *-is*
4. gen. *-ūs*
5. gen. *-ēī*

con-iugātiō -ōnis *f*

Coniugātiōnēs:

1. *-āre*
2. *-ēre*
3. *-ere*
4. *-īre*

*Vocābula nova:*

ōrātiō  
 coniūctiō  
 interiectiō  
 Mūsa  
 scamnum  
 sacerdōs  
 cāsus  
 comparātiō  
 quālitās  
 quantitās  
 significātiō  
 speciēs  
 ira  
 affectus  
 admirātiō  
 coniugātiō  
 proprius  
 appellātīvus  
 positīvus  
 optātīvus  
 cōpulātīvus  
 disiūctīvus  
 explētīvus  
 causālis  
 ratiōnālis  
 inconditus  
 similis  
 inflectere  
 dēmere  
 luctārī  
 explānāre  
 adnectere  
 ordināre  
 mentiōnem facere  
 dumtaxat  
 tantundem  
 quidnī  
 forsitan  
 siquidem  
 quāpropter  
 propterea  
 adversum  
 cis  
 ēn  
 eia  
 euax  
 papae  
 attat  
 coniugātiō  
 synonymum

Verba: laedere –isse –um; implicāre –isse –um; plaudere –isse –um; parere –isse –um; retinēre –isse –um; accendere –isse –um; sedēre –isse; nūbere –isse; sapere –isse; dēmere –isse –um; adicere –isse –um.

## PENSVM B

Nōmen est pars — quae corpus aut rem significat. *Aemilia* et *Iulia* nōmina — sunt, *māter* et *filia* sunt nōmina —. — nōminum sunt nōminātīvus, genētīvus, cēt. Gradūs — sunt trēs: —, comparātīvus, superlātīvus. Adiectīva quae comparantur — aut quantitātem significant. *Amāre* est verbum primae —. Interiectiō mentis —, ut laetitiam vel dolōrem, significat. — est affectus eius quī irātus est.

Frātrēs geminī tam — sunt quam ōva.

Synōnyma (vocābula quae idem ferē significant): plānum facere et —, fortasse et —, ideō et —, citrā et —, ecce et —.

Contrāria (vocābula quae rēs contrāriās significant): comūnis et —, addere et —.

## PENSVM C

Quae sunt partēs ōrātiōnis?

Estne *discipulus* nōmen proprium?

Cāsūs nōminum quī sunt?

Quī sunt gradūs comparātiōnis?

Prōnōmen quid est?

Quot sunt coniugātiōnēs verbōrum?

Num *intus* et *foris* adverbia temporis sunt?

Cui cāsū iungitur *inter* praepositio?

Quae praepositōnēs ablātīvō iunguntur?

Quibus cāsibus iungitur *in* praepositio?

Interiectiō quid significat?

# TABVLA DECLINATIONVM

## NOMINA

### *Declinatio I*

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	hōr a	hōr ae
<i>acc</i>	hōr am	hōr ās
<i>gen</i>	hōr ae	hōr ārum
<i>dat</i>	hōr ae	hōr īs
<i>abl</i>	hōr ā	hōr īs

### *Declinatio II*

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>serv</i>	us	ī
<i>serv</i>	um	ōs
<i>serv</i>	ī	ōrum
<i>serv</i>	ō	īs
<i>serv</i>	ō	īs

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>liber</i>	libr ī	libr ī
<i>libr</i>	um	ōs
<i>libr</i>	ī	ōrum
<i>libr</i>	ō	īs
<i>libr</i>	ō	īs

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>verb</i>	um	a
<i>verb</i>	um	a
<i>verb</i>	ī	ōrum
<i>verb</i>	ō	īs
<i>verb</i>	ō	īs

### *Declinatio III*

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	sōl	ēs
<i>acc</i>	sōl em	sōl ēs
<i>gen</i>	sōl is	sōl um
<i>dat</i>	sōl ī	sōl ibus
<i>abl</i>	sōl e	sōl ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>leō</i>	leōn ēs	leōn ēs
<i>leōn</i>	em	ēs
<i>leōn</i>	is	um
<i>leōn</i>	ī	ibus
<i>leōn</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>vōx</i>	vōc ēs	vōc ēs
<i>vōc</i>	em	ēs
<i>vōc</i>	is	um
<i>vōc</i>	ī	ibus
<i>vōc</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōmen</i>	nōmin a	nōmin a
<i>nōmen</i>	nōmin is	nōmin um
<i>nōmin</i>	ī	ibus
<i>nōmin</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	nāv is	nāv ēs
<i>acc</i>	nāv em	nāv ēs
<i>gen</i>	nāv is	nāv ium
<i>dat</i>	nāv ī	nāv ibus
<i>abl</i>	nāv e	nāv ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>urb</i>	urb s	urb ēs
<i>urb</i>	em	ēs
<i>urb</i>	is	ium
<i>urb</i>	ī	ibus
<i>urb</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>mōns</i>	mont ēs	mont ēs
<i>mont</i>	em	ēs
<i>mont</i>	is	ium
<i>mont</i>	ī	ibus
<i>mont</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>mar</i>	mar e	mar ia
<i>mar</i>	e	ia
<i>mar</i>	is	ium
<i>mar</i>	ī	ibus
<i>mar</i>	ī	ibus

### *Declinatio IV*

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	cās us	cās ūs
<i>acc</i>	cās um	cās ūs
<i>gen</i>	cās ūs	cās uum
<i>dat</i>	cās uī	cās ibus
<i>abl</i>	cās ū	cās ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>corn</i>	corn ū	corn ua
<i>corn</i>	ū	ua
<i>corn</i>	ūs	uum
<i>corn</i>	ū	ibus
<i>corn</i>	ū	ibus

### *Declinatio V*

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>di</i>	di ēs	di ēs
<i>di</i>	em	ēs
<i>di</i>	ēī	ērum
<i>di</i>	ēī	ēbus
<i>di</i>	ē	ēbus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>r</i>	r ēs	r ēs
<i>r</i>	em	ēs
<i>r</i>	eī	ērum
<i>r</i>	eī	ēbus
<i>r</i>	e	ēbus

### *Declinatio I et II: adiectiva*

	<i>m</i>	<i>f</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i> magn us	magn a
<i>acc</i>	magn um	magn am
<i>gen</i>	magn ī	magn ae
<i>dat</i>	magn ō	magn ae
<i>abl</i>	magn ō	magn ā
<i>plūr</i>	<i>nōm</i> magn ī	magn ae
<i>acc</i>	magn ōs	magn ās
<i>gen</i>	magn ōrum	magn ārum
<i>dat</i>	magn īs	magn īs
<i>abl</i>	magn īs	magn īs

	<i>n</i>
<i>sing</i>	magn um
<i>acc</i>	magn um
<i>gen</i>	magn ī
<i>dat</i>	magn ō
<i>abl</i>	magn ō
<i>plūr</i>	magn a
<i>acc</i>	magn a
<i>gen</i>	magn ōrum
<i>dat</i>	magn īs
<i>abl</i>	magn īs

	<i>m</i>
<i>sing</i>	nūll us
<i>acc</i>	nūll um
<i>gen</i>	nūll īus
<i>dat</i>	nūll ī
<i>abl</i>	nūll ō
<i>plūr</i>	nūll ī
<i>acc</i>	nūll ōs
<i>gen</i>	nūll ōrum
<i>dat</i>	nūll īs
<i>abl</i>	nūll īs

	<i>f</i>
<i>sing</i>	nūll a
<i>acc</i>	nūll am
<i>gen</i>	nūll īus
<i>dat</i>	nūll ī
<i>abl</i>	nūll ā
<i>plūr</i>	nūll ae
<i>acc</i>	nūll ās
<i>gen</i>	nūll ārum
<i>dat</i>	nūll īs
<i>abl</i>	nūll īs

### *Declinatio III: adiectiva*

	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i> grav is	grav e
<i>acc</i>	grav em	grav e
<i>gen</i>	grav is	grav is
<i>dat</i>	grav ī	grav ī
<i>abl</i>	grav ī	grav ī
<i>plūr</i>	<i>nōm</i> grav ēs	grav ia
<i>acc</i>	grav ēs	grav ia
<i>gen</i>	grav ium	grav ium
<i>dat</i>	grav ibus	grav ibus
<i>abl</i>	grav ibus	grav ibus

	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	ingēns	ingēns
<i>acc</i>	ingent em	ingēns
<i>gen</i>	ingent is	ingent is
<i>dat</i>	ingent ī	ingent ī
<i>abl</i>	ingent ī	ingent ī
<i>plūr</i>	ingent ēs	ingent ia
<i>acc</i>	ingent ēs	ingent ia
<i>gen</i>	ingent ium	ingent ium
<i>dat</i>	ingent ibus	ingent ibus
<i>abl</i>	ingent ibus	ingent ibus

	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	melior	melius
<i>acc</i>	melior em	melius
<i>gen</i>	melior is	melior is
<i>dat</i>	melior ī	melior ī
<i>abl</i>	melior e	melior e
<i>plūr</i>	melior ēs	melior a
<i>acc</i>	melior ēs	melior a
<i>gen</i>	melior um	melior um
<i>dat</i>	melior ibus	melior ibus
<i>abl</i>	melior ibus	melior ibus

	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	melior	melius
<i>acc</i>	melior em	melius
<i>gen</i>	melior is	melior is
<i>dat</i>	melior ī	melior ī
<i>abl</i>	melior e	melior e
<i>plūr</i>	melior ēs	melior a
<i>acc</i>	melior ēs	melior a
<i>gen</i>	melior um	melior um
<i>dat</i>	melior ibus	melior ibus
<i>abl</i>	melior ibus	melior ibus

*Comparatiō*

<i>positivus</i>	long us	brev is	audāx -āc is	aeger -gr a -gr um
<i>comparativus</i>	long ior -ius	brev ior -ius	audāc ior -ius	aegr ior -ius
<i>superlativus</i>	long issim us	brev issim us	audāc issim us	aeger rim us

**NVMERI**

1 ūn us	10 decem	100 centum	1000 mīlle	11 ūndecim
2 du o -ae -o	20 vigintī	200 ducent ī	2000 du o mīl ia	12 duodecim
3 tr ēs -ia	30 trigintā	300 trecent ī	3000 tr ia mīl ia	13 trēdecim
4 quattuor	40 quadrāgintā	400 quādringent ī	cēt.	14 quattuordecim
5 quīnque	50 quīnquāgintā	500 quīngent ī		15 quīndecim
6 sex	60 sexāgintā	600 sescent ī	9745 novem mīlia	16 sēdecim
7 septem	70 septuāgintā	700 septingent ī	septingentū	17 septendecim
8 octō	80 octōgintā	800 octingent ī	quadrāgintā	18 duodēvigintī
9 novem	90 nōnāgintā	900 nōngent ī	quīnque	19 ūndēvigintī

1 prīm us	10 decim us	100 centēsīm us	1000 mīllēsīm us
2 secund us	20 vicēsīm us	200 ducentēsīm us	2000 bis mīllēsīm us
3 tertī us	30 tricēsīm us	300 trecentēsīm us	cēt.
4 quārt us	40 quadrāgēsīm us	400 quādringentēsīm us	11 ūndecim us
5 quīnt us	50 quīnquāgēsīm us	500 quīngentēsīm us	12 duodecim us
6 sext us	60 sexāgēsīm us	600 sescentēsīm us	13 tertī us decim us
7 septīm us	70 septuāgēsīm us	700 septingentēsīm us	cēt.
8 octāv us	80 octōgēsīm us	800 octingentēsīm us	18 duodēvicēsīm us
9 nōn us	90 nōnāgēsīm us	900 nōngentēsīm us	19 ūndēvicēsīm us

**PRONOMINA**

*Persōnālia*

<i>nōm</i>	ego	tū	—	nōs	vōs
<i>acc</i>	mē	tē	sē	nōs	vōs
<i>dat</i>	mīhi	tībi	sībi	nōbīs	vōbīs
<i>abl</i>	mē	tē	sē	nōbīs	vōbīs

*Possessīva*

me us -a -um	noster -tr a -m um
tu us -a -um	vester -tr a -tr um
su us -a -um	

*Dēmōstrātīva*

		<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	i s	e a	i d	hic	haec	hoc	ill e	ill a	ill ud
	<i>acc</i>	e um	e am	i d	hunc	hanc	hoc	ill um	ill am	ill ud
	<i>gen</i>	e ius	e ius	e ius	huius	huius	huius	ill ius	ill ius	ill ius
	<i>dat</i>	e ī	e ī	e ī	huic	huic	huic	ill ī	ill ī	ill ī
	<i>abl</i>	e ō	e ā	e ō	hōc	hāc	hōc	ill ō	ill ā	ill ō
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	i ī	e ae	e a	hī	hae	haec	ill ī	ill ae	ill a
	<i>acc</i>	e ōs	e ās	e a	hōs	hās	haec	ill ōs	ill ās	ill a
	<i>gen</i>	e ōrum	e ārum	e ōrum	hōrum	hārum	hōrum	ill ōrum	ill ārum	ill ōrum
	<i>dat</i>	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs
	<i>abl</i>	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs

*Interrogātīvum/relātīvum*

	<i>singulāris</i>		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>nōm</i>	qu is/qu ī	qu ae	qu id/qu od
<i>acc</i>	qu em	qu am	qu id/qu od
<i>gen</i>	cu ius	cu ius	cu ius
<i>dat</i>	cu ī	cu ī	cu ī
<i>abl</i>	qu ō	qu ā	qu ō

*plūrālis*

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>nōm</i>	qu ī	qu ae	qu ae
<i>acc</i>	qu ōs	qu ās	qu ae
<i>gen</i>	qu ōrum	qu ārum	qu ōrum
<i>dat</i>	qu ībus	qu ībus	qu ībus
<i>abl</i>	qu ībus	qu ībus	qu ībus



VERBA

[A] *Āctīvum*

*Īnfinītīvus*

<i>praes</i>	amā re	monē re	leg ere	audi re	es se
<i>perf</i>	amāv isse	monu isse	lēg isse	audi v isse	fu isse
<i>fut</i>	amāt ūr um esse	monit ūr um esse	lēct ūr um esse	audit ūr um esse	fut ūr um esse

*Imperātīvus*

<i>sing</i>	amā	monē	leg e	audi	es
<i>plūr</i>	amā te	monē te	leg ite	audi te	es te

*Indicātīvus*

*praesēns*

<i>sing</i>	1 amō	monē ō	leg ō	audi ō	s um
	2 amā s	monēs	leg is	audi s	es
	3 amā t	monē t	leg it	audi t	es t
<i>plūr</i>	1 amā mus	monē mus	leg imus	audi mus	s
	2 amā tis	monē tis	leg itis	audi tis	es tis
	3 amā nt	monē nt	leg unt	audi unt	s unt

*imperfectum*

<i>sing</i>	1 amā ba m	monē ba m	leg ēba m	audi ēba m	erā m
	2 amā bā s	monē bā s	leg ēbā s	audi ēbā s	erā s
	3 amā ba t	monē ba t	leg ēba t	audi ēba t	erā t
<i>plūr</i>	1 amā bā mus	monē bā mus	leg ēbā mus	audi ēbā mus	erā mus
	2 amā bā tis	monē bā tis	leg ēbā tis	audi ēbā tis	erā tis
	3 amā ba nt	monē ba nt	leg ēba nt	audi ēba nt	erā nt

*futūrum*

<i>sing</i>	1 amā b ō	monē b ō	leg a m	audi a m	er ō
	2 amā b is	monē b is	leg ēs	audi ēs	er is
	3 amā b it	monē b it	leg e t	audi e t	er it
<i>plūr</i>	1 amā b imus	monē b imus	leg ē mus	audi ē mus	er imus
	2 amā b itis	monē b itis	leg ēt is	audi ēt is	er itis
	3 amā b unt	monē b unt	leg e nt	audi e nt	er unt

*perfectum*

<i>sing</i>	1 amāv ī	monu ī	lēg ī	audi v ī	fu ī
	2 amāv istī	monu istī	lēg istī	audi v istī	fu istī
	3 amāv it	monu it	lēg it	audi v it	fu it
<i>plūr</i>	1 amāv imus	monu imus	lēg imus	audi v imus	fu imus
	2 amāv istis	monu istis	lēg istis	audi v istis	fu istis
	3 amāv ērunt	monu ērunt	lēg ērunt	audi v ērunt	fu ērunt

*plūsquamperfectum*

<i>sing</i>	1 amāv era m	monu era m	lēg era m	audi v era m	fu era m
	2 amāv erā s	monu erā s	lēg erā s	audi v erā s	fu erā s
	3 amāv era t	monu era t	lēg era t	audi v era t	fu era t
<i>plūr</i>	1 amāv erā mus	monu erā mus	lēg erā mus	audi v erā mus	fu erā mus
	2 amāv erā tis	monu erā tis	lēg erā tis	audi v erā tis	fu erā tis
	3 amāv era nt	monu era nt	lēg era nt	audi v era nt	fu era nt

*futūrum perfectum*

<i>sing</i>	1 amāv er ō	monu er ō	lēg er ō	audi v er ō	fu er ō
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audi v eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audi v eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audi v eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audi v eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audi v eri nt	fu eri nt

*Coniunctivus*

*praesens*

<i>sing</i>	1 am e m	monē a m	leg a m	audi a m	si m
	2 am ē s	monē ā s	leg ā s	audi ā s	si s
	3 am e t	monē a t	leg a t	audi a t	si t
<i>plūr</i>	1 am ē mus	monē ā mus	leg ā mus	audi ā mus	si mus
	2 am ē tis	monē ā tis	leg ā tis	audi ā tis	si tis
	3 am e nt	monē a nt	leg a nt	audi a nt	si nt

*imperfectum*

<i>sing</i>	1 amā re m	monē re m	leg ere m	audi re m	es se m
	2 amā rē s	monē rē s	leg erē s	audi rē s	es sē s
	3 amā re t	monē re t	leg ere t	audi re t	es se t
<i>plūr</i>	1 amā rē mus	monē rē mus	leg erē mus	audi rē mus	es sē mus
	2 amā rē tis	monē rē tis	leg erē tis	audi rē tis	es sē tis
	3 amā re nt	monē re nt	leg ere nt	audi re nt	es se nt

*perfectum*

<i>sing</i>	1 amāv eri m	monu eri m	lēg eri m	audi v eri m	fu eri m
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audi v eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audi v eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audi v eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audi v eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audi v eri nt	fu eri nt

*plūsquamperfectum*

<i>sing</i>	1 amāv isse m	monu isse m	lēg isse m	audi v isse m	fu isse m
	2 amāv issē s	monu issē s	lēg issē s	audi v issē s	fu issē s
	3 amāv isse t	monu isse t	lēg isse t	audi v isse t	fu isse t
<i>plūr</i>	1 amāv issē mus	monu issē mus	lēg issē mus	audi v issē mus	fu issē mus
	2 amāv issē tis	monu issē tis	lēg issē tis	audi v issē tis	fu issē tis
	3 amāv isse nt	monu isse nt	lēg isse nt	audi v isse nt	fu isse nt

*Participium*

<i>praes</i>	amā ns -ant is	monē ns -ent is	leg ēns -ent is	audi ēns -ent is	—
<i>fut</i>	amāt ūr us	monit ūr us	lēct ūr us	audit ūr us	fut ūr us
<i>Supīna</i>	amāt um -ū	monit um -ū	lēct um -ū	audit um -ū	

[B] *Passivum*

*Infinitivus*

<i>praes</i>	amā rī	monē rī	leg ī	audi rī
<i>perf</i>	amāt um esse	monit um esse	lēct um esse	audit um esse
<i>fut</i>	amātum irī	monitum irī	lēctum irī	auditum irī

*Indicativus*

*praesens*

<i>sing</i>	1 am or	monē or	leg or	audi or
	2 amā ris	monē ris	leg eris	audi ris
	3 amā tur	monē tur	leg itur	audi tur
<i>plūr</i>	1 amā mur	monē mur	leg imur	audi mur
	2 amā minī	monē minī	leg imini	audi mini
	3 ama ntur	monē ntur	leg untur	audi untur

*imperfectum*

<i>sing</i>	1 amā ba r	monē ba r	leg ēba r	audi ēba r
	2 amā bā ris	monē bā ris	leg ēbā ris	audi ēbā ris
	3 amā bā tur	monē bā tur	leg ēbā tur	audi ēbā tur
<i>plūr</i>	1 amā bā mur	monē bā mur	leg ēbā mur	audi ēbā mur
	2 amā bā minī	monē bā minī	leg ēbā minī	audi ēbā minī
	3 amā bā ntur	monē bā ntur	lēg ēbā ntur	audi ēbā ntur

*futūrum*

<i>sing</i>	1 amā b or	monē b or	leg a r	audi a r
	2 amā b eris	monē b eris	leg ē ris	audi ē ris
	3 amā b itur	monē b itur	leg ē tur	audi ē tur
<i>plūr</i>	1 amā b imur	monē b imur	leg ē mur	audi ē mur
	2 amā b imini	monē b imini	leg ē mini	audi ē mini
	3 amā b untur	monē b untur	leg ē ntur	audi ē ntur

*perfectum*

<i>sing</i>	1 amāt us sum	monit us sum	lēct us sum	audīt us sum
	2 3 es est	es est	es est	es est
<i>plūr</i>	1 amāt i sumus	monit i sumus	lēct i sumus	audīt i sumus
	2 3 estis sunt	estis sunt	estis sunt	estis sunt

*plūsquamperfectum*

<i>sing</i>	1 amāt us eram	monit us eram	lēct us eram	audīt us eram
	2 3 erās erat	erās erat	erās erat	erās erat
<i>plūr</i>	1 amāt i erāmus	monit i erāmus	lēct i erāmus	audīt i erāmus
	2 3 erātis erant	erātis erant	erātis erant	erātis erant

*futūrum perfectum*

<i>sing</i>	1 amāt us erō	monit us erō	lēct us erō	audīt us erō
	2 3 eris erit	eris erit	eris erit	eris erit
<i>plūr</i>	1 amāt i erimus	monit i erimus	lēct i erimus	audīt i erimus
	2 3 eritis erunt	eritis erunt	eritis erunt	eritis erunt

*Coniunctivus**praesēns*

<i>sing</i>	1 am e r	monē a r	leg a r	audi a r
	2 am ē ris	monē ā ris	leg ā ris	audi ā ris
	3 am ē tur	monē ā tur	leg ā tur	audi ā tur
<i>plūr</i>	1 am ē mur	monē ā mur	leg ā mur	audi ā mur
	2 am ē mini	monē ā mini	leg ā mini	audi ā mini
	3 am e ntur	monē a ntur	leg a ntur	audi a ntur

*imperfectum*

<i>sing</i>	1 amā re r	monē re r	leg ere r	audi re r
	2 amā rē ris	monē rē ris	leg erē ris	audi rē ris
	3 amā rē tur	monē rē tur	leg erē tur	audi rē tur
<i>plūr</i>	1 amā rē mur	monē rē mur	leg erē mur	audi rē mur
	2 amā rē mini	monē rē mini	leg erē mini	audi rē mini
	3 amā re ntur	monē re ntur	leg ere ntur	audi re ntur

*perfectum*

<i>sing</i>	1 amāt us sim	monit us sim	lēct us sim	audīt us sim
	2 3 sīs sit	sīs sit	sīs sit	sīs sit
<i>plūr</i>	1 amāt i sīmus	monit i sīmus	lēct i sīmus	audīt i sīmus
	2 3 sītis sint	sītis sint	sītis sint	sītis sint
<i>plūsquamperfectum</i>				
<i>sing</i>	1 amāt us essem	monit us essem	lēct us essem	audīt us essem
	2 3 essēs esset	essēs esset	essēs esset	essēs esset
<i>plūr</i>	1 amāt i essēmus	monit i essēmus	lēct i essēmus	audīt i essēmus
	2 3 essētis essent	essētis essent	essētis essent	essētis essent

*Participium*

<i>perf</i>	amāt us	monit us	lēct us	audīt us
-------------	---------	----------	---------	----------

*Gerundivum*

	ama nd us	mone nd us	leg end us	audi end us
--	-----------	------------	------------	-------------

## KALENDARIVM ROMANVM

<i>Iānuārius</i> <i>Augustus</i> <i>December</i> (diēs XXXI)	<i>Aprilis</i> <i>Iūnius</i> <i>September</i> <i>November</i> (diēs XXX)	<i>Februārius</i> (diēs XXVIII)	<i>Mārtius</i> <i>Māius</i> <i>Iūlius</i> <i>October</i> (diēs XXXI)
1. kalendae	kalendae	kalendae	kalendae
2.	a.d. IV nōn.		a.d. VI nōn.
3.	a.d. III nōn.		a.d. v nōn.
4.	prīdiē nōn.		a.d. IV nōn.
5.	nōnae		a.d. III nōn.
6.	a.d. VIII id.		prīdiē nōn.
7.	a.d. VII id.		nōnae
8.	a.d. VI id.		a.d. VIII id.
9.	a.d. v id.		a.d. VII id.
10.	a.d. IV id.		a.d. VI id.
11.	a.d. III id.		a.d. v id.
12.	prīdiē id.		a.d. IV id.
13. idūs	idūs	idūs	a.d. III id.
14. a.d. XIX kal.	a.d. XVIII kal.	a.d. XVI kal.	prīdiē id.
15. a.d. XVIII kal.	a.d. XVII kal.	a.d. XV kal.	idūs
16. a.d. XVII kal.	a.d. XVI kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XVII kal.
17. a.d. XVI kal.	a.d. XV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XVI kal.
18. a.d. XV kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XII kal.	a.d. XV kal.
19. a.d. XIV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XI kal.	a.d. XIV kal.
20. a.d. XIII kal.	a.d. XII kal.	a.d. x kal.	a.d. XIII kal.
21. a.d. XII kal.	a.d. XI kal.	a.d. IX kal.	a.d. XII kal.
22. a.d. XI kal.	a.d. x kal.	a.d. VIII kal.	a.d. XI kal.
23. a.d. x kal.	a.d. IX kal.	a.d. VII kal.	a.d. x kal.
24. a.d. IX kal.	a.d. VIII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IX kal.
25. a.d. VIII kal.	a.d. VII kal.	a.d. v kal.	a.d. VIII kal.
26. a.d. VII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IV kal.	a.d. VII kal.
27. a.d. VI kal.	a.d. v kal.	a.d. III kal.	a.d. VI kal.
28. a.d. v kal.	a.d. IV kal.	prīdiē kal.	a.d. v kal.
29. a.d. IV kal.	a.d. III kal.	Mārtiās	a.d. IV kal.
30. a.d. III kal.	prīdiē kal.		a.d. III kal.
31. prīdiē kal.	Māiās		prīdiē kal.
Februāriās	Iūliās		Aprīlēs
Septembrēs	Octōbrēs		Iūniās
Iānuāriās	Decembrēs		Augustās
			Novembrēs

# INDEX VOCABVLORVM

[Numeri crassi 1.2.3... capitula, moneri tenuēs 1,2,3... versūs significant]

## A

ā 6.34 v. ab  
 ab/ā *prp*+*abl* 5.48; 6.10,34,62;  
 12.125; 13.13,36,40; 16.51;  
 33.23  
 ab-dūcere 31.164  
 ab-errāre 26.128  
 ab-esse ā-fuisse 4.20  
 ab-icere 29.145  
 ab-īre 8.18  
 ablātīvus -ī *m* 5.126  
 abs 27.80 v. ab  
 absēns -entis 17.89  
 abs-tinēre 29.87  
 ac 12.59 v. atque  
 ac-cēdere 22.67  
 accendere 34.84,110  
 accidere 26.112; +*dat* 26.136  
 ac-cipere 8.19,116; 19.80  
 ac-cubāre 30.73  
 ac-cumbere 30.96  
 ac-currere -risse 9.75  
 accūsāre 4.48; +*gen* 29.137  
 accūsātīvus -ī *m* 3.88  
 ācer -cris -cre 34.47  
 acerbus -a -um 30.131  
 aciēs -ēī *f* 33.15  
 āctīvus -a -um 6.127; 35.69  
 acūtus -a -um 30.105  
 ad *prp*+*acc* 6.19; 8.81; 13.36;  
 14.43; 16.7; 33.132  
 ad-dere 18.104  
 ad-esse af-fuisse 4.20; +*dat*  
 32.117  
 ad-hūc 14.34  
 ad-icere 29.5; 30.166  
 adiectīvum -ī *n* 12.158  
 ad-īre 7.62; 16.28; 29.5  
 ad-iungere 33.5  
 ad-iuvāre 32.54  
 ad-mirāri 28.179  
 admīrātiō -ōnis *f* 35.220  
 ad-mittere 22.9  
 ad-nectere 35.157  
 ad-ōrāre 28.25  
 adulēscēns -entis *f* 19.39  
 ad-vehere 20.122  
 ad-venīre 7.30  
 adverbium -ī *n* 18.198; 35.103  
 adversum *prp*+*acc* 35.182,188  
 adversus -a -um 32.57,99  
 adversus *prp*+*acc* 20.65; 32.23

aedificāre 25.12  
 aedificium -ī *n* 25.29  
 aeger -gra -grum 11.24,29  
 aegrōtāre 11.48  
 aegrōtus -a -um 24.1  
 aequē 17.147; 18.78; 20.27  
 aequinoctium -ī *n* 13.77  
 aequus -a -um 13.43,77; 29.180  
 āer -eris *m* 10.10,53  
 aestās -ātis *f* 13.80,81  
 aestimāre 29.6  
 aetās -ātis *f* 33.23,26  
 affectus -ūs *m* 35.216  
 af-ferre at-tulisse al-lātum  
 14.42; 23.140  
 af-ficere 29.45,46  
 affirmāre 34.126  
 ager -grī *m* 27.5; 30.124  
 agere ēgisse āctum 5.82; 24.19;  
 27.14; age -ite 5.87, 99  
 agmen -inis *n* 33.10  
 agnus -ī *m* 25.5  
 agricola -ae *m* 27.10  
 ain' 21.71  
 āiō ais ait āiunt 21.68; 24.61  
 āla -ae *f* 10.12  
 albus -a -um 9.3  
 alere -uisse altum 20.12,97  
 aliēnus -a -um 20.14,122  
 ali-quandō 32.131,157  
 ali-quantum 31.52  
 ali-qui -qua -quod 24.59; 25.  
 17; 26.85; 31.17  
 ali-quis -quid 21.65,91  
 ali-quot 32.29  
 aliter 24.22  
 alius -a -ud 8.5,33; aliū... aliī  
 10.33  
 allicere -iō -ēxisse -ectum 29.94  
 alter -era -erum 14.11,78; 16.  
 77,113; 19.5,8  
 altum -ī *n* 16.65  
 altus -a -um 12.100,141; 16.44  
 amāns -antis *m* 19.18  
 amāre 5.21,23  
 ambulāre 6.24  
 amīca -ae *f* 6.78  
 amīcītia -ae *f* 32.112  
 amīcus -ī *m* 6.43,44  
 amīcus -a -um 17.79  
 ā-mittere 29.24  
 amnis -is *m* 33.70

amoenus -a -um 27.5  
 amor -ōris *m* 19.19  
 amphitheātrum -ī *n* 32.214  
 an 14.13; 17.118; 29.67  
 ancilla -ae *f* 2.31  
 angustus -a -um 21.16  
 anima -ae *f* 10.52; 28.89  
 anim-ad-vertere 18.131  
 animal -ālis *n* 10.54  
 animus -ī *m* 28.9,144  
 annus -ī *m* 13.1  
 ante *prp*+*acc* 6.32; 13.44; 19.  
 38; 25.113; *adv* 16.148  
 antea 22.11  
 ante-hāc 23.93  
 ante-quam 15.27  
 antiqūus -a -um 2.81; 13.19  
 ānulus -ī *m* 8.7  
 anus -ūs *f* 34.187  
 aperīre -uisse -rtum 7.14  
 apertus -a -um 14.15; 30.152  
 apis -is *f* 18.110  
 appārere 29.111; -et 33.44  
 appellāre 16.3; 20.28  
 appellātīvus -a -um 35.11  
 ap-pōnere 11.89; 30.100  
 ap-portāre 30.133  
 ap-prehendere 28.50  
 ap-propinquāre 29.185  
 Aprīlis -is *m* 13.3  
 apud *prp*+*acc* 6.37; 11.32  
 aqua -ae *f* 5.28  
 aquila -ae *f* 10.9; 33.9  
 arānea -ae *f* 34.154  
 arāre 27.9  
 arātor -ōris *m* 27.13  
 arātrum -ī *n* 27.12  
 arbitrāri 22.94  
 arbor -oris *f* 9.21  
 accessere -ivisse -itum 11.43  
 arcus -ūs *m* 12.91  
 arduus -a -um 33.51  
 argenteus -a -um 30.90  
 argentum -ī *n* 30.91  
 arma -ōrum *n* 12.34  
 armāre 32.176  
 armātus -a -um 12.35  
 ars artis *f* 26.49,72  
 as assis *m* 17.97; 34.114  
 a-scendere -disse 10.94; 11.46  
 asinīnus -a -um 31.49  
 asinus -ī *m* 10.1

a-spergere -sisse -sum 30.110  
 a-spicere 8.15,39  
 at 15.25  
 āter -tra -trum 16.97  
 atque/ac 11.41; 12.59; 13.79;  
 18.143; 20.142; 32.211  
 ātrium -ī n 5.27  
 attentus -a -um 28.109  
 audācia -ae f 32.13  
 audāx -ācis 26.22,54; 32.24  
 audēre ausum esse 10.88;  
 31.169  
 audīre 3.42; 6.83; 10.50  
 au-ferre abs-tulisse ab-lātum  
 31.52  
 au-fugere 31.51  
 augēre -xisse -ctum 19.96  
 Augustus -ī m 13.4  
 aureus -a -um 22.17; m 22.108  
 aurīga -ae m 34.40  
 auris -is f 11.6  
 aurum -ī n 22.15  
 aut 8.14,108; aut... aut 18.7  
 autem 6.42  
 autumnus -ī m 13.81,85  
 auxilium -ī n 25.65; pl 33.5  
 avārus -a -um 31.22  
 ā-vertere 23.51; 29.163  
 avis -is f 10.9  
 avunculus -ī m 12.19

## B

baculum -ī n 4.62  
 bālāre 9.70  
 balneum -ī n 30.1,3  
 barbarus -a -um 12.61; m 14.76  
 bāsium -ī n 34.118  
 beātus -a -um 19.86  
 bellum -ī n 12.76  
 bellus -a -um 34.58  
 bene 11.14; b. velle 31.29  
 beneficium -ī n 29.141  
 bēstia -ae f 10.1  
 bēstiola -ae f 18.110  
 bibere -bisse 9.9  
 bīni -ae -a 30.74  
 bis 18.126  
 bonum -ī n 30.52  
 bonus -a -um 4.68; 11.14  
 bōs bovis m/f 21.31  
 brachium -ī n 11.1  
 brevī 25.77  
 brevis -e 12.50; 13.28

## C

cachinnus -ī m 34.151  
 cadere cecidisse 10.103; 16.102  
 caecus -a -um 28.31  
 caedere cecidisse caesum 33.18  
 caedēs -is f 33.133  
 caelum -ī n 9.25; pl 28.171  
 calamus -ī m 18.161  
 calceus -ī m 14.85  
 calidus -a -um 13.87; f 30.114  
 calor -ōris m 27.122  
 campus -ī m 9.1  
 candidus -a -um 21.4; 34.150  
 canere cecinisse 10.80; 14.19;  
 29.66; 34.70  
 canis -is m/f 9.2; 10.77  
 cantāre 3.3; 34.163  
 cantus -ūs m 29.73  
 capere -iō cēpisse captum 10.2,  
 78; 26.6; 29.90,148; 32.13  
 capillus -ī m 11.6  
 capitulum -ī n 1.73  
 caput -itis n 11.5; 12.65  
 carcer -eris m 26.25  
 cardō -inis m 22.2  
 carēre +abl 20.6  
 carmen -inis n 29.90; 32.102  
 carō carnis f 30.104  
 carpere -psisse -ptum 5.57;  
 27.168  
 cārus -a -um 32.21,85  
 castra -ōrum n 12.93  
 cāsus -ūs m 26.126; 35.9,24  
 catēna -ae f 22.11  
 cauda -ae f 10.15  
 causa -ae f 21.37; -ā +gen 26.  
 135; 29.139  
 causālis -e 35.162,170  
 cautus -a -um 26.81  
 cavēre cāvisse 22.60,65; c. nē  
 27.173  
 cēdere cessisse 22.73  
 celer -eris -ere 26.4  
 celsus -a -um 29.93  
 cēna -ae f 30.9  
 cēnāre 30.40  
 cēnsēre -uisse cēnsus 27.63  
 cētēsīmus -a -um 17.31  
 centum 2.39  
 cēra -ae f 18.108,109  
 cerebrum -ī n 11.9  
 cernere 16.69; 32.114  
 certāmen -inis n 34.15  
 certāre 34.12  
 certē 18.73

certō adv 24.59  
 certus -a -um 17.118,121; 25.  
 43; 32.114  
 cessāre 28.7  
 cēteri -ae -a 2.59; sg 13.51  
 cēterum adv 24.76  
 charta -ae f 18.161  
 cibus -ī m 9.6; 30.9  
 cingere cīnxisse cīnctum 27.6  
 -cipere -iō -cēpisse -ceptum  
 < capere  
 circā prp + acc 27.51  
 circēnsis -e 34.37; m pl 34.39  
 circiter 30.10  
 circum prp + acc 6.14  
 circum-dare 33.20  
 circum-sillire 34.96  
 circus -ī m 34.36  
 cis prp + acc 35.182,188  
 citerior -ius 33.132  
 citrā prp + acc 33.87  
 cīvīs -is m/f 25.67; 28.154  
 clāmāre 8.36  
 clāmōr -ōris m 9.79  
 clārus -a -um 13.48; 29.93  
 classis -is f 32.23  
 claudere -sisse -sum 7.15  
 claudus -a -um 28.32  
 clausus -a -um 14.17  
 clāvis -is f 23.103  
 clēmēns -entis 31.84  
 cocus -ī m 30.67  
 coep- coept- v. incipere  
 cōgere co-ēgisse -āctum 33.32  
 cōgitāre 17.57  
 cognōmen -inis n 12.12  
 cognōscere -ōvisse -itum 21.2;  
 31.10; 32.219  
 cohors -rtis f 33.2  
 colere -uisse cultum 27.11  
 collis -is m 9.20  
 col-loquī 20.47; 33.149  
 colloquium -ī n 20.71  
 collum -ī n 8.22  
 colōnus ī m 27.70  
 color -ōris m 11.20  
 columna -ae f 19.3  
 comes -itis m 23.108  
 comitārī 23.107  
 com-memorāre 33.22  
 commūnis -e 32.32; 35.10,17  
 cōmoedia -ae f 34.45  
 comparāre 18.77; 35.35  
 comparātiō -ōnis f 35.30  
 comparātivus -ī m 12.202



com-plectī -exum 16.87  
 com-plēre -ēvisse -ētum 30.147  
 com-plūrēs -a 25.35  
 com-putāre 17.101  
 cōnārī 16.138  
 condiciō -ōnis *f* 32.146  
 cōn-ficere 26.7; 27.68; 33.54  
 cōn-fidere 31.56  
 cōn-fitērī -fessum 29.114  
 coniugātiō -ōnis *f* 35.232  
 coniūctiō -ōnis *f* 35.6,156  
 coniūctīvus -ī *m* 27.189  
 con-iungere 18.30  
 con-iūnx -iugis *ffm* 19.7,9  
 cōn-scendere -disse 16.56  
 cōn-sequī 26.5  
 cōn-sidere -sēdisse 15.17  
 cōnsiliū -ī *n* 26.23; 29.14  
 cōn-sistere -stitisse 8.12  
 cōn-sōlārī 16.90  
 cōnsonāns -antis *f* 18.8,25  
 cōnspectus -ūs *m* 25.108,135  
 cōn-spicere 21.29  
 cōnstāns -antis 28.99  
 cōn-stāre -stitisse 8.56; 22.1  
 cōn-stituere -uisse -ūtum  
 25.56; 32.152  
 cōn-sūmere 26.11,29  
 con-temnere -tēmpsisse -tēmp-  
 tum 32.14,73  
 con-tinēre 23.18  
 continuō 24.16  
 contrā *prp+acc* 12.72; 29.121  
 con-trahere 30.32,41  
 contrārius -a -um 16.49; 28.95  
 con-turbāre 34.122  
 con-venire 8.82; 15.64; 19.49  
 con-vertere 24.2  
 convīva -ae *m/f* 30.73  
 convīvium -ī *n* 30.70  
 con-vocāre 33.109  
 cōpia -ae *f* 27.38  
 cōpulāre 33.106  
 cōpulātīvus -a -um 35.162,164  
 coquere -xisse -ctum 30.64  
 cor cordis *n* 11.19, 136; 19.19  
 cōram *prp+abl* 31.122  
 cornū -ūs *n* 21.31  
 corpus -oris *n* 11.1  
 cor-rigere -rēxisse -rēctum  
 18.105  
 cotīdiē 19.76  
 crās 20.128,130  
 crassus -a -um 10.101,102  
 crēdere -didisse -ditum 21.98,

114; 31.72; +*dat* 21.119;  
 29.10  
 crēscere -ēvisse 27.7,17; 32.20  
 cruciāre 31.64  
 crudēlis -e 31.124  
 cruentus -a -um 24.66  
 cruor -ōris *m* 21.29  
 crūs -ūris *n* 11.2  
 crux -ucis *f* 31.66  
 cubāre -uisse -itum 14.2  
 cubīculum -ī *n* 5.35  
 culīna -ae *f* 30.67  
 culter -trī *m* 11.95  
 cum *prp+abl* 5.9,13,58; 21.15;  
 25.111,143  
 cum +*ind* 10.15; 18.128; 19.74;  
 25.53; 30.41: c. primum 21.  
 28; +*coni* 29.76,78; 32.175  
 cūnae -ārum *f* 20.2  
 cūctus -a -um 32.40; *pl* 32.1  
 cupere -iō -īvisse 24.51,56  
 cupiditās -ātis *f* 25.122  
 cupidus -a -um 25.46  
 cūr 3.26  
 cūra -ae *f* 27.97  
 cūrāre 20.77; 29.184; 32.186;  
 c. ut/nē 27.102,139  
 currere -currisse 7.66  
 currus -ūs *m* 25.7  
 cursus -ūs *m* 32.220,222; 34.36  
 cūstōdire 22.6; 29.104

## D

dactylus -ī *m* 34.250  
 dare dedisse datum  
 7.46,63,118  
 datīvus -ī *m* 7.110  
 dē *prp+abl* 11.53; 13.89; 19.  
 105; 20.48; 21.95  
 dea -ae *f* 19.6  
 dēbere 20.82; +*dat* 23.16  
 dēbilis -e 31.139  
 decem 4.10  
 December -bris *m* 13.6  
 decēre 20.158; 21.54  
 deciēs 18.118  
 decimus -a -um 13.5  
 dēclināre 9.90  
 dēclinātiō -ōnis *f* 9.88  
 de-esse dē-sum dē-fuisse  
 18.94; +*dat* 32.101  
 dē-fen dere -disse -sum 12.107  
 dēn 34.119  
 de-in de 14.46  
 dēlectāre 5.60  
 dēlere -ēvisse -ētum 18.144  
 dēliciae -ārum *f* 34.87,91  
 delphīnus -ī *m* 29.62  
 dēmere -mpsisse -mptum 35.73  
 dē-mōnstrāre 17.138; 26.50  
 dēmum 30.21  
 dēnārius -ī *m* 17.97  
 dēnī -ae -a 33.2  
 dēnique 27.2  
 dēns dentis *m* 9.73; 11.10  
 dē-nuō 24.4  
 deorsum 26.73  
 dēpōnēns -entis 16.156  
 -dere -didisse -ditum <*dare*  
 dē-rīdēre 22.80; 25.15  
 dē-scendere -disse 25.110  
 dēserere -uisse -rtum 25.116;  
 31.125  
 dēsīderāre 33.65,137  
 dē-silīre -uisse 29.88  
 dē-sinere -siisse 15.65,66,158  
 dē-sistere -stitisse 32.203  
 dē-spērāre 29.89,120  
 dē-spicere 26.90,106; 33.168  
 dē-tergēre 11.119  
 dē-terrēre 29.3  
 dē-trahere 29.146  
 deus -ī *m*, *pl* dēi/diī/di 10.28  
 dē-vorāre 34.101  
 dexter -tra -trum 14.79; *f*  
 16.51; 30.98  
 dicere -xisse dictum 11.60,61;  
 13.58; 20.144; 26.162  
 dictāre 18.50  
 dictum -ī *n* 28.54  
 diēs -ēī *m* 13.8,35; 18.178,190;  
*f* 32.147  
 dif-ficilis -e 17.69; 33.52  
 digitus -ī *m* 8.21  
 dignus -a -um 19.110  
 diligēns -entis 30.31  
 diligere -ēxisse -ēctum 20.141  
 dimidius -a -um 13.33,53  
 dī-mittere 23.12  
 diphthongus -ī *f* 34.226  
 dīrus -a -um 33.171  
 dis-cēdere 4.73  
 discere didicisse 17.1  
 discipulus -ī *m* 15.6,8; 28.52  
 disiūctīvus -a -um 35.162,166  
 dis-iungere 28.3  
 dis-suā dēre -sisse 32.76  
 diū 30.13; *comp* diūtius 33.126  
 dīves -itis 19.61  
 dividere -vīsisse -vīsum 12.68,

105; 13.1  
 divitiae -arum *f* 29.27  
 docēre 17.2  
 doctus -a -um 17.4  
 dolēre 11.80; 34.135  
 dolor -ōris *m* 24.25; 29.51  
 domi 15.81; 18.151; 20.127  
 domina -ae *f* 2.31  
 dominus -ī *m* 2.26; 9.5; 16.110,  
 130; 30.95; *pl* 20.109  
 domus -ūs *f*, *abl* -ō, *pl acc* -ōs  
 19.42; domum *adv* 20.123;  
 domo *adv* 20.137  
 dōnāre 29.168  
 dōnec 32.72  
 dōnum -ī *n* 19.67  
 dormire 3.37  
 dorsum -ī *n* 29.100  
 dubitāre 21.130,131; 29.116  
 dubius -a -um 34.135  
 du-centi -ae -a 13.10  
 dūceredūxisse ductum 9.34;  
 12.104; 18.53; animam *d.* 10.  
 54; (uxōrem) *d.* 34.125,191  
 dulcis -e 30.131  
 dum 9.39,69; 10.48; 22.8  
 dum-modo 34.17  
 dumtaxat 35.36  
 duo -ae -o 2.23,33,54  
 duo-decim 6.15  
 duo-decimus -a -um 13.6  
 duo-dē-trīgintā 13.28  
 duo-dē-vigintī 17.20  
 dūrus -a -um 18.111  
 dux ducis *m* 12.81; 16.44

## E

ē 7.45 *v.* ex  
 ea, eadem *v.* is, īdem  
 ēbrius -a -um 31.193  
 ecce 2.81; 4.59  
 ed -v. ēsse  
 educāre 31.150  
 ē-dūcere 32.64  
 ef-ficere 18.114; *e.* ut 27.124  
 ef-fugere 26.22,82  
 ef-fundere 33.78  
 ego mē mihi/mi 3.20; 14.30;  
 15.21; 17.66; mē-cum 14.87  
 ē-gredi -gressum 16.39  
 ēgregius -a -um 32.25,31  
 ē-icere 28.5,73  
 ē-lidere -sisse -sum 34.242  
 ē-ligere -lēgisse -lēctum 30.58  
 emere ēmisse ēmptum 8.14

ēn 35.116  
 enim 10.30  
 ēnsis -is *m* 33.172  
 eō *adv* 28.23  
 epigramma -atis *n* 34.157  
 epistula -ae *f* 18.153  
 eques -itis *m* 12.43  
 equidem 30.51  
 equitātus -ūs *m* 12.113  
 equus -ī *m* 6.56  
 ergā *prp* + *acc* 19.94  
 ergō 10.121  
 ē-ripere -iō -uisse -reptum  
 29.45,122  
 errāre 9.50  
 ē-rubēscere -buisse 34.201  
 ē-rumpere 33.122  
 erus -ī *m* 18.35; 22.48  
 esse sum fuisse futūrum esse  
 /*fore* 1.1,18,53; 4.32  
 ēsse edō ēdisse 9.9,11; 10.59  
 et 1.2; 25.95; *et...* et 7.50  
 et-enim 33.163  
 etiam 5.30,70; 26.104; *e.* nunc  
 19.86; *e.* atque *e.* 33.118  
 etiam-nunc 32.207  
 et-si 24.38  
 ē-volāre 26.41  
 ē-volvere -visse -lūtum 28.58  
 ex/ē *prp* + *abl* 5.58; 14.11; 18.  
 113; 22.1,13; 33.43,158  
 ex-audire 18.92  
 excitāre 14.35; 19.20  
 ex-clāmāre 15.23  
 ex-cōgitāre 26.35  
 ex-cruciāre 34.138  
 ex-currere -risse 33.115  
 excūsāre 21.45  
 exemplum -ī *n* 1.90; 26.64;  
 31.129  
 exercitus -ūs *m* 12.77,80  
 ex-haurire 30.145  
 exiguus -a -um 13.51; 17.148  
 ex-ire 7.83; 10.53  
 existimāre 27.62  
 exitus -ūs *m* 25.70; 26.111  
 ex-ōrnāre 30.64  
 ex-plānāre 35.105  
 ex-plētivus -a -um 35.162,168  
 ex-pōnere 29.101; 31.131  
 ex-pugnāre 12.112  
 expugnātiō -ōnis *f* 25.45  
 ex-spectāre 7.2  
 extendere -disse 28.49  
 extrā *prp* + *acc* 22.7; 28.129

## F

faber -bri *m* 22.20  
 fābula -ae *f* 25.3; 34.44  
 fābulārī 31.186  
 facere -iō fēcisse factum 10.17,  
 65,69,111; 11.27,66; *f.* ut  
 27.145,175  
 faciēs -ēi *f* 13.15  
 facilis -e 17.50; *adv* -e 23.53  
 fact -v. fieri (facere)  
 factum -ī *n* 23.78  
 fallāx -ācis 29.104  
 fallere fefellisse falsum 21.115;  
 32.109  
 falsus -a -um 21.88; 31.200  
 falx -cis *f* 27.18  
 fāma -ae *f* 28.38  
 famēs -is *f* 30.42  
 familia -ae *f* 2.9,73  
 fārī 20.1  
 fatērī fassum 23.68,144  
 fatigāre 33.45  
 fātum -ī *n* 34.70,180  
 favēre fāvisse 34.40,148  
 Februārius -ī *m* 13.2  
 fēlicitās -ātis *f* 29.160  
 fēlix -īcis 29.41,119  
 fēmina -ae *f* 2.1  
 fēmininum -ī *n* 2.96  
 fenestra -ae *f* 5.26  
 fera -ae *f* 10.7  
 ferē 33.54  
 ferōx -ōcis 22.10  
 ferre tulisse lātum 12.34,55;  
 21.17; 24.(37); 27.29  
 ferreus -a -um 22.14; 33.176  
 ferrum -ī *n* 18.113  
 fertilis -e 27.30  
 ferus -a -um 10.2  
 fessus -a -um 6.61  
 -ficere -iō -fēcisse -fectum  
 < facere  
 fidere fīsum esse 31.55  
 fidēs -ēi *f* 31.56; 32.112  
 fidēs -ium *f* 29.66  
 fidicen -inis *m* 29.70  
 fidus -a -um 31.58  
 fierī factum esse 16.98,143;  
 18.25; 24.49  
 figere -xisse -xum 26.60  
 filia -ae *f* 2.14  
 filiola -ae *f* 20.57  
 filiolus -ī *m* 20.154  
 filius -ī *m* 2.12  
 filium -ī *n* 25.72



finire 29.179  
 finis -is *m* 12.69; 13.38  
 flāre 16.30  
 flectere -xisse -xum 32.60,220  
 flēre -ēvisse 24.36; 34.209  
 flōs -ōris *m* 19.78  
 flūctus -ūs *m* 16.33  
 fluere flūxisse 11.20  
 flūmen -inis *n* 10.40  
 fluvius -ī *m* 1.18  
 foedus -a -um 5.18  
 folium -ī *n* 10.70  
 forās 22.115  
 fore 33.185 v. esse  
 foris -is *f* 22.1  
 foris *adv* 22.56  
 fōrma -ae *f* 13.54; 16.157; 19.137; 34.48  
 fōrmōsus -a -um 7.10  
 forsitan 35.119  
 fortasse 23.18  
 forte *adv* 25.5; 29.151  
 fortis -e 12.119  
 fortūna -ae *f* 29.175  
 forum -ī *n* 19.48  
 fossa -ae *f* 12.100  
 frangere -ēgisse -āctum 24.21,33  
 frāter -tris *m* 12.1  
 fremere -uisse 22.58  
 frequēns -entis 18.14,155  
 fretum -ī *n* 28.2  
 frīgēre 14.68  
 frīgīdus -a -um 13.88  
 frīgus -oris *n* 27.123  
 frōns -ontis *f* 11.8  
 frūgēs -um *f* 27.29  
 frūī 30.23,59  
 frūmentum -ī *n* 27.7  
 frūstrā 29.30  
 fuga -ae *f* 26.10  
 fugere -iō fūgisse 12.116  
 fugitīvus -a -um 31.68  
 fulgur -uris *n* 16.109  
 fundere fūdisse fūsum 30.114  
 funditus 31.184  
 fundūs -ī *m* 29.2  
 fūr -is *m* 29.132  
 fūrtum -ī *n* 29.136  
 futūrum -ī *n* 20.172  
 futūrus -a -um 20.49; v. esse

## G

gallus -ī *m* 14.19  
 gaudēre gavīsum esse 11.114

gaudium -ī *n* 33.59  
 geminus -a -um 34.51  
 gemma -ae *f* 8.1  
 gemmātus -a -um 8.58  
 gena -ae *f* 11.8  
 genētīvus -ī *m* 2.109  
 gēns gentis *f* 32.31  
 genū -ūs *n* 21.18  
 genus -eris *n* 30.89; 31.101; 35.13,65; g. hominum 33.177  
 gerere gessisse gestum 14.76,83; 21.33; 34.48,78  
 gerundium -ī *n* 26.150  
 gerundivum -ī *n* 31.208  
 glaciēs -ēī *f* 13.96  
 gladiātor -ōris *m* 34.25  
 gladiātōrius -a -um 34.27  
 gladius -ī *m* 12.33  
 glōria -ae *f* 25.51  
 glōriōsus -a -um 30.94; 33.152  
 gracilis -e 19.138  
 gradus -ūs *m* 20.33; 35.30  
 Graecus -a -um 1.39,68; 2.48  
 grammatica -ae *f* 1.84  
 grāmāticus -a -um 35.0  
 grātia -ae *f* 32.87,122; -ā32.90,190; -āsagere 32.123; -amhabēre/referre 32.122  
 grātus -a -um 32.33,120  
 gravidus -a -um 27.108  
 gravis -e 12.52; 24.38  
 gremium -ī *n* 34.72  
 grex -egis *m* 27.134  
 gubernāre 16.42  
 gubernātor -ōris *m* 16.43  
 gustāre 30.107

## H

habēre 4.4; 5.3,6; 11.1,14; 13.8; 19.33; sē h. 14.26; habēri 28.80  
 habitāre 5.1  
 hasta -ae *f* 12.40  
 haud 26.28  
 haurire -sisse -stum 16.118  
 hendeca-syllabus -a -um 34.279  
 herba -ae *f* 9.8; 18.164  
 herī 23.105  
 heu 29.21  
 heus 22.27  
 hexameter -trī *m* 34.256  
 hic haec hoc 7.43,85,90  
 hīc 3.40; 5.85  
 hicine 22.88 v. hic  
 hiems -mis *f* 13.80,82

hinc 23.11  
 ho-diē 14.26  
 holus -eris *n* 30.101  
 homō -inis *m* 10.5  
 hōra -ae *f* 13.40; 22.50  
 horrendus -a -um 33.172  
 horrēre 11.98,101,129  
 hortāri 33.16,167  
 hortus -ī *m* 5.1  
 hospes -itis *m* 30.4,5  
 hostis -is *m* 12.76  
 hūc 25.74,110; 27.4  
 hūmānus -a -um 11.1  
 humī *adv* 21.20  
 humilis -e 25.15  
 humus -ī *f* 21.20

## I

iacere -iō iēcisse iactum 12.108  
 iacēre 9.35; 11.33  
 iactāre 16.116  
 iactūra -ae *f* 29.33,162  
 iam 3.9; 15.31; 24.52  
 iambus -ī *m* 34.249  
 iānitor -ōris *m* 22.6  
 iānuā -ae *f* 15.27  
 Iānuārius -ī *m* 13.2  
 ibi 25.53  
 -icere (-iicere) -iō -iēcisse  
 -iectum < iacere  
 id v. is  
 idem eadem idem  
 18.21,22,32,160  
 id-eō 31.110  
 idōneus -a -um 33.13  
 idūs -uum *f* 13.62  
 iecur -oris *n* 11.21  
 igitur 13.23  
 ignārus -a -um 29.65  
 ignis -is *m* 26.59  
 ignōrāre 24.50,94  
 ignōscere -ōvisse 31.90  
 ignōtus -a -um 29.68  
 ille -a -ud 8.41,70,79  
 illīc 7.3,6  
 illinc 23.4  
 illūc 25.40,110; 27.4  
 illūstrāre 13.49  
 imāgō -inis *f* 22.65  
 imber -bris *m* 13.89,90  
 imitāri 26.40  
 im-mātūrus -a -um 27.168  
 immō 7.21,27  
 im-mortālis -e 28.44  
 im-pār -aris 24.8

im-patiēns -entis **31.34**  
 im-pendēre **28.131**  
 imperāre **4.110**; +*dat* **12.82**;  
 26.40  
 imperātīvus -ī *m* **4.111**  
 imperātor -ōris *m* **33.19**  
 imperfectum -ī *n* **21.157**  
 imperium -ī *n* **1.55**; **10.29**  
 impetus -ūs *m* **12.114**  
 im-piger -gra -grum **18.156**  
 im-plēre -ēvisse -ētum **16.34**  
 im-PLICāre -uisse -itum **34.29**  
 impluvium -ī *n* **5.27**  
 im-pōnere **9.84**  
 im-primere -pressisse -pressum  
**18.192**  
 im-probus -a -um **3.33**  
 īmus -a -um **30.70**  
 in *prp*+*abl* **1.1,72,108**; **4.3**;  
**60,62**; **12.106**; **27.43**; **34.168**;  
 +*acc* **7.14,17**; **12.104,108**;  
**113**; **29.120**; **34.158**  
 in-certus -a -um **17.119**; **20.68**  
 in-cipere -iō coepisse coeptum  
**13.86,93**; **25.62**  
 in-clūdere -sisse -sum **23.102**  
 incola -ae *m/f* **32.10**  
 in-colere **12.62**  
 incolumis -e **33.141**  
 inconditus -a -um **35.217**  
 inde **29.75**  
 in-dēclinābilis -e **13.166**  
 indicātīvus -ī *m* **4.111**; **27.188**  
 in-dignus -a -um **21.53**  
 in-doctus -a -um **17.4**  
 induere -uisse -ūtum **14.74**;  
 -ūtus **30.15**  
 industrius -a -um **17.9**  
 in-ermis -e **32.64**  
 in-esse **7.39,41**  
 in-exspectātus -a -um **30.6**  
 infāns -antis *m/f* **20.1,18**  
 in-fēlix -icis **31.43**  
 inferior -ius **15.75**  
 inferus -a -um **16.4**; *m pl* **28.78**  
 infestus -a -um **32.1**  
 in-fidus -a -um **31.56**  
 infimus -a -um **26.77**  
 infinitīvus -ī *m* **10.137**  
 in-flectere **35.56**  
 in-fluere **16.15**  
 in-frā *prp*+*acc* **11.8**; **16.3**  
 ingenium -ī *n* **34.54**  
 ingēns -entis **26.62**  
 in-hūmānus -a -um **27.180**

in-imīcus -ī *m* **6.44,45**  
 in-imīcus -a -um **17.80**  
 initium -ī *n* **13.38**; -ō **19.79**  
 iniūria -ae *f* **31.98**  
 in-iūstus -a -um **31.97**  
 inopia -ae *f* **32.19**  
 inquit -iunt **14.40**; -am **34.152**  
 in-scribere **23.64**  
 in-scriptiō -ōnis *f* **31.(204)**  
 in-struere -ūxisse -ūctum **33.14**  
 instrūmentum -ī *n* **27.13**  
 insula -ae *f* **1.27**  
 integer -gra -grum **23.20**  
 intellegere -ēxisse -ēctum **18.**  
**46**; **20.51**  
 inter *prp*+*acc* **6.3**; **9.54**; **16.55**;  
**21.112**; *i. sē* **22.14**; **30.152**  
 inter-dum **34.233**  
 inter-eā **32.60**  
 inter-esse **16.1**; **22.46**; **34.14**  
 inter-ficere **25.10**  
 inter-iectiō -ōnis *f* **35.6,215**  
 interim **21.63**  
 internus -a -um **32.43**  
 inter-pellāre **17.22**  
 inter-rogāre **3.24,26**  
 intrā *prp*+*acc* **22.9**; **27.94**  
 intrāre **6.76,87**; **10.52**; **11.57**  
 in-tuēri **16.79**  
 intus **24.39**  
 in-validus -a -um **31.131**  
 in-vehere **27.39**  
 in-venire **26.20**  
 in-vidēre **29.80,181**  
 invidia -ae *f* **29.163**  
 in-vocāre **16.105**  
 iocōsus -a -um **34.142**  
 ipse -a -um **9.55**; **10.20**; **18.38**;  
**20.31**; **28.101**; **34.94**  
 īra -ae *f* **35.191**  
 irātus -a -um **3.6**  
 īre eō iisse **6.20**; **16.72**; **22.50**  
 is ea *id* **4.77**; **5.7,33**; **8.138**  
 iste -a -ud **22.86,103**  
 ita **18.43**; **19.97**; **27.128**  
 ita-que **6.41**  
 item **13.31,77**; **26.47**  
 iter itineris **30.25**; **33.10**  
 iterum **16.142**; *i. i. que* **24.1**  
 iubēre iussisse iussum **11.45**  
 iūcundus -a -um **30.37**  
 Iūlius -ī *m* **13.4**  
 iungere iūnxisse iūnctum **18.26**  
 Iūnius -ī *m* **13.4**  
 iūs iūris *n* **31.104**; **35.198**; iūre

**32.46**  
 iūstus -a -um **31.97,119**  
 iuvāre iūvisse iūtum **26.27,32**;  
**34.37**  
 iuvenis -is *m* **31.71**  
 iūxtā *prp*+*acc* **24.13**

K  
 kalendae -arum *f* **13.57**  
 calendārium -ī *n* **13.(0)**

L  
 lābi lāpsum **16.85,139**  
 labor -ōris *m* **27.62**  
 laborāre **27.61**; *l. ut* **27.112**  
 labrum -ī *n* **11.10**  
 labyrinthus -ī *m* **25.27**  
 lac lactis *n* **20.9**  
 lacertus -ī *m* **26.60**  
 lacrima -ae *f* **7.7**  
 lacrimare **7.6**  
 lacus -ūs *m* **13.96**  
 laedere -sisse -sum **34.13**  
 laetāri **16.73**  
 laetitia -ae *f* **29.45**  
 laetus -a -um **3.3**  
 laevus -a -um **24.6**  
 lāna -ae *f* **27.34**  
 largiri *v* **17.133**  
 largus -a -um **17.132**  
 lāt- *v. ferre*  
 latēre **31.67**  
 Latinus -a -um **1.69**; **18.100**  
 lātrāre **9.42**  
 latus -eris *n* **24.3**; **33.122**  
 lātus -a -um **12.104**  
 laudāre **17.42**; **19.23**  
 laus laudis *f* **23.48**  
 lavāre lāvissime lautum **14.45**; *la-*  
*vātum* *vire* **22.52**  
 lectica -ae *f* **6.21**  
 lectulus -ī *m* **15.116**  
 lectus -ī *m* **10.125**; **30.69**  
 lēgātus -ī *m* **33.148**  
 legere lēgissime lēctum **18.37**  
 legiō -ōnis *f* **33.1**  
 legiōnārius -a -um **33.7,139**  
 leō -ōnis *m* **10.1**  
 levīs -e **12.56**; **33.138**  
 lēx lēgis *f* **31.105**  
 libellus -ī *m* **28.47**  
 libenter **34.82**  
 liber -brī *m* **2.81**  
 liber -era -erum **26.38,82**

liberäre 30.118; 32.6  
 libere 34.35  
 liberī -ōrum *m* 2.21  
 libertās -ātis *f* 26.89  
 libertīnus -ī *m* 30.117  
 licere 15.116; +*dat* 16.83  
 ligneus -a -um 22.20  
 lignum -ī *n* 22.18  
 liliū -ī *n* 5.13  
 limen -inis *n* 22.2  
 lineā -ae *f* 8.8; 18.66  
 lingua -ae *f* 11.10; 18.4  
 littera -ae *f* 1.66; *pl* 23.15;  
 33.29  
 litus -ōris *n* 25.101  
 locātīvus -ī *m* 6.120  
 locus -ī *m* 16.15,159; 20.13; *pl*  
 loca -ōrum *n* 27.30  
 longē 31.117; 33.66  
 longus -a -um 6.10; 13.9,25;  
 17.29; nāvis -a 32.198  
 loquī locūtum 16.96  
 lūcere lūxisse 9.29  
 lucerna -ae *f* 34.84  
 lucrum -ī *n* 29.15  
 luctārī 35.81  
 lūdere -sisse 10.75; 33.26  
 lūdus -ī *m* 15.2; 34.15; *pl* 34.35  
 lūgere lūxisse 34.42  
 lūna -ae *f* 13.46  
 lupus -ī *m* 9.22  
 lūx lūcis *f* 13.47; 33.114;  
 34.116  
  
**M**  
 maerere 25.112  
 maestus -a -um 29.19  
 magis 20.60; 35.209  
 magister -trī *m* 15.4  
 magnificus -a -um 19.52,77  
 magnus -a -um 1.22,65  
 māior -ius *comp* 19.36,57  
 Māius -ī *m* 13.3  
 male 11.15; 34.100,103  
 maleficium -ī *n* 29.113  
 malle māluisse 28.151,156  
 malum -ī *n* 15.93; 16.101;  
 30.47  
 mālum -ī *n* 7.41  
 malus -a -um 6.39; 11.14  
 mamma -ae *f* 3.19; 20.29  
 māne *indēcl* *n* 13.36; *adv* 14.55  
 manere mānsisse 20.66  
 manus -ūs *f* 11.3  
 mare -is *n* 10.35

margarīta -ae *f* 8.1  
 maritimus -a -um 16.13  
 marītus -ī *m* 19.2  
 Mārtius -ī *m* 13.3  
 masculīnum -ī *n* 2.95  
 māter -tris *f* 2.10,11; 12.2; *m*.  
 familiās 19.17  
 māteria -ae *f* 18.109  
 mātrōna -ae *f* 19.18  
 mātūrus -a -um 27.17  
 māmimē 26.126,134  
 māmīmus -a -um *sup* 19.36  
 mē mē-cum *v.* ego  
 medicus -ī *m* 11.26  
 medius -a -um 8.120; 13.41;  
 16.42; *n* 30.70  
 mel mellis *n* 30.132  
 melior -ius *comp* 19.25  
 mellītus -a -um 34.93  
 membrum -ī *n* 11.1  
 meminisse 32.107,126  
 memorāre 28.55  
 memoria -ae *f* 31.19; post ho-  
 minum -am 31.114  
 mendum -ī *n* 18.102  
 mēns mentis *f* 34.110  
 mēnsa -ae *f* 4.60; 8.89; 29.169;  
*m.* secunda 30.102  
 mēnsis -is *m* 13.1  
 mentiō -ōnis *f* 35.210  
 mentīri 21.88  
 mercātor -ōris *m* 10.28  
 mercātōrius -a -um 32.44  
 mercēs -ēdis *f* 18.182; 27.72  
 merēre 23.45,49; stipendia *m*.  
 33.35  
 mergere -sisse -sum 14.50; *pass*  
 16.35  
 merīdiēs -ēī *m* 13.42; 16.48  
 merus -a -um 30.115; *n* 30.117  
 merx -rcis *f* 16.23  
 metere 27.8  
 metuere -uisse 12.83  
 metus -ūs *m* 12.120  
 meus -a -um 2.66, *voc* mī 19.94  
 mihi/mī *dat* *v.* ego  
 mīles -itis *m* 12.31  
 rūlia -ium *n* *pl* 12.97 *v.* mille  
 mīlitāre 12.90  
 mīlitāris -e 33.23  
 mille 1.73; *pl* milia 12.97  
 mināri 32.172  
 minimē 20.81; 31.27  
 minimus -a -um *sup* 19.37  
 minister -trī *m* 30.67

minor -us *comp* 19.36,56  
 minuere -uisse -ūtum 19.91  
 minus *adv* 19.133; 20.26  
 minus -ōris *n* 19.149  
 mirābilis -e 25.35  
 mirārī 24.7,16  
 mīrus -a -um 29.18,98  
 miscere -uisse mixtum 30.115,  
 132  
 misellus -a -um 34.7  
 miser -era -erum 19.69; 29.27  
 mittere mīsisse missum 19.79;  
 27.170; 33.17; 34.8  
 modo 11.37,55; 27.172; *m.* ...  
*m.* 34.38  
 modus -ī *m* 9.90; 14.37; 29.  
 120; 35.61; nullō -ō 21.56  
 moenia -ium *n* 25.11  
 molestus -a -um 30.37  
 mollire 26.60  
 mollis -e 18.109  
 monere 22.61; 23.30,42; *m.* ut  
 27.147  
 mōns montis *m* 9.19  
 mōnstrāre 8.43  
 mōnstrum -ī *n* 25.18  
 mora -ae *f* 25.82  
 mordere momordisse morsum  
 22.58  
 morī mortuum 28.45  
 mors -rtis *f* 25.41  
 mortālis -e 28.45  
 mortuus -a -um 10.49; *v.* mori  
 mōs mōris *m* 31.135  
 movere mōvisse mōtum 10.14;  
 27.109; 34.155  
 mox 20.35  
 mulier -eris *f* 20.13  
 multī -ae -a 1.44  
 multitūdō -inis *f* 26.91  
 multō + *comp* 16.72  
 multum 14.100; 28.6  
 mundus -ī *m* 28.82  
 mundus -a -um 21.4  
 mūnīre 33.21  
 mūnus -eris *n* 31.32  
 mūrus -ī *m* 6.14; 25.30  
 Mūsa -ae *f* 35.17  
 mūtāre 21.57,112; 23.35,117  
 mūtus -a -um 28.31  
 mūtūus -a -um 32.145,146  
  
**N**  
 nam 6.37  
 -nam 23.6

namque 31.135  
 nārrāre 21.56; 23.70  
 nārrātiō -ōnis *f* 25.129  
 nāscī nātum 28.22,45; 33.177  
 nāsus -ī *m* 5.18  
 natāre 10.11  
 nātūra -ae *f* 26.46  
 nātus -a -um 28.22; 33.24; v.  
 nāscī  
 nauta -ae *m* 16.28  
 nāvicula -ae *f* 28.94  
 nāvīgāre 16.9,27  
 nāvīgātiō -ōnis *f* 29.48  
 nāvis -is *f* 16.9  
 -ne 1.11  
 nē 27.139; 29.73; 32.162,179,  
 212; nē... quidem 27.55  
 nec 11.54 v. ne-que  
 necāre 25.50  
 necessārius -a -um 20.5  
 necesse esse 10.58  
 negāre 23.66,139; 31.199  
 neglegēns -entis 27.144  
 neglegere -ēxisse -ēctum  
 27.101,104  
 negōtium -ī *n* 27.11.66  
 nēmō -inem -inī 10.44; 20.60;  
 23.28; 28.126  
 nēquam *adi indēcl* 27.151; *sup*  
 nēquissimus -a -um 29.133  
 ne-que/nec 3.42; 5.41; 11.54; n.  
 ... n. 7.57; n. enim 10.110; n.  
 vēro 16.138  
 ne-scīre 17.4; 18.37,87  
 neu 32.77 v. nē-ve  
 neuter -tra -trum 14.9  
 neutrum -ī *n* 2.97  
 nē-ve/neu 27.140; 32.77  
 nex necis *f* 25.88  
 nidus -ī *m* 10.69  
 niger -gra -grum 9.2  
 nihil/nīl 14.101; 34.174  
 nimis 8.98  
 nimium 31.178  
 nimius -a -um 31.82  
 nisi 15.93; 26.46; 33.82,164  
 niveus -a -um 34.188  
 nix nivis *f* 13.89,91  
 nōbilis -e 29.66  
 nōbīs nōbīs-cum v. nōs  
 nocēre +*dat* 27.123; 32.72  
 nōlī -īte 20.69,160  
 nolle nōluisse 20.17,141  
 nōmen -inis *n* 12.3; 13.2; 35.8  
 nōmināre 13.17

nōminātīvus -ī *m* 3.88  
 nōn 1.5  
 nōnae -ārum *fp* 13.69  
 nōnāgēsimus -a -um 31.175  
 nōnāgintā 8.93  
 nōn-dum 15.13  
 nōn-gentī -ae -a 17.33  
 nōn-ne 7.26  
 nōn-nūllī -ae -a 29.9  
 nōn-numquam 29.121  
 nōnus -a -um 13.5  
 nōs nōbīs 15.55,119; 20.136;  
 21.91; 34.166; nōbīs-cum  
 29.40  
 nōscere nōvisse 24.50,58,60,94  
 noster -tra -trum 11.131; 34.  
 152,163  
 nostrum *gen* 29.38,39  
 nota -ae *f* 34.230  
 nōtus -a -um 29.64  
 novem 4.10  
 November -bris *m* 13.5  
 nōvisse 24.60,94 v. nōscere  
 novus -a -um 2.81,90; 13.52,  
 59; 29.98; *sup* 26.64  
 nox noctis *f* 13.37  
 nūbere -psisse -ptum 34.126  
 23.28; 28.125  
 nūbēs -is *f* 9.25  
 nūbilus -a -um 32.56,105  
 nūdus -a -um 14.69  
 nūgae -ārum *f* 31.198  
 nūllus -a -um 4.45,64  
 num 1.49; 29.106  
 numerāre 4.9; 32.104  
 numerus -ī *m* 1.63; 2.43; 35.19  
 nummus -ī *m* 4.6; 8.59  
 numquam 17.63  
 nunc 13.22  
 nūntiāre 30.29,86  
 nūntius -ī *m* 10.30; 32.33  
 nūper 22.101  
 nūtrix -īcis *f* 20.14  
 nux nucis *f* 30.102

O

ō 3.32  
 ob *prp* + *acc* 23.36  
 obliviscī -lītum 25.118,137  
 ob-odire 28.16  
 obscūrus -a -um 13.51  
 occidēns -entis *m* 16.46  
 occidere -disse 16.47  
 occidere -disse -um 25.67  
 occultāre 10.89; 19.66  
 oc-currere -risse 20.104  
 ōceanus -ī *m* 1.53  
 ocellus -ī *m* 34.105  
 octāvus -a -um 13.4  
 octingentī -ae -a 17.33  
 octō 4.10  
 October -bris *m* 13.5  
 octōgintā 8.65  
 oculus -ī *m* 7.6  
 ōdisse 31.94  
 odium -ī *n* 34.136  
 of-ferre ob-tulisse ob-lātum  
 32.92  
 officium -ī *n* 20.84  
 ōlim 25.25  
 omnis -e 14.115; 23.58; 26.55;  
*pl m* 19.22, n 21.95  
 opera -ae *f* 34.8,104  
 operīre -uisse -rtum 13.91  
 opēs -um *f* 34.208  
 oportēre 17.111,115  
 opperīrī -rtum 16.29  
 oppidum -ī *n* 1.33  
 op-pugnāre 12.78,107  
 optāre 31.22  
 optātīvus -a -um 35.62  
 optimus -a -um *sup* 19.29  
 opus -eris *n* 26.54; 27.59  
 opus esse 19.149; +*abl* 32.78  
 ōra -ae *f* 16.19,21  
 ōrāre 27.92  
 ōrātiō -ōnis *f* 35.2  
 orbis -is *m* 26.37,128; o. terrā-  
 rum 26.103  
 ōrdināre 35.157  
 ōrdō -īnis *m* 33.11  
 oriēns -entis *m* 16.45; 28.24  
 orirī ortum 16.45,97  
 ōrnāmentum -ī *n* 8.7  
 ōrnāre 8.23; 25.57  
 ōrnāre 8.23; 25.57  
 os ossis *n* 24.33  
 ōs ōris *n* 11.6; 16.14; 17.37  
 ōscitāre 34.165  
 ōsculārī 19.89  
 ōsculum -ī *n* 7.62  
 ostendere -disse 8.47  
 ōstiārius -ī *m* 7.33  
 ōstium -ī *n* 5.25; 16.13  
 ōstiōsus -a -um 33.168,169  
 ōtium -ī *n* 27.66  
 ovis -is *f* 9.3  
 ōvum -ī *n* 10.71

P

pābulum -ī *n* 27.33  
 paena 26.29



- paen-insula -ae f 26.98  
 pāgina -ae f 2.85  
 pallēre 23.36  
 pallidus -a -um 23.35  
 pallium -ī n 22.73  
 palma -ae f 34.33  
 palpitāre 11.98  
 pānis -is m 9.11  
 papȳrus -ī f 18.163  
 pār paris 24.7  
 parāre 30.67  
 parātus -a -um 25.69,94  
 parcere pepercisse 29.83,84  
 parentēs -um m 14.89  
 parere -iō peperisse 10.71,72  
 pārēre 4.110; +dat 12.76  
 parricīda -ae m 31.110  
 pars -rtis f 12.64; 16.45,92  
 participium -ī n 14.148; 35.128  
 partīri 17.144  
 parum 27.40; 29.103  
 parvulus -a -um 20.1  
 parvus -a -um 1.23,64; 2.6  
 pāscere pāvisse pāstum 27.32;  
 34.67  
 passer -eris m 34.86  
 passivus -a -um 6.128; 35.72  
 passus -ūs m 12.93  
 pāstor -ōris m 9.1  
 pater -tris m 2.9,10; 12.2; p.  
 familiās 19.38  
 patēre 25.32; 26.36  
 patī passum 24.37  
 patiēns -entis 27.91  
 patientia -ae f 27.91  
 patria -ae f 12.70  
 paucī -ae -a 1.47  
 paulisper 30.49  
 paulō adv 16.91,123,148  
 paulum 16.8,108  
 pauper -eris 19.62  
 pāx pācis f 33.147  
 pectus -oris n 11.18; 20.9  
 pecūlium -ī n 28.160  
 pecūnia -ae f 4.3  
 pecūniōsus -a -um 8.20  
 pecus -oris n 27.33  
 pedes -itis m 12.42  
 pēior -ius comp 19.13  
 pellere pepulisse pulsum 22.85  
 penna -ae f 26.59  
 pēnsium -ī n 1.107  
 pentameter -trī m 34.268  
 per *ppr*+acc 6.76; 7.69; 9.59;  
 21.6; 24.18; 27.108; 31.10;  
 33.95,159; p. sē 18.23; 25.71  
 per-currere -risse 32.44  
 per-cutere -iō -cussisse -cussum  
 24.15; 33.157  
 per-dere 23.73,131,147; 34.76  
 perfectum -ī n 21.158  
 per-ferre 30.56  
 per-ficere 26.57  
 pergere pertrēxisse 20.71  
 periculōsus -a -um 28.141  
 periculum -ī n 28.129  
 per-ire 28.122; 29.1,16  
 peristȳlum -ī n 5.30  
 per-mittere 29.85  
 per-movēre 29.86  
 perpetuus -a -um 34.109  
 per-sequi 26.2  
 persōna -ae f 3.2; 15.134  
 per-suādēre 28.110,164  
 per-territus -a -um 10.105  
 per-turbāre 29.57  
 per-venire 28.137  
 pēs pedis m 10.12; 12.47;  
 34.248  
 pessimus -a -um *sup* 19.15  
 petasus -ī m 10.27  
 petere -ivisse -itum 9.32,74,  
 79; 32.74; 34.130  
 phantasma -atis n 28.97  
 piger -gra -grum 17.7  
 pila -ae f 10.74  
 pīlum -ī n 12.33  
 pīpiāre 34.97  
 pīrāta -ae m 32.141  
 pirum -ī n 7.52  
 piscātor -ōris m 29.166  
 piscis -is m 10.9  
 placēre +dat 30.104  
 plānē 23.59,136; 31.62  
 plānus -a -um 23.53  
 plaudere -sisse 34.34,217  
 plēnus -a -um 7.38,43; 13.55  
 plērī-que plērae- plēra- 33.123  
 plērūmque adv 34.32  
 plōrāre 3.9  
 plūrālis -is m 1.88; 5.143  
 plūrēs -a comp 19.52; n 20.99  
 plūrīmī -ae -a *sup* 19.54  
 plūs -ūris n 19.147; 29.27; adv  
 34.92  
 plūsquamperfectum -ī n 24.125  
 pōculum -ī n 11.36  
 poena -ae f 31.100  
 poēta -ae m 32.103  
 poēticus -a -um 34.59  
 pollicēri 25.80  
 pōnere posuisse positum 4.60;  
 21.61; 29.17; 33.20,146  
 populus -ī m 32.22  
 porcus -ī m 21.49  
 porta -ae f 6.15  
 portāre 6.22; 10.30  
 portus -ūs m 16.13  
 poscere poposcisse 14.70  
 positivus -ī m 35.33  
 posse potuisse 10.21; 11.135  
 possidēre -ēdisse 19.60  
 post *ppr*+acc 6.32; 13.44; adv  
 16.91  
 post-eā 22.41  
 posterior -ius 15.62,99  
 posterus -a -um 33.46  
 post-hāc 23.84  
 post-quam 21.79  
 postrēmō adv 17.12  
 postrēmus -a -um 13.6  
 postulāre 20.7,138; 27.94,98  
 pōtāre 30.117  
 potestās -ātis f 28.79; 31.30;  
 35.159  
 pōtiō -ōnis f 31.1  
 potius 28.128  
 prae *ppr*+abl 27.14,63,83  
 praecipuē 33.42  
 praedium -ī n 27.50  
 praedō -ōnis m 28.132  
 prae-esse 30.33,81  
 prae-ferre 32.83  
 praemium -ī n 31.77  
 prae-nōmen -inis n 12.11  
 prae-pōnere 32.25; 35.178  
 praepositio -ōnis f 6.106  
 praesēns -entis 19.157; 31.5  
 prae-stāre 33.81  
 praeter *ppr*+acc 14.78; 19.9;  
 31.55; 33.68  
 praeter-eā 16.62  
 praeteritus -a -um 19.159  
 prāvus -a -um 17.40; -ē 17.41  
 precārī 29.54  
 precēs -um f pl 27.109  
 prehendere -disse -ēnsūm  
 22.74,95  
 premere pressisse pressum  
 18.108; 32.110  
 pretiōsus -a -um 29.10  
 pretium -ī n 8.61; 22.16; 32.9  
 prīdem 30.78  
 prī-diē 33.46  
 primō adv 24.100

primum *adv* 14.46  
 primus -a -um 1.67  
 princeps -ipis *m* 28.64,81  
 principium -ī *n* 34.60  
 prior -ius 15.97; 22.83  
 prius *adv* 22.42  
 prius-quam 31.64  
 privātus -a -um 33.40  
 prō *ppp+abl* 27.71,72; 32.93,  
 121; 33.35  
 probus -a -um 3.32; 8.106  
 prō-cedere 22.76  
 procul 6.10; 9.55,86  
 prō-currere -risse 33.16  
 prō-esse prō-fuisse 27.122  
 proelium -ī *n* 33.15  
 profectō 20.59  
 prō-ferre 30.142; 33.175  
 proficisci -fectum 16.57  
 prō-gredi -gressum 33.11  
 pro-hibere 27.169,175  
 prō-icere 27.92  
 prōmere -mpsisse -mptum  
 17.97  
 prōmissum -ī *n* 23.95  
 prō-mittere 23.87; 27.119  
 prōnōmen -inis *n* 8.135; 35.39  
 prope *ppp+acc* 6.8; *adv* 9.78;  
 12.102; *comp* propius 22.67  
 properāre 33.56,90  
 propinquus -a -um 26.114  
 proprius -a -um 35.9,11  
 propter *ppp+acc* 16.118,126  
 propter-eā 35.175  
 prō-silire -uisse 34.210  
 prō-spicere 25.103  
 prōtinus 29.30  
 prōvincia -ae *f* 1.57  
 proximus -a -um *sup* 32.26  
 prūdēns -entis 17.9  
 pūblicus -a -um 33.40  
 pudere 23.79; +*gen* 23.82  
 pudor -ōris *m* 23.82  
 puella -ae *f* 2.3; 34.195  
 puer -eri *m* 2.2; 12.98; 30.86  
 pugna -ae *f* 21.53  
 pugnāre 12.37  
 pugnus -ī *m* 12.39  
 pulcher -chra -chrum 5.15,17  
 pulchritūdō -inis *f* 19.22  
 pullus -ī *m* 10.72  
 pulmō -ōnis *m* 10.52  
 pulsāre 3.8; 6.86  
 pūnīre 15.7  
 puppis -is *f* 16.41

pūrus -a -um 14.52  
 putāre 11.108, 134,139

## Q

quadrāgēsimum -a -um 28.43  
 quadrāgintā 17.25  
 quadringenī -ae -a 17.32  
 quaerere -sīvisse -sītum 9.60;  
 25.55; 31.16; 33.37; 34.211  
 quālis -e 18.65  
 quālitās -ātis *f* 35.36  
 quam 6.11; 7.94; +*sup* 27.177  
 quam-diu 33.87  
 quam-ob-rem 31.37  
 quamquam 17.81  
 quandō 13.107; 35.171,203  
 quantitas -ātis *f* 35.36  
 quantum 31.53,81  
 quantus -a -um 8.72,75; 19.121  
 quā-propter 35.174  
 quā-rē 17.135  
 quārtus -a -um 8.124; 13.3; -a  
 pars 13.34  
 quasi 29.104  
 quater 18.123  
 quater -iō 26.116  
 quaternī -ae -a 33.3,91  
 quattuor 4.9  
 quattuor-decim 17.19  
 -que 2.9; 3.53  
 querī questum 29.21  
 quī quae quod 3.63,70-75;  
 4.75; 8.3; 15.58  
 quī quae quod (...?) 8.26,30  
 quia 3.27  
 quid 1.50; 2.76 v. quis  
 quid *adv* 15.77  
 quī-dam quae-quod- 27.76;  
 31.21,28  
 quidem 26.43,65; nē...q. 27.55  
 quid-nam 23.6  
 quidnī 35.116  
 quid-quam 27.106  
 quid-quid 31.29  
 quiescere -ēvisse 27.1,64  
 quiētus -a -um 11.58; 14.1  
 quīn 22.29; 26.39  
 quīn-decim 17.20  
 quīn-genti -ae -a 17.33  
 quīnī -ae -a 33.3  
 quinquāgintā 17.25  
 quīnque 4.10  
 quīnquiēs 18.124  
 Quīntilis -is *m* 13.128  
 quīntus -a -um 13.3

quis quae quid 1.50; 2.15,16  
 quis quid (sī/num/nē q.) 22.7,  
 28,105; 32.135  
 quis-nam 23.6  
 quis-quam quid- 26.26; 27.106  
 quis-que quae-quod- 17.12,  
 13, 23; 18.20,43; 31.172  
 quis-quis 31.176; 34.211  
 quō *adv* 6.35; 16.47  
 quō-cum 33.154 v. quī, quis  
 quod (= quia) 10.24  
 quod *n* 4.75 v. quī  
 quō-modo 14.25,35  
 quoniam 26.14  
 quoque 1.3  
 quot 2.37,38; 26.91; 31.69  
 quot-annis 25.37  
 quotiēs 18.122

## R

rāmus -ī *m* 10.69  
 rapere -iō -uisse -ptum 27.96,  
 132; 28.133  
 rapidus -a -um 29.72,192  
 rārō *adv* 20.63; -ius 20.74  
 rārus -a -um 18.13; 28.137  
 ratiō -ōnis *f* 34.55  
 ratiōnalis -e 35.162,173  
 ratis -is *f* 33.106  
 re-cedere 22.76; 23.11  
 re-cipere 30.6  
 recitāre 15.97,99  
 re-cognōscere 29.171  
 rēctē 17.40; 30.140 v. rēctus  
 rēctus -a -um 17.39; 18.53; -ā  
 viā 26.88; *adv* -ē  
 re-cumbere 24.8  
 red-dere 15.88; 34.55  
 red-imere -ēmissee -ēmptum  
 32.96  
 red-īre 15.67; 16.58; 25.129  
 re-dūcere 29.75  
 re-ferre rettulisse re-lātum  
 33.57; grātiam *r.* 32.123  
 regere rēxisse rēctum 25.6,44  
 regiō -ōnis *f* 27.25  
 rēgnāre 28.88  
 rēgula -ae *f* 14.109  
 re-linquare -liquisse -lictum  
 9.40,48  
 reliquus -a -um 26.15,18,28  
 re-manēre 29.8  
 rēmīgāre 32.54  
 re-minīsci 32.102,156  
 re-mittere 19.81

re-movēre 22.85  
 rēmus -ī *m* 29.193  
 repente 29.99  
 reperire repperisse repertum  
 9.63; 18.11  
 re-pōnere 17.129  
 re-prehendere 17.62  
 re-pugnāre 32.66  
 re-quiēscere 30.22  
 re-quirere 34.137  
 rēs rei / 14.111, 122; 17.3  
 re-sistere -stitisse 22.62; 32.77  
 re-spondere -disse 3.25; 17.107  
 respōsum -ī *n* 17.39  
 rēte -is *n* 34.26  
 re-tinēre 22.59; 34.73  
 re-trahere 31.78  
 re-venire 11.47  
 re-vertī-tisse-sum 20.123; 30.1  
 re-vocāre 26.142; 31.43  
 rēx rēgis *m* 25.44  
 rīdēre -sisse-sum 3.10; 5.70  
 rīdīculus -a -um 33.77  
 rīgāre 27.41  
 rīpa -ae *f* 33.128  
 rīsus -ūs *m* 34.141  
 rīvus -ī *m* 9.8  
 rogāre 28.57  
 rogītāre 22.40  
 Rōmānus -a -um 1.41; 2.1;  
 6.15  
 rosa -ae *f* 5.13  
 ruber -bra -brum 11.12, 20  
 rubēre 23.81  
 rudis -e 27.26  
 rūmor -ōris *m* 31.12  
 rumpere rūpisse ruptum  
 22.72; 24.12  
 rūrī *loc* 27.66 *v.* rūs  
 rūrsus 4.12  
 rūs rūris *n* 27.65  
 rūsticus -a -um 27.99; 31.191

## S

sacculus -ī *m* 4.3  
 saccus -ī *m* 6.25  
 sacerdōs -ōtis *m/f* 35.18  
 saeculum -ī *n* 13.8  
 saepe 17.72; -issimē 24.93  
 saevus -a -um 25.39  
 sagitta -ae *f* 12.91  
 sālis salis *m* 30.109; 34.151  
 salīre -uisse 22.72  
 salūs -ūtis / 29.119; -em dicere  
 23.23

salūtāre 4.33  
 salvāre 28.122  
 salvē -ēte 4.34; 7.31  
 salvēre iubēre 30.16  
 salvus -a -um 28.104, 146  
 sānāre 11.27  
 sānē 30.107  
 sanguis -inis *m* 11.19  
 sānus -a -um 11.24, 77  
 sapere -iō -iisse 34.190  
 sapiēns -entis 31.108  
 satis 8.95, 126; 13.110  
 saxum -ī *n* 25.103  
 scaena -ae *f* 3.1  
 scaenicus -a -um 34.44  
 scalpellum -ī *n* 34.5  
 scamnum -ī *n* 35.17  
 scelestus -a -um 31.118  
 scelus -eris *n* 31.116  
 scilicet 22.110  
 scindere -idis -issum 22.100  
 scire 17.3, 113, 137  
 scrībere -psisse -ptum 18.48  
 scūtum -ī *n* 12.33  
 sē sibi 7.8; 15.82; 24.24  
 secāre -uisse -ctum 29.169; 34.6  
 sē-cum 14.87 *v.* sē  
 secundum *prp* + *acc* 33.107  
 secundus -a -um 1.67; 16.37;  
 32.100  
 sed 1.7; 3.57  
 sē-decim 17.20  
 sedēre sēdisse 11.31  
 sella -ae *f* 15.14  
 semel 18.134; 25.31  
 sēmen -inis *n* 27.15  
 semper 16.26  
 senex senis *m* 31.174  
 sēnī -ae -a 33.3  
 sententia -ae *f* 18.30; 30.138  
 sentīre sēnsisse sēnsus 11.90;  
 30.129  
 septem 4.10  
 September -bris *m* 13.5  
 septen-decim 17.20  
 septentrionēs -um *m* 16.47  
 septimus -a -um 13.4  
 septin-gentī -ae -a 17.33  
 septuāgintā 17.26  
 sequī secūtum 16.66, 114  
 serēnus -a -um 16.54  
 serere sēvisse satum 27.9  
 seriūs -a -um 34.144  
 sermō -ōnis *m* 20.50  
 servāre 16.125

servīre 28.152, 158; 35.209  
 servitūs -ūtis *f* 32.2  
 servus -ī *m* 2.26  
 ses-centī -ae -a 17.33  
 sēsē 29.156  
 sēstertius -ī *m* 8.61; 17.99  
 seu 32.113 *v.* sī-ve  
 sevērus -a -um 15.6; 31.100  
 sex 1.74  
 sexāgintā 13.7  
 sexiēs 18.120  
 Sextīlis -is *m* 13.136  
 sextus -a -um 13.4  
 sī 15.83; + *comi* 33.73, 181  
 sibi *dat* 24.24 *v.* sē  
 sīc 18.42  
 siccus -a -um 27.129  
 sīc-ut 22.16  
 signāre 18.188  
 significāre 18.33; 24.87; 25.41;  
 35.203  
 significātiō -ōnis *f* 35.104  
 signum -ī *n* 19.3; 23.13; 33.9  
 silentium -ī *n* 20.116  
 silēre 20.115  
 silva -ae *f* 9.10, 21  
 similis -e 35.221  
 simul 16.55; *s.* atque 31.41  
 sīn 26.78  
 sine *prp* + *abl* 5.45  
 sinere sīvisse situm 22.77  
 singulāris -is *m* 1.88  
 singulī -ae -a 30.73, 74  
 sinister -tra -trum 14.80;  
*f* 16.51; 30.97  
 sinus -ūs *m* 34.159  
 sī-quidem 35.171  
 sitis -is *f* 30.48  
 situs -a -um 16.2  
 sī-ve/seu 16.2; 20.12; *s.* ... *s.*  
 20.82; 32.116  
 sōl -is *m* 9.25, 30  
 solēre -itum esse 14.62  
 solum -ī *n* 21.64; 27.39  
 sōlum *adv* 7.56  
 sōlus -a -um 5.23  
 solvere -visse solūtum 22.63;  
 23.43; 31.33; nāvem *s.* 25.98  
 somnus -ī *m* 20.4  
 sonus -ī *m* 24.9  
 sordēs -ium *f* 21.60  
 sordidus -a -um 14.45; 27.62  
 soror -ōris *f* 12.1  
 spargere -sisse -sum 27.15, 171  
 speciēs -ēī *f* 35.159

spectāre 11.76,109  
 spectātor -ōris *m* 34.31  
 speculum -ī *n* 7.8  
 spērāre 28.147,158  
 spēš -eī *f* 29.16  
 -spicere -iō -spexisse -spectum  
 spīrāre 10.47  
 spondēus -ī *m* 34.250  
 stāre stetisse 11.32  
 statim 15.28  
 statuere -uisse -ūtum 31.80  
 stēlla -ae *f* 13.46  
 sternere strāvisse strātum  
 30.72,82  
 stilus -ī *m* 14.109  
 stipendium -ī *n* 33.35  
 strepitus -ūs *m* 24.12  
 studēre 33.29  
 studiōsus -a -um 26.43  
 studium -ī *n* 33.30  
 stultus -a -um 11.10  
 stupēre 29.112  
 suādēre -sisse 29.161  
 sub *prp*+*abl* 9.30; 10.47;  
 27.57; +*acc* 22.91  
 sub-ire 29.99  
 subitō *adv* 24.12  
 subitus -a -um 24.10  
 sub-mergere 32.4  
 sub-urbānus -a -um 27.58  
 sūmere -mpsisse -mptum 4.73;  
 11.23  
 summus -a -um 26.79; 30.69;  
 32.37  
 super *prp*+*acc* 11.6, 30; +*abl*  
 31.147  
 superbus -a -um 32.170  
 super-esse 18.140; 32.48  
 superior -ius 23.64; 33.144  
 superlātivus -ī *m* 13.175  
 superus -a -um 16.2  
 supīnum -ī *n* 22.125  
 supplicium -ī *n* 31.119  
 suprā *prp*+*acc* 9.25; 16.2; *adv*  
 33.22  
 surdus -a -um 28.31  
 surgere surrēxisse 14.40; 15.15  
 sur-ripere -iō -uisse -reptum  
 29.131  
 sūrsum 26.73  
 suscitāre 28.66,121  
 su-spicere 29.85,108  
 sus-tinēre 10.100,124; 12.115  
 suus -a -um 4.19; 13.47  
 syllaba -ae *f* 1.74

T  
 tabella -ae *f* 21.109  
 tabellārius -ī *m* 22.24  
 taberna -ae *f* 8.1  
 tabernārius -ī *m* 8.3  
 tabula -ae *f* 14.109  
 tacēre 4.37  
 tacitus -a -um 15.18  
 talentum -ī *n* 32.169  
 tālis -e 18.70  
 tam 6.11; 8.81; 14.59; 34.20  
 tam-diū 33.86  
 tamen 19.63  
 tam-quam 26.53  
 tandem 22.35; 34.71  
 tangere tetigisse tāctum 11.40  
 tantum 27.94; *adv* 4.11  
 tantun-dem 35.40  
 tantus -a -um 8.64  
 tardus -a -um 30.12,79  
 tata -ae *m* 20.30  
 taurus -ī *m* 25.26  
 tē tē-cum v. tū  
 tēctum -ī *n* 19.3  
 temerārius -a -um 26.104  
 tempestās -ātis *f* 16.32  
 templum -ī *n* 19.46  
 tempus -oris *n* 13.9,19,80; 19.  
 155; t. est 13.148  
 tenebrae -ārum *f* 34.83  
 tenebricōsus -a -um 34.98  
 tenēre -uisse 7.6; 16.77; 25.32  
 tenuis -e 10.101  
 ter 18.125  
 tergēre -sisse -sum 7.23,92  
 tergum -ī *n* 15.61; ā -ō 16.38  
 ternī -ae -a 30.74  
 terra -ae *f* 9.26; 12.62; 13.49;  
 31.39  
 terrēre 22.67  
 terribilis -e 25.25  
 tertius -a -um 1.68  
 testis -is *m/f* 34.205  
 tetig- v. tangere  
 theātrum -ī *n* 34.45  
 tibi *dat* 14.66 v. tū  
 tībiae -ārum *f pl* 28.(73)  
 tībīcen -inis *m* 28.71  
 timēre 6.39,42  
 timidus -a -um 25.21  
 timor -ōris *m* 9.57  
 -tinēre -uisse -tentum <tenēre  
 titulus -ī *m* 2.82  
 toga -ae *f* 14.71  
 togātus -a -um 14.77

tollere sus-tulisse sub-lātum  
 17.17; 28.59  
 tonitrus -ūs *m* 16.109  
 tot 17.29  
 totiēs 18.121  
 tōtus -a -um 13.50  
 trā-dere 23.5  
 trahere trāvisse tractum  
 25.7,11  
 tranquillitās -ātis *f* 28.124  
 tranquillus -a -um 16.28,30  
 trāns *prp*+*acc* 26.38  
 trāns-ferre 33.73  
 trāns-ire 33.84  
 tre-centī -ae -a 13.7  
 trē-decim 17.19  
 tremere -uisse 22.84  
 trēs tria 1.67; 2.54  
 tricēsimus -a -um 27.114  
 trīclinium -ī *n* 30.64  
 trīgintā 13.25  
 trīnī -ae -a 33.91  
 trīstis -e 12.20  
 trīstitia -ae *f* 29.46  
 trochaeus -ī *m* 34.249  
 tū tē tibi 3.25; 14.66; 15.20;  
 17.63; tē-cum 14.108  
 tuērī tūtum 32.45  
 tul- v. ferre  
 tum 15.29; 33.167  
 tumultuārī 28.71  
 tumultus -ūs *m* 24.87  
 tunc 13.19; 28.123  
 tunica -ae *f* 14.71  
 turba -ae *f* 28.28  
 turbāre 16.32; 28.9; 29.73  
 turbidus -a -um 16.31,124  
 turgidus/-ulus -a -um 34.7,105  
 turpis -e 18.93; 24.80  
 tūtus -a -um 28.135,136  
 tuus -a -um 2.67,82  
 tyrannus -ī *m* 29.152

U  
 ubi 1.12; 6.58; u. primum  
 32.175  
 ubi-que 32.47  
 ūllus -a -um 19.14,53  
 ulterior -ius 33.131  
 ultimus -a -um 34.106  
 ultrā *prp*+*acc* 33.87  
 ululāre 9.68  
 umbra -ae *f* 9.30; 28.89  
 umerus -ī *m* 6.26  
 ūmidus -a -um 20.108



umquam 23.26  
 ūnā cum 20.104  
 unde 6.34; 16.20,45  
 ūn-dē-centum 9.3  
 ūn-decim 13.30  
 ūndecimus -a -um 13.5  
 ūn-dē-trīgintā 13.28  
 ūn-dē-vīgintī 17.21  
 ūniversus -a -um 28.37  
 ūnus -a -um 1.76; 18.58; 19.5;  
 28.67; ūnī -ae -a 33.91  
 urbānus -a -um 27.67; 31.192  
 urbs -bis f 13.100  
 ūrere ussisse ustum 26.80  
 ūsque 17.16; 27.121; 34.97  
 ut 9.72; 11.104; 12.63,64; 14.  
 120; 18.122; +conī 27.78; 28.  
 87,90,103; 32.42  
 uter -tra -trum 14.12  
 uter-que ultra -utrum- 14.7  
 ūtī ūsum +abl 27.20; 34.10  
 utinam 32.157,179; 33.67  
 utrum... an 28.12  
 ūva -ae f 27.48  
 uxor -ōris f 19.1

## V

vacuus -a -um 4.66  
 vāgīre 20.7  
 valdē 24.20,24  
 valē -ēte 14.128; 16.71  
 valēre 14.12  
 valētūdō -inis f 33.60  
 validus -a -um 21.47; 28.103  
 vallis -is f 9.19  
 vāllum -ī n 12.100  
 varius -a -um 18.33; 29.179  
 vās -is n, pl -a -ōrum 30.90  
 -ve 27.29  
 vehere vēxisse vectum 6.30,69  
 vel 13.7,9  
 velle voluisse 10.67,75; 13.140

vēlōx -ōcis 29.185  
 vēlum -ī n 16.39  
 vel-ut 28.26  
 vēna -ae f 11.20  
 vēn-dere 8.5  
 venīre vēnisse 3.21; 13.47  
 venter -tris m 11.21  
 ventus -ī m 16.29  
 venustus -a -um 34.89  
 vēr -is n 13.80,84  
 verbera -um n pl 23.99  
 verberāre 3.46  
 verbum -ī n 3.100; 4.45  
 vērē 21.101 v. vērus  
 verērī 16.74  
 vērō 16.123; 18.140; 21.104;  
 neque/nec v. 16.138  
 versārī 28.89,134; 32.157  
 versiculus -ī m 34.172  
 versus -ūs m 12.145; 32.102  
 versus, ad... v. 20.67  
 vertere -tisse -sum 7.16,45;  
 13.50; 22.3  
 vērum 26.8  
 vērus -a -um 15.54; 22.66; 32.  
 115; n 15.57  
 vesper -erī m 13.36; -ī adv 20.42  
 vester -tra -trum 12.25  
 vēstīgium -ī n 9.54,82  
 vēstīmentum -ī n 14.69,75  
 vēstīre 14.71  
 vēstis -is f 21.5; 30.71  
 vēstrum gen 29.43  
 vētāre -uisse -itum 31.106  
 vetus -eris 31.127,154  
 via -ae f 6.1; 8.11  
 vicēsīmus -a -um 20.0  
 victor -ōris m 32.40  
 victōria -ae f 32.31  
 vidēre vidisse vīsum 3.11; 10.  
 50; vidērī 26.94,95; 33.63  
 vīgīlāre 14.5

vīgīlia -ae f 28.95  
 vīgīntī 8.48  
 vīlis -e 32.38  
 vīlla -ae f 5.1  
 vincere vīcisse victum 21.46;  
 32.31  
 vīncīre vīnxisse vīnctum 22.11  
 vīnea -ae f 27.47  
 vīnum -ī n 27.49  
 vir -ī m 2.1; 5.20  
 vīrēs -īum f 32.53  
 virga -ae f 15.6  
 virgō -īnis f 19.41  
 virtūs -ūtis f 33.37  
 vīs vim vī f 32.13,164  
 viscera -um n 11.22  
 vīsere -sisse 30.19  
 vīta -ae f 29.7  
 vītāre 28.143  
 vītīs -is f 27.46  
 vīvere vīxisse 10.46; 20.11;  
 25.25  
 vīvus -a -um 10.49  
 vix 16.69; 27.177  
 vōbīs vōbīs-cum v. vōs  
 vocābulum -ī n 1.71  
 vōcālis -is f 18.7,23  
 vocāre 3.16; 19.30; 30.9  
 vocātīvus -ī m 4.102  
 volāre 10.11  
 voluntās -ātis f 32.61  
 vorāgō -inis f 28.131  
 vorāre 25.19  
 vōs vōbīs 15.51,120; 20.130;  
 21.109; vōbīs-cum 29.57  
 vōx vōcis f 10.81  
 vulnerāre 33.137  
 vulnus -eris n 33.138  
 vultus -ūs m 23.34

Z  
 zephyrus -ī m 18.12

## INDEX GRAMMATICVS

### A

- ablātīvus 5.123–138  
 — (= *ab/ex* —) 6.112–113,118; 16.140; 25.38, 100; 23.106; 27.89; 32.6  
 — (absolūtus) 14.15,85; 16.36,64,65,94,95; 22.119  
 — (apud comp., *ante/post*) 16.91,123,124,148; 19.83,86,123  
 — (causae) 11.55; 25.73; 26.24; 27.109; 32.22  
 — (comparātiōnis) 24.30,77,90,108,116; 32.193  
 — (instrūmentī) 6.40,51,69,91; 8.24,56,99; 12.191; 16.34; 20.11; 27.20 (ūtī)  
 — (locī) 16.16; 25.52  
 — (modī) 9.90; 10.112; 26.47; 29.14; 32.46,77  
 — (post prp. *ablā, cōram, cum, dē, ex/dē, prō, prae, sine*) 5.136; 35.194–199; (*in, sub, super*) 1.1; 9.30; 31.147; 35.205–213  
 — (quālitātis) 29.123; 32.49  
 — (temporis) 13.19,44,46,52; 33.54  
 accūsātīvus 3.84–97; 5.107–122  
 — cum infīnitīvō 11.168–179; 25.2  
 — (post prp.) 6.97–107; 35.181–193  
 — (= *ad* —) 6.110–111,114–115; 20.123; 25.52,99  
 —/ablātīvus (post prp. *in, sub, super*) 7.14,17; 22.91; 35.200–213  
 āctīvum/passīvum 6.122–139; 35.65–81  
 adiectīvum (dēcl. I/II) 12.155–171  
 — (dēcl. III) 12.172–185  
 — (comparātiō) 13.168–176  
 adverbīum 35.102–126  
 — (*-el/-iter*) 18.194–212  
 — (*-iter*) 30.33,35,82  
 — (*-ō*) 17.12; 20.63; 24.12,59,100  
 — (comparātiō) 18.206–212; 35.121–126
- C
- cāsus 35.19–28  
 comparātiō (adiectīvī) 13.168–176; 35.30–37  
 — (adverbīi) 18.206–212; 35.121–126  
 comparātīvus 12.199–225  
 — (adverbīi) 18.206–207,210,211  
 coniugātiōnēs I–IV 35.232–237  
 coniūctiō 35.155–175  
 coniūctīvus praes. 27.182–235  
 — imperf. 28.191–232  
 — perf. 32.226–273  
 — plūsquamperf. 33.194–236  
 — (*cum* —) 29.76,79; 32.176; 33.109  
 — (dubitātīvus) 28.184; 29.22,23,51  
 — (hortātīvus) 30.87,120; 32.176–177  
 — (*interrogat/nescit num/quis* —) 29.106,117, 128; 31.82,84  
 — (irreālis) 33.73–76,82–85,181–182,208–214

- (optātīvus) 31.182,183,196; 32.157,183; 33.67, 71,166  
 — (*ut/nē* —) 29.204–218

### D

- datīvus 7.106–121; 8.46,116; 10.58; 17.79  
 — (possessīvus: *esse*) 12.6–10; 14.64,77,86  
 — (verba: *pārere...*) 12.75,82; 15.64; 16.82; 17.109; 19.104; 21.119; 27.122,123; 28.16, 110, 158; 29.80,83,85,161,185; 30.33,104; 31.55, 90; 32.77, 101, 117; 33.29; 34.35,40,126,217  
 — (agentis: apud gerundīvum) 31.159,210–211  
 dēclīnātiō I 9.89–99  
 — II 9.100–113  
 — I/II (adiectīvum) 12.155–171  
 — III 9.114–127; 10.166–183  
 — III (neutr.) 11.148–167  
 — III (adiectīvum) 12.172–185  
 — IV 12.144–154  
 — IV (neutr.) 21.(36–38)  
 — V 13.152–168; (*rēs*) 14.(111–114)  
 dēclīnātiōnēs I–V 35.224–231  
 dēpōnēns, verbum 16.152–165; 35.79–81  
 — (ind. praes.) 17.187–193  
 — (ind./inf. perf.) 24.26,27,54,80,81,88,101  
 — (imp.) 25.146–154

### E

- esse*: ind. praes. 15.143–153, imperf. 19.168–184, fut. 20.176–188; con. praes. 27.195–209, imperf. 28.201–213

### F

- fēminīnum 2.96,101–102  
*ferre* (ind. praes.) 22.105–111  
 futūrum 20.167–207  
 — part. & inf. 23.157–178  
 futūrum perfectum 30.161–201

### G

- genetīvus 2.105–121  
 —/accūsātīvus 25.22,46,51,77,86,88,122,125, 130; (*oblīvīscī/memīnisse*) 25.126; 32.126,156  
 — (locātīvus) 6.114–115,120–121  
 — (*numerus* —) 2.47,56  
 — (*multum/paulum* —) 16.9,61,62,117; 27.38,41  
 — (partītīvus) 12.64,65; 17.14; 19.30  
 — (*plēnus* —) 7.43  
 — (quālitātis) 12.158; 19.33; 22.16; 31.101  
 genus (nōminis) 35.13–18  
 — (verbī) 35.65–81  
 gerundīum 26.147–162  
 gerundīvum 31.206–219  
 gerundīvum/gerundīum 33.80,94–98,116

**H**

*hic haec hoc* 7.43,85,90; 8.212–223

**I**

*ille -a -ud* 8.135–211

imperātīvus 4.106–121; 5.139–156

— (verbi dēpōnentis) 25.146–154

— futūrī 26.81; 33.237–248

imperfectum ind. 19.164–208

— conī. 28.191–232

—/perfectum 21.152–158

indicātīvus/coniūctīvus 27.185–190

—/imperātīvus 4.106–121

Infinitīvus praes. 10.133–165

— perf. 21.166,175–176,202

— fut. 23.157–178

interiectiō 35.214–221

*ire* (ind. praes.) 15.166–167

*is ea id* 8.135–211

**L**

locātīvus 6.114–115,120–121; 15.81; 21.20;  
25.132; 27.66

**M**

masculinum 2.95,99–100

**N**

*nē -eris!* 32.162,183,199,211,215,243,254

neutrum 2.97,103–105

nōmen 35.7–37

nōminātīvus/accūsātīvus 3.84–97

numeri 4.9–10; 17.19–35

— (*primus, secundus...*) 13.2–6,54

— (adv. *semel... -iēs*) 18.118–126,134

— (*singulī, binī...*) 30.73–74; 33.2–3

numerus (nōminis) 1.85–106; 35.19–22

— (verbi) 5.139–156; 35.82–85

**P**

participium 35.127–154

participium praes. 14.134–150

— perf. (pass.) 21.193–196

— fut. 23.157–165

passīvum 6.122–139; 35.72–74

perfectum ind. 21.159–206

— inf. 21.166,175–176,202

— conī. 32.226–273

—/imperfectum 21.152–158

persōnae 15.130–139; 35.50–53,97–100

— verbi (āct.) 15.130–170

— — (pass.) 17.154–162

plūsquamperfectum ind. 24.120–161

— conī. 33.194–236

positīvus (gradus) 35.33

*posse* (ind. praes.) 15.169–170

praepositō 6.97–109; 35.176–213

praepositōnēs + abl. 5.136; 35.194–199

— + acc. 6.97–107; 35.181–193

— + abl./acc. 35.200–213

praesēns ind. (āct.) 15.130–170

— ind. (pass.) 17.154–193

— conī. 27.182–235

—/praeteritum (imperf.) 19.155–162

praeteritum v. imperfectum et perfectum

prōnōmen 35.38–56

prōnōmen relātīvum *quī* 3.69–82; 8.135–211

prōnōmina dēmōnstrātīva: *hic* 8.212–223; *ille* *is*  
8.135–211

— interrogātīva *quis/quī* 8.135–211; *uter* 14.12,

— persōnālia *ego,tū,nōs,vōs* (nōm.) 15.132–133

— possessīva *meus/tuus* 2.66–79; *suus* 4.19; *noster*  
11.131; *vester* 12.25

**Q**

*quis/quī quae quid/quod* 8.135–211

**S**

*sī/nisi*+conī. 33.73–76,82–85,208–214,220–225

singulāris/plūrālis 1.85–106; 35.19–22

—/— (verbi) 5.139–156; 35.82–85

superlātīvus (*-issimus*) 13.167–176

— (*-errimus, -illimus*) 18.73,84,102

— (adverbī) 18.206–212

supīnum I 22.123–130

— II 22.131–135

**T**

tempora (verbi) 19.155–162; 20.166–171;

21.151–158; 35.86–96

**U**

*ut/nē/ut nōn* + conī. 29.204–218

**V**

*velle* (ind. praes.) 10.75,76; 20.55,56,64,73

verbum 3.98–103; 35.57–101

vocātīvus 4.100–105, 19.93–94; 21.30

## NOTAE

=	idem atque (pōnitur inter vocābula quae eandem ferē rem significant)
↔	contrārium (pōnitur inter vocābula quae rēs contrāriās significant)
<	factum ex (pōnitur inter vocābula quōrum alterum ex alterō factum est)
	haec nota pōnitur ante litterās quae in declīnatiōne adduntur

<i>abl</i>	ablātīvus	<i>inf</i>	infīnītīvus
<i>acc</i>	accūsātīvus	<i>kal.</i>	kalendae
<i>āct</i>	āctīvum	<i>loc</i>	locātīvus
<i>a. d.</i>	ante diem	<i>m, masc</i>	masculīnum
<i>adi</i>	adiectīvum	<i>n, neutr</i>	neutrum
<i>adv</i>	adverbium	<i>nōm</i>	nōminātīvus
<i>cap.</i>	capitulum	<i>nōn.</i>	nōnae
<i>cēt.</i>	cēteri -ae -a	<i>pāg.</i>	pāgina
<i>comp</i>	comparātīvus	<i>part</i>	participium
<i>coni</i>	coniūnctīvus	<i>pass</i>	passivum
<i>dat</i>	datīvus	<i>perf</i>	perfectum
<i>dēcl</i>	dēclīnatiō	<i>pers</i>	persōna
<i>dēp</i>	dēpōnēns	<i>pl, plūr</i>	plūrālis
<i>f, fem</i>	fēmininum	<i>praes</i>	praesēns
<i>fut</i>	futūrū	<i>prōn</i>	prōnōmen
<i>gen</i>	genetīvus	<i>prp</i>	praepositiō
<i>īd.</i>	īdūs	<i>s. d.</i>	salūtem dīcit
<i>imp</i>	imperātīvus	<i>sg, sing</i>	singulāris
<i>imperf</i>	imperfectum	<i>sup</i>	superlātīvus
<i>īndēcl</i>	īndēclīnābile	<i>voc</i>	vocātīvus

## FORMAE MUTATAE

<b>A</b>	eō eōrum eōs eum < is	libr- < liber	quan- quen-dam < qui-dam
ab-lāt-abs-tul-< au-ferre	eō eunt eunt- < ire	locūt- < loqui	R
āct- < agere	eō- eun-dem < idem	lūc- < lūx	rē rēbus < rēs
al-lāt- at-tul- < af-ferre	er- < esse	<b>M</b>	rēg- < rēx
<b>C</b>	<b>F</b>	mā-vīs -vult < malle	reī rem rērum < rēs
cecid- < cadere	fēc- < facere	merc- < merx	rūp- rupt- < rumpere
cecin- < canere	fit fiunt < fieri	mī < meus	<b>S</b>
cēp- < capere	fīx- < figere	mīs- miss- < mittere	scid- sciss- < scindere
cruc- < crux	frāct- frēg- < frangere	mixt- < miscēre	secūt- < sequī
<b>D</b>	fu- < esse	mōr- < mōs	sim sīs sit... sint < esse
ded- < dare	<b>G</b>	<b>N</b>	strāt- strāv- < sternere
dī dii diīs dīs < deus	gener- < genus	nec- < nex	sum sumus sunt < esse
didic- < discere	gess- gest- < gerere	noct- < nox	<b>T</b>
dīx- < dicere	<b>H</b>	<b>O</b>	tetig- < tangere
dō < dare	ha- hīs ho- hu- < hic	ob-lāt- -tul- < of-ferre	tract- trāx- < trahere
duā- duae < duo	<b>I</b>	oper- < opus	tria tribus trium < trēs
duc- < dux	ī īb- < ire	ōr- < ōs	tul- < ferre
dūx- < dūcere	iēc- < iacere	<b>P</b>	<b>V</b>
<b>E</b>	iī iīs < is	pāc- < pāx	vect- vēx- < vehere
ea eā eae < is	iī iīsti iit... iērunt < ire	ped- < pēs	vī vim < vīs
ea- eandem < idem	iuss- < iubēre	pepul- < pellere	vīc- vict- < vincere
eam eārum eās < is	<b>L</b>	posit- posu- < pōnere	vīs < velle
eam eās eat... eant < ire	lāt- < ferre	pot- potu- < posse	vīx- < vīvere
ed- ēd- < esse	later- < latus	prō-fu- -su- < prōd-esse	vōc- < vōx
ēg- < agere	lēct- < legere	<b>Q</b>	vol- vult vultis < velle
eī eius(-dem) < is idem	lēg- < lēx	qua- quo- < quī/quis	

IMPERIVM  
ROMANVM

Oceanus  
Atlanticus

Britannia

Germania

Rhenus

Danuvius

Gallia

EVROPA

Hispania

Corsica

Roma

Tusculum

Italia

Brundisium

Sardinia

Sicilia

Melita

Græcia

Creta

Sparta

Delphi

Lemnos

Lesbos

Chios

Samos

Naxos

Rhodus

ASIA

Syria

Arabia

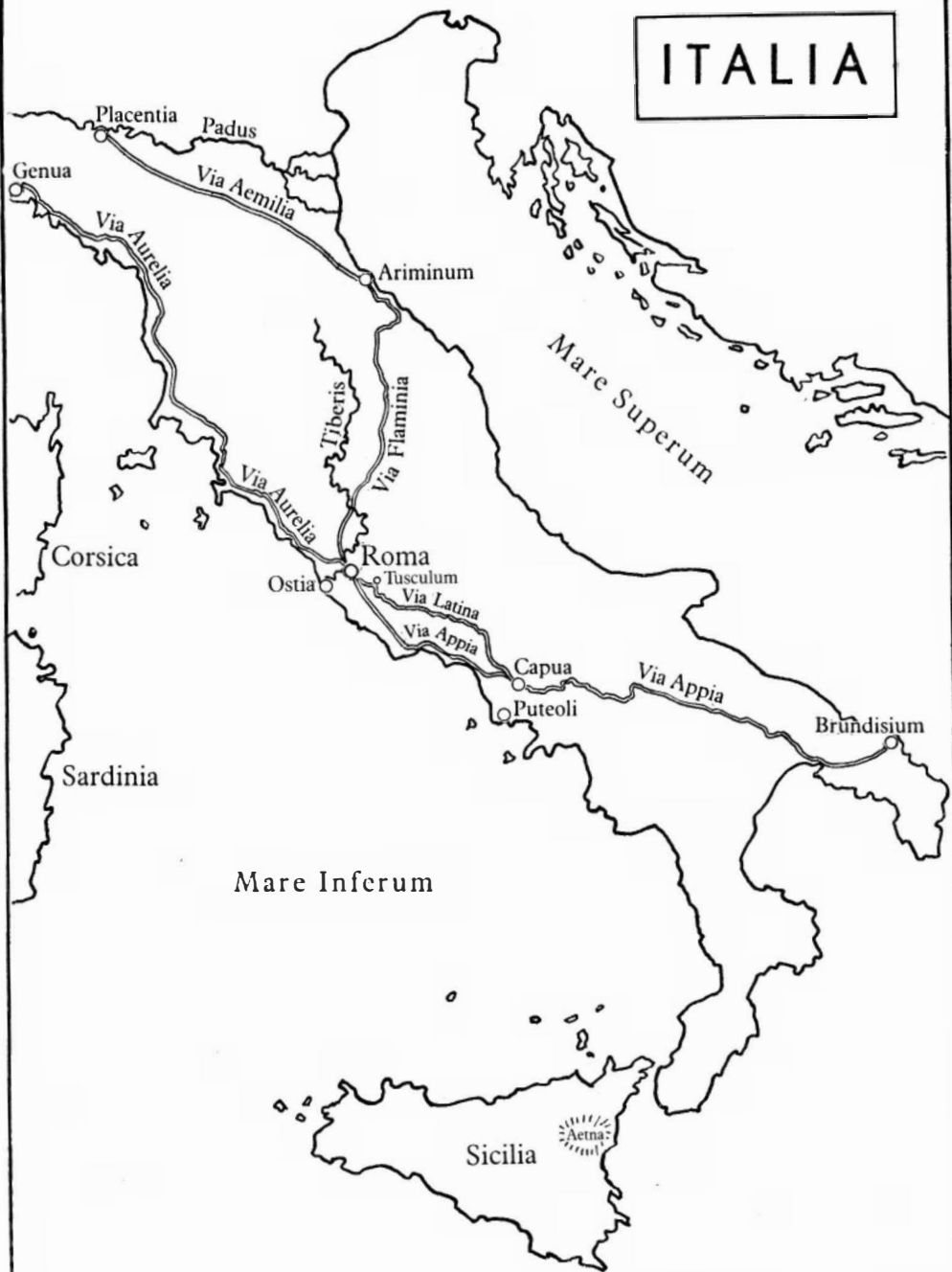
Acgyptus

Nilus

AFRICA



# ITALIA



# GRAECIA

